

Zarząd Województwa Śląskiego

Wstępny projekt programu

Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027

Katowice, 4 sierpnia 2021r.

CCI	
Tytuł w języku angielskim	European Funds for Silesia 2021-2027 [255 znaków ¹]
Tytuł w języku (językach) narodowym (narodowych)	Wstępny projekt programu Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027 [255]
Wersja	0.3
Pierwszy rok	2021
Ostatni rok	2027
Kwalifikowalny od	
Kwalifikowalny do	
Nr decyzji Komisji	
Data decyzji Komisji	
Nr decyzji zmieniającej w sprawie państwa członkowskiego	
Data wejścia w życie decyzji zmieniającej w sprawie państwa członkowskiego	
Przesunięcie inne niż istotne (art. 19.5)	Tak/ Nie
Regiony NUTS objęte programem (nie dotyczy EFMR)	<i>Śląskie</i>
Dany fundusz	X EFRR
	☐ Fundusz Spójności
	X EFS+
	☐ EFMR

¹ Numery w nawiasach kwadratowych odnoszą się do liczby znaków bez spacji.

Spis treści

1.	Strategia programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju i odnośne rozwiązania polityczne.....	6
2.	Priorytety inne niż pomoc techniczna.....	102
2.1.	Priorytet I: Inteligentne Śląskie	102
2.1.1.	Cel szczegółowy: Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii.....	102
2.1.2.	Cel szczegółowy: Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych	107
2.1.3.	Cel szczegółowy: Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne	112
2.1.4.	Cel szczegółowy: Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	118
2.2.	Priorytet II: Ekologiczne Śląskie	122
2.2.1.	Cel szczegółowy: Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji gazów cieplarnianych	122
2.2.2.	Cel szczegółowy: Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym z określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju.....	129
2.2.3.	Cel szczegółowy: Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego.....	133
2.2.4.	Cel szczegółowy: Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej.....	138
2.2.5.	Cel szczegółowy: Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	142
2.2.6.	Cel szczegółowy: Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia	147
2.3.	Priorytet III: Mobilne Śląskie	151
2.3.1.	Cel szczegółowy: Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej.....	151
2.4.	Priorytet IV: Lepiej połączone Śląskie	157
2.4.1.	Cel szczegółowy: Rozwój i udoskonalenie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej.....	157
2.5.	Priorytet V: Społeczne Śląskie	161
2.5.1.	Cel szczegółowy: Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza	

	poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych, oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej.....	161
2.5.2.	Cel szczegółowy: Modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy	165
2.5.3.	Cel szczegółowy: Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia	169
2.5.4.	Cel szczegółowy: Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia , w szczególności w odniesieniu do grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami	174
2.5.5.	Cel szczegółowy: Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia umiejętności i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej.....	182
2.5.6.	Cel szczegółowy: Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji.	186
2.5.7.	Cel szczegółowy: Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów	191
2.5.8.	Cel szczegółowy: Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej	195
2.6.	Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca	203
2.6.1.	Cel szczegółowy: Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online	203

2.6.2.	Cel szczegółowy: Wspieranie włączenia społeczno – gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne	206
2.6.3.	Cel szczegółowy: Zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej	210
2.6.4.	Cel szczegółowy: Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych	215
2.7.	Priorytet VII: Śląskie bliżej obywateli	219
2.7.1.	Cel szczegółowy: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich	219
2.7.2.	Cel szczegółowy: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie	226
2.8.	Priorytet pomocy technicznej	230
2.8.1.	Priorytet pomocy technicznej zgodnie z art. 36 ust. 4	230
3.	Plan finansowy	233
4.	Warunki podstawowe	234
5.	Instytucje programu	239
6.	Partnerstwo	241
7.	Komunikacja i widoczność	245
8.	Stosowanie kosztów jednostkowych, płatności ryczałtowych, stawek ryczałtowych i finansowania niepowiązanego z kosztami	248

1. STRATEGIA PROGRAMU: GŁÓWNE WYZWANIA W ZAKRESIE ROZWOJU I ODNOŚNE ROZWIĄZANIA POLITYCZNE

Program „Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027” służy realizacji wizji i celów rozwojowych regionu, zawartych w jednogłośnie uchwalonej Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – Zielone Śląskie i stanowi jeden z najistotniejszych instrumentów polityki regionalnej. Realizacja Programu wesprze procesy rozwojowe województwa w stawaniu się nowoczesnym regionem europejskim o konkurencyjnej gospodarce, będącej efektem odpowiedzialnej transformacji i zapewniającym możliwości rozwoju mieszkańcom oraz oferującym wysoką jakość życia w czystym środowisku. Cele programu wpisują się w wizję rozwoju Unii Europejskiej zawartą w komunikacie oraz regulacjach dotyczących Europejskiego Zielonego Ładu w zakresie przekształcenia UE w sprawiedliwe i dobrze prosperujące społeczeństwo, żyjące w nowoczesnej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarce, która w 2050 r. osiągnie zerowy poziom emisji gazów cieplarnianych netto. Program stanowi także instrument realizacji Umowy Partnerstwa 2021-2027 – dokumentu określającego strategię interwencji funduszy europejskich w ramach unijnej polityki spójności i wspólnej polityki rybołówstwa w Polsce i wykazuje z nią pełną zgodność.

GŁÓWNE WYZWANIA PLANOWANYCH INTERWENCJI W RAMACH PROGRAMU

Badania i rozwój, innowacyjność, cyfryzacja, gospodarka (CP 1)

Pozycja województwa śląskiego pod względem wartości PKB na 1 mieszkańca, mimo iż jest jedną z wyższych w kraju, charakteryzuje się stopniowym spadkiem. Województwo traci także przewagę w zakresie wartości PKB na 1 mieszkańca w odniesieniu do średniej dla kraju (jeszcze w 2004 roku PKB per capita było w regionie o ponad 11 pp. wyższe niż średnia w kraju, a w roku 2018 ta przewaga wyniosła jedynie 3,9 pp.). Pomimo dużego odsetka jednostek aktywnych badawczo (udział w kraju 11,3%) w woj. śląskim obserwowane są stosunkowo niskie nakłady na działalność B+R. W 2019 roku nakłady w przeliczeniu na 1 mieszkańca osiągnęły 544 zł (6. miejsce wśród regionów), co jest wartością o 244,8 zł niższą od średniej dla kraju (788,9 zł). Na cele związane z działalnością badawczo-rozwojową w 2018 roku przeznaczony został 1% polskiego PKB. Niestety w województwie przeznacza się na badania mniejsze kwoty, w 2018 roku było to jedynie 0,72% PKB, co oznaczało dopiero 8. pozycję wśród wszystkich województw.

W województwie śląskim przedsiębiorstwa innowacyjne stanowiły w 2019 roku 13,8% ogółu przedsiębiorstw, a więc o 1,6 pp. mniej niż średnia krajowa, co plasowało region dopiero na siódmej pozycji wśród województw. W regionie w przedsiębiorstwach innowacyjnych przeważały podmioty przemysłowe, które stanowiły 18,6% przedsiębiorstw. Wśród nich najwięcej było firm stosujących nowe lub ulepszone procesy biznesowe (15,5%), natomiast 12,3% ogółu przedsiębiorstw wprowadzało nowe lub ulepszone produkty. Udział podmiotów z sektora usług wynosił 8,9%. Występowała

niewielka przewaga firm wykorzystujących nowe lub ulepszone procesy biznesowe (7,3% przedsiębiorstw) w stosunku do firm tego sektora, które wprowadziły nowe lub ulepszone produkty (6,5%). Nakłady na działalność innowacyjną przedsiębiorstw ogółem (w usługach i przemyśle) w 2019 r. wyniosły w województwie śląskim niemal 4,5 mld zł, co dało 3. lokatę w Polsce po województwach mazowieckim i małopolskim, natomiast udział tych nakładów w nakładach krajowych wyniósł 11,54%.

Nakłady na działalność badawczo rozwojową w przedsiębiorstwach województwa śląskiego (w usługach i przemyśle) wyniosły w 2019 r. 1,5 mld zł, co stanowiło 8,14% udziału w nakładach krajowych. W województwie śląskim wartość ta z roku na rok rośnie. Natomiast udział wprowadzonych innowacji w przedsiębiorstwach innowacyjnych w przemyśle ma najniższą wartość od 2009 r. (za wyjątkiem lat 2011 i 2013) i wynosi 18,6%, przy średniej krajowej 18,9%. Z kolei w przedsiębiorstwach z sektora usług udział wprowadzonych innowacji jest najniższy od 2009 r. (za wyjątkiem 2015 roku) z wartością 8,9% w 2019 r. przy średniej krajowej 11,9%.

Przedsiębiorstwa przemysłowe współpracujące w ramach inicjatywy klastrowej lub innej sformalizowanej współpracy w województwie śląskim stanowiły w 2019 r. 16,9% przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie, daje to dopiero 12 lokatę w porównaniu z pozostałymi województwami.

Reasumując, pomimo wysokich wskaźników makroekonomicznych, determinujących pozycję województwa w obszarze B+R, wciąż występują wśród nich takie mierniki, których słabe wartości wymuszają wzmożone starania województwa w budowaniu silnej pozycji w obszarze B+R oraz innowacyjności.

Wśród kluczowych wyzwań w obszarze B+R i innowacyjności identyfikuje się zatem:

- wzrost nakładów na działalność B+R,
- wzrost liczby innowacyjnych przedsiębiorstw,
- wzrost usieciowania przedsiębiorstw.

W województwie śląskim, wśród przedstawicieli administracji, obserwowana jest niska świadomość korzyści wynikających z szerokiego udostępnienia danych publicznych. Przeciętnie tylko 13,4% jednostek administracji publicznej w regionie w 2019 roku posiadało politykę lub strategię "otwartych danych" – był to najniższy wynik wśród regionów. Odsetek jednostek administracji publicznej, które doświadczyły incydentów związanych z bezpieczeństwem ICT w 2019 roku był wyższy niż średnio w kraju (12,0%) i wyniósł 13,9%. Administracja publiczna w regionie korzystała z instrumentu ochrony danych – audytu bezpieczeństwa systemów informacyjnych rzadziej niż średnio w kraju. Odnotowuje się także niski poziom wyposażenia pracowników administracji w urządzenia mobilne. W regionie zaledwie 12,7% pracowników posiadało tego typu urządzenia, co pozycjonuje województwo śląskie w grupie pięciu najsłabszych pod tym względem

regionów. Natomiast poziom korzystania z e-usług publicznych przez mieszkańców regionu kształtował się na wyższym poziomie i był drugim wynikiem w kraju po województwie dolnośląskim – 44,4% mieszkańców w wieku 16-74 lata korzystających z Internetu w ciągu ostatnich 12 miesięcy korzystało z usług administracji publicznej za pomocą tej formy. Istnieje więc duża luka inwestycyjna w powyższym względzie. Pandemia COVID-19 wzmocniła powyższe trendy.

Odsetek mieszkańców regionu regularnie korzystających z Internetu był na wyższym poziomie niż średnio w kraju i wynosił 84,1%. Mieszkańcy najczęściej deklarowali korzystanie z sieci w celach: komunikowania się (79,5%), dostępu do informacji (77,5%), rozrywki (66,1%), innych usług on-line (58,4%), e-zdrowia (48,5%), edukacyjnym, zawodowym i prywatnym (17,9%) oraz kreatywności (15,6%). Korzystanie z usług e-zdrowia najczęściej dotyczyło wyszukiwania informacji na temat zdrowia własnego i bliskich oraz umawiania wizyt lekarskich.

Zwiększony dostęp do informacji, powszechny dostęp do Internetu oraz kurczące się zasoby rynku pracy sprawiły, że wiele firm z regionu w najbliższym czasie zmuszone będzie do zmian związanych z cyfryzacją, automatyzacją i robotyzacją stosowanych przez siebie procesów, tak aby być konkurencyjnym i zdobywać nowe rynki. Dotychczas tylko 23% MŚP z regionu w poprzednich latach wdrożyło rozwiązania z zakresu systematycznego planowania procesów, ciągłej optymalizacji procesów, automatyzacji, robotyzacji i oprogramowania do zarządzania produkcją i przedsiębiorstwem. Powyższe inwestycje związane z Przemysłem 4.0, dokonane w ostatnich latach, znacząco zmieniły sposób zarządzania produkcją i zarządzania całą firmą. Firmy wdrażające rozwiązania cyfrowe posiadają obecnie zautomatyzowane procesy wytwarzania i stawiają na ich uelastycznienie, aby sprawnie odpowiadać na potrzeby i oczekiwania klientów, z którymi utrzymują relacje przez platformy komunikacyjne.¹ Pandemia COVID-19 wzmocniła powyższe trendy.

Wśród kluczowych wyzwań w obszarze cyfryzacji identyfikuje się zatem:

- digitalizacja danych publicznych,
- zwiększenie stopnia korzystania z e-usług,
- wzmocnienie dynamiki cyfryzacji, automatyzacji i robotyzacji przedsiębiorstw.

Pomimo, że udział przemysłu w WDB województwa, jak i wartość produkcji sprzedanej przemysłu zwiększają się, to obserwowany jest również zmniejszający się udział regionu w krajowej produkcji sprzedanej przemysłu. Natomiast wartość produkcji sprzedanej przemysłu w przeliczeniu na 1 mieszkańca, w porównaniu do roku 2010 zwiększyła się

¹ Patrz. Palmen, L., Baron, M. (2020) Raport z badania dotyczącego analizy potrzeb w zakresie kluczowych kompetencji MŚP w województwie śląskim według Przemysłu 4.0 oraz oceny poziomu gotowości do Przemysłu 4.0 w zakresie zasobów w przedsiębiorstwach, instytucjach otoczenia biznesu i instytucjach badawczo-rozwojowych, Opracowanie w ramach projektu „40Ready – Strengthening SME capacity to engage in Industry 4.0” na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Śląskiego, InnoCo sp. z o.o, Gliwice.

tylko o 40,1%, przy średniej krajowej równej 64,4%, przy czym przyrost tej wartości był na najniższym poziomie w Polsce. Województwo śląskie nadal cechuje się wysoką atrakcyjnością inwestycyjną, jest największym eksporterem w Polsce. W 2017 roku z regionu poza granice kraju sprzedano towary o wartości równej 112,8 mld zł, co stanowiło 13% krajowego eksportu (w roku 2013 wartość eksportu z regionu stanowiła 9,9% wartości eksportu Polski). Należy podkreślić, że w 2017 roku zanotowało zdecydowanie dodatni bilans handlu zagranicznego – nadwyżka eksportu z regionu nad importem wyniosła niemal 28,5 mld zł.

Województwo śląskie zajmuje pierwszą pozycję względem pozostałych województw biorąc pod uwagę ilość odbywających się imprez masowych (prawie 13% wydarzeń w kraju, 2019 r). Według raportu Rynek turystyki biznesowej w Katowicach w 2019 roku na terenie Katowic zorganizowano 6 453 spotkań konferencyjnych i wydarzeń biznesowych. Liczba ich uczestników wzrosła z 757 630 osób w 2018 roku do 1 020 187 osób w 2019 roku (czyli o 34,7%). Z punktu widzenia turystyki biznesowej istotne jest zaplecze konferencyjne. W województwie śląskim zlokalizowane są takie obiekty jak: Międzynarodowe Centrum Kongresowe w Katowicach (największa zadaszona powierzchnia konferencyjna w Polsce), Centrum Targowo-Konferencyjne Expo Silesia, czy Hala widowiskowo-sportowa w Gliwicach. W Międzynarodowym Centrum Kongresowym (MCK) w Katowicach w 2019 roku zrealizowano 251 spotkania konferencyjne i inne wydarzenia biznesowe, w których wzięło udział 727 823 osób. Największym wydarzeniem było Intel Extreme Masters (IEM). Łączna liczba uczestników przekroczyła 174 000 osób. Dla zaplecza biznesowego kluczowe znaczenie ma funkcjonowanie lotniska w Pyrzowicach.

W województwie śląskim obserwowany jest niższy, niż średnia dla kraju, poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców regionu. W 2019 roku liczba podmiotów w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców wyniosła w regionie 1 066 dając dopiero 8. miejsce wśród województw, przy średniej dla kraju wynoszącej 1 175 podmiotów. W roku 2011 liczba podmiotów wynosiła 958 co dawało 9 pozycję wśród województw, przy średniej dla kraju 1 004 podmioty. W województwie mniej jest również podmiotów nowo rejestrowanych w rejestrze REGON – liczba ta w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w ostatnich kilku latach była o mniej więcej 15 podmiotów niższa niż średnio w kraju.

Wśród kluczowych wyzwań w obszarze gospodarki identyfikuje się zatem:

- przeciwdziałanie obniżającej się konkurencyjności struktury gospodarczej regionu przejawiające się w spadku udziału w krajowym PKB,
- utrzymanie wysokiej dynamiki eksportu,
- zwiększenie dynamiki rozwoju branży turystyki biznesowej/przemysłu spotkań,
- zwiększenie poziomu przedsiębiorczości mieszkańców regionu.

Na etapie opracowywania Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” zidentyfikowano w województwie słabości ograniczające możliwości rozwoju

gospodarczego. Jedną z najważniejszych słabości regionu jest niezadawalająca dynamika rozwoju gospodarczego. Ta słabość jest bezpośrednio powiązana z kolejnymi, czyli z niskim poziomem wydatków na cele badawcze oraz niewystarczającym poziomem innowacyjności przedsiębiorstw jak również z wysokim uzależnieniem lokalnych rynków pracy od przemysłów tradycyjnych. W województwie śląskim zauważalny jest także niski poziom współpracy i słabe powiązania sektora B+R z innymi sektorami oraz niekorzystny wizerunek województwa śląskiego i powolnie dokonujący się proces jego zmiany.

Powyższe słabości występujące w regionie potwierdzone oraz znacznie rozwinięte zostały na etapie prac nad opracowaniem Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Śląskiego 2030. Firmy z regionu charakteryzują się niskim udziałem przychodów ze sprzedaży produktów nowych lub ulepszonych, regionalne MŚP koncentrują się na działaniach naśladowczych niż na działaniach innowacyjnych oraz firmy przemysłowe i usługowe z regionu skupione są na odbiorcach w tradycyjnych sektorach. W województwie zauważalny jest niski poziom cyfryzacji firm małych i niektórych grup firm średnich oraz występuje umiarkowana gotowość MŚP do dokonania zmiany modeli biznesu w wyniku transformacji cyfrowej. W regionie zidentyfikowano także niski poziom gotowości współpracy między MŚP a jednostkami naukowymi w obszarze inteligentnych specjalizacji. Region charakteryzuje niski poziom usieciowienia przedsiębiorstw, a dotychczasowe załączkowe działania w inteligentnych specjalizacjach w latach 2014-2020 jeszcze nie przełożyły się na efekty synergii w obszarze innowacji. Należy zauważyć, iż w regionie występuje umiarkowana zdolność instytucji otoczenia biznesu do pozycjonowania się jako pełnowymiarowe i sprofesjonalizowane ośrodki innowacji. W regionie występuje także umiarkowane korzystanie przez mieszkańców z publicznych e-usług oraz brak jest kompleksowego podejście miast w zakresie rozwoju technologii cyfrowej na rzecz budowania miasta inteligentnego jak również zaangażowania samorządów lokalnych w zakresie „otwartych danych”. Należy zaznaczyć, iż ograniczona dostępność „otwartych danych” sprawia, że znikome jest wykorzystanie otwartych danych publicznych do zasilania aplikacji na rynku prywatnym.

Zakres wsparcia realizowanego w ramach CP1 jest komplementarny ze wsparciem planowym w programie FENG, FERC oraz FEST. Ponadto zakres wsparcia realizowanego w ramach CP1 jest komplementarny ze wsparciem planowym w KPO oraz w Horyzont Europa.

Transformacja energetyczna, zmiany klimatu, ochrona środowiska i bioróżnorodności, zrównoważony transport (CP 2)

Jednym z najistotniejszych problemów w województwie śląskim jest wysoka emisyjność sektora mieszkaniowego i przemysłowego. Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza jest emisja powierzchniowa oraz emisja związana ze źródłami punktowymi. Źródła powierzchniowe czyli komunalno-bytowe, będące „producentami” tzw. niskiej emisji, miały w 2019 r. największy udział w emisji zanieczyszczeń pyłu zawieszzonego PM10, pyłu

zawieszono PM_{2,5} i benzo(a)pirenu (BaP), z kolei źródła punktowe odpowiadały głównie za emisję dwutlenku azotu oraz dwutlenku siarki.

Zgodnie z raportem Światowej Organizacji Zdrowia z 2018 r. aż 13 z 50 miast o najgorszej jakości powietrza znajduje się w województwie śląskim.

Dodatkowo w województwie śląskim obserwuje się jedno z najwyższych w skali kraju zużycie energii elektrycznej i ciepłej. W 2019 r. zużyto 26 412 GWh energii elektrycznej, co stanowiło 15,9% energii zużytej na poziomie kraju. Osiągnięty wynik był nie tylko jednym z najwyższych w kraju (lider mazowieckie – 28 381 GWh), ale również jednym z najwyższych uzyskanych w ciągu ostatnich dziesięciu lat. Największe zużycie energii odnotowano w sektorze przemysłu 8 599 GWh (2. wynik w kraju). Znaczące zużycie energii odnotowano również w gospodarstwach domowych. W 2019 r. gospodarstwa domowe z województwa śląskiego użyły 3 541 GWh energii, co uplasowało region na drugiej pozycji za województwem mazowieckim (4 849 GWh).

Wśród kluczowych wyzwań w obszarze efektywności energetycznej identyfikuje się zatem:

- zmniejszenie emisyjności sektora mieszkaniowego i przemysłowego,
- ograniczenie energochłonności, w tym w sektorze przemysłowym,
- przeciwdziałanie znacznemu negatywnemu wpływowi źródeł powierzchniowych emisji zanieczyszczeń (komunalno-bytowych) na jakość powietrza w województwie.

Mimo wysokiej pozycji regionu w produkcji energii należy zauważyć niski udział energii pochodzącej z OZE. W 2019 roku udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem wyniósł zaledwie 4,4% - był to jeden z najniższych wyników w kraju. Podstawę przemysłu energetycznego regionu stanowią konwencjonalne źródła energii. Podobnie jak w przypadku produkcji energii elektrycznej w 2019 r. podstawowym źródłem ciepła w regionie był węgiel kamienny (75,4% produkcji ogółem). Udział produkcji ciepła ze źródeł odnawialnych wyniósł 2,8%, tj. 1 241 464,5 GJ (głównie biomasa). W ostatnich latach w całym kraju obserwuje się znaczący przyrost mikroinstalacji przyłączonych do sieci energetycznej. Spośród wszystkich mikroinstalacji przyłączonych w roku 2019, zdecydowana większość została wykonana w technologii fotowoltaicznej.

Wśród kluczowych wyzwań w obszarze OZE identyfikuje się zatem:

- zwiększenie udziału energetyki rozproszonej w bilansie energetycznym regionu,
- zwiększenie udziału produkcji energii ze źródeł odnawialnych oraz z innych niskoemisyjnych jednostek wytwórczych,
- przyspieszenie rozwoju i koordynacji energetyki rozproszonej.

Zmiany klimatu są jednym z największych zagrożeń środowiskowych, społecznych i ekonomicznych. W ciągu ostatnich czterech lat poziom występowania miejscowych

zagrożeń w województwie śląskim dotyczył w największym stopniu huraganów, silnych wiatrów i tornad (75,1% w 2018 roku) oraz gwałtownych opadów atmosferycznych. Województwo śląskie leży na obszarze dwóch głównych zlewni kraju – Wisły i Odry. Jest jednym z pięciu województw najbardziej zagrożonych występowaniem powodzi w skali kraju, boryka się zarówno z problemem nadmiaru wody jak i jej niedoborów. Związane jest to z pojawiającymi się okresami deszczów nawalnych oraz zjawiskami suszy. Problemy generowane przez zjawiska klimatyczne są potęgowane przez działalność człowieka. Skutki zmian klimatu widoczne są szczególnie na obszarach zurbanizowanych, gdzie charakter i intensywność zabudowy oraz uszczelnienie podłoża zwiększają zagrożenia klimatyczne lub powodują nowe zjawiska specyficzne dla miast. Z uwagi na wysoki poziom urbanizacji, województwo śląskie jest szczególnie narażone na wskazane powyżej niekorzystne zjawiska. W przypadku województwa śląskiego są to: uszczelnianie podłoża związane z zabudową terenu, zmiany rzeźby terenu, zanieczyszczenie wód powierzchniowych czy niekontrolowany drenaż zlewni. Konsekwencją tych działań są problemy z podtopieniami bądź występującymi suszami, dla których rozwiązaniem powinno być zwiększenie retencji. Gminy w województwie śląskim były w latach 2007-2018 w widoczny sposób narażone na susze. Skutki zmian klimatu mogą mieć poważny wpływ na infrastrukturę i powiązane z nią systemy (energetyczne, transportowe, kanalizacyjne, dostaw żywności itp.). Należy mieć na uwadze, że zmiany klimatu będą miały również znaczący wpływ na jakość życia mieszkańców w miastach jak i na terenach wiejskich. Skrajna susza w połączeniu z coraz częściej występującymi anomaliami pogodowymi będzie powodować zwiększenie zagrożenia pożarowego w lasach, natomiast intensywne i długotrwałe opady atmosferyczne skutkować będą osuwiskami, występującymi zwłaszcza na obszarach górskich, w następstwie których zniszczeniu ulegną budynki, infrastruktura, uprawy oraz drzewostan.

Wśród kluczowych wyzwań w obszarze adaptacji do zmian klimatu identyfikuje się zatem:

- wzmocnienie działań w zakresie dostosowania do zmian klimatu,
- zwiększenie odporności na ryzyka oraz klęski żywiołowe.

Dostępne zasoby wodne województwa śląskiego nie pokrywają gospodarczego i komunalnego zapotrzebowania. Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych wynosiły w 2019 roku 969,3 hm³, co stanowiło jedynie 5,3% zasobów krajowych. W regionie niewiele jest naturalnych zbiorników wodnych, natomiast charakterystyczna jest duża ilość zbiorników antropogenicznych. W województwie śląskim identyfikuje się problem z niskim poziomem wód podziemnych.

Województwo śląskie w 2019 roku zajmowało piąte miejsce w kraju pod względem długości sieci wodociągowej (21,9 tys. km) i jednocześnie drugie miejsce pod względem długości sieci kanalizacyjnej (17,1 tys. km). Długość czynnej sieci wodociągowej oraz kanalizacyjnej w województwie systematycznie rośnie. Od 2010 roku długość sieci wodociągowej wzrosła o 2,1 tys. km, a sieci kanalizacyjnej o 5,7 tys. km. Odsetek

korzystających z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w ogóle ludności w województwie w 2019 roku wyniósł odpowiednio 95,8% i 78,6%. Ilość wody dostarczonej do sieci wodociągowej w czasie doby w województwie śląskim w 2019 roku wyniosła 531,2 dam³. Była to druga najwyższa wartość w kraju zaraz za województwem mazowieckim. Pomimo zauważalnych efektów inwestycji w ostatnich latach, nadal występują dysproporcje między subregionami województwa, wynika to głównie z występujących różnic w zakresie struktury ich sieci osadniczej, przestrzennego zagospodarowania oraz różnic społeczno-gospodarczych. Najślabiej rozwinięta infrastruktura występuje na terenie subregionu północnego, który dodatkowo mierzy się z problemem m.in. w zaopatrzenia w wodę obszarów miejskich i wiejskich, szczególnie widoczne jest to na peryferiach subregionu. Sytuacja ta pociąga za sobą także wciąż ogromne potrzeby inwestycyjne w zakresie infrastruktury liniowej oraz punktowej w zakresie gospodarki wodno-ściekowej.

W zakresie poprawy gospodarki wodno-ściekowej województwa zrobiono już dużo. W 2019 roku 98,9% ścieków komunalnych podlegało oczyszczaniu, w tym prawie wszystkie (98,9%) z zastosowaniem najwyższego stopnia oczyszczania metodą podwyższonego usuwania biogenów, a z oczyszczalni ścieków korzystało 91,4% ludności miast i 53,6% ludności wsi. Jednakże badania monitoringowe wskazują na konieczność prowadzenia dalszych intensywnych działań celem osiągnięcia dobrego stanu wód.

Równocześnie rozwój sieci kanalizacyjnych oraz oczyszczalni ścieków komunalnych prowadzi do powstawania dużych ilości komunalnych osadów ściekowych. Ze względu na konieczność budowy nowych oczyszczalni ścieków oraz modernizację i rozbudowę istniejących, prognozuje się, że ilość komunalnych osadów ściekowych wymagających zagospodarowania będzie wciąż wzrastała. W 2018 roku w oczyszczalniach ścieków przemysłowych i komunalnych województwa śląskiego wytworzono 1 046,5 tys. t suchej masy osadów ściekowych. Od 2010 roku obserwuje się wzrost ilości powstających osadów ściekowych w regionie.

Wśród kluczowych wyzwań w obszarze gospodarki wodno-ściekowej identyfikuje się zatem:

- ochronę warunków dobrego stanu wód w województwie śląskim, w tym wody pitnej,
- deficyty w zakresie infrastruktury liniowej oraz punktowej dot. gospodarki wodno-ściekowej.

Jednym z istotniejszych problemów województwa śląskiego jest zanieczyszczenie środowiska oraz ilość składowanych odpadów. Poważne wyzwanie stanowi odzysk, w tym recykling odpadów, również w kontekście transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym. W województwie śląskim w 2019 roku znajdowało się 19 składowisk odpadów komunalnych o łącznej powierzchni 130,6 ha. Ilość zebranych odpadów komunalnych w ciągu roku stale rosła – w 2019 roku wyniosła 1 700,94 tys. ton odpadów.

Niestety tendencja ta utrzymuje się od lat, w 2011 r. ilość zebranych odpadów wyniosła 1 360, 5 ton. W roku 2019 roku zgromadzono 668,4 tys. ton odpadów zebranych selektywnie, co stanowiło 16,8% odpadów w kraju (najwyższa wartość wśród województw). Stworzenie w regionie gospodarki w pełni realizującej podejście GOZ wymagać będzie podniesienia jakości selektywnej zbiórki oraz zdecydowanego zwiększenia ilości odpadów skierowanych do recyklingu.

Dominujący obecnie w regionie model działalności gospodarczej oparty jest na liniowym procesie produkcji i konsumpcji, charakterystyczna dla lokalnej przedsiębiorczości jest również wysoka zasobo- i materiałochłonność procesów produkcyjnych i logistycznych. Należy więc wspierać lokalne MŚP w podejmowaniu wyzwania, jakim jest przejście na model gospodarki cyrkularnej, zmniejszającej negatywny wpływ na środowisko i przyczyniającej się do powstania nowych, wydajniejszych zasobowo sposobów produkcji.

Usuwanie wyrobów zawierających azbest w celu minimalizacji jego negatywnych skutków na zdrowie mieszkańców regionu oraz likwidacji szkodliwego oddziaływania na środowisko jest procesem długotrwałym i kosztownym, który musi być rozłożony na wiele lat. Pomimo konsekwentnej realizacji zadań wynikających z „Programu usuwania azbestu z terenu województwa śląskiego do roku 2032”, obecność azbestu pozostaje nadal istotnym problemem regionu. Celem programu jest wyeliminowanie wyrobów zawierających azbest w województwie do roku 2032, przy czym przyjęta w programie ilość odpadów zawierających azbest wymagających unieszkodliwiania to 287 202 Mg. Zgodnie z Programem w latach 2023 – 2032 zaplanowano unieszkodliwienie około 37% odpadów tj. 106 265 Mg. Od roku 2011 usuwanie wyrobów zawierających azbest utrzymuje się na poziomie 6 tys Mg rocznie (z wyjątkiem 2017 roku, gdzie wartość ta spadła do poziomu 4 516,1400 Mg), co stanowi zdecydowanie zbyt małą wielkością, aby zrealizować założenia programu w ustawowym terminie. Podejmowane działania w tym obszarze zdecydowanie muszą zostać zintensyfikowane.

Wśród kluczowych wyzwań w zakresie gospodarki obiegu zamkniętego identyfikuje się zatem:

- skuteczne promowanie systemu selektywnego zbierania odpadów komunalnych w świetle rosnącej ilości zbieranych odpadów ogółem oraz promowanie wykorzystania surowców wtórnych w ramach gospodarki cyrkularnej.

Położenie województwa śląskiego na obszarze różnorodnych jednostek fizycznogeograficznych, zróżnicowanego podłoża geologicznego, gleb, ukształtowania terenu i klimatu, znajduje odzwierciedlenie w różnorodności biologicznej i georóżnorodności tego terenu. Występują tu elementy przyrodnicze typowe dla obszarów nizinnych, wyżynnych i górskich, a także kotlin podgórskich. Silnie zaznaczył się również wpływ czynników antropogenicznych, które doprowadziły do znacznych przekształceń środowiska przyrodniczego, zwłaszcza w centralnej części województwa. Nadmierna w

przeszłości eksploatacja zasobów przyrody województwa śląskiego przyczyniła się do zniszczenia i przekształcenia środowiska przyrodniczego w skali wyjątkowej w Polsce, jak i w Europie.

Na obszarze województwa śląskiego występuje niewielka powierzchnia obszarów prawnie chronionych (niecałe 3% zasobów kraju). Obszary objęte ochroną prawną, według stanu na 2019 rok, zajmowały powierzchnię 2 725,35 km², co stanowiło 22,1% powierzchni regionu. Jednocześnie ilość obszarów prawnie chronionych w przeliczeniu na 1 mieszkańca (603,3 m²/os) była najniższa w porównaniu z innymi województwami. Na terenie województwa położonych jest 8 parków krajobrazowych, 65 rezerwatów przyrody, 15 obszarów chronionego krajobrazu, 45 obszarów Natura 2000, 1 422 pomników przyrody, 12 stanowisk dokumentacyjnych, 88 użytków ekologicznych oraz 24 zespołów przyrodniczo krajobrazowych. Wśród obszarów chronionych przeważają parki krajobrazowe, które zajmowały powierzchnię 2 296,69 km² (18% powierzchni województwa i 84,3% obszarów chronionych). W województwie śląskim znajdują się również obszary Natura 2000, w tym na tle całego kraju niewiele ponad 1% obszarów specjalnej ochrony ptaków i niecałe 3% specjalnych obszarów ochrony siedlisk. Powierzchnia obszarów specjalnej ochrony ptaków wynosi 623,6 km² (5,1% powierzchni ogólnej), natomiast specjalnych obszarów ochrony siedlisk – 920,9 km² (7,5% powierzchni ogólnej). Wymieranie gatunków w związku ze zmniejszaniem liczby stanowisk oraz liczebności populacji jest zjawiskiem obserwowanym zarówno w odniesieniu do świata fauny jak i flory. W celu ochrony bioróżnorodności konieczne jest eliminowanie przyczyn zmniejszania się lub jej zanikania.

W 2019 roku województwo śląskie charakteryzowało się największym w kraju odsetkiem terenów zdegradowanych i zdewastowanych oraz stosunkowo niskim tempem rekultywacji i zagospodarowania terenów zdegradowanych, przy czym należy zauważyć, że w 2019 roku nastąpił wzrost ilości zrehabilitowanych terenów (207 ha/rok w 2019 roku względem 65 ha/rok w roku 2018). Skutki zaniechanej działalności przemysłowej (brownfield) szczególnie negatywnie oddziałują, jeśli zlokalizowane są w centrach miast i wsi – obniżają ich atrakcyjność zarówno w sensie gospodarczym jak i mieszkaniowym. Dlatego też koniecznym jest podjęcie działań mających na celu przywrócenie tych terenów do ponownego użytkowania poprzez rekultywację, w tym remediację wraz z usuwaniem odpadów.

Wśród kluczowych wyzwań w obszarze różnorodności biologicznej identyfikuje się zatem:

- przywrócenie właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków,
- powstrzymanie utraty ekologicznych ekosystemów miejskich.

Województwo śląskie boryka się z dużym zanieczyszczeniem powietrza, co związane jest zarówno z rozwiniętym sektorem przemysłu jak również tzw. niską emisją w tym związaną z transportem. Jak wynika z danych opublikowanych przez GIOŚ w Katowicach, główną

przyczyną wystąpienia przekroczeń pyłu zawieszonego PM₁₀, PM_{2,5} i benzo(a)pirenu w okresie letnim była bliskość głównej drogi z intensywnym ruchem, emisja wtórna zanieczyszczeń pyłowych z powierzchni odkrytych (np. dróg, chodników, boisk) oraz niekorzystne warunki meteorologiczne, występujące podczas powolnego rozprzestrzeniania się emitowanych lokalnie zanieczyszczeń, w związku z małą prędkością wiatru (poniżej 1,5 m/s).

Według danych Europejskiej Agencji Środowiska z 2018 roku transport odpowiada za około 25% całkowitej emisji gazów cieplarnianych w Unii Europejskiej, z czego największy udział emisji zanieczyszczeń pochodzi z transportu drogowego. Problemem jest także nadmierny hałas. Tendencje wzrostowe hałasu komunikacyjnego odnoszą się przede wszystkim do hałasu drogowego i lotniczego. Wzrost zagrożenia hałasem drogowym związany jest przede wszystkim z gwałtownym przyrostem liczby samochodów w kraju.

Niski udział pojazdów niskoemisyjnych w rynku motoryzacyjnym oraz ograniczona popularność pojazdów elektrycznych, hybrydowych i opartych na ogniwach paliwowych jest spowodowana wysokimi kosztami baterii i samych pojazdów oraz relatywnie długim czasem ładowania. Niezbędnym elementem w poszerzaniu dostępności pojazdów niskoemisyjnych jest odpowiednia infrastruktura, w tym stacje ładowania tych pojazdów.

W 2019 r. przewieziono komunikacją miejską w regionie o 85,7 mln mniej pasażerów niż w 2010 r. Ponadto, w roku 2020 pandemia COVID-19 była dodatkowym czynnikiem ograniczającym korzystanie z komunikacji miejskiej. Zgodnie z danymi Zarządu Transportu Metropolitalnego GZM w roku 2020 zanotowano spadek dochodów z biletów o ok. 42,5% w stosunku do roku 2019.

W miastach infrastrukturę rowerową tworzą ścieżki rowerowe i coraz bardziej popularne wypożyczalnie rowerów. W regionie mamy do czynienia głównie z infrastrukturą rowerową o charakterze lokalnym. Jednocześnie warto zwrócić uwagę na istotną rolę, jaką odgrywają coraz popularniejsze wśród miast województwa śląskiego systemy/wypożyczalnie rowerów miejskich, stanowiące m.in. odpowiedź na zakorkowane centra miast. Użytkownicy mają większą możliwość przemieszczania się i większą dostępność obszarów niż poruszający się samochodami, opłaty związane z korzystaniem z rowerów są relatywnie niskie, podobnie jak opłaty wprowadzenia i obsługi systemu są niższe w porównaniu do innych środków komunikacji. Jednocześnie wprowadzenie systemów rowerów miejskich przekłada się na zmniejszenie emisji spalin, korzyści zdrowotne, a także zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców regionu.

Na terenie województwa wyznaczone są międzynarodowe i krajowe szlaki rowerowe. Nie są one jednak ze sobą połączone i brak jest regionalnych tras, które tworzyłyby spójną wojewódzką sieć tras rowerowych. Infrastruktura rowerowa w województwie ma charakter lokalny i cechuje się złym stanem technicznym i niskim poziomem rozwoju.

Koniecznym będzie wprowadzenie jednolitych standardów, systemu oznakowania oraz systemu klasyfikacji i certyfikacji tras.

Wśród kluczowych wyzwań w obszarze zrównoważonej mobilności identyfikuje się zatem:

- zwiększenie poziomu rozwoju elektromobilności w regionie,
- zwiększenie liczby pasażerów komunikacji miejskiej,
- wzmocnienie znaczenia transportu publicznego,
- rozwój sieci regionalnych tras rowerowych,
- przeciwdziałanie peryferyzacji komunikacyjnej obszarów o niskiej dostępności infrastruktury transportowej.

Komplementarne wsparcie będzie udzielane ze środków programu krajowego FENIKS w ramach celu polityki 2 oraz w Krajowym Planie Odbudowy. Dodatkowo obszar środowiska i klimatu wpierany będzie w ramach programu LIFE.

Transport (CP3)

Województwo śląskie charakteryzuje się niską intensywnością przewozów komunikacją miejską. Ponadto regionalny transport zbiorowy zdominowany jest przez komunikację autobusową, przy zauważalnym niewykorzystaniu potencjału transportu szynowego.

Wskaźnik wykorzystania kolei, czyli liczba przejazdów rocznie przypadających na mieszkańca, wyniósł w 2019 r. w Polsce średnio 8,7 podczas gdy dla województwa śląskiego jedynie 5,9.

Istotnym wyzwaniem w województwie jest poprawa bezpieczeństwa w transporcie. W rankingu województw pod względem liczby wypadków drogowych, województwo śląskie w 2009 r. zajęło 2. miejsce, natomiast w 2017 przesunęło się na 5. miejsce. Podobnie sytuacja wyglądała pod względem liczby ofiar śmiertelnych. Z kolei w przypadku rannych, w 2009 r. województwo śląskie zajmowało drugie miejsce po województwie mazowieckim, a w 2019 r. śląskie było na szóstym miejscu.

Dodatkowo w województwie występuje duże natężenie ruchu i znaczące przeciążenie w okresach szczytów komunikacyjnych w ośrodkach miejskich. Zgodnie z Generalnym Pomiarem Ruchu przeprowadzonym w 2015 roku na sieci dróg krajowych i wojewódzkich średni dobowy ruch roczny (SDRR) pojazdów silnikowych na drogach krajowych wyniósł 11 178 pojazdów/dobę, a w województwie śląskim był prawie dwukrotnie wyższy (20 017 pojazdów/dobę). Jednocześnie SDRR mierzony wyłącznie na drogach wojewódzkich w województwie śląskim wyniósł 5 476 poj./dobę, przy średniej krajowej 3 520 poj./dobę. Duże natężenie ruchu przyczynia się również do wysokiego poziomu emisji szkodliwych substancji do powietrza. W latach 2015-2018 poziom emisji CO₂ w sektorze wrastał dużo szybciej (o 45,7%) niż w pozostałych rodzajach działalności przemysłu ogółem (10%). Analizując wpływ transportu drogowego na emisję zanieczyszczeń pod względem szkodliwości dla zdrowia ludzkiego istotny poziom emisji dotyczył NO₂ (w 2019 r. 37,6%).

Pomimo jednej z największych w Polsce gęstości infrastruktury transportowej w regionie występują obszary peryferyjne z utrudnionym dostępem do lokalnych ośrodków wzrostu oraz ośrodków miejskich wyższego rzędu. Jednocześnie obserwuje się słabo rozwiniętą komunikację publiczną na obszarach pozamiejskich, utrudniając tym samym powiązania transportowe pomiędzy poszczególnymi obszarami funkcjonalnymi regionu.

Wśród kluczowych wyzwań w obszarze transportu identyfikuje się zatem:

- przeciwdziałanie peryferyzacji obszarów o niskiej dostępności infrastruktury transportowej,
- ograniczenie zatłoczenia centrów miast,
- wykorzystanie atutów położenia komunikacyjnego i transgranicznego w kreowaniu atrakcyjności inwestycyjnej i transformacji gospodarczej,
- wykorzystanie posiadanej infrastruktury transportowej i logistycznej oraz usytuowania na przecięciu głównych ciągów transportowych sieci TEN-T dla dalszego rozwoju transportu intermodalnego i multimodalnego,
- większe wykorzystanie transportu kolejowego w przewozach pasażerskich.

Komplementarne wsparcie w obszarze liniowej infrastruktury transportowej będzie udzielane w ramach CP3 w programie krajowym FENIKS, oraz w ramach KPO. Dodatkowo wsparcie na kluczową infrastrukturę transportową w sieci TEN-T będzie realizowane w ramach centralnego programu CEF.

Rynek pracy (CP4)

Sytuację na polskim rynku pracy przed kryzysem wywołanym pandemią COVID-19 określić należy jako dobrą, stabilną. Rok 2020 i kryzys spowodowany przez pandemię COVID-19 pociąga za sobą istotne implikacje społeczno-gospodarcze, w szczególności zmiany na rynku pracy, w tym wzrost bezrobocia. Według stanu na 31 grudnia 2020 r. wysokość stopy bezrobocia w Śląskiem wynosiła 4,9% (kraj 6,2%), co oznacza, że wartość wzrosła w stosunku do roku 2019 (stan na 31 grudnia) o 1,3% w regionie (kraj 1,0%). Województwo Śląskie znajduje się na drugim miejscu listy województw o najniższej wartości tego wskaźnika, za Wielkopolską (3,7%). Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w powiatowych urzędach pracy województwa śląskiego w końcu grudnia 2020 roku wynosiła 91 032 osoby, w tym 49 851 kobiet. Od stycznia do grudnia 2020 roku w urzędach zarejestrowało się 131 571 osób, z czego 52,0% stanowiły kobiety. W całym 2020 roku odnotowano 107 060 wyłączeń z ewidencji bezrobotnych, w tym 56 141 kobiet tj. 52,4%. Według stanu na koniec grudnia 2020 r. w rejestrach pozostawały 69 884 osoby bezrobotne, które ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy kwalifikuje do będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy, m.in. są to osoby młode do 30 r.ż. (23,5%), osoby 50+ (26,9%) oraz osoby z niepełnosprawnościami (6,1%).

Do grup najbardziej narażonych na ograniczenia związane z niedoskonałościami rynku pracy zaliczyć należy m.in.: kobiety, osoby młode, osoby starsze, osoby długotrwale bezrobotne, osoby bierne zawodowo, osoby o niskich kwalifikacjach i kompetencjach, osoby z niepełnosprawnościami, a także pozostałe grupy borykające się z brakiem stabilnego zatrudnienia, tj. osoby zatrudnione na umowach krótkoterminowych, umowach cywilno-prawnych, osoby ubogie pracujące i osoby odchodzące z rolnictwa².

W perspektywie krótkoterminowej zasadna jest kontynuacja działań stabilizujących sytuację na rynku pracy z wykorzystaniem środków EFS+, które przyczynią się do redukcji skutków spowolnienia gospodarczego oraz ogólnej poprawy sytuacji na rynku pracy.

Negatywny wpływ na śląski rynek pracy ma również zmieniająca się sytuacja demograficzna oraz sytuacja związana z depopulacją – w województwie śląskim zamieszkałym przez 4,5 mln osób (11,8% ludności Polski) zjawisko depopulacji się nasila. Z roku na rok liczba mieszkańców województwa maleje (w okresie od 2000 roku do 2019 roku spadek wyniósł 5,1%). Zgodnie z prognozami GUS do 2050 r. liczba ludności w województwie śląskim względem roku 2019 zmniejszy się o 18,5%, czyli o ponad 837 tys. osób. Wielkość ta analizowana w wartościach bezwzględnych jest najwyższa w kraju. Na podstawie danych przedstawionych w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego 2030 należy wskazać kolejny negatywny aspekt dotyczący rynku pracy, tj. utrzymujące się duże zróżnicowanie terytorialne bezrobocia w regionie, jak również odpływ kapitału ludzkiego z województwa, spowodowany niską oceną jakości rynku pracy, zwłaszcza przez osoby mobilne (wiekowo i kompetencyjnie).

Negatywne skutki pandemii COVID-19 dotknęły wiele branż, w szczególności branżę usługową powiązaną z turystyką, hotelarstwem, gastronomią, branżę rozrywkową, przemysłem wielkich wydarzeń, co wpłynęło i wpływa nadal negatywnie na funkcjonowanie przedsiębiorstw, a także na szanse ich utrzymania bez konieczności ogłaszania upadłości. Koniecznym jest także wskazanie, że w dobie pandemii COVID-19 bardzo źle radzą sobie także dwie istotne dla gospodarki regionalnej branże: przemysł wydobywczy i produkcja motoryzacyjna, ponieważ każda z nich jest tu obecna nie tylko w postaci dużych firm, ale także przez sieci powiązanych kooperantów. Następstwem powyższego jest spodziewany dalszy wzrost bezrobocia. Na podstawie analiz należy wskazać, iż bezrobocie szybciej rośnie w dużych ośrodkach miejskich do tej pory uznawanych za „odporne” w perspektywie rynku pracy, podczas gdy w mniejszych ośrodkach czasem wręcz krótkookresowo maleje. Pogorszenie sytuacji na rynku pracy w regionie może być także spowodowane m.in. trwającą transformacją regionu związaną z odchodzeniem od węgla w kierunku neutralności klimatycznej, dlatego znaczący wpływ na sytuację na rynku pracy będą miały w szczególności czynniki tj.: przechodzenie na nowe

² Ewaluacja sposobu, w jaki wsparcie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 przyczyniło się do osiągnięcia celów w ramach osi priorytetowej VII Regionalny rynek pracy, EVALU 2020.

modele gospodarki, w tym obiegu zamkniętego i zielonej gospodarki, rewolucja technologiczna w kierunku cyfryzacji.

Wskazać należy, że w perspektywie długoterminowej na rozwój działalności nowoczesnej gospodarki, w tym energetyki z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii i technologii energooszczędnych znaczny wpływ będzie miał stopień wykorzystania potencjału ludzi młodych na rynku pracy.

Konieczność szybkiego i efektywnego reagowania na wskazane następstwa/skutki wymaga podjęcia działań skierowanych na podnoszenie niedostatecznego potencjału Instytucji Rynku Pracy, w tym w szczególności Publicznych Służb Zatrudnienia, w celu skutecznego ukierunkowania polityki rynku pracy oraz zapewnienia szybkiego i zindywidualizowanego wsparcia dla osób poszukujących pracy w odpowiedzi na potrzeby regionalnego/lokalnego rynku pracy, wymagające przede wszystkim przekwalifikowania i mobilności.

Należy się także spodziewać kontynuacji, może nawet na większą skalę procesu migracji demograficznej i ekonomicznej, która jest związana ze standardami pracy, bezrobociem i ogólną kondycją gospodarki danego kraju. Czynniki przyciągające to m.in. wyższe płace, lepsze możliwości zatrudnienia, wyższy standard życia i możliwości edukacyjne.

Swobodny przepływ pracowników jest jednym z podstawowych praw przysługujących obywatelom Unii oraz jednym z filarów rynku wewnętrznego, zapisanym w art. 45 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE). Tym samym, aby pomóc pracownikom, korzystającym z prawa do pracy w innym państwie członkowskim w skutecznym egzekwowaniu tego prawa, a pracodawcom ułatwić znalezienie odpowiednich pracowników, zasadna będzie kontynuacja działań EURES (European Employment Services – Europejskie Służby Zatrudnienia).

Zgodnie z opublikowanym przez KE dokumentem, pn.: „Doroczny raport o wewnątrzunijnej mobilności pracowników – 2020”, który prezentuje wewnątrzunijną mobilność zawodową, przedstawia przepływy i modele mobilności pracowników w UE w latach 2018 – 2019, stwierdza się, że m.in: mobilność wewnątrzunijna nadal rosła, ale w wolniejszym tempie niż w poprzednich latach; według danych Eurostatu w 2019 r. w UE występowało 17,9 mln osób przemieszczających się, z czego 13 mln było w wieku produkcyjnym 20-64 lata; z krajów wysyłających 58% przemieszczających się osób pochodzi z Rumunii, Polski, Włoch, Portugalii i Bułgarii; przepływy z dwóch największych krajów wysyłających (Polski i Rumunii) wzrosły o 4% w porównaniu do 2018 r.; przypadku pracowników przemieszczających się głównymi sektorami zatrudnienia w 2019 r. były: przemysł przetwórczy, handel hurtowy i detaliczny, w których zatrudnionych było odpowiednio 15% i 12% pracowników przemieszczających się z UE-28 oraz 16% i 13% obywateli nieprzemieszczających się.

Uwzględniając pogorszenie się sytuacji na polskim rynku pracy w wyniku kryzysu związanego z pandemią COVID-19, MRPiT realizujące zadania Krajowego Biura Koordynacji EURES w Polsce przygotowało rekomendacje działań komunikacyjnych w ramach sieci EURES w 2021 r. gdzie wskazano, że na poziomie regionalnym oraz lokalnym, działania prowadzone przez wojewódzkie i powiatowe urzędy pracy należy skoncentrować na następujących obszarach:

- pośrednictwo pracy dla polskich bezrobotnych i poszukujących pracy za granicą w państwach UE/EFTA w branżach i zawodach, w których występuje nadwyżka lub równowaga na regionalnym rynku pracy, w tym organizacja lub udział w targach pracy na terenie kraju,
- pośrednictwo pracy dla polskich pracodawców szczególnie zainteresowanych zatrudnieniem obywateli UE/EFTA,
- informowanie o warunkach życia i pracy w Polsce oraz w państwach UE/EFTA,
- świadczenie usług pośrednictwa pracy i doradztwa dla bezrobotnych i poszukujących pracy w obszarach przygranicznych Polski ze Słowacją i Czechami w formie w szczególności partnerstw transgranicznych EURES-T Beskydy.

W celu zapewnienia wysokiej jakości świadczonych usług niezbędne będzie równoległe wsparcie kadr EURES (doradców, którymi są pracownicy publicznych służb zatrudnienia, związków zawodowych lub organizacji pracodawców, którzy są specjalistami w zakresie międzynarodowego pośrednictwa pracy oraz doradztwa z zakresu warunków życia i pracy w krajach UE/ Europejskiego Obszaru Gospodarczego) na poziomie regionalnym w zakresie podnoszenia kwalifikacji i kompetencji zawodowych.

Biorąc pod uwagę, iż uprzemysłowiona gospodarka regionu wciąż przyciąga inwestorów i jest motorem rozwoju całego kraju, to pomimo wielu starań województwo boryka się z problemami zdegradowanych przestrzeni, złej jakości powietrza, a także zaburzonej tkanki społecznej – to wszystko jest konsekwencją silnego uprzemysłowienia regionu i determinuje obniżanie atrakcyjności inwestycyjnej.

Istotnym podkreślenia jest również fakt, że poziom przedsiębiorczości w regionie jest zróżnicowany – w części podregionów liczba przedsiębiorstw na 1000 mieszkańców jest większa, podczas gdy w innych –znaczaco mniejsza.

W roku 2020 liczba podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON wyniosła 494 282, co stanowiło prawie 11% podmiotów działających w kraju. Liczba podmiotów gospodarczych w województwie śląskim zwiększyła się w okresie 2011-2020 o 11,5%. Przyrost liczby przedsiębiorstw wynikał niemal wyłącznie ze zwiększenia liczebności najmniejszych firm, co może świadczyć o zwiększającej się przedsiębiorczości mieszkańców regionu. Liczba mikroprzedsiębiorstw (czyli podmiotów zatrudniających do 9 osób) zwiększyła się o 55,5 tys., co stanowiło przyrost o 13,3%, podczas gdy w tym samym okresie łączna liczba firm

małych (10-49 osób), średnich (50-249 osób) i dużych (250 i więcej zatrudnionych osób) spadła o ponad 4,7 tys. (spadek o 18,2%).

W województwie śląskim mniej jest podmiotów nowo rejestrowanych w rejestrze REGON – liczba ta w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2020 r. była o 18 podmiotów niższa niż w kraju. Z drugiej strony w regionie niższa jest liczba podmiotów wykreślanych z rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców. Przeciętne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw w województwie śląskim w 2020 r. wyniosło 771,7 tys. osób (12,2% przeciętnej liczby zatrudnionych w kraju), co plasowało region na 3. miejscu w kraju (po województwach mazowieckim i wielkopolskim).

Uwarunkowania, które pojawiły się w związku z sytuacją epidemiczną na świecie, w kraju i w regionie, trwającą transformacją regionu w kierunku neutralności klimatycznej, koniecznością rozwoju nowoczesnych technologii poprzez m.in.: nowe specjalizacje i aktualizację “starych” zawodów, wymuszają dalsze wspieranie usług rozwojowych w kierunku podnoszenia adaptacyjności przedsiębiorstw do zmian zachodzących na rynku pracy (poprzez podnoszenie kompetencji i kwalifikacji kadr³) oraz wzrostu ich konkurencyjności w ponadregionalnej skali, jak również kontynuację programów wsparcia o charakterze outplacementu⁴ dla przedsiębiorców i pracowników zagrożonych zwolnieniem, przewidzianych do zwolnienia lub zwolnionych z przyczyn nie dotyczących pracownika.

Ponadto, istotnym dla przywrócenia równowagi gospodarczej jest także wsparcie w zakresie promowania samozatrudnienia poprzez zapewnienie środków finansowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz niezbędnych narzędzi i kompetencji do jej skutecznego prowadzenia.

Województwo Śląskie w ramach opracowanej analizy dot. Regionalnego Wskaźnika Postępu Społecznego (European Social Progress Index –EU-SPI z 2020r.), zostało sklasyfikowane dopiero na 180 pozycji spośród wszystkich 240 regionów Unii Europejskiej, w szczególności bardzo słabo region wypada w zakresie komponentu zdrowie i dobra kondycja (zajmując dopiero 207 miejsce wśród wszystkich badanych regionów) oraz jakość środowiska (229 miejsce wśród regionów UE). Powyższe, jak również starzenie się społeczeństwa, depopulacja spowodowana zarówno trendami demograficznymi, migracjami, ujemnym przyrostem naturalnym, skutkuje koniecznością zapewnienia odpowiednich usług, w tym przede wszystkim wysokiej jakości usług zdrowotnych w szczególności dla ludności w wieku produkcyjnym⁵, co zostało szczególnie uwypuklone następstwami pandemii COVID-19, mając także na uwadze powikłania spowodowane przez pandemię, tj. w szczególności problemy: oddechowe, neurologiczne, okulistyczne,

³ Ewaluacja sposobu, w jaki wsparcie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 przyczyniło się do osiągnięcia celów w ramach VIII osi priorytetowej Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy, EVALU, 2021 r.

⁴ J.w.

⁵ J.w.

sercowo - naczyniowe, krążeniowe, zakrzepowo – zatorowe, zaburzenia psychiczne oraz układów: nerwowego, przewodu pokarmowego, mięśniowo - szkieletowego.

Zapewnienie takich świadczeń możliwe jest tylko poprzez zabezpieczenie odpowiedniej liczby wykwalifikowanej kadry medycznej, tzw. białych kadr gospodarki.

W województwie śląskim odnotowano w 2018 r. 17 969 lekarzy z prawem wykonywania zawodu, co stanowiło 12% lekarzy w Polsce (wyższe skupisko osób dysponujących prawem wykonywania tego zawodu stanowiło tylko województwo mazowieckie – 18,1%).

Dostępność lekarzy liczona poprzez wskaźnik liczbę lekarzy posiadających prawo wykonywania zawodu przypadających na 10 tys. mieszkańców pozycjonuje województwo śląskie z wynikiem 39,6 lekarza powyżej wyniku dla Polski (38,8 lekarza) osiągając przy tym 7. wynik wśród regionów w kraju. Pierwsze miejsce zajęło województwo mazowieckie osiągając wartość 49,9 lekarza.

Województwo śląskie na tle regionów lepiej prezentuje się pod względem dostępności pielęgniarek, z wynikiem 85,3 pielęgniarki osiągając 3. pozycję w kraju po województwach świętokrzyskim i podkarpackim i znacząco przekraczając wynik dla całego kraju, który wyniósł 76,9 pielęgniarki.

Porównanie województwa śląskiego z wynikami notowanymi w Unii Europejskiej wykazuje braki w dostępie do kadry medycznej.

Bezspornym jest fakt, o czym świadczy również powyższa statystyka, że w regionie, jaki i w całej Polsce występuje deficyt personelu medycznego, zwłaszcza lekarzy i pielęgniarek, a biorąc pod uwagę wzrost potrzeb zdrowotnych związanych z wyzwaniami demograficznymi, wzrost zachorowań na choroby cywilizacyjne, problemy systemu kształcenia oraz emigrację personelu medycznego deficyt ten stale się pogłębia.

Zapewnienie właściwej liczby odpowiednio wykwalifikowanej i rozmieszczonej kadry jest jednym z najbardziej istotnych wyzwań, jakie stoją przed całym regionem. Niezbędne są kompleksowe działania obejmujące m.in. obszary szkolnictwa wyższego oraz organizacji i finansowania usług zdrowotnych. Ostatecznym celem tych działań powinno być zapewnienie prawidłowego funkcjonowania systemu opieki zdrowotnej.

Kolejnym czynnikiem, mającym wpływ na konieczność koncentracji wsparcia w zakresie usług zdrowotnych jest zła jakość powietrza w miastach województwa śląskiego, co potwierdza również raport Światowej Organizacji Zdrowia z 2018 roku. Zgodnie z ww. raportem aż 36 z 50 najbardziej zanieczyszczonych miast w Europie leży w Polsce, a spośród nich, aż 13 znajduje się w obrębie województwa śląskiego.

Wskazać także należy, że w układzie powiatów, charakteryzujących się wysokim zróżnicowaniem przestrzennym, największe zagrożenia zdrowotne występują w dużych, silnie uprzemysłowionych i zanieczyszczonych miastach. Oparcie gospodarki o technologie

wysokoenergetyczne i zasobochłonne powoduje wzrost negatywnego wpływu sektora na zdrowie mieszkańców województwa oraz obniżenie jego konkurencyjności.

Wśród kluczowych wyzwań w obszarze rynku pracy identyfikuje się zatem:

- aktywizacja zawodowa niewykorzystanych zasobów pracy z grup szczególnie zagrożonych bezrobociem i dezaktywacją,
- wsparcie rozwoju kadr z branż zielonej i białej gospodarki,
- dostosowanie rynku pracy do sytuacji związanej z zastępowaniem czynnika pracy ludzkiej rozwiązaniami z zakresu robotyzacji i automatyzacji,
- wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości kapitału ludzkiego,
- przeciwdziałanie zagrożeniom generowanym przez choroby cywilizacyjne, epidemie oraz deficytom w dostępności do usług zdrowotnych oraz konsekwentna polityka poprawy jakości usług zdrowotnych wobec osób w wieku aktywności zawodowej,
- wzmocnienie potencjału Instytucji Rynku Pracy, w szczególności Publicznych Służb Zatrudnienia w nawiązaniu do potrzeb rynku pracy.

Edukacja (CP4)

Wobec wyzwań zielonej i cyfrowej transformacji, zmian cywilizacyjnych i postępu technologicznego wysoka jakość edukacji na wszystkich poziomach jest kluczowa dla budowania konkurencyjności regionu.

Pomimo, iż w latach 2009-2019 województwo zajmowało 2. miejsce w kraju w zakresie stopnia upowszechnienia edukacji przedszkolnej, a w latach 2014-2018 o 4 p.p. wzrósł odsetek dzieci objętych edukacją przedszkolną, w ujęciu terytorialnym nadal istnieją deficyty i dysproporcje w dostępie do przedszkoli, w szczególności pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi regionu. O ile w roku 2019 wychowaniem przedszkolnym objętych było 96,5% dzieci w wieku 4-6 lat z terenów miejskich i 91% dzieci z obszarów wiejskich, o tyle w przedziale wiekowym 3-5 lat dysproporcja była znacznie wyższa i wynosiła odpowiednio 92,1% oraz 84,4% . Coraz większym wyzwaniem jest jednak zapewnienie wysokiej jakości zajęć dodatkowych, specjalistycznych, wyrównujących szanse edukacyjne dzieci, rozwijających kompetencje kluczowe i cyfrowe oraz towarzyszące temu podnoszenie kompetencji kadry pedagogicznej, zwłaszcza do pracy z dziećmi o specjalnych potrzebach. Wysokie zapotrzebowanie na wzmocnienie oferty i jakości zajęć⁶ wyznacza główny kierunek działań dla edukacji przedszkolnej na kolejne lata.

⁶ Ewaluacja dotycząca sposobu, w jaki wsparcie w ramach RPO WSL na lata 2014-2020 przyczyniło się do osiągnięcia celów w ramach Osi Priorytetowych XI Wzmocnienie potencjału edukacyjnego oraz XII Infrastruktura edukacyjna, (str. 52).

W przeprowadzonej w 2017 r. reformie szkolnictwa duży nacisk położono na kształtowanie kompetencji cyfrowych uczniów, wprowadzono naukę programowania już od edukacji wczesnoszkolnej, co jednocześnie stanowi wyzwanie dla kadry, nie zawsze posiadającej odpowiednie umiejętności i kompetencje w tym zakresie. Nadal liczna grupa nauczycieli deklaruje potrzebę doskonalenia własnych kompetencji cyfrowych z uwagi na konieczność wykorzystywania edukacji online w przyszłości niemniej coraz częściej potrzeby dotyczą również umiejętności z zakresu stosowania efektywnych dla uczniów metod aktywizujących proces nauczania. W 2019r. liczba uczniów szkół podstawowych w województwie wyniosła 344 231 (11,2 % uczniów w skali kraju). W województwie śląskim 35% wszystkich uczniów to uczniowie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Korzystanie przez uczniów z zajęć dodatkowych w r. 2019 (w tym wyrównawczych i specjalistycznych) w głównej mierze dotyczyła miast regionu, co jest trendem odwrotnym aniżeli w kraju, gdzie korzystanie z zajęć dodatkowych w większym stopniu korzystały dzieci zamieszkujące obszary wiejskie. Szkoły w większości są słabo przygotowane w aspekcie organizacyjnym, kadrowym i materialnym do efektywnej pracy z tymi uczniami, co w sytuacji wzrostu liczby uczniów ze specjalnymi potrzebami staje się wyzwaniem. Dodatkowo problemy pogłębiła pandemia COVID-19 ograniczając możliwość korzystania z zajęć przez uczniów ze specjalnymi potrzebami, w tym dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami, korzystających z pomocy specjalistów, m.in. logopedów, nauczycieli wspomagających oraz zwiększyła potrzeby w zakresie opieki psychologicznej.

Przyjęty w wyniku pandemii COVID-19 zdalny tryb nauczania w przypadku mniej zamożnych rodzin oraz obszarów ze słabszym dostępem do Internetu zwiększał ryzyko wykluczenia społecznego, opóźnień edukacyjnych i pogłębianie się wykluczenia cyfrowego. Do uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi zaliczyć także należy cudzoziemców, których liczba systematycznie wzrasta z 1230 uczniów w 2017 r., do 2500 uczniów w 2019 r. (głównie narodowości ukraińskiej). Jest to wyzwanie dla całej społeczności szkolnej, przede wszystkim nauczycieli z uwagi na bariery tj.: językową, kulturową, różnice programowe, konieczność zapewnienia dodatkowych zajęć z j. polskiego, zajęć wyrównawczych z innych przedmiotów.

Wspieranie uczniów szczególnie uzdolnionych stanowi kolejne wyzwanie w obszarze edukacji. Wczesna diagnoza ucznia przy zapewnieniu odpowiednich narzędzi do rozwoju talentów i uzdolnień stanowi podstawę do dalszego kształcenia kadr o wysokim potencjale, które będą decydujące dla sprostania wyzwaniom transformacyjnym. Skutki reformy szkolnictwa w zakresie zwiększenia liczby klas podstawowych, zwiększenia liczby uczniów w klasie wymagają także dostosowania pomieszczeń szkolnych do realizacji zajęć.

Dzięki prowadzonej promocji szkolnictwa zawodowego w oparciu o założenia Programu Rozwoju Szkolnictwa Zawodowego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 począwszy od roku 2018 widać wzrost liczby szkół prowadzących kształcenie zawodowe. W roku 2019 nastąpił wzrost liczby uczniów kształcących się w szkołach branżowych i zawodowych po

obserwowanym w latach 2014-2018 spadku (spadek o 5 800 osób)⁷. Udzielone dotychczas wsparcie w stosunkowo dobrym stopniu zaspokoilo diagnozowane potrzeby szkolnictwa zawodowego, niemniej skala potrzeb i dlugoletnie niedoinwestowanie szkolnictwa zawodowego powoduje, iz nadal deficyty i potrzeby istnieja przede wszystkim w zakresie organizacji praktycznej nauki zawodu, m.in.: w zakresie doposazenia sal, doradztwa zawodowego, w tym podnoszenia kompetencji doradców i nauczycieli, w tym praktycznej nauki zawodu. Obserwowany w latach 2018-2020 deficyt nauczycieli przedmiotów zawodowych oraz nauczycieli praktycznej nauki zawodu wymagać będzie również uzupełniania kwalifikacji, czy przekwalifikowania kadry oraz zwiększenia liczby kadry nauczycielskiej przygotowującej do pracy w zawodzie.

Ze Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego – „Śląskie 2030” wynika, iz w regionie występuje luka między ofertą edukacji zawodowej a potrzebami współczesnego rynku pracy. Mimo, że najwięcej ofert pracy w województwie kierowanych jest do absolwentów szkół zawodowych, najczęstszym powodem trudności ze znalezieniem pracowników wskazywanym przez pracodawców w województwie jest nadal brak wymaganych kwalifikacji lub doświadczenia. Wynika z tego, iz pomimo prowadzonych działań w tym zakresie w niewystarczającym stopniu w stosunku do potrzeb gospodarki regionalnej rozwinęła się współpraca szkół z przedsiębiorstwami⁸, dlatego wyzwaniem będzie jeszcze ściślejsze powiązanie nauczania na poziomie zawodowym z potrzebami gospodarki, zwiększenie współpracy z pracodawcami w procesie kształcenia w celu dopasowania zdobywanych umiejętności absolwentów do zapotrzebowania rynku. Jednocześnie z uwagi na utrzymujący się w województwie deficyt zawodów takich jak lekarze, pielęgniarki⁹, wsparcie w zakresie jakości kształcenia powinno uwzględniać także potrzeby w zakresie wzmocnienia jakości procesu kształcenia szkół ogólnokształcących, z których stosunkowo często wywodzą się przedstawiciele tych zawodów.

Obszar kształcenia zawodowego i kształcenia osób dorosłych jest obszarem o dużej potrzebie i potencjale do zmiany z uwagi na zmieniający się rynek zatrudnienia oraz idącą za tym konieczność kształcenia odpowiadającego na aktualne zapotrzebowanie gospodarki.

Statystyki potwierdzają na poziomie krajowym niski poziom uczestnictwa w kształceniu formalnym, pozaformalnym i nieformalnym. Województwo śląskie nie odbiega od tendencji krajowej, w ogólnej liczbie osób (w tyś.) – 3 235, osoby (26 960 osób w kraju), które wzięły udział w jakiegokolwiek formie kształcenia to 42,6 % osób (45,95% w kraju). W kształceniu formalnym udział wzięło 11,3 % osób (11,3% w kraju), w kształceniu pozaformalnym udział wzięło 22,4% osób (21,4% w kraju), w kształceniu nieformalnym 27,4 % osób (31,4% w kraju). Osoby nieuczestniczące w żadnej formie kształcenia,

7 Ibidem, str. 23.

8 J.w., str. 48, 52

9 Wg. Barometru zawodów w województwie śląskim dla lat 2017 - 2020.

stanowiły 57,4% z liczby ogółem (54,1% w kraju). Jak wynika z badania/statystyk - najbardziej popularną formą edukacji osób dorosłych na terenie wszystkich województw w kraju było kształcenie nieformalne (samokształcenie).

Województwo śląskie jest jednym z ważniejszych w kraju ośrodków naukowych i akademickich. Uczelnie stanowiące 8,5% wszystkich szkół wyższych w Polsce, kształcą w 2018 r. 9,5% studentów. Nadal jednak współczynnik osób studiujących względem liczby mieszkańców w wysokości 27,5% w roku 2019 był znacząco niższy od analogicznego wskaźnika dla kraju i stawiał województwo na 7 pozycji, m.in.: za województwami mazowieckim (38%), dolnośląskim (30,5%), małopolskim (29,7%). Według GUS w województwie śląskim w 2019 roku funkcjonowało 30 szkół wyższych oraz 20 jednostek zamiejscowych. Liczba uczelni wyższych w województwie śląskim w stosunku do roku 2009 spadła o 33,3% (tj. ubyło 15 uczelni), było to m.in.: efektem zmniejszenia się liczby studentów i wynikało z niekorzystnych zmian demograficznych w tej grupie wiekowej. Analizując zmiany w liczbie ludności w grupie wiekowej 20-24 lata (główna grupa studentów) w województwie śląskim w okresie 2009-2019, liczba osób w tej grupie spadła o 36,8%, natomiast w Polsce średnio o 31,4%. Ma to ogromny wpływ na zmianę jakościową w kształceniu wyższym i wzrost konkurencji między uczelniami w kontekście konieczności sprostania coraz wyższym wymaganiom stawianym przez studentów dokonujących wyboru kierunków, chcącym sprostać wymaganiom stawianym przez rynek pracy kreowany potrzebami nowoczesnej gospodarki. Stawia to w tym obszarze wyzwania przed śląskimi uczelniami wyższymi, które mimo charakteryzowania się dużą różnorodnością kierunków kształcenia i specjalizacji borykają się z niedostosowaniem oferty kształcenia potrzeb i możliwości rozwojowych śląskiego rynku pracy. Niedoinwestowana infrastruktura dydaktyczna i badawcza powoduje niską atrakcyjność warunków nauki, istotnie ograniczając dalszy rozwój uczelni, obniżając tym samym potencjał rozwojowy i konkurencyjność regionu. Dla zapewnienia wysoko wyspecjalizowanych, innowacyjnych kadr mających kluczowe znaczenie dla transformacji gospodarki regionu oraz odbudowy rozwoju regionu po szoku społeczno - ekonomicznym wywołanym pandemią COVID-19 konieczne jest zaplanowanie wsparcia dla ludzi młodych w formie konkurencyjnej oferty wysokiej jakości szkolnictwa wyższego, zwłaszcza w obszarach inteligentnych specjalizacji regionu i stworzenie systemu zachęt, których celem będzie przede wszystkim zatrzymanie w regionie kadr o wysokim potencjale poprzez zapewnienie im konkurencyjnych warunków nauki i możliwość rozwoju osobistego. Podsumowując wsparcie infrastrukturalne i jakościowe szkolnictwa wyższego obok szkolnictwa zawodowego, jest konieczne z punktu widzenia budowania przewagi konkurencyjnej regionu oraz sprostania wyzwaniom nowoczesnej gospodarki opartej o technologie cyfrowe i zieloną transformację.

Wśród kluczowych wyzwań w obszarze edukacji identyfikuje się zatem:

- wyrównywanie dysproporcji terytorialnych w dostępie do edukacji przedszkolnej i podnoszenie jej jakości w celu ograniczania występowania nierówności społecznych i ryzyka wykluczenia społecznego,
- wspieranie rozwoju kształcenia podstawowego i ogólnego, ze szczególnym uwzględnieniem uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnym, uczniów szczególnie uzdolnionych oraz wyzwań związanych z transformacją cyfrową,
- poprawa dopasowania procesu kształcenia i szkolenia zawodowego do zmieniających się potrzeb rynku pracy, w tym poprzez wysokiej jakości doradztwo zawodowe i kształcenie prowadzone we współpracy z przedsiębiorcami,
- dostosowanie oferty i podniesienie jakości szkolnictwa wyższego do potencjału innowacyjnego regionu i potrzeb regionalnej gospodarki w celu wzmocnienia jej konkurencyjności,
- zwiększenie uczestnictwa osób dorosłych w uczeniu się przez całe życie.

Włączenie społeczne (CP4)

Województwo śląskie jako region o dużym potencjale ludnościowym dotyka wiele problemów demograficznych. Sytuacja demograficzna województwa śląskiego jest niekorzystna – region wyludnia się, szczególnie obszary miejskie, zjawisko starzenia się społeczeństwa, w tym podwójnego nasila się w tempie jednym z najszybszych wśród regionów europejskich. Największy wpływ na tę sytuację ma ujemny przyrost naturalny i odpływ migracyjny ludności.

Problem ubóstwa i wykluczenia społecznego dotyczy określonych grup społecznych, w szczególności osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, osób biernych zawodowo, w tym w następstwie czynników zdrowotnych, osób z problemami uzależnień, dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej, osób starszych, osób ze społeczności marginalizowanych, osób bezdomnych i usamodzielnianych. Na poziomie regionu zjawisko to negatywnie oddziałuje na jakość kapitału ludzkiego, ogranicza aktywność, przedsiębiorczość i innowacyjność oraz podnosi koszty funkcjonowania państwa.

Wg badania BAEL na koniec 2019 r. w województwie śląskim odnotowano 281 tys. osób niepełnosprawnych, w tym 86 tys. (30,6%) o znacznym stopniu niepełnosprawności, 112 tys. (39,9%) o stopniu umiarkowanym i 83 tys. (29,5%) – o stopniu lekkim. Praca zawodowa zarówno na otwartym, jak i chronionym rynku pracy odgrywa szczególną rolę dla tych osób. Daje ona szansę na życiowe usamodzielnienie i zdobycie niezależności ekonomicznej. Aktywność zawodowa osób z niepełnosprawnościami w województwie śląskim w 2018 r. wynosił 17,5% (kraj – 17,3%) Na koniec IV kwartału 2019 r. w województwie śląskim liczba pracujących osób niepełnosprawnych wynosiła 40 tys., co oznacza wzrost o 2 tys. więcej niż w 2009 roku. Jednocześnie, w latach 2009-2019 zwiększył się udział bezrobotnych osób niepełnosprawnych w ogólnej zbiorowości osób bezrobotnych z 6,2% do 8,1%. Jednocześnie warto zauważyć, że poziom aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych w większości państw Unii Europejskiej jest znacznie

wyższy niż w Polsce – sięga średnio 48,7%¹⁰. Osoby niesamodzielne wymagają szczególnego wsparcia ze strony systemu pomocy społecznej oraz służby zdrowia. Problemem tej grupy osób jest brak wsparcia systemowego, dostępu do powszechnych usług opiekuńczych/asystenckich oraz brak wsparcia dla opiekunów faktycznych.

Kolejną grupą w regionie wymagającą szczególnego wsparcia są osoby biernie zawodowo wymagające przede wszystkim aktywizacji społecznej. W 2019 r. liczba biernych zawodowo w regionie wyniosła 1,7 mln osób, co dawało drugi co do wielkości w kraju odsetek biernych zawodowo w ogóle ludności w wieku 15 lat i więcej (47,2%). Wystąpienie pandemii COVID-19 w 2020 roku dodatkowo wpłynęło na wzrost liczby biernych zawodowo, przy stosunkowo stabilnej liczbie osób bezrobotnych.

W województwie śląskim usługi aktywizacji dla osób oddalonych od rynku pracy z różnych przyczyn realizowane były w szczególności w jednostkach reintegracji społeczno-zawodowej. W 2019 roku funkcjonowały w regionie 152 takie jednostki: 28 Centrów Integracji Społecznej (CIS); 52 Kluby Integracji Społecznej (KIS); 14 Zakładów Aktywności Zawodowej (ZAZ); 58 Warsztatów Terapii Zajęciowej (WTZ). W zajęciach organizowanych przez CIS uczestniczyło w ciągu roku 1637 osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, z kolei w ramach KIS zajęcia rozpoczęło 2 165 osób. Osoby z niepełnosprawnościami korzystały z możliwości rehabilitacji społecznej i zawodowej oferowanej przez WTZ funkcjonujące w regionie oraz podejmowały zatrudnienie w ZAZ (623 osoby).

Podmioty działające w sektorze ekonomii społecznej odpowiadają na potrzebę zatrudniania osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji życiowej, w tym niepełnosprawnych, długotrwale bezrobotnych, biernych zawodowo, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, ubogich pracujących, osób starszych, osób opuszczających młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, zakłady poprawcze czy schroniska dla nieletnich.

Rozwój sektora ekonomii społecznej w regionie należy do zadań samorządu województwa i jest realizowany przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej. W województwie śląskim funkcjonuje sieć Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, którą tworzą podmioty lub partnerstwa posiadające akredytację, świadczące komplementarnie pakiet usług wsparcia ekonomii społecznej, obejmujący m.in. usługi informacyjne w zakresie ekonomii społecznej, animowanie, inkubowanie oraz wspieranie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw społecznych, szkolenia, doradztwo i usługi na rzecz podmiotów ekonomii społecznej oraz przedsiębiorstw społecznych, a także wsparcie finansowe (dotacje, wsparcie pomostowe) na tworzenie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych. Kontynuacja tej działalności przyczyni się do dalszego rozwoju ekonomii społecznej w regionie, a tym samym pozwoli na dalsze tworzenie i rozwój miejsc pracy dla osób

¹⁰ Raport z analizy aktualnego stanu rozwiązań z zakresu aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, przeglądu dobrych praktyk, diagnozy potrzeb i barier oraz rekomendacje dla modelu wsparcia osób niepełnosprawnych w środowisku pracy, Warszawa, 2018

zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz niwelowaniem negatywnych zjawisk społecznych.

Od 2020 roku podmioty ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstwa społeczne znalazły się w szczególnie trudnej sytuacji w związku ze stanem pandemii COVID-19 której wystąpienie oznacza dla wielu podmiotów problemy z utrzymaniem płynności finansowej, wypłatą wynagrodzeń, świadczenia usług społecznych, aż po całkowite zaprzestanie działalności. Konieczne jest podjęcie działań w celu złagodzenia skutków tej kryzysowej sytuacji, w szczególności ograniczania spadku ilości miejsc pracy oferowanych przez te podmioty.

W celu mitygowania skutków depopulacji regionu należy podjąć działania mające na celu ułatwienia w podejmowaniu zatrudnienia pracowników z państw trzecich i migrantów, a także społeczności marginalizowanych, tak aby zapewnić kadry kluczowe dla rozwoju województwa i zabezpieczyć personel niezbędny do zapewnienia potrzeb społeczności lokalnych w zakresie usług społecznych i zdrowotnych, a także zawodowych i edukacyjnych.

W kolejnych latach przewiduje się wzrost zatrudnienia pracowników-cudzoziemców, co związane jest ze zmniejszającą się liczbą ludności oraz brakiem chęci podejmowania przez Polaków prostych i mało płatnych stanowisk pracy, zatem niezbędne staje się podejmowanie działań zarówno na rzecz ułatwień w podejmowaniu pracy zarobkowej, jak i integracji społecznej tych osób oraz ich rodzin z mieszkańcami regionu¹¹.

W zakresie wsparcia osób z niepełnosprawnościami, przewlekłe chorych, doświadczających kryzysów psychicznych, dzieci i młodzieży doświadczających braku opieki ze strony dorosłych członków rodziny, niesamodzielnych z racji podeszłego wieku i różnych innych okoliczności życiowych w dalszym ciągu problemem na poziomie kraju i regionu jest zapewnienie możliwości pozostania w miejscu zamieszkania, aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym, podejmowania różnych ról społecznych, pozostawania w bezpośrednich relacjach z osobami bliskimi i bycia aktywnymi obywatelami w swoich społecznościach lokalnych. Niezbędna jest zatem kontynuacja działań na rzecz deinstytucjonalizacji rozumianej jako rozwój usług społecznych i zdrowotnych w społecznościach lokalnych.

Dodatkowo, wskazuje się konieczność budowania systemu wsparcia opieki zastępczej, wsparcia adopcyjnego i post adopcyjnego oraz dla rodzin mających trudności z pełnieniem funkcji opiekuńczych i edukacyjnych, podejmowania działań na rzecz ograniczania zróżnicowania pod względem zagrożenia ubóstwem między subregionami oraz obszarami miejskimi i wiejskimi. Wyzwanie stanowią wyniki w obszarze zdrowia poniżej średniej UE,

¹¹ Analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej cudzoziemców w województwie śląskim wraz z oceną możliwości wsparcia tej grupy w ramach RPO WSL na lata 2014-2020, grudzień 2017 r.

średnie trwanie życia o trzy lata krótsze niż średnio w UE, słabo rozwinięta opieka długoterminowa nad osobami starszymi, osobami z niepełnosprawnościami i osobami cierpiącymi na choroby przewlekłe. Powyższe potrzeby inwestycyjne określono jako wysoce priorytetowe, umożliwiające zmniejszenie niedoborów pracowników na rynku pracy. Konieczna jest również dalsza poprawa promocji zdrowia, zapobieganie chorobom i środki diagnostyczne, które stanowią wyzwanie i wymagają inwestycji.

Wystąpienie pandemii COVID-19 dodatkowo obciążało system usług społecznych i zdrowotnych oraz znacznie obniżyło dostępność kadr systemu w niespotykanej skali, jak również zauważalnie dotknęło sposób realizacji tych usług, a spektrum skutków wystąpienia koronawirusa nie jest jeszcze znane.

Warunkiem koniecznym prowadzenia działań na rzecz włączenia osób, rodzin i grup dotkniętych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym jest zapewnienie właściwej sieci instytucjonalnej pomocy społecznej umożliwiającej utrzymanie lub przywracanie niezależności i samodzielności. Pandemia COVID-19 szczególnie pokazała, jak bardzo potrzebna jest deinstytucjonalizacja w kierunku małych, opartych o społeczności lokalne placówek i usług świadczonych w środowisku.

Bezdomność jest jednym z najpoważniejszych zagrożeń socjalnych w życiu człowieka, które naruszają podstawy jego bytu. Wg ogólnopolskiego badania z lutego 2019 r. liczba osób bezdomnych w regionie wyniosła 4 255, co daje drugą wartość w kraju. Negatywnymi zjawiskami są również występowanie obszarów o szczególnej koncentracji osób bezdomnych (podregion gliwicki) oraz występowanie zjawiska bezdomności dzieci.

Dla wzmocnienia integracji społecznej na poziomie lokalnym konieczne jest podejmowanie działań na rzecz wzmocnienia potencjału organizacji pozarządowych, grup nieformalnych, które realizują inicjatywy lokalne na rzecz tych społeczności, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb w zakresie usług społecznych, usług zdrowotnych.

Wśród kluczowych wyzwań w obszarze włączenia społecznego identyfikuje się zatem:

- aktywna integracja w celu wyrównania szans na aktywność społeczną i zatrudnienie osób narażonych na wykluczenie społeczne,
- wzmocnianie roli przedsiębiorstw społecznych jako potencjalnych pracodawców dla uczestników podmiotów reintegracyjnych i podmiotów świadczących usługi społeczne, w tym poprzez wzrost liczby i stabilności miejsc pracy w sektorze ekonomii społecznej,
- integracja społeczno - ekonomiczna migrantów, obywateli państw trzecich i społeczności marginalizowanych,
- poprawa dostępu do usług społecznych i zdrowotnych, w tym ich przez ich deinstytucjonalizację,
- promowanie integracji i aktywizacji społeczności lokalnych.

Ochrona zdrowia (CP4)

Przeciwdziałanie zagrożeniom generowanym przez choroby cywilizacyjne i epidemie oraz deficytom w dostępności do usług zdrowotnych, zmiany demograficzne takie jak starzejące się społeczeństwo, zmiany w proporcjach pomiędzy populacją osób pracujących i niepracujących, zbyt mały przyrost naturalny, aby zapewnić zastępowalność pokoleń oraz prognozy epidemiologiczne – wzrost kosztów leczenia chorób cywilizacyjnych, a w szczególności tych o charakterze przewlekłym, charakterystycznych dla starzejącej się populacji – to główne wyzwania w obszarze ochrony zdrowia w województwie śląskim.

W dyskusji nad najważniejszymi determinantami aktywności zawodowej oraz wyrównywaniem szans w dostępie do poszczególnych usług publicznych i przeciwdziałaniem ubóstwu problematyka zdrowia zajmuje szczególne miejsce. Choroba i niepełnosprawność jest w województwie czwartą w kolejności przyczyną pozostawania biernym zawodowo (po emeryturach, nauce i uzupełnianiu kwalifikacji oraz obowiązkach rodzinnych i związanych z prowadzeniem domu). Na koniec IV kwartału 2020 r. z tego właśnie powodu pozostawało ok. 9,5 % wszystkich biernych zawodowo w wieku produkcyjnym¹². Zgodnie z danymi publikowanymi przez Centralny Rejestr Chorób Zawodowych, w roku 2018 w kraju na choroby wywołane czynnikami szkodliwymi występującymi w środowisku pracy lub związanymi ze sposobem jej wykonywania, chorowały 2 022 osoby. Współczynnik zachorowań na 100 tys. pracujących wyniósł 12,9. Wśród województw uzyskujących najwyższe wyniki we wskazanym powyżej zakresie śląskie uplasowało się na pierwszym miejscu (391 przypadków).

W województwie śląskim w 2018 r. zmarło 52 159 osób (co stanowiło 12,6% wszystkich zgonów w Polsce i jest to drugi wynik wśród polskich regionów). Struktura zgonów wg przyczyn w województwie śląskim jest podobna do tej, która charakteryzuje Polskę. W regionie najczęstszymi przyczynami śmierci są choroby układu krążenia (42,8% zgonów) oraz nowotwory (27,5% zgonów).

W województwie obserwuje się rosnącą dynamikę rozwoju chorób cywilizacyjnych, w szczególności cukrzycy oraz chorób onkologicznych przy jednoczesnym coraz częstszym występowaniu następstw chorób związanych z wiekiem. Analizując grupy schorzeń, na które najczęściej chorowali mieszkańcy regionu, oprócz wcześniej wskazanych należy zaliczyć także m.in.: zaburzenia psychiczne, choroby układu pokarmowego, choroby układu oddechowego, choroby układu krążenia, choroby układu kostno – mięśniowego, choroby układu nerwowego, w tym choroby wieku podeszłego, choroby krwi i układu odpornościowego, choroby nerek i dróg moczowych, choroby wątroby, dróg żółciowych i trzustki, ciąża, poród i opieka nad noworodkiem, choroby zakaźne¹³.

¹²Aktywność ekonomiczna ludności Polski – IV kwartał 2020 r.; GUS

¹³ Regionalna Polityka Zdrowotna Województwa Śląskiego (w opracowaniu)

W 2019 roku w regionie, z powodu cukrzycy pod opieką lekarza podstawowej opieki zdrowotnej przebywało 142 708 osób w wieku 19 lat i więcej. Najczęściej chorowały osoby starsze tj. 65 lat i więcej (72 710 osób) oraz w wieku 55-64 (41 888). Należy jednak mieć na uwadze, że cukrzyca jest diagnozowana coraz częściej również u dzieci i młodzieży.

W roku 2017 w całej Polsce na nowotwory złośliwe chorowało 164 875 osób, z czego 12,13% stanowili mieszkańcy województwa śląskiego. Wśród mieszkańców regionu ze zdiagnozowaną chorobą nowotworową dominowały osoby starsze. Ponad 90,18% przypadków to osoby po 50 r.ż.

W jednostkach psychiatrycznej opieki ambulatoryjnej w województwie śląskim w 2019 r. leczonych było 194 161 pacjentów, z czego 37 808 leczonych po raz pierwszy. Od 2010 r. utrzymuje się tendencja wzrostowa liczby osób podejmujących leczenie. Analiza liczby osób leczonych z podziałem na kategorie wiekowe wykazała, że najczęściej pacjentami były osoby z przedziału 30-64 lata (61,1%). Należy zwrócić uwagę, że 8,8% leczonych to dzieci i młodzież.

Wśród dorosłych mieszkańców województwa śląskiego, w 2019 r. pod opieką lekarza POZ, u których stwierdzono choroby układu krążenia było 528 025 osób, co stanowiło 59,77% ogółu osób, u których stwierdzono jakiegokolwiek schorzenia. U pacjentów najczęściej występowała choroba nadciśnieniowa oraz niedokrwienna choroba serca. Wśród dzieci i młodzieży najczęściej diagnozowano chorobę nadciśnieniową i wady rozwojowe układu krążenia.

Województwo śląskie charakteryzowało się również wysoką zapadalnością na choroby kręgosłupa. W przypadku chorób kręgosłupa, po przeliczeniu wskaźnika na 100 tys. mieszkańców, województwo śląskie osiągając wartość 1 713,0 uzyskało najwyższy wynik w kraju. Niepokojący jest również fakt, że województwo charakteryzowało się jednym z najwyższych udziałów procentowych zachorowań dzieci i młodzieży do lat 18 względem pozostałych regionów (13,20%).

Wśród mieszkańców województwa śląskiego najczęściej występującą grupą schorzeń oka był zez i niedowidzenie. Analizując wartość wskaźnika zapadalności rejestrowanej dla województwa śląskiego stwierdzono, że region plasuje się na pozycji lidera w przypadku zapadalności w liczbach bezwzględnych (83,8 tys.), natomiast w przypadku zapadalności w przeliczeniu na 100 tys. ludności na pozycji wicelidera (1 837,8). Ta grupa schorzeń najczęściej dotyczyła mieszkańców do 18 r.ż. (26,12%).

Niezbędne jest również uwzględnienie wpływu skutków zdrowotnych wywołanych przez pandemię COVID-19 na zdrowie mieszkańców regionu. Z uwagi na jej specyfikę niezbędne jest zintensyfikowanie działań mających na celu promowanie zdrowia, ograniczenie narażenia na czynniki ryzyka chorób cywilizacyjnych.

Podsumowując, w regionie w dalszym ciągu obserwuje się problemy w dostępności do usług zdrowotnych, w szczególności w priorytetowych dla regionu dziedzinach medycyny lub dziedzinach wynikających z potrzeb epidemiologicznych.

Dostępność do ambulatoryjnej opieki zdrowotnej dla mieszkańców województwa śląskiego była na średnim poziomie w kraju. W 2019 roku 2 797 funkcjonujących przychodni w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców, sytuowało region na drugim miejscu w kraju. Liczba przychodni w powiatach województwa śląskiego rozkłada się nierównomiernie w 2019 r. i waha się od 313 w Katowicach do 18 w Świętochłowicach. Wśród powiatów z najniższą liczbą przychodni (poniżej 40) znalazły się oprócz Świętochłowic jeszcze trzy miasta: Jaworzno (37), Piekary Śląskie (35) i Żory (37) oraz dwa powiaty ziemskie: bieruńsko-lędziński (29) i rybnicki (30). Najniższą dostępność na poziomie ok. 4 przychodni na 10 tys. mieszkańców uzyskały powiaty bielski, rybnicki, żywiecki oraz miasta Bytom, Jaworzno, Ruda Śląska i Świętochłowice. Z kolei najwyższe wyniki w tym względzie osiągnęły Katowice oraz Bielsko-Biała (10 przychodni na 10 tys. mieszkańców).

W ramach podstawowej opieki zdrowotnej liczba udzielonych porad w 2019 r. sytuowała województwo śląskie na drugim miejscu (20,6 mln porad w POZ) zaraz za województwem mazowieckim. Rozkład liczby udzielonych porad w ramach POZ w powiatach jest nierównomierny. Najwięcej porad w 2019 r. udzielono w Katowicach (7,3% porad udzielonych w województwie śląskim). Większy niż czteroprocentowy udział w ogóle porad uzyskały jeszcze Częstochowa (4,7%), Sosnowiec (4,6%), powiat cieszyński (4,2%) oraz Bielsko-Biała (4%), z kolei najniższe wielkości (poniżej 1,5% udziału w ogóle porad POZ w województwie) osiągnęły powiat bieruńsko-lędziński (1,4%), Świętochłowice (1,2%) oraz Żory (1,2%).

W województwie śląskim udzielono w 2018 r. blisko 15,1 mln porad lekarskich w ramach ambulatoryjnej opieki specjalistycznej¹⁴, co stanowiło 13% wszystkich tego typu porad w Polsce. Porady lekarskie AOS stanowiły 42,3% porad lekarskich udzielonych w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej w województwie śląskim. Najczęściej udzielane porady lekarskie w ramach AOS stanowiły porady w zakresie chirurgii (19,3%), znaczące wielkości osiągały także porady ginekologiczno-położnicze (10,6%), okulistyczne (10,1%), neurologiczne (8,2%), kardiologiczne (6,4%), otolaryngologiczne (6,1%) i dermatologiczne (5,1%). W ramach ambulatoryjnej opieki specjalistycznej udzielono także 4,2 mln porad stomatologicznych. Z kolei w jednostkach psychiatrycznej opieki ambulatoryjnej udzielono w 2018 r. blisko 1,1 mln porad, z czego 51,1% stanowiły porady lekarskie, 24,4% psychologiczne, a 24% to porady udzielane przez innego terapeutę.

¹⁴ Zasoby ochrony zdrowia w województwie śląskim w liczbach 2018, Śląski Urząd Wojewódzki Wydział Zdrowia 2019

Konieczne jest zatem ukierunkowanie działań w POZ i AOS na zapewnienie istotnych cech opieki podstawowej tj. dostępności, ciągłości, kompleksowości i wszechstronności świadczeń, koordynacji, poprawy jakości oraz efektywności. Powinny przyczynić się także do bardziej równomiernego rozmieszczenia placówek opieki zdrowotnej w regionie.

Wśród kluczowych wyzwań w obszarze ochrony zdrowia identyfikuje się zatem:

- dostosowanie usług zdrowotnych do struktury mieszkańców województwa, w tym w zakresie potrzeb osób najstarszych i niesamodzielnych, jak również matek i dzieci,
- niewystarczająca dostępność do usług zdrowotnych, w szczególności w priorytetowych dla regionu dziedzinach medycyny lub dziedzinach wynikających z potrzeb epidemiologicznych,
- wzmocnienie roli POZ/AOS w dostarczaniu usług zdrowotnych oraz poprawa efektywności i koordynacja opieki zdrowotnej,
- deinstytucjonalizacja opieki zdrowotnej, w szczególności dla osób z zaburzeniami i chorobami psychicznymi.

Kultura i dziedzictwo kulturowe (CP4)

Województwo śląskie jest regionem wielokulturowym o znaczących zasobach dziedzictwa kulturowego oraz bogatej i zróżnicowanej ofercie turystycznej.

W 2019 r. na listę zabytków nieruchomych w województwie śląskim wpisanych było 4 389 obiektów, co dawało regionowi 8. miejsce w kraju. Jeśli chodzi o liczbę centrów kultury, domów kultury, ośrodków kultury, klubów i świetlic, województwo śląskie w 2019 r. plasuje się na drugim miejscu w kraju (373 placówki) za województwem małopolskim, a w przypadku muzeów jest to 4 miejsce w kraju (74 muzea). Województwo śląskie jest organem założycielskim dla 19 instytucji kultury o znaczeniu regionalnym. Sektor kultury, choć względnie rozwinięty, boryka się ze znaczącym niedoinwestowaniem swojej działalności. Województwo śląskie w 2019 r. było jednym z trzech województw o najniższych wydatkach na kulturę na mieszkańca. Ponadto, w regionie zaobserwowano niższą niż średnio w kraju dynamikę wzrostu uczestnictwa w wystawach muzealnych oraz przedstawieniach i koncertach teatrów i instytucji muzycznych. Pandemia COVID-19 dodatkowo pogłębiła problem uczestnictwa w kulturze i uwypukliła niedostosowanie oferty do niestandardowych, zdalnych form jej udostępniania. Jednocześnie, rośnie rola sektora kultury i przemysłów kreatywnych w gospodarce regionu. Branże te stają się istotną alternatywą, częściowo zastępującą tradycyjne przemysły schyłkowe. Sektor kultury ma do odegrania także istotną rolę w transformacji regionu, zarówno w zachowaniu industrialnego dziedzictwa i tożsamości, jak również wspieraniu rozwoju postaw kreatywnych oraz innowacyjności mieszkańców, jako bazy rozwoju nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy.

Unikalne dziedzictwo przemysłowe regionu oraz bogate zasoby dziedzictwa naturalnego i krajobrazu stanowią o coraz większej atrakcyjności turystycznej województwa śląskiego. Prężnie rozwija się sektor turystyki biznesowej (branże MICE), industrialnej, zdrowotnej, a także turystyki aktywnej, czerpiący z bogatych zasobów m.in. Jury Krakowsko-Częstochowskiej, dorzecza Górnej Odry, czy Beskidów i okolic. Sektory te posiadają wysoki potencjał w zakresie generowania korzyści biznesowych i społecznych, w tym dla MŚP.

Wśród kluczowych wyzwań w obszarze kultury i turystyki identyfikuje się zatem:

- ochrona i zapewnienie lepszego dostępu do relatywnie dużych zasobów dziedzictwa kulturowego i naturalnego,
- zwiększenie efektywności oraz dostosowanie instytucji kultury do pełnienia zwiększonej roli w życiu społecznym i gospodarczym,
- wzmocnienie roli sektorów kultury i turystyki w budowie nowego wizerunku województwa śląskiego, jako regionu nowoczesnego i posiadającego duży potencjał rozwoju branż kreatywnych.

Wsparcie w ramach CP4 jest komplementarne z interwencją w ramach programów krajowych Polityki Spójności 2021-2027 (m.in. FEniKS, FERS, FERC), w tym interwencją Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST), Krajowym Planem Odbudowy, programami w ramach Wspólnej Polityki Rolnej i Rybackiej.

Rozwój terytorialny (CP 5)

Jednym z głównych wyzwań województwa śląskiego w ujęciu terytorialnym jest zmniejszenie dysproporcji rozwojowych poszczególnych jego części poprzez wzmocnienie powiązań i współpracy w obszarach funkcjonalnych. Województwo śląskie charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem rozwojowym, co potwierdza m.in. przedstawiony w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” syntetyczny Wskaźnik Rozwoju Terytorialnego, obejmujący sfery gospodarki, społeczeństwa, przestrzeni i relacji z otoczeniem tj. niemal wszystkie sfery polityki rozwojowej. Województwo posiada najwyższy w Polsce wskaźnik urbanizacji (76,6% ludności miejskiej) oraz gęstości zaludnienia (366 os/km²). W centralnej części regionu zlokalizowany jest pierwszy utworzony w Polsce związek metropolitalny z ok. 2,5 mln mieszkańców, a odpowiednio w północnej, zachodniej i południowej części regionu trzy aglomeracje miejskie o znaczeniu krajowym tj. Częstochowska, Rybnicka i Bielska. Występuje znaczna polaryzacja rozwoju gospodarczego między różnymi ośrodkami województwa, w tym zjawisko peryferyzacji ekonomicznej ośrodków industrialnych oraz miast średnich i małych. Śląskie miasta borykają się z nasilającym się wyludnieniem, w tym odpływem ludności na tereny wiejskie, zanieczyszczeniem powietrza, kongestią, czy degradacją przestrzeni. Jednocześnie, znaczna część obszaru województwa to tereny wiejskie (69,3% powierzchni regionu) o dużym zróżnicowaniu funkcji oraz borykające się m.in. z problemami przestrzennymi i społecznymi związanymi z degradacją przestrzeni, depopulacją, starzeniem się

społeczeństwa, czy niedostatecznym dostępem do usług publicznych. Przy tym, zainteresowanie części mieszkańców wspólnotą lokalną jest ograniczone, a zaangażowanie w działalność społeczną jest niedostateczne (najniższa w kraju liczba organizacji pozarządowych tj. 28 na 10 tys. mieszkańców oraz niższa niż średnio w kraju frekwencja w wyborach). Zaobserwowano również rozpraszanie środków na wspieranie projektów nie tworzących zdecydowanych impulsów dla zmiany strategicznej oraz niewystarczającą liczbę dużych projektów, realizowanych przez współpracujące samorządy, co może zostać spotęgowane przez wyzwania finansowe samorządów wynikające ze skutków gospodarczych i społecznych pandemii COVID-19.

Wśród kluczowych wyzwań w zakresie rozwoju terytorialnego identyfikuje się zatem:

- zmniejszenie dysproporcji rozwojowych poszczególnych części regionu,
- mitygacja polaryzacji rozwojowej między różnymi ośrodkami (miastami) województwa, w tym zjawiska peryferializacji ekonomicznej i społecznej ośrodków industrialnych oraz miast średnich i małych,
- zwiększenie efektywności i efektu synergii działań w obszarach funkcjonalnych.

Poszczególne obszary funkcjonalne wymagają podjęcia skoordynowanych, dopasowanych do ich potrzeb i potencjałów działań na rzecz wdrożenia zrównoważonego modelu rozwoju w odpowiedzi na wyzwania gospodarcze, środowiskowe i klimatyczne. Konieczne jest promowanie modelu partnerskiej współpracy, wymiany doświadczeń i inicjowania zintegrowanych rozwiązań o wymiarze ponadlokalnym. Wsparcie powinno uwzględniać rozwój powiązań między silniejszymi miastami tj. ośrodkami wzrostu oraz ich otoczeniem funkcjonalnym, zwłaszcza obszarami wiejskimi i tracącymi funkcje społeczne i gospodarcze. Działania te będą realizowane w szczególności poprzez instrument terytorialny ZIT ramach CP 5 oraz CP 2.

Kolejnym kluczowym wyzwaniem terytorialnym jest przyśpieszenie dynamiki ponownego wykorzystania terenów zdegradowanych na obszarach miejskich i wiejskich wskazanych m.in. w programach rewitalizacji. Województwo śląskie, jako region przemysłowy charakteryzuje się dużym udziałem terenów poprzemysłowych w gruntach zabudowanych i zurbanizowanych ogółem (7,37%) oraz znaczącymi potrzebami rewitalizacji tkanki miejskiej i wiejskiej (obszary rewitalizacji stanowią 18% powierzchni regionu). Postępujące procesy transformacyjne odcisnęły piętno zwłaszcza na miastach silnie związanych z sektorami tradycyjnymi oraz doprowadziły do znacznej degradacji przestrzeni, w tym w centrach miast, a także depopulacji, wzrostu bezrobocia i wykluczenia społecznego, niejednokrotnie całych dzielnic związanych z daną kopalnią, czy fabryką. Z kolei miasta średnie i małe na obszarach mniej uprzemysłowionych stopniowo tracą swoją konkurencyjność na rzecz silniejszych ośrodków, borykając się z odpływem ludności, pogorszeniem oferty usług publicznych, a także zanieczyszczeniem powietrza i degradacją infrastruktury. Również na obszarach wiejskich, gdzie obecny był przemysł lub prowadzone wydobywanie, procesy transformacyjne doprowadziły do silnej degradacji

środowiska naturalnego, z której skutkami mniejsze gminy, zwłaszcza wiejskie, niejednokrotnie same nie są w stanie sobie poradzić. Z kolei w gminach wiejskich na słabiej rozwiniętych gospodarczo terenach, w tym gorzej skomunikowanych, szczególnie dotkliwie postępują procesy związane z depopulacją, starzeniem się społeczeństwa i niewystarczającym dostępem do nowoczesnych dóbr i usług publicznych.

Wśród kluczowych wyzwań w obszarze rewitalizacji identyfikuje się zatem:

- przyspieszenie dynamiki ponownego wykorzystania terenów zdegradowanych,
- przywrócenie funkcji społecznych i gospodarczych na tych obszarach oraz poprawa jakości życia mieszkańców.

W odpowiedzi na wyzwania niezbędne jest wdrożenie kompleksowych działań rewitalizacyjnych ze szczególnym naciskiem na rozwiązania zrównoważone, niskoemisyjne oraz cyfrowe, aby nadać nowy impuls rozwojowy obszarom zdegradowanym regionu i przywrócić je do obiegu społeczno-gospodarczego.

Wsparcie jest komplementarne z interwencją w ramach programów krajowych Polityki Spójności 2021-2027 (m.in. FEnIKS, FERS, FERC), w tym interwencją Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST), Krajowym Planem Odbudowy, programami w ramach Wspólnej Polityki Rolnej i Rybackiej, programami współpracy transgranicznej oraz inicjatywami europejskimi na rzecz rozwoju obszarów miejskich tj. m.in. Agenda Miejska UE, URBACT, UIA, UDN.

Program odpowiada na wyzwania instytucjonalne i zarządcze w wymiarze terytorialnym zakładając wzmocnienie współpracy w obszarach funkcjonalnych subregionów w oparciu o zbudowany dotychczas cenny potencjał Związków ZIT/RIT, jak również poprawę jakości zarządzania i monitorowania polityki rozwojowej na szczeblu subregionalnym w województwie śląskim z uwzględnieniem zasady zrównoważonego rozwoju.

WYZWANIA ZIDENTYFKOWANE W ZALECENIACH UE I STRATEGIACH KRAJOWYCH ORAZ REGIONALNYCH

Wyzwania zidentyfikowane w zaleceniach UE

Wyzwania dla Polski na perspektywę 2021-2027 zostały określone przez KE i przyjęte przez Radę UE w Zaleceniach z dnia 5 czerwca 2019 r. oraz Zaleceniach z dnia 20 maja 2020 r. Natomiast szczegółowe priorytety inwestycyjne w poszczególnych obszarach zostały zidentyfikowane w Załączniku D do Sprawozdania Krajowego z lutego 2019.

Wsparcie zaplanowane w ramach Funduszy Europejskich dla Śląskiego 2021-2027 odpowiada na wyzwania zawarte w ww. dokumentach.

W ramach CP1 wsparcie wpisuje się w wyzwania związane ze wspieraniem ryzykownych elementów inwestycji przedsiębiorstw w badania i rozwój, ułatwianiem wdrażania inicjatyw i projektów opartych o współpracę nauki i biznesu, budowaniem masy krytycznej badań naukowych, rozwijaniem sieci kontaktów i współpracy w zakresie badań i rozwoju, modernizacją i przyspieszeniem administracji elektronicznej, w tym e-zdrowia, wspieraniem wdrażania technologii cyfrowych przez małe i średnie przedsiębiorstwa, wspieraniem działań zwiększających wydajność w celu lepszej integracji w globalnych łańcuchach wartości, ułatwieniem dostępu do zaawansowanych usług dla przedsiębiorstw oraz dalszemu stymulowaniu środowiska przedsiębiorczości, w tym rozwój klastrów przemysłowych, zacieśnieniu współpracy między małymi i średnimi przedsiębiorstwami a instytucjami badawczymi, a także trwałym zaangażowaniem małych i średnich przedsiębiorstw w rozwój obszarów inteligentnej specjalizacji.

W ramach CP2 wsparcie wpisuje się w wyzwania związane z transformacją sektora energii w kierunku niskoemisyjnym, w tym poprawy jakości powietrza. Głównymi kierunkami działań wskazanymi przez KE są: gruntowna termomodernizacja budynków, zastąpienie kotłów na paliwa kopalne instalacjami o niskim poziomie emisji, zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii wraz z powiązaną infrastrukturą. W obszarze środowiska i klimatu Program uwzględnia zalecenia KE, które określono w celu wspierania przystosowania się do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i odporności na klęski żywiołowe. Kontynuowane będą także zarówno działania związane ze zrównoważoną gospodarką wodną, w szczególności poprzez dalszy rozwój systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych w aglomeracjach w celu realizacji strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego, a także inwestycje w efektywność wykorzystania wody. Wspierane będą również działania związane z przejściem na gospodarkę o obiegu zamkniętym, finansowaniem potrzeb inwestycyjnych w zakresie recyklingu odpadów komunalnych i efektywnym gospodarowaniem zasobami w małych i średnich przedsiębiorstwach oraz podnoszeniem świadomości obywateli oraz małych i średnich przedsiębiorstw w celu wywoływania zmiany ich zachowań. Interwencja będzie zgodna z wyzwaniami związanymi z promowaniem zintegrowanego, czystego i bezpiecznego transportu publicznego oraz aktywnymi formami mobilności, zgodnie z planami zrównoważonej mobilności miejskiej.

W ramach CP3 wsparcie wpisuje się w wyzwania związane z uzupełnieniem sieci TEN-T, poprawą standardów w zakresie ochrony środowiska i bezpieczeństwa, osiągnięciem zrównoważonej mobilności intermodalnej, obejmującej TEN-T oraz wsparcia przejścia od transportu drogowego do kolejowego i innych zrównoważonych form transportu, usunięcia różnic regionalnych w drogowej sieci TEN-T oraz dalszego ograniczenia wpływu transportu na środowisko i poprawy jego bezpieczeństwa.

W ramach CP4 wsparcie wpisuje się w wyzwania związane z podjęciem działań w celu zwiększenia uczestnictwa w rynku pracy, w tym poprzez poprawę dostępu do opieki nad

dziećmi i do opieki długoterminowej, oraz w celu likwidacji utrzymujących się przeszkód dla bardziej trwałych form zatrudnienia, a także podjęciem działań mających na celu łagodzenie wpływu kryzysu na zatrudnienie, zwłaszcza przez udoskonalanie elastycznych form organizacji pracy i pracy w zmniejszonym wymiarze czasu. Interwencja odpowiada także na wyzwania w zakresie rozwoju umiejętności, uczenia się dorosłych i zwiększania podaży pracy, wysokiej jakości edukacji i rozwijania umiejętności odpowiadających potrzebom rynku pracy, zwłaszcza poprzez kształcenie dorosłych. W zakresie włączenia społecznego wsparcie powiązane jest z wyzwaniami dotyczącymi wspierania aktywnego włączenia oraz rozwiązania problemu deprivacji materialnej i wspierania integracji społeczno-gospodarczej cudzoziemców. W zakresie ochrony zdrowia Program odpowiada na wyzwania związane z promowaniem aktywnego i zdrowego starzenia się, poprawą równego i szybkiego dostępu do wysokiej jakości, zrównoważonych i przystępnych cenowo usług oraz poprawą dostępności, skuteczności i odporności systemu opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej.

W zakresie CP 5 Program odpowiada na wyzwania związane z wspieraniem zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich i wiejskich oraz wzmocnieniem zdolności administracyjnych władz lokalnych.

Europejski Filar Praw Socjalnych

Zmiana klimatu, wyzwania związane z ochroną środowiska, cyfryzacja, globalizacja i tendencje demograficzne szybko zmieniają codzienne życie mieszkańców regionu. Pandemia COVID-19 sprawiła, że rynki zostały narażone na dalsze drastyczne zmiany związane z miejscami pracy, edukacją, gospodarką, systemami opieki społecznej i zdrowotnej. 20 zasad wskazanych w dokumencie stanowi odpowiedź na potrzeby w zakresie zbioru przepisów socjalnych, które wyrażają zasady i prawa kluczowe dla sprawiedliwych i sprawnie funkcjonujących rynków pracy oraz systemów opieki społecznej w XXI wieku. Planowane interwencje w ramach programu są zgodne z zasadami i prawami wskazanymi w Europejskim Filarze Praw Socjalnych, w ramach trzech rozdziałów wg. kategorii: (I): równe szanse i dostęp do zatrudnienia; (II) uczciwe warunki pracy; (III) ochrona socjalna i integracja społeczna.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

Wsparcie planowane w CP1 wpisuje się w cele szczegółowe wskazane w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (Cel szczegółowy I oraz Cel szczegółowy III).

Wsparcie planowane w CP2 wpisuje się w Cel Szczegółowy II i III Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Interwencja realizuje także cele związane z zapewnieniem powszechnego dostępu do energii pochodzącej z różnych źródeł oraz rozwojem potencjału środowiska na rzecz obywateli i przedsiębiorców. Działania podejmowane w obszarze środowiska i klimatu realizują m.in. Cel szczegółowy II: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony, Obszar: Rozwój zrównoważony terytorialnie: zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały poszczególnych terytoriów,

Środowisko: Gospodarka odpadami: rozwijanie recyklingu odpadów, dążenie do maksymalizacji wykorzystywania odpadów jako surowców; Środowisko: Zwiększenie dyspozycyjności zasobów wodnych i osiągnięcie wysokiej jakości wód oraz Środowisko: Zarządzanie zasobami dziedzictwa przyrodniczego.

Wsparcie planowane w CP3 wpisuje się w Cel Szczegółowy II i III Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Interwencja realizuje także cel związany z zwiększeniem dostępności transportowej oraz poprawą warunków świadczenia usług związanych z przewozem towarów i pasażerów.

Wsparcie planowane w CP4 w zakresie rynku pracy wpisuje się w – w Cel szczegółowy II - Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony; obszar: Poprawa dostępności usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne. Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy oraz obszar: Zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały endogeniczne poszczególnych terytoriów. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych w oparciu o specjalizacje gospodarcze i nowe nisze rynkowe. Podniesienie skuteczności i jakości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie na wszystkich szczeblach zarządzania

Wsparcie planowane w CP4 w zakresie edukacji wpisuje się w Cel szczegółowy II: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony; obszar: Spójność społeczna - Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy.

Wsparcie planowane w CP4 w zakresie włączenia społecznego wpisuje się w Cel szczegółowy II - Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony; obszar: Poprawa dostępności usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne. Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy, obszar: Zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały endogeniczne poszczególnych terytoriów. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych w oparciu o specjalizacje gospodarcze i nowe nisze rynkowe. Podniesienie skuteczności i jakości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie na wszystkich szczeblach zarządzania.

Wsparcie planowane w CP4 w zakresie zdrowia wpisuje się w Cel szczegółowy II: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony i w oba jego obszary. Zapisy spójne są także z trzecim celem szczegółowym SOR: Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu, a w szczególności wpisują się w obszary: Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem oraz E-państwo.

Wsparcie planowane w CP4 w obszarze kultury wpisuje się w Cel szczegółowy II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony, w ramach obszaru: rozwój zrównoważony terytorialnie poprzez zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały endogeniczne poszczególnych terytoriów.

Wsparcie w CP 5 w zakresie zintegrowanego rozwoju wpisuje się w Cel szczegółowy II: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony, w ramach obszaru: rozwój zrównoważony terytorialnie poprzez (1) zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały endogeniczne poszczególnych terytoriów oraz poprzez (3) podniesienie skuteczności i jakości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”

Wsparcie planowane w CP1 wpisuje się w cele strategiczne Strategii Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” w szczególności Cel Strategiczny A Województwo śląskie regionem odpowiedzialnej transformacji gospodarczej, w tym Cel operacyjny A.1 Konkurencyjna gospodarka, Cel operacyjny A.2. Innowacyjna gospodarka, A.3. Silna lokalna przedsiębiorczość. Cel strategiczny B: Województwo Śląskie regionem przyjaznym dla mieszkańca, w tym celu operacyjnego: B.1 Wysoka jakość usług społecznych, w tym zdrowotnych, Cel Strategiczny D: Województwo śląskie regionem sprawnie zarządzanym, Cel operacyjny D.2. Aktywna współpraca z otoczeniem i kreowanie silnej marki regionu, D.3. Nowoczesna administracja publiczna.

W ramach CP2 oraz CP3 program będzie wspierać osiągnięcie celów założonych w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” - Cel strategiczny C. Województwo śląskie regionem wysokiej jakości środowiska i przestrzeni, cele operacyjne: C.1. Wysoka jakość środowiska oraz cel operacyjny C.2. Efektywna infrastruktura oraz C.3. Atrakcyjne warunki zamieszkania, kompleksowa rewitalizacja, zapobieganie i dostosowanie do zmian klimatu.

W ramach CP4 program przyczyni się do osiągnięcia następujących celów strategicznych Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”: A Województwo śląskie regionem odpowiedzialnej transformacji gospodarczej, w tym Celu operacyjnego A.2. Innowacyjna gospodarka, A.3. Silna lokalna przedsiębiorczość. Celu strategicznego B: Województwo Śląskie regionem przyjaznym dla mieszkańca, w tym celu operacyjnego: B.1 Wysoka jakość usług społecznych, w tym zdrowotnych, B.2. Aktywny mieszkaniec, B.3. Atrakcyjny i efektywny system edukacji i nauki. D: Województwo śląskie regionem sprawnie zarządzanym, Celu operacyjnego D.1. Zrównoważony rozwój terytorialny, D.2. Aktywna współpraca z otoczeniem i kreowanie silnej marki regionu, D.3. Nowoczesna administracja publiczna.

W zakresie CP5 program realizuje Strategię Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” – Cel strategiczny B. Województwo śląskie regionem przyjaznym dla mieszkańca, B.2. Aktywny mieszkaniec, a także Cel strategiczny C. Województwo śląskie regionem wysokiej jakości środowiska i przestrzeni, C.3. Atrakcyjne warunki zamieszkania, kompleksowa rewitalizacja, zapobieganie i dostosowanie do zmian klimatu oraz Cel strategiczny D. Województwo śląskie regionem sprawnie zarządzanym, D.1. Zrównoważony rozwój terytorialny oraz D.3. Nowoczesna administracja publiczna.

Pozostałe dokumenty strategiczne

Krajowy Plan na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030

Zaplanowane działania w obszarze efektywności energetycznej, OZE i zrównoważonej mobilności są zgodnie z Krajowym Planem na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030 w zakresie obniżenia emisyjności, efektywności energetycznej oraz wzrostu udziału OZE w finalnym zużyciu energii brutto. Interwencja w ramach infrastruktury transportowej będzie również przyczyniała się do realizacji Krajowego Planu na rzecz energii i klimatu na lata 2021-2030 w wymiarze obniżenia emisyjności poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury transportowej odpowiadającym unijnym oraz krajowym standardom i wymogom środowiskowym.

Polityka Energetyczna Polski 2040

Wsparcie w obszarze efektywności energetycznej, OZE i zrównoważonej mobilności realizuje Politykę Energetyczną Polski 2040 w zakresie celu szczegółowego 6. Rozwój odnawialnych źródeł energii oraz 8. Poprawa efektywności energetycznej.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r.

Wsparcie w obszarze transportu przyczyni się do realizacji głównego celu Strategii Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r.

Unijna strategia na rzecz bioróżnorodności 2030

W obszarze środowiska i klimatu program jest zgodny z zapisami Unijnej strategii na rzecz bioróżnorodności 2030.

Polityka ekologiczna Państwa 2030

Program jest spójny z Polityką Ekologiczną Państwa 2030 w obszarze środowiska i klimatu.

Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030

W obszarze klimatu program jest zgodny ze Strategicznym planem adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030.

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2030

W zakresie rynku pracy program jest spójny z celem szczegółowym 1: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, w tym cyfrowych, 2: Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej, 3: Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy.

W zakresie edukacji program jest spójny z celem szczegółowym 1: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, w tym cyfrowych.

W zakresie włączenia społecznego program jest spójny z celem szczegółowym 2: Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej, 3: Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy, 4: Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.

W zakresie zdrowia program jest spójny z celem szczegółowym 2: Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej.

Regionalna Strategia Innowacji Województwa Śląskiego 2030

Wsparcie planowane w CP1 oraz w CP4 wpisuje się we wszystkie cele szczegółowe projektu Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Śląskiego 2030.

Polityka gospodarki niskoemisyjnej dla Województwa Śląskiego, Regionalna polityka energetyczna do roku 2030

Planowane wsparcie w CP2 wpisuje się w cel generalny: Zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego województwa śląskiego i zapewnienie efektywności energetycznej, przy ograniczeniu negatywnego wpływu działalności człowieka na jakość powietrza, w tym w szczególności ograniczenia niskiej emisji, cel operacyjny 1. Wysoki standard energetyczny zabudowy mieszkaniowej, gospodarczej i budynków użyteczności publicznej regionu, cel operacyjny 2. Bezpieczeństwo energetyczne województwa śląskiego i rozwój czystej energii, cel operacyjny 3. Ekologiczny system transportu zbiorowego i indywidualnego.

Regionalna Polityka Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego Województwa Śląskiego do roku 2030

Wsparcie planowane w CP1 wpisuje się w cele operacyjne Regionalnej Polityki Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego Województwa Śląskiego do roku 2030 (Cel operacyjny C1, Cel operacyjny C3 oraz Cel operacyjny C5).

Wsparcie planowane w CP4 wpisuje się w cele operacyjne Regionalnej Polityki Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego Województwa Śląskiego do roku 2030 (Cel operacyjny C3 oraz Cel operacyjny C4).

Ponadto, w ramach CP4:

W zakresie rynku pracy program jest również zgodny z poniższymi dokumentami strategicznymi:

- Krajowym Planem Działania EURES na 2021 r.,

- Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne dla systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027 (projekt),
- Regionalną Polityką Zdrowia Województwa Śląskiego (projekt).

W zakresie edukacji program jest również zgodny z poniższymi dokumentami strategicznymi:

- Regionalną Polityką Rozwoju Edukacji Województwa Śląskiego (projekt),
- Zintegrowaną Strategią Umiejętności 2030. Polityka na rzecz rozwijania umiejętności zgodnie z ideą uczenia się przez całe życie,
- Ramami kwalifikacji, ECTS i ECVET dla uczenia się przez całe życie (Ministerstwo Edukacji Narodowej 2019) - zestaw narzędzi polityki na rzecz uczenia się przez całe życie, dodatkowo uzupełniony przez instrumenty Unii Europejskiej takie jak:
  - walidacja efektów uczenia się uzyskanych poza systemem formalnym,
  - Europejski system akumulowania i przenoszenia osiągnięć w szkolnictwie zawodowym (ECVET),
  - Europejski system transferu i akumulacji osiągnięć w szkolnictwie wyższym (ECTS),
  - Europass: Curriculum Vitae, Paszport Językowy, Suplement do Dyplomu Potwierdzającego Kwalifikacje Zawodowe, Suplement do Dyplomu, Europass – Mobilność.

W zakresie włączenia społecznego program jest również zgodny z poniższymi dokumentami strategicznymi:

- Krajowym Programem Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu na lata 2021 – 2030,
- Strategią Deinstytucjonalizacji Usług w Polsce,
- Krajowym Programem Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku,
- Ekonomia Solidarności Społecznej Strategii Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”,
- Strategią Rozwoju Kapitału Społecznego,
- Polityką społeczną wobec osób starszych 2030. Bezpieczeństwo – Uczestnictwo – Solidarność i Strategią na rzecz osób z niepełnosprawnościami na lata 2021-2030,
- Strategią Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2020-2030,
- Śląskim Programem Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2019-2022,
- Regionalną Polityką Zdrowia Województwa Śląskiego (projekt).

W zakresie zdrowia program jest również zgodny z poniższymi dokumentami strategicznymi:

- Regionalną Polityką Zdrowia Województwa Śląskiego; cel główny: Wydłużenie i poprawa życia mieszkańców regionu (projekt),

- Śląskim Programem Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2019-2022.

W zakresie kultury program jest również zgodny z poniższymi dokumentami strategicznymi:

- Strategią Rozwoju Kultury Województwa Śląskiego (projekt),
- Programem Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim 2020+,

W ramach CP5 program jest również zgodny z poniższymi dokumentami strategicznymi:

- Regionalną Polityką Miejską (projekt),
- Regionalną Polityką Rewitalizacji Województwa Śląskiego (projekt),
- Strategią Rozwoju Kultury Województwa Śląskiego (projekt),
- Programem Rozwoju Turystyki w Województwie Śląskim 2020+,
- Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich Województwa Śląskiego do roku 2030.

WYZWANIA W ZAKRESIE ZDOLNOŚCI ADMINISTRACYJNYCH, ZARZĄDZANIA ORAZ UPROSZCZEŃ

Województwo posiada duże doświadczenie z wdrażania regionalnych środków UE w ramach perspektyw finansowych 2007-2013 oraz 2014-2020, w FE SL 2021-2027 kontynuowane będą działania ukierunkowane na utrzymanie i zwiększanie zdolności instytucji systemu wdrażania Programu oraz rozbudowywania potencjału zdolności administracyjnej w obszarach, w których planuje się zastosowanie uproszczeń, w tym w zakresie ich efektywnego poszerzania oraz w obszarach, w których następuje zmiana w stosunku do wcześniejszych perspektyw, a które będą stanowić wyzwanie dla kadr administracyjnych systemu wdrażania np. wdrażanie Programu przy uwzględnieniu warunkowości podstawowej w kierunku on-going, co wymagać będzie modyfikacji działań jednostki odpowiedzialnej za spełnienie warunku podstawowego, weryfikacji procedur implementacyjnych wraz z ich bieżącą aktualizacją zapewniających implementację warunku podstawowego w sposób ciągły. Wsparcie zatem będzie skoncentrowane na podnoszeniu zdolności administracyjnych instytucji zaangażowanych we wdrażanie FE SL 2021-2027 m.in. poprzez zapewnienie finansowania wynagrodzeń, zapobieganie nadmiernej rotacji pracowników, ale także realizowanie innych działań wspierających, ukierunkowanych m.in. na podnoszenie kompetencji, przeciwdziałaniu wypaleniu zawodowemu, poszerzaniu wiedzy i umiejętności personelu administracyjnego, w tym także w zakresie możliwości stosowania dalszych uproszczeń/usprawnień na etapie wdrażania programu.

Wykorzystanie kadr zaangażowanych we wdrażanie RPO WSL 2014-2020, w tym w zakresie utrzymanej struktury instytucjonalnej zapewni płynne przejście pomiędzy okresami programowania i sprawne zakończenie realizacji Programu i uruchomienie nowego Programu FE SL 2021-2027. Wsparcie w ramach Programu w powyższym zakresie

będzie komplementarne w stosunku do działań zaplanowanych do realizacji w ramach horyzontalnego programu Pomoc Techniczna dla Funduszy Europejskich.

Działania informacyjno-promocyjne będą prowadzone dwukierunkowo. Z jednej strony działania promocyjne o szerokim zasięgu kierowane będą do mieszkańców województwa śląskiego, będą kładły nacisk na zwiększenie widoczności Funduszy Europejskich oraz zwiększenie świadomości nt. celów rozwojowych UE oraz europejskich wartości. Z drugiej strony natomiast bardziej celowanymi działaniami informacyjno-edukacyjnymi zostaną objęci potencjalni beneficjenci, zwłaszcza nowe grupy potencjalnych beneficjentów oraz potencjalni beneficjenci nowych naborów, a także naborów nie cieszącym się wystarczającym zainteresowaniem. Zostaną zorganizowane dla nich spotkania informacyjne dot. naborów oraz dodatkowo warsztaty dot. składania wniosku o dofinansowanie, a także przygotowane wszelkiego rodzaju instrukcje/ tutoriale ułatwiające aplikowanie. Beneficjentom zostanie zapewnione wsparcie opiekuna projektu oraz poprzez zorganizowanie merytorycznych szkoleń i warsztatów (w tym online) dot. realizacji projektu. Dodatkowo, planuje się wprowadzenie szeregu usprawnień, które obejmować będą m.in. dalsze upraszczanie języka przekazywanych komunikatów, profilowanie wsparcia informacyjnego na konkretnych grupach beneficjentów względem zakresu tematycznego dostępnego w FE SL 2021-2027 np. przedsiębiorców, NGO's czy ułatwienie współpracy z beneficjentami poprzez m.in. opracowanie wzoru fiszki promocyjnej.

Planuje się kontynuowanie, ale i poszerzanie dotychczas realizowanych działań ukierunkowanych na zwiększanie efektywności wdrażania Programu, które podobnie jak w perspektywie finansowej 2014-2020 będą koncentrowały się na wprowadzaniu uproszczeń w związanych m.in. z wyborem projektów, kontrolą, monitoringiem i sprawozdawczością oraz rozliczaniem projektów. W szerszym aniżeli dotychczas zakresie planowane jest zastosowanie uproszczonych metod rozliczania projektów, które w szczególności w małych projektach będzie skutkowało zmniejszeniem obciążeń administracyjnych i biurokratycznych zarówno po stronie beneficjenta, jak i instytucji zaangażowanych we wdrażanie programu. W obszarach/projektach charakteryzujących się znaczną powtarzalnością uwarunkowań finansowych i gdzie zastosowanie uproszczeń nie naruszy przepisów np. w zakresie pomocy publicznej, planowane jest także stosowanie uproszczonych metod rozliczania wydatków w szerokim zakresie. Takie podejście pozwoli na zmniejszanie obciążeń administracyjnych oraz zapewni większą elastyczność w wydatkowaniu środków. W konsekwencji większy nacisk położony będzie na efekty realizacji projektów, a nie na poprawność formalną zadań projektowych.

WNIOSKI Z DOTYCHCZASOWYCH DOŚWIADCZEŃ

CP1

W kończącej się perspektywie finansowej w województwie śląskim realizowano działanie mające na celu rozwój kluczowej infrastruktury badawczej, rezultatami tych projektów będzie infrastruktura badawcza udostępniana przedsiębiorstwom i umożliwiającą nawiązywanie współpracy pomiędzy sektorem naukowym a biznesem. Do udziału w konkursie dopuszczone zostały wyłącznie projekty znajdujące się w załączniku do Kontraktu Terytorialnego Województwa Śląskiego. Powyższa lista potencjalnych projektów powstała w wyniku negocjacji prowadzonych przez Samorząd ze stroną rządową i zawiera inwestycje kluczowe do rozwoju współpracy sektora nauki i biznesu. Taka sama procedura wstępnej weryfikacji projektów zostanie zastosowana także w nowej perspektywie.

Interwencja skierowana na rozwój infrastruktury badawczo-rozwojowej (B+R) oraz prowadzenie prac badawczych w przedsiębiorstwach, pomimo początkowych trudności okazała się sukcesem. Po rozszerzeniu listy Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji i wprowadzeniu możliwości realizacji wdrożeń w ramach jednego projektu w znaczny sposób zwiększyło zainteresowanie tym wsparciem. W nowej perspektywie planowane jest kontynuowanie projektów B+R wraz z wdrożeniami.

W ramach renowacji RPO WSL 2014-2020 w roku 2018 dodano do programu interwencje mającą na celu rozwój ekosystemu innowacji województwa śląskiego. W ramach ekosystemu innowacji wspierana jest działalność Sieci Regionalnych Obserwatoriów Specjalistycznych oraz rozwój centrów kreatywności i innowacyjności. Rezultatem działalności sieci obserwatoriów jest usprawnienie zarządzania rozwojem naukowo-technologicznym regionu natomiast stworzone centra kreatywności i innowacyjności stworzą w regionie sieć współpracy na rzecz rozwoju innowacyjnej i kreatywnej gospodarki. Zgodnie z założeniami prowadzenia procesu przedsiębiorczego odkrywania (PPO) w regionie prowadzono w latach 2013-2020 szereg prac i analiz danych mających na celu weryfikację przyjętych specjalizacji jak również poszukiwanie wyłaniających się nowych grup technologicznych. Pierwotnie opracowane specjalizacje regionalne, osadzone pośród innych grup technologicznych, opracowanych w ramach Programu Rozwoju Technologii, wynikały wprost z prowadzenia szerokiej dyskusji regionalnej, w tym w ramach rozbudowanego procesu foresightowego. Ze względu na stały proces prowadzenia badań, analiz i publikacji danych, system Sieci Regionalnych Obserwatoriów Specjalistycznych jest unikatowy i nie ma odpowiedników w innych systemach w Polsce.

Doświadczenia poprzedniej perspektywy wskazują na bardzo duże zainteresowanie w aplikowaniu o środki na rozwój e-usług i szeroko pojętej cyfryzacji, co miało swój wymierny efekt w postaci ilości złożonych wniosków o dofinansowanie projektów. Przeniesienie usług publicznych na poziom cyfrowy, wirtualny – szczególnie w obliczu

pandemii – okazało się elementem niezbędnym, warunkującym wysoką jakość życia i funkcjonowania obywateli.

W obecnej perspektywie przeznaczono środki na wsparcie przygotowania terenów inwestycyjnych typu brownfield pod działalność gospodarczą. Wsparcie oferowane było dla samorządów, które następnie miały odsprzedać je MŚP. W ramach powyższej interwencji brakowało możliwości ubiegania o wsparcie bezpośrednio przedsiębiorców posiadających już teren, w związku z powyższym w nowym programie wsparcie skierowane zostanie bezpośrednio dla przedsiębiorców.

W ramach programu regionalnego już od perspektywy 2007-2013 wspierane są innowacje w MŚP. W pierwszej perspektywie finansowanie otrzymywały innowacje już na poziomie firmy, co przełożyło się na spore zainteresowanie, ale już nie koniecznie na wzrost innowacyjności całej gospodarki regionu. W perspektywie 2014-2020 wsparcie ograniczone zostało do innowacji na poziomie regionu co ograniczyło liczbę składanych wniosków. W konsekwencji składane były wnioski podnoszące poziom innowacyjności całego regionu a nie tylko firmy ubiegającej się o wsparcie. W nowej perspektywie kontynuowane będzie tego typu wsparcie.

W kończącej się perspektywie finansowej zaprogramowano osobne wsparcie na inwestycje w technologie informacyjno-komunikacyjne (TIK) w małych i średnich przedsiębiorstwach (MŚP), po pierwszych naborach podjęto jednak decyzję o udzielaniu wsparcia wyłącznie na innowacyjne inwestycje w tym zakresie. W nowym programie kontynuowane będzie tego typu podejście w związku z powyższym przyłączono wsparcie na TIK w MŚP do działania wspierającego innowacje w MŚP rozszerzając go dodatkowo o wsparcie na robotyzację/automatyzację procesów produkcji jako odpowiedź na wyzwanie depopulacji, w tym kurczenia zasobów ludzkich na rynku pracy.

W kończącej się perspektywie finansowej 2014-2020 zaprogramowano wsparcie dla MŚP w postaci Instrumentów Finansowych (IF), na tego typu wsparcie przeznaczono 91 mln euro. Obecnie już ponad 81% środków zostało zaangażowanych w ramach umów z odbiorcami ostatecznymi, co pozwoliło na udzielenie 854 pożyczek dla przedsiębiorstw z regionu. W nowej perspektywie planowana jest kontynuacja wsparcia dla MŚP z wykorzystaniem IF. W ramach renegotjacji RPO WSL 2014-2020 w roku 2018 dodano do programu interwencje mającą na celu rozwój internacjonalizacji przedsiębiorstw i promocję gospodarczą regionu. W ramach wsparcia bezpośrednio skierowanego do MŚP postanowiono skoncentrować się na rezultatach, rozumianych jako liczba podpisanych kontraktów handlowych. Firma wnioskująca o wsparcie na udział w targach zagranicznych musiała zadeklarować jaką ilość kontraktów zagranicznych przyniesie jej taki udział. Taki warunek sprawił, że do udziału w naborze wystartowały wyłącznie przedsiębiorstwa, które poważnie myślą o wejściu na nowe rynki zagraniczne. Zastosowanie zbliżonego warunku planowane jest w następnej perspektywie. W kończącej perspektywie udzielono również

wsparcia na działania przyczyniające się do promocji regionu wraz z udziałem MŚP w misjach gospodarczych oraz wsparciem dla MŚP planujących wejście na rynki zagraniczne.

Zgodnie z rekomendacjami z badania pt. „Ewaluacja dotycząca wsparcia sektora przedsiębiorstw w ramach RPO WSL 2014-2020”, w perspektywie finansowej 2021-2027 należy zapewnić m.in. wsparcie dotacyjne dla przedsiębiorstw w odniesieniu do możliwie jak najszerszego zakresu interwencji, zrezygnować w ramach wsparcia dotacyjnego ze stosowania wymogów lub preferencji dotyczących Inteligentnych Specjalizacji, zapewnić w przypadku wsparcia w obszarze badawczo-rozwojowym pomocy na działania o charakterze wdrożeniowym, zapewnić instrumenty wsparcia działalności eksportowej przedsiębiorstw, zapewnić wsparcie inwestycyjne dla sektora turystyki. Natomiast zgodnie z analizą stopnia zaangażowania przedsiębiorstw w realizację projektów B+R, zamieszczoną w raporcie pt. „Ewaluacja bieżąca wdrażania działania 1.2 Badania, rozwój i innowacje w przedsiębiorstwach w ramach RPO WSL na lata 2014-2020” wśród przedsiębiorstw z województwa śląskiego zaobserwowano „duży potencjał dla współpracy podmiotów, które będą łączyć wysiłki w obszarze B+R dla rozwoju projektów o charakterze interdyscyplinarnym” oraz wskazano, że „realizacja projektów w konsorcjum pozwala uzupełniać brakującą wiedzę i kompetencje oraz niedobory w zasobach infrastrukturalnych zwłaszcza małym przedsiębiorstwom, które nie zawsze są przygotowane do podejmowania ambitnych wyzwań o charakterze nie tyle ewolucyjnym, co dla nich rewolucyjnym.”

Zgodnie z wynikami badania ankietowego, przeprowadzonego na potrzeby opracowania Regionalnej Polityki Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego Województwa Śląskiego do roku 2030 w opinii mieszkańców województwa należy skoncentrować się na zwiększeniu puli usług oferowanych przez urzędy, rozwojowi kompetencji cyfrowych, zwiększeniu dostępności danych i usług publicznych, likwidacji wykluczenia cyfrowego, zwiększaniu świadomości społeczeństwa o łatwym dostępie do informacji, dobrej i płynnej wymianie informacji, poprawieniu niezawodności działania systemów. Natomiast w opinii samorządów lokalnych, w ramach przeszłych działań należy skoncentrować się na standaryzacji usług, rozwojowi platformy zintegrowanych e-usług i aplikacji mobilnych, rozwojowi kompetencji cyfrowych, zwiększeniu dostępności danych publicznych i integracji danych.

CP2

Pomimo wielu dostępnych źródeł dofinansowania inwestycji związanych z ograniczaniem emisyjności budynków użyteczności publicznych i wielorodzinnych budynków mieszkalnych skala potrzeb w województwie śląskim jest tak wielka, że uzasadnione jest finansowanie tych działań ze środków FE SL 2021-2027. Faktyczna dostępność wsparcia na termomodernizację budynków mieszkalnych jest jednak bardzo ograniczona, w szczególności dla osób o niższych dochodach, co wynika przede wszystkim z konieczności wniesienia przekraczającego możliwości finansowe znacznej części mieszkańców wkładu

własnego lub posiadania zdolności kredytowej. Istotną barierą w realizacji inwestycji jest wysoki poziom zadłużenia JST.

Zgodnie z badaniem ewaluacyjnym „Wsparcie działań dotyczących ochrony powietrza i ograniczania ubóstwa energetycznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego” ogromna skala potrzeb województwa śląskiego w zakresie wymiany starych indywidualnych źródeł ciepła na paliwa stałe, w tym wykonanie zapisów uchwały antysmogowej oraz brak wyraźnych efektów dotychczasowych działań w zakresie poprawy jakości powietrza, a także niewystarczająca (z powodu skali lub ograniczeń w faktycznym dostępie) oferta instrumentów wsparcia wymusza zapewnienie wsparcia dla działań służących ograniczeniu niskiej emisji w FE SL 2021-2027. Uchwała antysmogowa zakazuje użytkowania kotłów opalanych na paliwa stałe nie spełniających żadnych norm od 1 stycznia 2022 r. Takie kotły najczęściej są w użytkowaniu przez najmniej zamożne gospodarstwa domowe, dlatego tak ważne jest kompleksowe wsparcie na rzecz głębokiej modernizacji wraz z wymianą źródeł ciepła i zastosowaniem OZE.

Działania w zakresie głębokiej modernizacji energetycznej budynków oraz OZE cieszyły się w RPO WSL 2014-2020 bardzo dużym zainteresowaniem beneficjentów. Pomimo wielu różnych źródeł finansowania, złożone w naborach projekty wielokrotnie przekraczały dostępną alokację, co również świadczy o wciąż bardzo dużych potrzebach inwestycyjnych w tym zakresie.

Na rynku zaobserwować można stosunkowo niskie zainteresowanie pośredników finansowych obsługą instrumentu finansowego dotyczącego OZE. Nie zachęca długi okres finansowania, charakter inwestycji oraz częste zmiany ustawy o OZE, które dodatkowo powodują brak pewności co do kierunku rozwoju polityki oraz zmian legislacyjnych i zniechęcają do większych inwestycji w tym obszarze. Banki sieciowe nie są zainteresowane obsługą segmentu OZE. Brak im nie tylko doświadczenia i odpowiednich procedur do obsługi zróżnicowanych grup klientów, ale też konieczność indywidualnego podejścia do każdego projektu. Dlatego stworzenie możliwości wsparcia tego obszaru z FE SL 2021-2027 nabiera kluczowego znaczenia.

W obszarze środowiska i klimatu program uwzględnia wnioski z realizacji działań w okresie 2014-2020, w tym badań ewaluacyjnych (m.in. „Ewaluacja dotycząca sposobu, w jaki wsparcie w ramach RPO WSL na lata 2014-2020 przyczyniło się do osiągnięcia celów w ramach osi priorytetowej V Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów”), w zakresie potrzeby realizacji działań w zakresie adaptacji do zmian klimatu, w tym w szczególności modernizacji i rozbudowy zrównoważonych systemów gospodarowania wodami opadowymi w miastach oraz rozwoju błękitno-zielonej infrastruktury w miastach, inwestycji w zakresie małej retencji, w tym retencji naturalnej oraz dalsze doposażenie służb ratowniczych. Zakłada także dalsze wsparcie dla rozbudowy sieci kanalizacyjnej oraz modernizacji i rozbudowy oczyszczalni w celu osiągnięcia i utrzymania odpowiednich standardów oczyszczania ścieków, a także optymalizacji gospodarki osadami ściekowymi

oraz wdrożenia systemów zarządzania sieciami wodno-kanalizacyjnymi. Bierze także pod uwagę zgłaszaną przez samorządy potrzebę modernizacji i budowy infrastruktury służącej zaopatrzeniu w wodę oraz zapewnieniu odpowiedniej jakości dostarczanej wody. Kładzie także nacisk na realizację idei gospodarki obiegu zamkniętego, dominującym kierunkiem wsparcia w perspektywie finansowej 2021-2027 będą inwestycje umiejscowione najwyżej w hierarchii postępowania z odpadami. Wsparcie skierowane zostanie również do przedsiębiorców, aby ułatwić im proces przechodzenia na model gospodarki obiegu zamkniętego. Zgodnie z wnioskami z badań ewaluacyjnych wsparcie skierowane zostanie także na działania realizowane na obszarach chronionych, przede wszystkim w parkach krajobrazowych i rezerwatach przyrody oraz rozwój zielonej infrastruktury w środowisku miejskim.

W zakresie zrównoważonej mobilności miejskiej planuje się kontynuację wsparcia w oparciu o instrumenty terytorialne ZIT/RIT. Pozwoli to na realizację projektów zintegrowanych, promujących współpracę pomiędzy samorządami. Rozwój terytorialny w oparciu o subregiony jest realizowany w województwie śląskim już od perspektywy 2007-2013. Planuje się wzmocnienie roli związków ZIT w koordynowaniu polityk, planów czy strategii transportowych istotnych w poszczególnych subregionach.

Zrównoważony transport miejski obejmuje zadania z zakresu usług publicznych realizowanych w ogólnym interesie publicznym, tj. uznane jako podstawowe i mające szczególne znaczenie dla funkcjonowania społeczności lokalnej/regionalnej oraz warunkujące realizację jej istotnych potrzeb, które co do zasady są deficytowe, bo wymagają dotowania ze środków publicznych. Dodatkowo inwestycje te są kapitałochłonne i charakteryzują się długim okresem zwrotu oraz brakiem możliwości pobierania opłat za korzystanie z takiej infrastruktury lub pobieranie opłat nierekompensujących kosztów świadczenia tego typu usług. Powoduje to, że konieczne jest wsparcie tego typu inwestycji ze środków FE SL 2021-2027.

Zgodnie z badaniem ewaluacyjnym pt. „Ewaluacja dotycząca sposobu, w jaki wsparcie w ramach RPO WSL na lata 2014-2020 (OP VI, OP IV-PI 4e) przyczyniło się do osiągnięcia celów dotyczących obszaru transportu” znaczące środki dostępne w perspektywie finansowej 2014-2020 nie były wystarczające, aby zaspokoić wszystkie potrzeby dotyczące transportu, dlatego warto kontynuować wsparcie w zakresie zwiększania atrakcyjności transportu publicznego dla mieszkańców. Stale malejąca liczba pasażerów miejskiej komunikacji zbiorowej oraz systematyczny wzrost liczby samochodów osobowych w województwie śląskim sprawia, iż konieczne jest wspieranie i promowanie transportu zbiorowego poprzez zakup zeroemisyjnego taboru, rozwoju multimodalności dzięki tworzeniu zintegrowanych węzłów przesiadkowych, a także dalszego rozwijania systemów informacji pasażerskiej i sterowania ruchem, przede wszystkim w kontekście kompleksowych rozwiązań obejmujących całe miasto, a nie jedynie pojedyncze przystanki czy skrzyżowania.

CP3

Infrastruktura transportowa jest wykorzystywana przede wszystkim do świadczenia usług publicznych realizowanych w interesie publicznym. W związku z powyższym beneficjentem w zakresie inwestycji transportowych są przede wszystkim jednostki sektora finansów publicznych, w tym w szczególności jednostki samorządu terytorialnego. Wysoka kapitałochłonność inwestycji transportowych przy długim okresie zwrotu powoduje, powoduje, że istnieją problemy z pozyskaniem długoterminowego finansowania.

Biorąc pod uwagę potrzeby w zakresie infrastruktury transportowej w województwie śląskim zasadne jest kontynuowanie wsparcia w ramach FE SL 2021-2027. Zgodnie z badaniem ewaluacyjnym pt. „Ewaluacja dotycząca sposobu, w jaki wsparcie w ramach RPO WSL na lata 2014-2020 (OP VI, OP IV-PI 4e) przyczyniło się do osiągnięcia celów dotyczących obszaru transportu” nadal kilkaset kilometrów dróg wojewódzkich wymaga całkowitej przebudowy i dostosowania do nowoczesnych standardów technicznych i użytkowych. Wciąż istotne są potrzeby wyprowadzania ruchu tranzytowego z centrów miast, zwłaszcza w kontekście ograniczania negatywnego wpływu nadmiernego ruchu na jakość życia mieszkańców i zanieczyszczenie powietrza. Nadal identyfikuje się potrzebę zakupu zeroemisyjnego taboru kolejowego.

CP4

Wnioski z przeprowadzonych ewaluacji („Ewaluacja sposobu, w jaki wsparcie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 przyczyniło się do osiągnięcia celów w ramach osi priorytetowej VII Regionalny rynek pracy”; „Ewaluacja sposobu, w jaki wsparcie w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 przyczyniło się do osiągnięcia celów w ramach VIII osi priorytetowej Regionalne kadry gospodarki opartej na wiedzy”) w obszarze rynku pracy, w tym w zakresie wzmacniania potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw, przedsiębiorców i ich pracowników poprzez usługi rozwojowe dla sektora MŚP, tj. podnoszące kwalifikacje i kompetencje pracowników oraz poprawy jakości zdrowia osób w wieku aktywności zawodowej (poprawa dostępu do profilaktyki, diagnostyki i rehabilitacji leczniczej ułatwiającej pozostanie w zatrudnieniu i powrót do pracy), wskazują, iż pomimo skierowania w latach 2014-2020 znacznego strumienia środków na realizację zaplanowanego wsparcia, nadal istnieją deficyty wymagające podjęcia, uzupełnienia lub dokonania korekty dotychczas podejmowanych działań, co spowodowane jest obecnie skutkami pandemii COVID-19, jak również transformacją regionu w kierunku zielonej i cyfrowej gospodarki.

Podkreślenia wymaga, iż pomimo nieoczekiwanych wydarzeń o ekstremalnie silnych konsekwencjach, tj. pandemia COVID-19, postawione cele dla realizacji wsparcia zostały zrealizowane o czym świadczą ocena dotychczasowych efektów wsparcia, ocena osiągniętych wartości wskaźników docelowych określonych dla przedmiotowego wsparcia.

Tym samym dowodzi to, że istnieje potrzeba kontynuacji działań, mających na celu przede wszystkim inwestowanie w ludzi, poprzez wspieranie dążenia do wysokiego poziomu zatrudnienia i wysokiej jakości miejsc pracy, poprawę dostępu do rynku pracy oraz mobilność geograficzną i zawodową pracowników, zapewnienie sprawiedliwej ochrony socjalnej oraz stworzenie wykwalifikowanej i odpornej siły roboczej przygotowanej do przejścia na zieloną i cyfrową gospodarkę.

Wsparcie zaplanowane w obszarze rynek pracy miało na celu przede wszystkim zwiększenie poziomu zatrudnienia na terenie województwa śląskiego oraz zmniejszenie odsetka liczby osób nieaktywnych zawodowo, wykorzystując instrumenty rynku pracy zmierzające do zwiększenia dostępności do zatrudnienia osób poszukujących pracy i biernych zawodowo poprzez pośrednictwo pracy, zdobywanie i podnoszenie kwalifikacji i zwiększenia mobilności zawodowej, służące rozwojowi przedsiębiorczości i samozatrudnienia oraz działania mające na celu łagodzenie skutków restrukturyzacji przedsiębiorstw.

W odniesieniu do kolejnego obszaru objętego wsparciem, dotyczącego wzmocnienia potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw, przedsiębiorców i pracowników, założono, że zwiększy się jakość i poziom kwalifikacji kadr pracowniczych przedsiębiorstw oraz kadry zarządzającej, wzmocniona zostanie konkurencyjność i zdolność adaptacyjna przedsiębiorstw.

W kwestii działań dotyczących obszaru zdrowia głównym celem była poprawa dostępu do profilaktyki, diagnostyki i rehabilitacji leczniczej ułatwiającej pozostanie w zatrudnieniu i powrót do pracy, ponadto zwiększyć się miało upowszechnienie zdrowego i aktywnego trybu życia osób będących w wieku aktywności zawodowej, czego efektem powinno być wydłużenie czasu aktywności zawodowej.

Aby móc mówić o jak najlepszych efektach dotychczasowego wsparcia, ich trwałości, dbając o potrzeby rozwojowe regionu oraz jego konkurencyjność i atrakcyjność, w tym aby móc przede wszystkim niwelować skutki pandemii COVID-19 oraz trwającej transformacji, należy kontynuować wsparcie w przedmiotowych obszarach.

W związku z powyższym, w przyszłym okresie programowania zasadna będzie kontynuacja działań z zastosowaniem ścieżki reorientacji zawodowej i ścieżki przedsiębiorczości, w tym działań wykorzystujących metodę outplacementową kierowaną zwykle do osób zwalnianych, których celem będzie jak najszybsze znalezienie nowego zatrudnienia dla tych osób, ponieważ są one nadal aktualne i niezbędne do realizacji, celem wzmocnienia uczestników rynku pracy, zwiększania ich aktywizacji, jak również podnoszenia atrakcyjności i rozwoju gospodarki województwa śląskiego. W nawiązaniu do powyższego należy wziąć także pod uwagę wydarzenia związane z sytuacją epidemiczną, mającą znaczący wpływ na kwestie związane z wyższym stanem bezrobocia, jak również fakt, iż województwo śląskie jest szczególnym rynkiem pracy, który boryka się z przede

wszystkim z problemami demograficznymi, niskim zatrudnieniem ludzi młodych, migracjami, dużym zróżnicowaniem w subregionach, uzależnionym w znacznej mierze od mało rentownego schyłkowego przemysłu ciężkiego, monokulturą przemysłu motoryzacyjnego oraz wyzwaniami rozwojowymi tj. m.in.: trwającą rewolucją w kierunku cyfryzacji, koniecznością prowadzenia bardziej aktywnej polityki wspierania rozwoju nowoczesnych sektorów gospodarki.

W zakresie wsparcia umożliwiającego adaptacyjność przedsiębiorstw, przedsiębiorców i pracowników należy dalej prowadzić wsparcie w przedmiotowym zakresie, ze względu na jego wysoką użyteczność oraz wysokie zainteresowanie potencjalnych wnioskodawców o czym świadczy niesłabnący popyt na wsparcie szkoleniowe pracowników.

Obszarem, dla którego zostało także wskazane poparcie potrzeby realizacji działań w ramach badań ewaluacyjnych, to obszar zdrowia. Rekomendowana jest kontynuacja wdrażania wypracowanych programów zdrowotnych, które stanowiły/będą stanowiły odpowiedź na potrzeby mieszkańców - przede wszystkim w zakresie schorzeń stanowiących główne przyczyny niezdolności do pracy, tj. układów: krążenia, oddechowego, kostno–stawowo–mięśniowego, oraz chorób onkologicznych i psychicznych, rehabilitacji ułatwiającej powroty do pracy.

Wnioski z przeprowadzonego badania w obszarze edukacji „Ewaluacja dotycząca sposobu, w jaki wsparcie w ramach RPO WSL na lata 2014-2020 przyczyniło się do osiągnięcia celów w ramach Osi Priorytetowych XI Wzmocnienie potencjału edukacyjnego oraz XII Infrastruktura edukacyjna” wskazują, iż pomimo skierowania latach 2014-2020 znacznego strumienia środków na wzrost dostępności i jakości edukacji na wszystkich jej poziomach nadal istnieją deficyty oraz dysproporcje, w tym w ujęciu terytorialnym, które wymagają podjęcia, uzupełnienia lub korekty dotychczas podejmowanych działań. Udzielone wsparcie z EFS w latach 2014-2020 w zakresie tworzenia nowych miejsc przedszkolnych zmniejszyło zapotrzebowanie w regionie, ale nie wpłynęło na jego pełne zaspokojenie w ujęciu terytorialnym, dlatego mając na względzie wartość edukacji przedszkolnej jako budującej podstawy kształcenia koniecznym jest dalsze wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci w powszechnym dostępie do edukacji. Edukacja na wszystkich poziomach, wymaga podniesienia jakości i rozszerzenia oferty w zakresie zajęć dodatkowych rozwijających potencjały, wzmocnienia kompetencji kluczowych i umiejętności cyfrowych, uniwersalnych – wyzwania te pozostają nadal aktualne z uwagi na dynamicznie zachodzące zmiany w gospodarce, zieloną i cyfrową transformację, stąd też będą kontynuowane w FE SL 2021-27, przy jednoczesnym uwzględnieniu specjalnych potrzeb edukacyjnych dzieci i młodzieży realizowanych z zastosowaniem m.in. wypracowanych rozwiązań w zakresie edukacji włączającej. Nie tylko regionalne, ale i ogólnopolskie, europejskie badania (m.in.: Kompetencje przyszłości w czasach cyfrowej dysrupcji. Studium wyzwań dla Polskie w perspektywie do 2030 r.; Strategia umiejętności OECD Polska WNIOSKI I REKOMENDACJE) wskazują, iż współczesna szkoła musi umieć

wykorzystać w procesie dydaktycznym, co pokazała dobitnie pandemia COVID-19, rozwiązania w zakresie cyfrowego nauczania. Wymaga to dodatkowego wsparcia kadry systemu oświaty zarówno w zakresie nabywania i rozwijania umiejętności i kompetencji cyfrowych jak i skutecznego ich zastosowania w celu efektywnej nauki uczniów. Ze względu na intensywny rozwój gospodarczy pracodawcy w jeszcze większym niż dotychczas stopniu oczekują od potencjalnych pracowników, w tym zwłaszcza absolwentów szkół i uczelni wyższych wchodzących na rynek pracy, oprócz uniwersalnych umiejętności, przydatnych w każdej pracy, również praktycznych umiejętności, najlepiej powiązanych z określoną branżą, dlatego też kontynuowane będą działania wspierające jeszcze ściślejsze powiązanie procesu kształcenia z potrzebami pracodawców. Rozwój nowoczesnego, dopasowanego do potrzeb gospodarki i rynku pracy kształcenia zawodowego oraz upowszechnianie kształcenia ustawicznego nadal wobec zachodzących zmian gospodarczych oraz demograficznych w województwie stanowią wyzwanie. Niezbędne jest zwłaszcza rozwijanie i utrzymanie potencjału ludzkiego w branżach określonych jako rozwojowe dla regionu (PRT, RIS), które są motorem rozwoju gospodarczego i społecznego województwa. Jak pokazały wyniki badania z inteligentnymi specjalizacjami związane jest w większym stopniu szkolnictwo wyższe, które ma znacznie lepszy dostęp do wysoko wyspecjalizowanych technik, niż szkolnictwo zawodowe i ogólnokształcące. Ze względu na to, że szkolnictwo wyższe stanowi kontynuację ścieżki edukacji, istnieje potrzeba wspierania tego sektora edukacji. Wsparcie infrastrukturalne uczelni wyższych i stworzenie warunków do przeprowadzania badań pozwoliłoby na lepsze przygotowanie absolwentów tychże placówek do płynnego wejścia na lokalny rynek pracy i zatrzymało potencjał rozwojowy w regionie, a tym samym pozwoliło w sposób efektywny regionowi konkurować na arenie krajowej i międzynarodowej.

W obszarze włączenia społecznego ewaluacja wsparcia udzielanego w ramach perspektywy 2014- 2020 wykazała potrzeby kontynuacji działań nakierowanych na ograniczanie ubóstwa i wykluczania społecznego grup defaworyzowanych. Szeroki zakres podjętych interwencji w celu integracji osób na rynku pracy i zmniejszenia nierówności w dostępie do usług społecznych i zdrowotnych przekłada się na wyższy potencjał i skuteczność w zabezpieczaniu potrzeb mieszkańców. Doświadczenia obecnej perspektywy opisane w badaniu pn. „Identyfikacja potrzeb w zakresie włączenia społecznego i zawodowego w województwie śląskim w latach 2018-2020+ wraz z propozycjami skutecznych działań na rzecz trwałej aktywizacji grup defaworyzowanych” z 2019 r. wskazują, że w zakresie aktywizacji społecznej lub zawodowej należy w szerszym stopniu dopuszczać usługi zdrowotne w projektach, w celu niwelowania kluczowej przeszkody w trwałej integracji osób zagrożonych wykluczeniem i wykluczonych społecznie, jaką jest problem zdrowotny oraz z uwagi na starzenie się populacji mieszkańców województwa śląskiego, co pozwala przewidywać wzrost potrzeb w tym zakresie. Kolejnym kierunkiem działań jest dalsze wspieranie rozwoju ekonomii społecznej, w tym poprzez wspieranie pracodawców w zakresie zachęt do tworzenia nowych miejsc pracy, a także włączanie do

projektów szkoleń dla pracodawców z zakresu pracy z pracownikami niepełnosprawnymi, zwłaszcza intelektualnie. Rekomendowane jest również wsparcie na rzecz podnoszenia kompetencji pracowników zaangażowanych w realizację projektów oraz wydłużanie ścieżki reintegracji uczestników projektów. Pozytywne oceny usług aktywnej integracji o charakterze zawodowym prowadzonych przez CIS, KIS, WTZ, ZAZ oraz podmioty ekonomii społecznej przemawiają za kontynuacją wsparcia działalności tych podmiotów.

W ramach RPO WSL 2014-2020 nie wydzielono odrębnej alokacji na rzecz wspierania migrantów, niemniej przeprowadzona analiza sytuacji społeczno-ekonomicznej cudzoziemców w województwie śląskim wykazała, że należy mieć na uwadze potrzeby rynkowe zarówno pracodawców jak i pracujących lub bezrobotnych migrantów chcących podnieść swoje kompetencje i kwalifikacje oraz potrzeby w zakresie poprawy dostępności do usług społecznych i zdrowotnych tych osób, ale także integracji ze społeczeństwem, edukacji dzieci oraz włączenia ich rodzin do lokalnej społeczności.

Udzielane w ramach perspektywy 2014-2020 wsparcie w zakresie usług społecznych i zdrowotnych kierowane było w szczególności na potrzeby osób starszych, niesamodzielnymi, osób z niepełnosprawnościami, rodzin, dzieci i młodzieży. Wsparcie to należy kontynuować, z uwagi na postępujące negatywne zmiany demograficzne, w szczególności dotyczące starzenia się populacji województwa śląskiego, w tym występowanie zjawiska podwójnego starzenia się, obserwowane procesy społeczne prowadzące do osłabienia funkcji rodziny, ograniczenia jej roli w zapewnieniu opieki osobom niesamodzielnymi. W kolejnych latach prognozuje się wzrost zapotrzebowania na opiekę świadczoną przez wyspecjalizowane podmioty, w tym w szczególności w środowisku zamieszkania.

Pomimo skierowania w latach 2014-2020 znaczącego strumienia środków na poprawę jakości i dostępności do usług zdrowotnych w regionie, nadal istnieją deficyty, które wymagają uzupełnienia. Dotyczą w szczególności starzenia się społeczeństwa, niezadowalającej efektywności i jakości opieki zdrowotnej oraz podatności systemu na zachwiania spowodowane sytuacjami nadzwyczajnymi, jak pandemia COVID-19.

Na podstawie doświadczeń perspektywy UE 2014-2020 stwierdza się konieczność kontynuacji działań z zakresu wspierania osób starszych w regionie, zgodnie z analizami dot. starzejącego się społeczeństwa, a tym samym wspierania obszaru geriatry. Rekomenduje się również wspieranie działań w obszarze onkologii – głównie za pomocą projektów dot. opieki wytchnieniowej lub dziennych form opieki nad osobami chorymi (wraz ze wspieraniem rodzin). Ważnym aspektem dla projektów z dziedziny geriatry i onkologii jest wsparcie psychologiczne – zarówno dotyczące pacjentów/uczestników projektu, jak ich rodzin/osób sprawujących opiekę.

Brak jednoznacznych definicji, np. jakie świadczenia czy procedury medyczne powinny zostać przejęte przez POZ/AOS oraz brak np. kontraktów na opiekę koordynowaną lub

innych umów (które w sposób jednoznaczny wskazywałyby na wykonywanie takich zadań przez placówki) utrudnia całościowe podejście do tematu koordynacji czy przenoszenia świadczeń na POZ/AOS, zarówno dla placówek medycznych, jak i instytucji weryfikujących zakontraktowane świadczenia medyczne w ww. zakresie w poszczególnych projektach. Dodatkowo wskazać należy, iż w województwie śląskim działalność prowadzi stosunkowo duża liczba placówek medycznych. Niestety ich ilość nie idzie w parze z możliwością wykonywania określonych zadań, z powodu m.in. niedostosowania pod względem kadrowym i brak odpowiedniego wyposażenia. Doświadczenia konkursowe wskazują, że wnioskodawcy wdrażający ideę deinstytucjonalizacji w praktyce, mieli problem z powiązaniem swoich działań z procesem przenoszenia części świadczeń z poziomu szpitalnego na poziom POZ i AOS. Zgłaszana przez Wnioskodawców przeszkoda w realizacji tej zasady dotyczyła słabej dostępności specjalistów poza placówkami szpitalnymi (np. lekarzy w specjalizacji geriatry), co uniemożliwiało przeniesienie usług na poziom POZ i AOS w zaplanowanym zakresie.

W ramach wniosków z ewaluacji wsparcia obszaru kultury w latach 2014-2020 wskazano, iż rekomendowane jest rozszerzenie wsparcia dla ochrony dziedzictwa kulturowego w wymiarze finansowym, jak i tematycznym. Wskazane jest większe ukierunkowanie na rozwój potencjału instytucji kultury do świadczenia usług kulturalno-edukacyjnych w społeczności lokalnej oraz większy nacisk na wprowadzenie w procesie inwestycyjnym zielonej infrastruktury. Z kolei ewaluacja efektów polityki spójności w obszarze kultury na poziomie krajowym potwierdziła, że inwestycje w tym sektorze przynoszą skutki społeczne, ekonomiczne i środowiskowe, pomagają rozwijać kompetencje i umiejętności sprzyjające kreatywności, przyczyniają się do integracji i poprawiają spójność społeczną, a jednocześnie zwiększają atrakcyjność regionu pod względem turystycznym, inwestycyjnym i osadniczym.

CP5

W zakresie wdrażania wymiaru terytorialnego, program uwzględnia wnioski z realizacji Zintegrowanych i Regionalnych Inwestycji Terytorialnych w okresie 2014-2020, w tym badań ewaluacyjnych instrumentów ZIT/RIT, odnośnie m.in. jednolitości i uproszczenia zasad realizacji ww. instrumentów, zmniejszenia liczby celów szczegółowych objętych ZIT w uzgodnieniu z reprezentacjami samorządów lokalnych, rekomendacji zastosowania trybu pozakonkursowego w ramach ZIT oraz koncentracji Związków ZIT na planowaniu i realizacji polityki rozwojowej, koordynacji oraz animowaniu partnerów lokalnych, generowaniu przedsięwzięć o skali ponadlokalnej, zamiast powierzania im funkcji techniczno-administracyjnych, związanych z wyborem projektów. Jednocześnie, w ramach programu nie planuje się powierzać Związkom ZIT zadań szerszych niż udział w wyborze projektów ZIT, tym samym, nie planuje się wskazywać ich, jako Instytucji Pośredniczących.

Wymiar terytorialny programu uwzględnia wnioski z realizacji systemu wsparcia rewitalizacji w okresie programowania 2014-2020 w zakresie potrzeby kontynuacji

wsparcia działań rewitalizacyjnych, w tym działań informacyjnych, edukacyjnych i doradczych, powiązania wsparcia infrastrukturalnego (EFRR) ze wsparciem skierowanym do mieszkańców (EFS+) oraz zróżnicowania wsparcia pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi.

STRATEGIE MAKROREGIONALNE I STRATEGIE DLA REGIONU MORZA BAŁTYCKIEGO

W odniesieniu do strategii makroregionalnych, program uwzględnia komplementarność ze Strategią dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUE RMB). SUE RMB stawia sobie za cel rozwiązywanie istotnych problemów środowiska naturalnego Morza Bałtyckiego oraz poprawę dynamiki rozwoju gospodarczego obszarów nad nim położonych. Kluczowe cele Strategii to:

A. Ochrona morza, w tym:

- czystość wód morskich,
- bogata i zdrowa przyroda,
- czysta i bezpieczna żegluga,
- poprawa współpracy.

B. Region lepiej połączony, w tym:

- dobre warunki transportowe,
- wiarygodne rynki energii,
- łączenie ludzi w regionie.

C. Wzrost dobrobytu, w tym:

- Adaptacja do zmian klimatycznych, zapobieganie i zarządzanie ryzykiem.

Katalog obszarów priorytetowych Strategii dotyczy m. in. interwencji z zakresu ochrony środowiska, edukacji, energii, transportu, innowacji, które na zasadzie komplementarności, spójności działań i efektu synergii będą również wspierane w ramach wybranych działań i projektów dofinansowywanych ze środków FE SL 2021-2027.

Tabela 1 Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Cel polityki	Cel szczegółowy lub odrębny priorytet*	Uzasadnienie (streszczenie)
CP1 Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu	CS 1 (i) Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie	W związku z obserwowanym w regionie niskim poziomem wydatków na cele badawcze oraz niewystarczającym poziomem innowacyjności przedsiębiorstw wsparcie w ramach niniejszego celu

<p>innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej</p>	<p>zaawansowanych technologii</p>	<p>szczegółowego zostanie przeznaczone na rozwój infrastruktury B+R w organizacjach badawczych, kompleksowe wsparcie procesu badawczego w przedsiębiorstwach oraz w konsorcjach przemysłowo-naukowych. Wsparcie przeznaczone zostanie również na świadczenie usług proinnowacyjnych na rzecz przedsiębiorstw.</p> <p>Wsparcie infrastruktury B+R w organizacjach badawczych oferowane będzie w formie dotacji bezzwrotnej. Koszty tego typu inwestycji są relatywnie wysokie a czas na zwrot z inwestycji długi, należy również zaznaczyć, że część projektu obejmować będzie elementy wykorzystywane niekomercyjnie, a więc nie przynoszące zysku. Zastosowanie IF spowoduje brak zainteresowania ze strony organizacji badawczych tego typu wsparciem.</p> <p>Wsparcie prowadzenia prac badawczych oferowane będzie w formie dotacji bezzwrotnej. Proces badawczy to rodzaj inwestycji, który sam w sobie nie jest bezpośrednio ukierunkowany na osiągnięcie terminowych zysków, a dodatkowo obarczone są ryzykiem niepowodzenia. W ramach realizacji projektu badawczego dopuszcza się także sfinansowanie komponentu wdrożeniowego, który będzie także finansowany w formie dotacji bezzwrotnej jako element projektu badawczego.</p> <p>Inwestycje w infrastrukturę B+R w przedsiębiorstwach oferowane będzie w formie dotacji bezzwrotnej. Tego typu inwestycje bezpośrednio nie generują dochodu po zakończeniu realizacji projektu,</p>
---	-----------------------------------	---

		<p>a nawet w okresie jego trwałości. Powstała infrastruktura wykorzystywana jest do prowadzenia prac B+R natomiast ewentualne zyski z tego tytułu są wysoce niepewne, a na pewno są one znacząco oddalone w czasie.</p> <p>Wsparcie usług proinnowacyjnych dla MŚP oferowane będzie w formie dotacji bezzwrotnej. Wysokospecjalistyczne doradztwo nie jest wsparciem generującym jednostkowo wysoką wartość dodaną – ich efekty są rozłożone w czasie i wymagają kolejnych nakładów finansowych. Dotychczasowe doświadczenia z wdrażania usług proinnowacyjnych wskazują na konieczność inspirowania przedsiębiorców do poszukiwania i wdrażania innowacyjnych rozwiązań. Uwzględniając niskie zainteresowanie, pomimo atrakcyjnych warunków (wysoki poziom dofinansowania i zastosowanie uproszczonych metod rozliczania wydatków) zastosowanie formy zwrotnej może zniechęcić do sięgnięcia po tego typu wsparcie.</p>
<p>CP1 Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej</p>	<p>CS 2 (ii) Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych</p>	<p>W związku z obserwowanym w regionie umiarkowanym korzystaniem przez obywateli z e-usług publicznych oraz niskim zaangażowaniem samorządów w zakresie „otwartych danych” w ramach niniejszego celu szczegółowego planowane jest wsparcie na tworzenie i rozwój nowych e-usług publicznych, cyfryzację szkolnictwa w regionie, wdrożenie nowych usług w zakresie e-zdrowia oraz digitalizację i udostępnienie zasobów publicznych w postaci cyfrowej. Wsparcie oferowane będzie również na wzrost kompetencji</p>

		<p>cyfrowych pracowników zaangażowanych w świadczenie e-usług.</p> <p>Wszystkie działania oferowane będą w formie dotacji bezzwrotnej. Wybór tej formy wsparcia podyktowany jest faktem, że realizowane projekty nie będą generowały dochodu a stworzone usługi będą usługami publicznymi świadczonymi nieodpłatnie (niekomercyjnie).</p>
<p>CP1 Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej</p>	<p>CS 3 (iii) Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne</p>	<p>W związku z obserwowanym w regionie spadkiem dynamiki rozwoju gospodarczego oraz niskim poziomem innowacyjności jak i cyfryzacji firm w ramach niniejszego celu szczegółowego oferowane będzie wsparcie przyczyniające się do rozwoju przedsiębiorczości, promocji regionu jak również wsparcie na wdrażanie innowacji, dokapitalizowanie zewnętrznych źródeł dofinansowania przedsiębiorczości, rozwój sektora turystycznego oraz internacjonalizację MŚP.</p> <p>W ramach celu szczegółowego planowane jest wsparcie w formie instrumentów finansowych oraz w formie dotacji bezzwrotnej.</p> <p>Wsparcie interwencji w działaniu finansowanie zwrotne MSP oferowane będzie w formie instrumentów finansowych.</p> <p>Wsparcie skierowane na rozwój przedsiębiorczości oferowane będzie w formie dotacji bezzwrotnej. Tego typu wsparcie świadczone będzie przez podmioty nie prowadzące działalności dochodowej. Świadczone usługi generować będą zyski we wspieranych przedsiębiorstwach natomiast projekt którego celem jest wspieranie</p>

		<p>przedsiębiorców/osoby rozpoczynające działalność gospodarczą nie będzie generował dochodu z którego spłacona będzie pożyczka udzielona na realizację projektu.</p> <p>Wsparcie skierowane na promocję regionu oferowane będzie w formie dotacji bezzwrotnej. Tego typu wsparcie świadczone będzie przez podmioty nie prowadzące działalności dochodowej. Realizowane projekty mają przedstawić region jako miejsce do prowadzenia działalności gospodarczej, lokowania nowych zakładów oraz miejsce do życia. W ramach projektów wsparcie uzyskają także przedsiębiorstwa, które w ramach misji gospodarczych, organizowanych przez Samorząd Województwa nawiązywać będą nowe relacje biznesowe i rozwijać swoje przedsiębiorstwa. Rezultaty projektów nie będą generować bezpośredniego zysku z którego spłacona byłaby pożyczka udzielona na realizację projektu. Natomiast wsparcie skierowane na internacjonalizację MŚP oferowane będzie w formie instrumentów finansowych.</p> <p>Wsparcie skierowane na wdrażanie innowacji w MŚP oferowane będzie w formie dotacji bezzwrotnej. Dotychczasowe doświadczenia z wdrażania w regionie tego typu wsparcia pokazują, że zastosowane kryteria i mechanizmy, czyli ograniczenie wsparcia do innowacji na poziomie co najmniej regionu pozwoliło na przekazania środków na najbardziej innowacyjne rozwiązania. Zastosowanie instrumentów finansowych w tym zakresie sprawi, że przedsiębiorcy nie będą wdrażali innowacji tylko przeznaczają pozyskane środki na obarczone mniejszym ryzykiem, łatwiejsze i</p>
--	--	---

		<p>nie koniecznie innowacyjne przedsięwzięcia.</p> <p>Wsparcie skierowane na rozwój sektora turystycznego oferowane będzie w formie dotacji bezzwrotnej oraz instrumentów finansowych. Sektor turystyczny jest bardzo istotnym elementem gospodarki regionu a zwłaszcza podregionu północnego i południowego. Firmy z branży turystycznej bardzo mocno ucierpiały w wyniku ograniczeń wprowadzonych w związku z wystąpieniem pandemii COVID-19. W związku z powyższym w pierwszych latach wdrażania programu zastosowane zostanie wsparcie w postaci dotacji bezzwrotnej co pomoże w odbudowaniu odporności sektora, odzyskaniu konkurencyjności i utworzeniu nowych miejsc pracy w branży turystycznej, następnie wsparcie oferowane będzie w formie instrumentów finansowych.</p>
<p>CP1 Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej</p>	<p>CS 4 (iv) Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości</p>	<p>W związku obserwowanym w regionie niskim poziomem usieciowienia przedsiębiorstw oraz że dotychczasowe załączkowe działania zbiorcze w inteligentnych specjalizacjach w latach 2014-2020 jeszcze nie przełożyły się na efekty synergii w obszarze innowacji na satysfakcjonującym poziomie w ramach niniejszego celu szczegółowego, w województwie śląskim oferowane będzie wsparcie na dalszy rozwój ekosystemu innowacji, rozwój ośrodków innowacji oraz wsparcie istniejących inicjatyw klastrowych.</p> <p>Wszystkie działania oferowane będą w formie dotacji bezzwrotnej. Wybór tej formy wsparcia podyktowany jest faktem, że realizowane projekty nie będą generowały dochodu a rezultaty wspartych</p>

		<p>projektów wykorzystane będą w Procesie Przedsiębiorczego Odkrywania prowadzonego w województwie śląskim i pozwolą na wzrost innowacyjności gospodarki regionu.</p>
<p>CP2 Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, przystosowania się do zmiany klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej</p>	<p>CS 5 (i) Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji gazów cieplarnianych</p>	<p>Województwo śląskie zamieszkuje 4,5 mln ludności - po województwie mazowieckim jest to najludniejszy region Polski. Jednocześnie obszar ten charakteryzuje się najwyższym w kraju wskaźnikiem gęstości zaludnienia – na 1 km² przypada 369 osób. Ponadto o specyfice województwa śląskiego mówi wskaźnik udziału ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności.</p> <p>W województwie śląskim występuje znaczący udział budynków powstałych od czasów powojennych do początku lat 70-tych. Ponad 85% mieszkań jedno i wielorodzinnych w województwie śląskim zostało wybudowanych do roku 1988. Ze względu na wiek i ówczesną technologię budowlaną wiele z tych mieszkań cechuje się niską efektywnością energetyczną oraz dużym zapotrzebowaniem na energię. Budynki te wymagają głębokiej modernizacji energetycznej oraz wymiany źródeł ciepła. W związku z powyższym jednym z priorytetów jest wsparcie na rzecz poprawy efektywności energetycznej wielorodzinnych budynków mieszkalnych oraz budynków użyteczności publicznej. Interwencja przyczyni się także do obniżenia zapotrzebowania na energię w zmodernizowanych budynkach. Interwencja przyczyni się także do wykonania zapisów uchwały antysmogowej, która zakazuje użytkowania źródeł energii nie spełniających żadnych standardów.</p>

		<p>W związku z obserwowanym znaczącym zużyciem energii w sektorze przedsiębiorstw planuje się również wsparcie na rzecz poprawy efektywności energetycznej mikro i małych przedsiębiorstw.</p> <p>Wsparcie na rzecz głębokiej modernizacji energetycznej budynków użyteczności publicznej będzie udzielane w postaci dotacji. Poprawa efektywności energetycznej wielorodzinnych budynków mieszkaniowych będzie realizowana w oparciu o instrumenty mieszane (IF połączone z dotacją), natomiast przewiduje się także wsparcie dotacyjne dla osób dotkniętych ubóstwem energetycznym oraz mieszkalnictwa komunalnego. Promowanie efektywności energetycznej w mikro i małych przedsiębiorstwach będzie realizowana w oparciu o instrumenty mieszane lub zwrotne.</p>
<p>CP2 Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji,</p>	<p>CS 6 (ii) Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym z określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju</p>	<p>W związku z niskim udziałem energii pochodzącej z OZE w produkcji energii ogółem wsparcie zostanie przeznaczone na inwestycje przyczyniające się do zwiększenia udziału energetyki rozproszonej w bilansie energetycznym przede wszystkim opartym o odnawialne źródła energii.</p> <p>Wsparcie zostanie ukierunkowane na energetykę rozproszoną. Energetyka rozproszona w przeciwieństwie do energetyki scentralizowanej skupia się na wytwarzaniu energii przez małe jednostki i/lub obiekty o mniejszej mocy wytwórczej, wykorzystującej dostępność zasobów na rynku lokalnym (głównie OZE). Zagadnienie energetyki rozproszonej obejmuje swym zasięgiem klastry energii, spółdzielnie</p>

<p>gospodarki o obiegu zamkniętym, przystosowania się do zmiany klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej</p>		<p>energetyczne i prosumentów. Funkcjonowanie klastrów energii wpływa zarówno na poprawę lokalnego bezpieczeństwa energetycznego, jak również poprawę jakości środowiska naturalnego poprzez stosowanie ekologicznych technologii i wykorzystywanie niskoemisyjnych źródeł energii. Istotnym atutem funkcjonowania klastrów energii jest produkcja energii na obszarze lokalnym, skoordynowanie produkcji z zapotrzebowaniem (z uwzględnieniem magazynowania energii) oraz zmniejszenie kosztów dystrybucji i strat energii poprzez skrócenie na linii wytwórca – odbiorca. Wytwarzana w ramach klastrów energia nie podlega centralnemu planowaniu rozwoju i dysponowania mocą. Należy zwrócić uwagę, że ograniczenie zasięgu terytorialnego klastra powoduje, że główne cele działalności klastrów powstają w oparciu o potrzeby lokalne, jak również wpływają na rozwój konkretnych regionów i gospodarek.</p> <p>Inwestycje w OZE wiążą się z koniecznością poniesienia wysokich nakładów inwestycyjnych przy relatywnie długim okresie zwrotu co przyczynia się do poważnego obciążenia budżetów domowych. Dodatkowo dzięki zastosowaniu wsparcia w formule parasolowej w wielu gminach udało się osiągnąć znaczny efekt energetyczny. OZE stanowią dobry środek do walki z ubóstwem energetycznym. Dodatkowo wsparcie to będzie także wspomagało wykonanie uchwały antysmogowej. W związku z powyższym wsparcie przewiduje się w postaci dotacji.</p>
--	--	---

<p>CP2 Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej</p>	<p>CS 7 (iv) Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego</p>	<p>Interwencja odpowiada na zdiagnozowane potrzeby regionu w obszarze dostosowania do zmian klimatu. Jak wskazano w SRW zmiany klimatu, prognozowane na podstawie scenariuszy klimatycznych do 2050 roku, będą skutkowały zwiększeniem liczby dni upalnych i natężeniem fal upałów oraz wzrostem liczby dni z wysokimi opadami. Obserwowany wzrost średniej rocznej temperatury powietrza sprzyja zwiększeniu intensywności i częstotliwości niekorzystnych dla człowieka i środowiska zjawisk pogodowych. Biorąc pod uwagę opisane powyżej uwarunkowania pożądane jest silne ukierunkowanie wsparcia na realizację działań służących adaptacji do zmian klimatu. Szczególnie preferowane będą rozwiązania oparte na naturze lub semi-naturalne. Działania adaptacyjne powinny polegać m.in. na budowie zrównoważonych systemów gospodarowania wodami opadowymi, budowie zbiorników retencyjnych oraz kształtowania i wzmocnienia roli błękitno-zielonej infrastruktury. Należy wziąć pod uwagę zarówno funkcję przeciwpowodziową takich działań, jak i funkcje związane z przeciwdziałaniem suszy.</p> <p>Wszystkie działania oferowane będą w formie dotacji bezzwrotnej.</p>
<p>CP2 Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej</p>	<p>CS 8 (v) Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej</p>	<p>Planowane wsparcie odpowiada na zdiagnozowane w regionie potrzeby w zakresie gospodarki wodno-ściekowej. Pomimo znacznych postępów w zakresie dostosowania aglomeracji do wymogów dyrektywy 91/271/EWG, na poziomie poszczególnych gmin województwa śląskiego potrzeby w zakresie gospodarki</p>

<p>oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej</p>		<p>wodno-ściekowej nie zostały jeszcze w pełni zaspokojone. Województwo śląskie, zamieszkane przez 4,5 mln ludzi ma ogromne zapotrzebowanie na wodę, a deficyt wód czystych pogłębia się głównie w efekcie wieloletniego rozwoju przemysłu. Istotnym problemem jest także stara infrastruktura wodociągowa, która generuje ogromne straty wody. W regionie następuje proces eliminacji z eksploatacji oczyszczalni mechanicznych, chemicznych oraz biologicznych, niespełniających współczesnych kryteriów oczyszczania ścieków z podwyższonym usuwaniem biogenów, co wymaga przeprowadzenia kolejnych kosztownych inwestycji. Infrastruktura wodno-kanalizacyjna jest wykorzystywana przede wszystkim do świadczenia usług publicznych realizowanych w interesie publicznym. W związku z powyższym beneficjentem w zakresie powyższych inwestycji są przede wszystkim jednostki sektora finansów publicznych, w tym w szczególności jednostki samorządu terytorialnego.</p> <p>Wysokie koszty inwestycji oraz ograniczone możliwości finansowe JST oraz sektora komunalnego, w tym do zaciągania dodatkowych zobowiązań finansowych stanowi barierę do zastosowania w tym obszarze instrumentów finansowych, wsparcie zatem będzie udzielane w formie dotacji.</p>
<p>CP2 Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku</p>	<p>CS 9 (vi) Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej</p>	<p>Województwo śląskie w 2019 roku zgromadziło ponad 13 % odpadów w skali kraju. Pomimo dużego postępu w zakresie odzysku odpadów, m.in. dzięki realizacji celów określonych w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami dla Województwa Śląskiego, istnieje konieczność</p>

<p>gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej</p>		<p>kontynuowania podejmowanych działań zwiększających poziom recyklingu odpadów oraz wspierających ograniczenie ilości odpadów deponowanych na składowiskach. Region niezmiennie od lat zajmuje jedną z najwyższych pozycji w kraju w ilości wytwarzanych odpadów, co stanowi jedno z kluczowych wyzwań.</p> <p>Ponadto działania obejmujące założenia GOZ są w regionie na początkowym etapie wdrażania, pomimo rosnącego zainteresowania koncepcją gospodarki obiegu zamkniętego, wynikającego z pogarszającego się stanu środowiska naturalnego, dlatego też należy położyć ogromny nacisk na wsparcie MŚP w procesie przechodzenia na pożądaną model gospodarki.</p> <p>Infrastruktura gospodarki odpadami komunalnymi jest wykorzystywana przede wszystkim do świadczenia usług publicznych realizowanych w interesie publicznym. W związku z powyższym beneficjentem w zakresie powyższych inwestycji są przede wszystkim jednostki sektora finansów publicznych, w tym w szczególności jednostki samorządu terytorialnego. Wysoka kapitałochłonność inwestycji oraz ograniczone możliwości finansowe JST oraz sektora komunalnego, w tym do zaciągania dodatkowych zobowiązań finansowych stanowi barierę do zastosowania w tym obszarze instrumentów finansowych.</p> <p>Za pośrednictwem instrumentu mieszanego, pożyczki z częściowym umorzeniem po osiągnięciu zakładanego efektu środowiskowego będą wspierane podmioty prywatne działające w ramach</p>
--	--	--

		<p>systemu gospodarki odpadami, zajmujące się recyklingiem, a także inwestycje mające na celu transformację przedsiębiorstw w kierunku GOZ oraz inwestycje z zakresu zagospodarowania osadów ściekowych.</p>
<p>CP2 Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej</p>	<p>CS 10 (vii) Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia</p>	<p>Bioróżnorodność stanowi nieodzowny czynnik w walce ze zmianą klimatu, jest istotna dla ludzkiego zdrowia oraz dla gospodarki, jednak ubywa jej w regionie w zastraszającym tempie.</p> <p>Do głównych zagrożeń dla utrzymania różnorodności biologicznej regionu należą:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zmiany siedlisk będące skutkiem działalności człowieka, prowadzące, na skutek niewłaściwej gospodarki rolnej, przestrzennej i przemysłowej do degradacji gleby, wody i szaty roślinnej, • zmiany klimatu, a zwłaszcza wzrost temperatury, powodujący zmiany w rozmieszczeniu gatunków i wielkości populacji, • intensywne rozprzestrzenianie się gatunków inwazyjnych, powodujących bezpośrednie zagrożenie dla rodzimej bioróżnorodności. <p>Program odpowiada na ww. negatywne dla przyrody czynniki.</p> <p>Interwencja będzie skierowana do JST oraz jednostek publicznych prowadzących działalność w zakresie ochrony przyrody. Realizowane projekty nie będą generowały dochodów, wsparcie będzie realizowane w formie bezwrotnej ze względu na nadrzędny cel projektów, którym jest ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej regionu jako sposobu na zachowanie jakości i ciągłości życia ludzkiego.</p>

<p>CP2 Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, przystosowania się do zmiany klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej</p>	<p>CS 11 (viii) Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej</p>	<p>W związku z wysokim stopniem zurbanizowania regionu oraz zdiagnozowanym dużym zanieczyszczeniem powietrza w miastach związanym z sektorem transportu konieczne jest wsparcie rozwiązań związanych z rozwojem czystego transportu – szczególnie w miastach. Dodatkowo w województwie obserwuje się zmniejszenie liczby pasażerów korzystających z komunikacji publicznej co zostało jeszcze spotęgowane wystąpieniem pandemii COVID-19. W związku z tym konieczne jest wsparcie działań zmierzających do promocji zrównoważonej mobilności miejskiej w oparciu o nisko i zeroemisyjne środki transportu oraz infrastrukturę przyjazną dla takiego transportu.</p> <p>Biorąc pod uwagę liczbę samochodów poruszających się po drogach regionu, ogromne natężenie ruchu istotne są również takie aspekty infrastruktury komunikacyjnej jak budowa bus-pasów. Według danych za 2019 rok w województwie śląskim istniało 10,6 km bus-pasów oraz 19 parkingów typu Park&Ride (większość zlokalizowana na obszarze Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii). Długość dostępnych bus-pasów w regionie kształtuje się poniżej średniej krajowej (18,7 km) w przeciwieństwie do liczby parkingów Park&Ride gdzie średnia krajowa wynosi jedynie 16 tego typu obiektów.</p> <p>Z punktu widzenia ograniczenia niskiej emisji niezwykle istotnym elementem systemu transportowego województwa śląskiego jest infrastruktura rowerowa, która służy obecnie przede wszystkim celom rekreacyjnym, w mniejszym stopniu natomiast wykorzystywana jest w celu</p>
---	---	--

		<p>przemieszczania się w obrębie województwa, np. w celu dojazdu do pracy. Na obszarze całego województwa śląskiego wyznaczono liczne szlaki turystyczne w ramach, których w 2019 roku blisko 20% stanowiły szlaki rowerowe (1 280,7 km).</p> <p>W związku z coraz ważniejszą funkcją mobilności rowerowej również w kontekście codziennego sposobu przemieszczania się mieszkańców planuje się wsparcie na rzecz rozwoju sieci regionalnych tras rowerowych.</p> <p>W województwie śląskim występują obszary o utrudnionym dostępie do komunikacji publicznej, szczególnie w ośrodkach pozamiejskich. W związku z tym konieczne jest również wsparcie na rzecz uruchomienia publicznego transportu zapewniającego dogodne połączenia pomiędzy poszczególnymi miejskimi ośrodkami funkcjonalnymi.</p> <p>W związku z powyższym planuje się wsparcie rozwoju zintegrowanego, zrównoważonego i niskoemisyjnego transportu w miastach i ich obszarach funkcjonalnych oraz obszarach wiejskich, w szczególności transportu zbiorowego.</p> <p>W związku ze znaczeniem i funkcją zrównoważonego transportu miejskiego jako czynnika warunkującego możliwość prowadzenia działalności społecznej i gospodarczej oraz tworzącego warunki dla wzrostu i rozwoju społeczno-gospodarczego wsparcie, w tym dla zakupu taboru zeroemisyjnego, przewidziano w postaci dotacyjnej. Ewentualne wsparcie zwrotne może zostać zastosowane dla inwestycji polegających na tworzeniu punktów ładowania/tankowania</p>
--	--	--

		<p>prywatnych samochodów elektrycznych i wodorowych oraz zakupu taboru niskoemisyjnego.</p>
<p>CP3 Lepiej połączona Europa dzięki zwiększaniu mobilności</p>	<p>CS 12 (ii) Rozwój i udoskonalenie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej</p>	<p>Zmniejszanie dysproporcji rozwojowych UE wymaga poprawy dostępności transportowej jej całego obszaru, w tym terenów najslabiej skomunikowanych, leżących poza siatką głównych połączeń transportowych. Dodatkowo doinwestowania wymaga obszar poprawy bezpieczeństwa, szczególnie na drogach lokalnych gdzie obserwuje się coraz większe obciążenie ruchem samochodowym. W związku z tym wsparcie zostanie przeznaczone na inwestycje poprawiające bezpieczeństwo na drogach lokalnych i regionalnych.</p> <p>Niski wskaźnik wykorzystania kolei w regionie wskazuje, że zasadnym jest także wspieranie inwestycji polegających na zakupie zeroemisyjnego taboru kolejowego do publicznych przewozów zbiorowych wraz z niezbędną infrastrukturą do jego obsługi.</p> <p>W związku z tym, iż infrastruktura transportowa wykorzystywana jest głównie do świadczenia usług publicznych realizowanych w ogólnym interesie publicznym, a inwestycje w infrastrukturę są kapitałochłonne i wykazują brak możliwości pobierania opłat za korzystanie z niej lub pobieranie opłat nierekompensujących kosztów świadczenia tego typu usług, wsparcie będzie realizowane w formie dotacyjnej.</p>
<p>CP4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym,</p>	<p>CS 13 (a) Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla</p>	<p>W związku ze zmniejszaniem się zasobów siły roboczej na rynku pracy kluczową rolę w najbliższych latach odgrywać będzie aktywizacja zawodowa rezerw zasobów</p>

<p>bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych (EFS+)</p>	<p>wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej</p>	<p>pracy, tj. niewykorzystanych zasobów pracy z grup szczególnie zagrożonych bezrobociem i dezaktywizacją.</p> <p>Wyzwania, na które będzie odpowiadało wsparcie w zakresie celu szczegółowego to również zjawiska gospodarcze i społeczne, takie jak zmieniająca się sytuacją demograficzna i kurczenie się zasobów pracy, nowe technologie, robotyzacja i automatyzacja, przechodzenie na nowe modele gospodarki (tj. obiegu zamkniętego i niskoemisyjnej), a także rewolucja technologiczna w kierunku cyfryzacji. Te dynamiczne zmiany, jak również długofalowe skutki pandemii COVID-19 oraz wyzwania transformacyjne związane z odejściem od gospodarki opartej na przemyśle wydobywczym, wymuszają na przedsiębiorstwach i pracownikach elastyczność w zakresie szybkiego dostosowywania się do zmian. Tym samym wsparcie koncentrować się będzie również na promowaniu samozatrudnienia dla osób bezrobotnych lub poszukujących pracy poprzez zapewnienie środków finansowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz niezbędnych narzędzi i kompetencji do jej skutecznego prowadzenia.</p> <p>Powyższe czynniki determinują również skalę migracji demograficznych i ekonomicznych. Obecnie jest to w szczególności efekt pandemii COVID-19, związany z problemami zatrudnieniowymi, co oznacza, że zainteresowani będą potrzebować wsparcia podczas poszukiwania zatrudnienia lub dostępu do rzetelnych informacji nt. warunków życia i pracy w krajach UE/EFTA. Na polskim rynku pracy znajdują się także pracodawcy, którzy mają problem ze znalezieniem</p>
---	---	---

		<p>pracowników o określonych kwalifikacjach lub/i kompetencjach i często nie mają wiedzy na temat bezpłatnej możliwości poszukiwania pracowników w innych państwach UE przy pomocy sieci EURES.</p> <p>Zważywszy na potrzebę respektowania legislacji dot. osób korzystających z prawa do pracy w innym państwie członkowskim, kontynuowane będą działania sieci EURES w zakresie unijnego pośrednictwa pracy i informowania w zakresie warunków życia i pracy w państwach członkowskich UE i Europejskiego Stowarzyszenia Wolnego Handlu (dalej: EFTA). Interwencja będzie skierowana do podmiotów publicznych. Wsparcie będzie realizowane w formie dotacyjnej.</p>
<p>CP4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych (EFS+)</p>	<p>CS 14 (b) Modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływow i mobilności na rynku pracy</p>	<p>Kryzys gospodarczy spowodowany przez pandemię COVID-19 wywołał zmiany na rynku pracy, w tym zwłaszcza wzrost bezrobocia. Zasadna w związku z powyższym będzie kontynuacja działań stabilizujących sytuację na rynku pracy z wykorzystaniem środków EFS+, które przyczynią się do redukcji skutków spowolnienia gospodarczego oraz ogólnej poprawy sytuacji na rynku pracy.</p> <p>Nieodzownym warunkiem realizacji działań w kierunku reagowania na poprawę zmiany sytuacji zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia jest doskonalenie potencjału instytucji rynku pracy na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym. Pandemia COVID-19 pokazała, że niezbędne jest wypracowanie mechanizmów pozwalających instytucjom rynku pracy na szybkie reagowanie i efektywne w sytuacjach kryzysowych oraz silniejszą współpracę z pracodawcami. W</p>

		<p>związku z powyższym konieczna jest standaryzacja działań podejmowanych przez instytucje rynku pracy, profesjonalizacja kadr instytucji rynku pracy poprzez podniesienie kwalifikacji i kompetencji ich kluczowych pracowników, wyposażenie instytucji rynku pracy w zasoby informacyjne pozwalające zwiększyć efektywność ich funkcjonowania, zwiększenie zakresu i trafności oferty aktywizacyjnej w szczególności wobec osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy. Ważnym aspektem jest również dalsze doskonalenie mechanizmów diagnozowania i prognozowania zapotrzebowania na kompetencje w gospodarce oraz zaangażowanie w ten proces partnerów społecznych. Działania instytucji rynku pracy powinny być dostosowywane do potrzeb regionalnego/lokalnego rynku pracy.</p> <p>Wsparcie w przedmiotowym zakresie będzie również skierowane do pracowników sieci EURES, którzy świadczą usługi, jako doradcy i asystenci EURES, zapewniając wsparcie pracodawcom w rekrutacji, a osobom poszukującym zatrudnienie w znalezieniu bezpiecznej pracy na terenie EU.</p> <p>Interwencja będzie skierowana do podmiotów publicznych. Wsparcie będzie realizowane w formie dotacyjnej.</p>
<p>CP4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu</p>	<p>CS 15 (d) Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, aktywnego i zdrowego starzenia się</p>	<p>Województwo śląskie jest jednym z wiodących regionów w kraju w zakresie atrakcyjności dla inwestorów, od lat zajmuje pierwsze miejsce w rankingu Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową (najwyższa atrakcyjność dla działalności przemysłowej i usługowej i wysoka dla</p>

<p>społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych (EFS+)</p>	<p>oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia</p>	<p>działalności zaawansowanej technologicznie). Istotne jest również, że ponad połowa pracujących w województwie zatrudniona była w przedsiębiorstwach sektora usług (57,8%), dalej w sektorze przemysłowym (blisko 40%) oraz rolnictwie (2,3%). Struktura ta w długim okresie czasu utrzymuje się na podobnym poziomie, a transfery pomiędzy sektorami są niewielkie. Istotnym zjawiskiem w regionie jest również dynamiczny rozwój sektora nowoczesnych usług biznesowych (BPO/SSC/ITO). W celu utrzymania dotychczasowej pozycji rynkowej konieczna jest kontynuacja dalszego wspierania usług rozwojowych w kierunku podnoszenia kompetencji i kwalifikacji kadr, a także wykorzystanie programów wsparcia o charakterze outplacementu.</p> <p>Jednym z głównych wyzwań rynku pracy jest przeciwdziałanie zagrożeniom generowanym przez choroby cywilizacyjne¹⁵ charakteryzujące się rosnącą dynamiką rozwoju oraz przez epidemie i deficyty w dostępności do usług zdrowotnych, a także złą jakość powietrza.</p> <p>Uwarunkowania, które pojawiły się w związku z sytuacją epidemiczną w kraju i na świecie, wyrażone w postaci nowych zagrożeń, związanych z sytuacją zdrowotną oraz pogorszeniem sytuacji gospodarczej podkreślają wagę wsparcia obszaru zdrowia i niezbędne działania, celem których ma być poprawa jakości i dostępu do usług zdrowotnych, tym bardziej, że w efekcie kryzysu oprócz wzrostu w regionie</p>
--	---	--

¹⁵ Regionalna Polityka Zdrowia Województwa Śląskiego, Departament Nadzoru Podmiotów Leczniczych

		<p>bezrobocia pogarsza się sytuacja w służbie zdrowia.</p> <p>Zważywszy na powyższe oraz słabości regionu dotyczące złego stanu zdrowotnego mieszkańców, słabo rozwiniętego systemu profilaktyki zdrowotnej, braku systemowych działań w obszarze promocji aktywnego i zdrowego stylu życia, koniecznym jest kontynuowanie wsparcia, aby móc zapewnić mieszkańcom regionu odpowiednią profilaktykę i opiekę medyczną w tym zakresie.</p> <p>Interwencja będzie skierowana do podmiotów publicznych. Wsparcie będzie realizowane w formie dotacyjnej.</p>
<p>CP4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych (EFS+)</p>	<p>CS 16 (f) Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości i włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem, przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami</p>	<p>Rozwijająca się dynamicznie gospodarka wymaga od osób wchodzących na rynek pracy nie tylko odpowiednich umiejętności praktycznych, na miarę potrzeb przyszłych pracodawców, ale również gotowości do zmian, elastyczności czy kreatywności, dlatego środki z EFS+ zostaną przeznaczone na kształtowanie kompetencji, kwalifikacji i umiejętności istotnych dla rozwoju gospodarczego regionu. Sytuacja, w jakiej znalazł się polski system oświaty oraz szkolnictwo wyższe w związku z pandemią COVID-19 uwypukliła konieczność podnoszenia kompetencji kadr systemu edukacji (przedszkola, szkoły podstawowe, szkoły ponadpodstawowe, szkoły kształcenia zawodowego, szkoły wyższe), w tym do prowadzenia kształcenia w systemie on-line oraz podnoszenie kompetencji kadry zarządzającej systemem edukacji na poziomie lokalnym i regionalnym.</p> <p>Podstawa programowa nakłada na nauczycieli obowiązek kształtowania kompetencji cyfrowych na każdym</p>

		<p>poziomie edukacji, jednocześnie znacznej część nauczycieli brakuje umiejętności potrzebnych do nauczania cyfrowego, także takich, które wspomagać będą prowadzony proces dydaktyczny, wpływając na podwyższenie efektywności nauczania i uczenia się dzieci oraz ich umiejętność do korzystania z informacji stąd konieczne jest uzupełnianie i aktualizowanie wiedzy kadry systemu oświaty.</p> <p>Kryzys związany z pandemią COVID-19 uwidoczniał ogólne wyzwania strukturalne związane z podnoszeniem umiejętności cyfrowych, ponieważ blisko połowa dorosłych nie posiada podstawowych umiejętności cyfrowych, a ogólna liczba kształcących się osób dorosłych jest znacznie niższa od średniej unijnej.</p> <p>Jako, że dostępność i efektywność systemu edukacji, począwszy od przedszkolnej jest kluczowa dla budowania potencjału i umiejętności społeczeństwa wsparcie edukacji przedszkolnej skoncentruje się na dalszym rozwijaniu jakości i poszerzaniu oferty zajęć, rozwoju kompetencji kadry pedagogicznej, niepedagogicznej i zarządzającej, wyrównywaniu dostępności do edukacji poprzez tworzenie nowych miejsc przedszkolnych na obszarach o niższej dostępności do edukacji przedszkolnej, w tym w szczególności na obszarach wiejskich.</p> <p>Realizowane będzie wsparcie szkół w ramach kompleksowych programów rozwojowych, ukierunkowanych na podniesienie jakości edukacji, obejmujące rozwój kompetencji kluczowych, w tym proinnowacyjnych, kreatywnych, przedsiębiorczych, podnoszenie</p>
--	--	--

		<p>umiejętności cyfrowych, realizację działań społeczno-wychowawczych. Wsparcie przeznaczone będzie również na rozwijanie kompetencji, umiejętności, uzdolnień, zainteresowań uczniów poza edukacją formalną. Nacisk na każdym poziomie edukacji zostanie położony na wdrożenie skutecznej edukacji włączającej – w tym zapewnienie odpowiedniego wyposażenia, podnoszenie kompetencji kadr pedagogicznych, niepedagogicznych, zarządzających, bezpośrednie wsparcie dzieci i młodzieży, w tym poprzez zapewnienie usług wsparcia, w tym asystenckich dla grup defaworyzowanych i ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Wspierane będzie szkolnictwo zawodowe w ramach kompleksowych programów rozwojowych oraz wsparcie powszechnego, wysokiej jakości doradztwa zawodowego, ponieważ w stosunku do potrzeb zbyt mała jest liczba godzin praktyk zawodowych (66,6% zaspokojenia), niedostateczne wyposażenie pracowni praktycznej nauki zawodu w nowoczesne technologie i materiały dydaktyczne (63,8%), niewystarczająca liczba godzin zajęć z doradztwa edukacyjno-zawodowego (59,6%), niski poziom umiejętności i kompetencji zawodowych wśród nauczycieli zawodu i instruktorów praktycznej nauki zawodu (44,7%), niezadawalający poziom współpracy szkół z przedsiębiorstwami (38,3%).</p> <p>Podwyższenie jakości i zwiększenie atrakcyjności szkolnictwa wyższego w województwie w powiązaniu ze wsparciem o charakterze infrastrukturalnym ze środków EFRR pozwoli na pozyskanie i utrzymanie kadr o wysokim potencjale, w</p>
--	--	---

		<p>tym innowacyjnym, zdolnych do przeprowadzenia niezbędnych zmian z korzyścią dla społeczeństwa, zielonej i cyfrowej gospodarki regionu oraz zatrzymanie wyspecjalizowanych umiejętności w regionie.</p> <p>Interwencja będzie skierowana do podmiotów publicznych. Wsparcie będzie realizowane w formie dotacyjnej.</p>
<p>CP4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych (EFS+)</p>	<p>CS 17 (g) Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej</p>	<p>W dobie globalnych zmian i zmieniających się potrzeb rynku pracy, w tym również skutków związanych z kryzysem padmemii COVID-19 - konieczne jest podnoszenie i zmiana kwalifikacji/kompetencji, z uwzględnieniem kompetencji przyszłości, czyli konkretnych umiejętności umożliwiających podejmowanie i realizowanie zadań w środowisku pracy, które jest elastyczne, rozproszone geograficznie, podatne na częste i szybkie zmiany, zakłada konieczność operowania technologiami cyfrowymi i współpracę ze zautomatyzowanymi systemami i maszynami wykorzystującymi sztuczną inteligencję, tj.: kompetencje techniczne i cyfrowe; kompetencje społeczne; wyższe kompetencje poznawcze, jak również kompetencje w zakresie zarządzania ludźmi, zdolności negocjacyjnych, inteligencji emocjonalnych, elastyczności poznawczej, rozwiązywania złożonych problemów, krytycznego myślenia, kreatywności ¹⁶.</p> <p>Pomimo powyższego, podkreślić należy, że w województwie śląskim tendencją utrzymującą się na przestrzeni ostatnich 5 lat jest trudność w znalezieniu wykwalifikowanych pracowników</p>

¹⁶ https://www.delab.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2019/09/Kompetencje_przyszlosci_Raport_DELabUW.pdf

		<p>fizycznych w zawodach tradycyjnych zgodnie z deficytami wskazywanymi w Barometrze zawodów¹⁷. Wspomnieć należy także o potrzebie posiadania znajomości językowych.</p> <p>W związku z tym, jednym z najważniejszych wyzwań województwa śląskiego jest podniesienie poziomu uczestnictwa osób dorosłych w kształceniu, poprzez zwiększenie jakości i dostępu do oferty kształcenia ustawicznego oraz promocja uczenia się przez całe życie, co jest podstawą do zaspokojenia potrzeb dynamicznie zmieniającego się rynku pracy, budowania konkurencyjności i rozwoju gospodarczego regionu. Istotnym jest, iż plany zatrudnienia przedsiębiorców są bezpośrednio powiązane z posiadaniem przez pracowników odpowiednich kwalifikacji/umiejętności zawodowych, natomiast nadal mają oni trudności ze znalezieniem pracowników o pożądanych umiejętnościach, wymaganych kwalifikacjach, posiadających aktualne uprawnienia, a także z doświadczeniem zawodowym¹⁸.</p> <p>W celu poprawy jakości i dostępności edukacji ustawicznej planuje się działania wspierające rozwój lokalnych inicjatyw na rzecz kształcenia osób dorosłych (na przykładzie LOWE¹⁹) – stanowiące kontynuację wsparcia rozpoczętego w</p>
--	--	--

¹⁷ Na podstawie zawodów deficytowych wskazanych w Barometrze zawodów dla Województwa Śląskiego w latach 2016-2020

¹⁸ Zapotrzebowanie na kwalifikacje/umiejętności w przedsiębiorstwach w województwie śląskim, Grupa BST, EU-Consult, Katowice 2017, str. 1-3 oraz Barometr zawodów 2021 Raport podsumowujący badanie w województwie śląskim str. 16.

¹⁹ "Lokalne Ośrodki Wiedzy i Edukacji nowe oblicze edukacji dla dorosłych" -

nowy projekt na zlecenie Ministerstwa Edukacji Narodowej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach II Osi Priorytetowej PO WER, Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji, 2.14 Rozwój narzędzi dla uczenia się przez całe życie. Projekt powstał w ramach konkursu nr POWR.02.14.00-IP.02-00-001/19, Działanie 2.14 Rozwój narzędzi dla uczenia się przez całe życie, typ operacji: Przygotowanie szkół do pełnienia roli Lokalnych Ośrodków Wiedzy i Edukacji we współpracy z organem prowadzącym i społecznością lokalną, tj. do prowadzenia działań na rzecz aktywności edukacyjnej osób dorosłych, w zakresie rozwijania potrzebnych na rynku pracy kompetencji kluczowych, oraz rozwój metod i narzędzi pracy nauczycieli tych szkół z osobami dorosłymi, w szczególności na terenach wiejskich i w małych miastach, a także na terenach defaworyzowanych.

		<p>ramach PO WER, których celem będzie aktywizowanie dorosłych i społeczności lokalnych na rzecz rozwoju umiejętności stanowiących podstawę dla uczenia się przez całe życie, przydatnych do poruszania się na rynku pracy, dla rozwoju osobistego i rozwoju wspólnot, poprzez dotarcie z ofertami edukacyjnymi szczególnie do osób mieszkających w małych i odległych miejscowościach lub w zaniedbanych dzielnicach miast opierające się na rozpoznaniu konkretnych potrzeb osób dorosłych w środowisku lokalnym.</p> <p>Interwencja będzie skierowana do podmiotów publicznych. Wsparcie będzie realizowane w formie dotacyjnej. Wsparcie w formie zwrotnej na podnoszenie kompetencji osób dorosłych jako kontynuacja pilotażu realizowanego w perspektywie 2014-2020 w PO WER 4.1 zostało zaplanowane na poziomie kraju.</p>
<p>CP4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych (EFS+)</p>	<p>CS 18 (h) Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji</p>	<p>W przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu osób z niepełnosprawnościami szczególną rolę odgrywa praca zawodowa, podejmowana zarówno na otwartym, jak i chronionym rynku pracy. Daje ona szansę na życiowe usamodzielnienie i zdobycie niezależności ekonomicznej. Mimo pozytywnych zmian, w województwie śląskim liczebność populacji bezrobotnych osób niepełnosprawnych zmniejsza się wolniej niż bezrobotnych ogółem, a świadczenie usług aktywizacji społeczno-zawodowej nadal stanowi wyzwanie.</p> <p>Do grupy osób biernych zawodowo potrzebujących większego wsparcia w zakresie aktywizacji społecznej lub zawodowej, a zarazem stosunkowo</p>

		<p>licznych, należą w województwie śląskim przede wszystkim: osoby doświadczające zaburzeń psychicznych, niepełnosprawności lub długotrwałej choroby, osoby (przede wszystkim kobiety) opiekujące się niepełnosprawnymi lub chorymi członkami rodziny albo dziećmi (w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych), osoby uzależnione (w tym od alkoholu, substancji psychoaktywnych, uzależnienia behawioralne) osoby doświadczające przemocy w rodzinie (przede wszystkim kobiety), osoby bezdomne, osoby po opuszczeniu pieczy zastępczej.</p> <p>Podmioty działające w sektorze ekonomii społecznej odpowiadają na potrzebę zatrudniania osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji życiowej, w tym osób z niepełnosprawnościami, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, biernych zawodowo, opuszczających młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, zakłady poprawcze czy schroniska dla nieletnich. Mogą także uzupełniać towary i usługi oferowane przez rynek i państwo oraz przyczyniać się do rozwiązywania różnego rodzaju problemów społecznych w lokalnej społeczności. W porównaniu do 2018 r., liczba jednostek reintegracji społeczno-zawodowej zwiększyła się o 9, co wskazuje na zwiększanie się potrzeb społecznych w tym zakresie.</p> <p>W związku z powyższym w ramach celu szczegółowego realizowane będzie wsparcie rozwoju ekonomii społecznej w regionie, wsparcie osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin w zakresie aktywizacji i poprawy szans na zatrudnienie, w tym w szczególności</p>
--	--	--

		<p>prorowadzone w Zakładach Aktywności Zawodowej i Warsztatach Terapii Zajęciowej oraz wsparcie aktywizacyjne osób biernych zawodowo, w szczególności należących do grup zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym skierowane na aktywizację społeczno-zawodową, wykorzystującą instrumenty aktywizacji społecznej, zawodowej, edukacyjnej i zdrowotnej prowadzone przez Centra Integracji Społecznej i Kluby Integracji Społecznej. Oczekiwanym rezultatem podejmowanych działań będzie wzrost współczynnika aktywności zawodowej i uczestnictwa w życiu społecznym osób znajdujących się w trudnej sytuacji, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym i poprawa sytuacji osób z niepełnosprawnością na rynku pracy i w zakresie dostępności do dóbr i usług.</p> <p>Interwencja będzie skierowana do podmiotów publicznych. Wsparcie będzie realizowane w formie dotacyjnej.</p>
<p>CP4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych (EFS+)</p>	<p>CS 19 (i) Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów</p>	<p>Spadek liczby ludności w Polsce, jak również w województwie śląskim spowodowany jest różnymi czynnikami, jednak w szczególności jest to utrzymujący się ujemny przyrost naturalny, jak i bardzo duży odpływ migracyjny ludności. Skumulowane za okres 2005-2018 saldo migracji osób w wieku produkcyjnym (osoby z tej grupy wiekowej stanowią zdecydowaną większość migrantów), które zdecydowały się na migrację zagraniczną na pobyt stały, wyniosło w województwie śląskim ponad 40 tys. osób. Był to zdecydowanie największy odpływ ludności spośród wszystkich województw. Należy jednak podkreślić, iż zjawisku temu towarzyszy równoległy silny trend</p>

		<p>imigracyjny związany z napływem pracowników z Europy Wschodniej, w szczególności z Ukrainy, nasilający się od 2016 roku. W styczniu 2019 roku przebywało w Polsce już 1,27 mln obywateli Ukrainy. Stanowili oni 3,5% ludności Polski (w lutym 2018 roku pracodawcy z województwa śląskiego zatrudniali 40,4 tys. obywateli Ukrainy). Atutem w procesie integracji społecznej ludności pochodzenia ukraińskiego jest niewątpliwie bliskość geograficzna oraz podobieństwo kulturowe. Pod względem ekonomicznym pobyt czasowy migrantów jest korzystny dla gospodarki kraju - sprzyja wzrostowi konsumpcji i przyspiesza wzrost gospodarczy. Z kolei stały pobyt skutkuje sprowadzeniem rodziny, co oznacza dodatkowy zasób osób do pracy, który przekłada się na wzrost dochodów budżetu państwa. Stworzenie warunków do stałego osiedlania się wymaga jednak kompleksowej polityki migracyjnej, w tym dalszej liberalizacji przepisów prawa w tym zakresie.</p> <p>W celu mitygowania skutków depopulacji regionu należy podjąć działania mające na celu ułatwienia w podejmowaniu zatrudnienia pracowników z państw trzecich, migrantów, tak aby zapewnić kadry kluczowe dla rozwoju województwa. Komplementarnym działaniem będzie zapewnienie wsparcia na rzecz integracji społecznej społeczności marginalizowanych ze środowiskiem lokalnym.</p> <p>Interwencja będzie skierowana do podmiotów publicznych. Wsparcie będzie realizowane w formie dotacyjnej.</p>
--	--	--

<p>CP4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych (EFS+)</p>	<p>CS 20 (k) Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług; w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej</p>	<p>Województwo śląskie jako jeden z najbardziej obciążonych demograficznie regionów europejskich nadal stoi przed wyzwaniem związanym z zapewnieniem pożądanego poziomu warunków i jakości życia mieszkańców, w szczególności osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym i ich otoczenia, przy zachowaniu koncepcji dobra wspólnego, która stawia w punkcie centralnym zaspokojenie istotnych potrzeb życiowych każdego człowieka. Wyrównywanie dysproporcji w szeroko definiowanym poziomie życia oraz eliminowanie zjawisk związanych z wykluczeniem społecznym stanowi również priorytet polityki społecznej państw członkowskich Unii Europejskiej.</p> <p>W związku z powyższym w ramach celu szczegółowego realizowane będzie wsparcie na rzecz zwiększenia dostępności do usług społecznych w formie zdeinstytucjonalizowanej, wsparcie rozwiązań systemowych w obszarze ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej oraz inicjatyw oddolnych mających na celu integrację społeczności lokalnych. Wsparciem objęte zostaną grupy szczególnie narażone na wykluczenie społeczne i ubóstwo, tj. seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami, dzieci i młodzież.</p> <p>Pandemia COVID-19 dobitnie unaoczniała i uświadomiła społeczeństwu zależności zdrowia i rozwoju społeczno-gospodarczego, a konsekwencje jej wystąpienia w sposób szczególny dotknęły placówki całodobowego pobytu o znacznej liczbie mieszkańców. W celu ograniczenia ryzyka w przyszłości wsparcie należy kierunkować na zdeinstytucjonalizowane</p>
---	--	---

		<p>formy opieki, o osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu przebywającym w środowisku powinny mieć możliwość skorzystania z pomocy bliskich, sąsiadów, pracowników socjalnych czy wolontariuszy w codziennych czynnościach.</p> <p>Problemem, na który należy zwrócić uwagę to pogarszający się stan zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży. Wzrost liczby samobójstw w 2020 r. na poziomie kraju nastąpił po dwóch latach względnej stabilizacji. Zaburzenia psychiczne u dzieci i młodzieży dotyczą stanów depresyjnych oraz autoagresji, które mogą poważnie zagrażać ich zdrowiu i życiu (m.in. samookaleczenia, próby samobójcze). Istnieje wiele czynników o podłożu biologicznym, psychospołecznym, mających wpływ na stan zdrowia dzieci i młodzieży, np.: czynniki zewnętrzne dotyczące środowiska, w którym dziecko żyje – rodziny dysfunkcyjne/niewydolne wychowawczo, ale również rodziny „normalne”, w których dzieciom i młodzieży stawia się nierealistyczne wymagania, ograniczone zdolności intelektualne i werbalne, różnego rodzaju dysfunkcje ruchowe, zaburzenia koordynacji, fizyczność. Jeszcze innym źródłem, które wpływa na zdrowie psychiczne młodego pokolenia to korzystanie z nowych technologii komunikacyjnych. Wszystkie zaburzenia zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży, bez względu na ich rodzaj, w znacznym stopniu utrudniają codzienne funkcjonowanie i stanowią zagrożenie dla prawidłowego rozwoju, a w przyszłości – do zaburzeń psychicznych wieku dorosłego.</p>
--	--	--

		<p>Należy podkreślić, iż wspieraniem i promocją zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży oraz profilaktyką jego zaburzeń powinni zajmować się zarówno rodzice, jak też pracownicy szkoły (nauczyciele, pedagodzy, psycholodzy szkolni) i lekarze podstawowej opieki zdrowotnej.</p> <p>Sytuacja pandemiczna i związana z nią długoterminowa izolacja społeczna w sposób szczególny dotknęła przede wszystkim dzieci i młodzież. Nastąpił bezprecedensowy wzrost zapotrzebowania na pomoc w ośrodkach i instytucjach, które są najbliższym pacjentowi dziecięco-młodzieżowemu. W związku z powyższym środki EFS + będą kierowane na rzecz poprawy stanu zdrowia psychicznego.</p> <p>Konieczna jest kontynuacja budowania systemu wsparcia opieki zastępczej, wsparcia adopcyjnego i post adopcyjnego oraz dla rodzin mających trudności z pełnieniem funkcji opiekuńczych i edukacyjnych, podejmowania działań na rzecz mitygacji zróżnicowania pod względem zagrożenia ubóstwem między regionami oraz obszarami miejskimi i wiejskimi. Wyzwanie stanowią wyniki w obszarze zdrowia poniżej średniej UE, średnie trwanie życia o trzy lata krótsze niż średnio w UE, słabo rozwinięta opieka długoterminowa nad osobami starszymi, osobami z niepełnosprawnościami i osobami cierpiącymi na choroby przewlekłe. Powyższe potrzeby inwestycyjne są wysoce priorytetowe, a realizacja wsparcia w tym zakresie umożliwi zmniejszenie niedoborów pracowników na rynku pracy. Konieczna jest również dalsza poprawa promocji zdrowia, zapobieganie</p>
--	--	--

		<p>chorobom i środki diagnostyczne, które stanowią wyzwanie i wymagają inwestycji.</p> <p>Interwencja będzie skierowana do podmiotów publicznych. Wsparcie będzie realizowane w formie dotacyjnej.</p>
<p>CP4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych (EFRR)</p>	<p>CS 21 (ii) Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online</p>	<p>Rozwój nowoczesnego, dopasowanego do potrzeb gospodarki i rynku pracy kształcenia na poziomie wyższym stanowi wyzwanie w województwie śląskim. Ciągła potrzeba kształcenia czy uzupełniania wiedzy, wynika w szczególności z tempa zmian dokonujących się w świecie, a co za tym idzie tempa rozwoju poziomu wiedzy. Pracodawcy oczekują dziś od potencjalnych pracowników oprócz uniwersalnych umiejętności, przydatnych w każdej pracy, również praktycznych umiejętności, najlepiej powiązanych z określoną branżą. Konieczne jest zatem dostosowanie kształcenia na poziomie wyższym do potrzeb rynku pracy i wyzwań rozwojowych regionu.</p> <p>Województwo śląskie jest także jednym z ważniejszych w kraju ośrodków naukowych i akademickich. Nadal jednak współczynnik osób studiujących względem liczby mieszkańców jest znacząco niższy od analogicznego wskaźnika dla kraju i stawia województwo na 9 pozycji. Mimo dużej różnorodności kierunków kształcenia i specjalizacji, obserwuje się niedostosowanie oferty kształcenia do rynku pracy. Niedoinwestowana infrastruktura dydaktyczna i badawcza powoduje niską atrakcyjność tychże specjalizacji, uniemożliwiając dalszy rozwój uczelni w tym zakresie.</p>

		<p>Interwencja będzie skierowana do podmiotów publicznych. Wsparcie będzie realizowane w formie dotacyjnej.</p>
<p>CP4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych (EFRR)</p>	<p>CS 22 (iii) Wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne</p>	<p>Demografię Regionu charakteryzują dwa współwystępujące zjawiska: niska dzietność i coraz większa długość życia. W efekcie w społeczeństwie wzrasta udział osób starszych oraz niesamodzielných. Osoby w wieku senioralnym stanowią ponad ¼ ludności regionu. W przypadku instytucji usług społecznych i opiekuńczych województwo śląskie charakteryzuje się gorszą dostępnością niż inne regiony. Pod względem liczby osób starszych przypadających na 1 miejsce w domach pomocy społecznej oraz placówkach zapewniających całodobową opiekę, województwo śląskie lokowało się dopiero odpowiednio na 15. i 7. miejscu w kraju. Ponadto zmianom ulega struktura gospodarstw domowych. Wpływa to na ograniczenie realizowanej dotychczas opieki wewnątrzrodzinnej oraz zwiększenie zapotrzebowania na usługi opiekuńcze świadczone przez nieformalne sieci wsparcia oraz wyspecjalizowane podmioty zewnętrzne. We wszystkich zaleceniach opiekuńczych i pomocowych w stosunku do osób starszych podkreśla się potrzebę zachowania ich w dotychczasowym środowisku.</p> <p>Najczęstszym powodem korzystania z pomocy społecznej w województwie śląskim jest w dalszym ciągu ubóstwo, a także bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego oraz niepełnosprawność. Dodatkowo w regionie w dalszym ciągu identyfikuje się</p>

		<p>niewystarczającą, w stosunku do potrzeb, liczbę miejsc w jednostkach organizacyjnych pomocy społecznej. Zgodnie z prognozą liczby osób oczekujących na uzyskanie pomocy w poszczególnych rodzajach placówek, nastąpi wzrost zapotrzebowania na uzyskanie wsparcia w mieszkaniach chronionych.</p> <p>Za priorytetowe należy zatem uznać wspieranie i prowadzenie działań mających na celu rozwój placówek świadczących usługi w społeczności lokalnej dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, a więc z poszanowaniem zasad indywidualizacji wsparcia, zapewnienia osobom kontroli nad swoim życiem i decyzjami, które ich dotyczą, pierwszeństwa indywidualnych potrzeb mieszkańców przed wymaganiami organizacyjnymi oraz zwiększenie liczby miejsc w mieszkaniach chronionych.</p> <p>Wsparcie będzie realizowane w formie dotacyjnej.</p>
<p>CP4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych (EFRR)</p>	<p>CS 23 (iv) Zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej</p>	<p>Jednym z ważniejszych priorytetów rozwoju województwa śląskiego są działania dotyczące ochrony zdrowia. Wsparcie infrastruktury ochrony zdrowia przyczyni się do zwiększenia spójności społecznej poprzez lepszy dostęp do wysokiej jakości usług medycznych, a w konsekwencji do poprawy zdrowotności mieszkańców regionu.</p> <p>System ochrony zdrowia w dalszym ciągu musi mierzyć się z wyzwaniami, jakimi są starzenie się społeczeństwa, niezadawalająca efektywność i jakość opieki zdrowotnej oraz podatność systemu</p>

		<p>na zachwiania spowodowane sytuacjami nadzwyczajnymi, jak pandemia COVID-19.</p> <p>Diagnoza wykazała, że najczęstszymi przyczynami zgonów oraz grupami schorzeń, na które chorowali mieszkańcy regionu to: choroby onkologiczne, choroby układu krążenia, cukrzyca, zaburzenia psychiczne, choroby układu pokarmowego, choroby układu oddechowego, choroby układu kostno – mięśniowego, choroby układu nerwowego, w tym choroby wieku podeszłego, choroby krwi i układu odpornościowego, choroby nerek i dróg moczowych, choroby wątroby, dróg żółciowych i trzustki, choroby oka, ciąża, poród i opieka nad noworodkiem, choroby zakaźne.</p> <p>Zły stan zdrowia ludności przekłada się na wiele aspektów gospodarczych, przede wszystkim powoduje poważne obciążenie dla gospodarki. Z jednej strony wywołuje konieczność ponoszenia ogromnych nakładów publicznych związanych z leczeniem oraz wypłacaniem świadczeń socjalnych, z drugiej zaś powoduje spadek przychodów i ubożenie społeczeństwa.</p> <p>W województwie obserwuje się rosnącą dynamikę rozwoju chorób cywilizacyjnych, w szczególności cukrzycy oraz chorób onkologicznych przy jednoczesnym coraz częstszym występowaniu następstw chorób związanych z wiekiem. Do istotnych problemów zdrowotnych w regionie należą również choroby i zaburzenia psychiczne. W jednostkach psychiatrycznej opieki ambulatoryjnej w województwie śląskim utrzymuje się tendencja wzrostowa liczby osób podejmujących leczenie. Analiza liczby osób leczonych z podziałem na kategoria</p>
--	--	---

		<p>wiekowe wykazała, że najczęściej pacjentami były osoby z przedziału 60-64 lata. Należy zwrócić uwagę, że wśród ogółu osób leczonych wzrasta liczba dzieci i młodzież.</p> <p>Podstawowa opieka zdrowotna jest kluczową częścią każdego systemu ochrony zdrowia, w ramach której realizowana jest największa liczba świadczeń zdrowotnych. Liczba udzielanych w ciągu roku porad ambulatoryjnych przekracza w województwie śląskim 35 mln, z czego prawie połowa to porady specjalistyczne. Dostępne dane wskazują, że istnieją różnice w regionie w dostępie do POZ i AOS. Niestety, różnice te nie są uzasadnione względami epidemiologicznymi.</p> <p>Zgodnie z Raportem “Podstawowa opieka zdrowotna w Polsce – diagnoza i projekty zmian” placówki świadczące ambulatoryjną opiekę zdrowotną (w tym POZ) nie są wystarczająco przystosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Stąd wsparcie powinno być ukierunkowane również na dostosowanie infrastruktury do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami.</p> <p>Konieczne jest zatem ukierunkowanie działań w POZ i AOS na zapewnienie istotnych cech opieki podstawowej tj. dostępności, ciągłości, kompleksowości i wszechstronności świadczeń, koordynacji, poprawy jakości oraz efektywności. Powinny przyczynić się także do bardziej równomiernego rozmieszczenia placówek opieki zdrowotnej w regionie.</p>
--	--	---

		<p>Interwencja będzie skierowana do podmiotów publicznych. Wsparcie będzie realizowane w formie dotacyjnej.</p>
<p>CP4 Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych (EFRR)</p>	<p>CS 24 (v) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych</p>	<p>Niniejszy cel odpowiada na wyzwania rozwojowe w zakresie zwiększenia roli wielokulturowego dziedzictwa regionu oraz aktywności sektorów kultury i turystyki w działaniach na rzecz transformacji społeczno-gospodarczej oraz budowania nowego wizerunku województwa śląskiego, jako nowoczesnego regionu przemysłowego.</p> <p>Niezbędne jest podejmowanie działań na rzecz rewitalizacji i zachowania dziedzictwa industrialnego i tradycji przemysłowych, które będą wspierać proces integracji społecznej oraz zachowania tożsamości regionalnej, kreując przy tym atrakcyjną ofertę kulturalną i turystyczną.</p> <p>Równoczesne konieczne jest podjęcie działań na rzecz wdrożenia nowoczesnych, innowacyjnych form upowszechniania i promocji dziedzictwa m.in. industrialnego, które będzie sprzyjać rozwojowi branż kreatywnych, designu i przyczyniać się do tworzenia nowych, unikalnych marek regionalnych o dużym potencjale gospodarczym. Działania te przełożą się na tworzenie nowych miejsc pracy i zwiększenie atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej regionu.</p> <p>Niezbędne jest podjęcie działań na rzecz poprawy efektywności, wielofunkcyjności oraz dostępności instytucji kultury o znaczeniu regionalnym, które służyć będą integracji społecznej, aktywizacji społecznej oraz rozwojowi kompetencji kreatywnych i interpersonalnych oraz włączeniu społecznemu. Jednocześnie instytucje o</p>

		<p>znaczeniu regionalnym kreować będą rozwiązania modelowe do wykorzystania i adaptacji w mniejszych instytucjach o znaczeniu lokalnym. Wspieranie postaw otwartości, kreatywności i aktywności sprzyjać będzie rozwojowi gospodarki opartej na wiedzy.</p> <p>Zasadne jest wzmocnienie regionalnej oferty turystycznej, opartej na zasobach dziedzictwa kulturowego, naturalnego i bogactwie krajobrazu, jako obszaru o znacznym potencjale rozwoju i tworzenia miejsc pracy.</p> <p>Niezbędne jest wspieranie projektów promujących zrównoważoną kulturę i turystykę oraz wprowadzających elementy zielonej infrastruktury, oszczędności zasobów, w tym np. energii, a także promujących ochronę przyrody w infrastrukturze kultury i dziedzictwa kulturowego. Działanie te będą służyć budowaniu świadomości ekologicznej, promocji i upowszechnianiu postaw ekologicznych oraz poprawie jakości życia mieszkańców.</p> <p>Zasadne jest wspieranie inwestycji w zakresie placówek edukacji artystycznej na poziomie regionalnym, które sprzyjać będą rozwojowi kadr dla branż kreatywnych, poprawiać jakość oferty artystycznej i wzbogacać ją poprzez bieżącą działalność artystyczną.</p> <p>Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego, zapewnienie równego dostępu do kultury oraz promowanie zrównoważonej turystyki są zadaniami publicznymi realizowanymi w interesie publicznym. Np. obiekty zabytkowe wymagają często ponoszenia wysokich</p>
--	--	--

		<p>kosztów ich zabezpieczenia i renowacji. Z kolei publiczne obiekty kultury często są niedoinwestowane, a ich oferta nie nadąża za dynamicznie zmieniającą się formą odbioru dóbr kultury i uczestnictwa w kulturze dostępną na rynku. Publiczne inwestycje w atrakcje turystyczne i kulturalne o znaczeniu regionalnym są impulsem rozwojowym dla lokalnej gospodarki i przedsiębiorstw okołoturystycznych.</p> <p>Interwencja będzie dotyczyć publicznego sektora kultury i dziedzictwa kulturowego oraz turystyki, zapewnienia równego dostępu do kultury oraz realizacji przez ten sektor funkcji społecznych i ogólnorozwojowych i będzie wspierana w formie dotacyjnej.</p>
<p>CP5 Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych</p>	<p>CS 25 (i) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich</p>	<p>Województwo śląskie od 2000 r. konsekwentnie opiera swoją politykę rozwojową na 4 obszarach funkcjonalnych subregionów, które zgodnie ze strategią rozwoju województwa, stanowią miejskie obszary funkcjonalne (MOF). Celem działań jest wzmacnianie powiązań gospodarczych i społecznych oraz wykorzystanie endogenicznych potencjałów rozwojowych subregionów. Region posiada duże doświadczenie we wdrażaniu podejścia terytorialnego (w latach 2014-2020 ok. 32% alokacji programu regionalnego było wdrażane za pomocą instrumentów ZIT/RIT), wnioski z jego realizacji wskazują, iż zasadna jest jego kontynuacja z naciskiem na wzmocnienie funkcji integracyjnych i koordynacyjnych podmiotów reprezentujących samorządy lokalne, co przyczyni się do realizacji bardziej zintegrowanych przedsięwzięć rozwojowych o wymiarze ponadlokalnym.</p>

		<p>Niezbędne jest także wzmocnienie współpracy, większy nacisk na wprowadzenie zrównoważonego modelu rozwoju oraz koordynacji działań, w szczególności na rzecz dążenia do neutralności klimatycznej, zrównoważonej mobilności, ochrony zasobów i zapewnienia odporności na wyzwania środowiskowe i klimatyczne. Ważnym obszarem zintegrowanych działań w ramach CP 5 będzie zrównoważone wykorzystanie endogenicznych potencjałów, w tym kapitału kulturowego, naturalnego i turystycznego, które stanowią istotny czynnik rozwojowy, spajający potrzeby i działania samorządów lokalnych, podejmowane już obecnie w ramach współpracy w obszarach funkcjonalnych subregionów. Działania w ramach CP 5 (i) będą uzupełnione o wybrane działania z CP 2 realizowane w sposób zintegrowany w ramach instrumentu ZIT w oparciu o strategię terytorialne. Interwencja będzie skierowana do podmiotów publicznych, będzie służyć zapewnieniu impulsów rozwoju lokalnego i dostępu do usług publicznych wysokiej jakości i będzie realizowana w formie dotacyjnej. Niniejszy cel odpowiada również na ogromnej skali potrzeby rewitalizacji przestrzeni miejskich, będące z jednej strony konsekwencją wysokiego poziomu urbanizacji, a z drugiej skutkiem społecznej i gospodarczej transformacji miast, zwłaszcza przemysłowych. W województwie śląskim znaczący odsetek gmin posiada lokalne lub gminne programy rewitalizacji (126 programów obejmujących 75% gmin), co potwierdza wysoką świadomość konieczności prowadzenia działań rewitalizacyjnych. Niezbędna jest</p>
--	--	--

		<p>kontynuacja działań rewitalizacyjnych na obszarach miejskich celem ożywienia społecznego i gospodarczego obszarów zdegradowanych, zwiększenia spójności tkanki miejskiej, poprawy warunków życia na obszarach miejskich oraz ograniczenia zjawisk suburbanizacji i depopulacji.</p> <p>Interwencja będzie skierowana zarówno do podmiotów publicznych, jak i przedsiębiorstw. Wsparcie będzie realizowane zarówno w formie dotacyjnej, jak i w formie instrumentów finansowych (w szczególności przedsięwzięcia przynoszące dochód, infrastruktura mieszkaniowa).</p>
<p>CP5 Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych</p>	<p>CS 26 (ii) Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie</p>	<p>Niniejszy cel odpowiada na zdiagnozowane potrzeby w zakresie kompleksowego wsparcia rewitalizacji i odnowy obszarów wiejskich (jako Obszarów Strategicznej Interwencji (OSI) wynikających ze SRW). Obszary te cechują się znacznym zróżnicowaniem funkcji obejmującym zarówno funkcje rolnicze jak i pozarolnicze, co wynika ze specyfiki sieci osadniczej i profilu gospodarczego regionu. W regionie występują również gminy wiejskie, gdzie znaczny procent obszaru został zdegradowany i przekształcony w skutek eksploatacji górniczej. Wiele z terenów rolniczych utraciło swe funkcje poprzez ulokowanie na nich bądź w pobliżu działalności wydobywczej. Część obszarów wiejskich, zwłaszcza na obszarach o niższej atrakcyjności gospodarczej, czy gorszej dostępności komunikacyjnej, ulega postępującej depopulacji i degradacji społecznej i infrastrukturalnej. Niezbędne jest podjęcie działań na rzecz kompleksowej rewitalizacji obszarów wiejskich borykających się ze szczególnymi</p>

		<p>problemami społecznymi, gospodarczymi, przestrzennymi i środowiskowymi celem ograniczenia ich dalszej degradacji i peryferializacji rozwojowej. Działania rewitalizacyjne powinny promować model zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich z szerokim wykorzystaniem rozwiązań niskoemisyjnych, zasobooszczędnych, ekologicznej mobilności, zielonej infrastruktury. Jednocześnie, niezbędne jest wsparcie potencjału instytucjonalnego gmin wiejskich do prowadzenia działań rewitalizacyjnych poprzez wsparcie merytoryczne w działaniach planistycznych, prowadzeniu aktywnego procesu partycypacji społecznej oraz monitorowaniu procesów rewitalizacji.</p> <p>Interwencja będzie realizowana w oparciu o Gminne Programy Rewitalizacji w spójności z innymi działaniami na obszarach wiejskich, zwłaszcza w ramach wspólnej polityki rolnej i rybackiej.</p> <p>Interwencja będzie skierowana do podmiotów publicznych oraz przedsiębiorstw w gminach wiejskich tj. gminach o relatywnie niższym potencjale gospodarczym, realizowana będzie na obszarach zdegradowanych, co wymaga poniesienia nadzwyczajnych nakładów celem przywrócenia ich do obiegu gospodarczego i społecznego. Wsparcie będzie realizowane w formie dotacyjnej.</p>
--	--	---

*Odrębne priorytety zgodnie z rozporządzeniem w sprawie EFS+

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel szczegółowy: Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii

2. PRIORYTETY INNE NIŻ POMOC TECHNICZNA

2.1. Priorytet I: Inteligentne Śląskie

2.1.1. Cel szczegółowy: Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii

2.1.1.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

1.1 B+R - organizacje badawcze

Interwencja oferowana ze środków EFRR obejmować będzie wsparcie przedsięwzięć przyczyniających się do podnoszenia innowacyjności regionu poprzez poprawę jakości infrastruktury badawczej w organizacjach badawczych. Wsparcie obejmować będzie budowę nowej oraz modernizację istniejącej/dostosowanie infrastruktury badawczej wraz z zakupem i montażem aparatury i urządzeń laboratoryjnych w organizacjach badawczych. W ramach interwencji dopuszcza się również zakup i montaż narzędzi IT. Wspięciem objęte zostaną inwestycje niezbędne do realizacji agend badawczych obejmujących Regionalne Inteligentne Specjalizacje oraz obszary badawcze zidentyfikowane w ramach Procesu Przedsiębiorczego Odkrywania prowadzonego w województwie śląskim. Uzupełniająco dopuszcza się wsparcie na podnoszenie kompetencji pracowników organizacji badawczych zaangażowanych w realizację regionalnych agend badawczych.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych wyłonionych w procedurze określonej w Kontrakcie Programowym.

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmian klimatu (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura).

Ponadto, obligatoryjnym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czynić poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiowane będą projekty, które mają istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu. Preferowana będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel szczegółowy: Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii

1.2 B+R - konsorcja przemysłowo-naukowe, przedsiębiorstwa

Wsparcie zostanie przeznaczone na nawiązywanie współpracy pomiędzy przedsiębiorstwem a otoczeniem naukowym mającym na celu zawiązanie konsorcjum przemysłowo-naukowego, opracowanie agendy badawczej konsorcjum, realizację agendy badawczej poprzez przeprowadzenie prac badawczo-rozwojowych wraz z komercjalizacją poprzez wdrożenie. Wsparcie obejmować będzie również uzyskanie patentu na rezultaty będące wynikiem prac badawczych. Uzupełniająco dopuszcza się wsparcie na podnoszenie kompetencji pracowników przedsiębiorstwa oraz konsorcjantów zaangażowanych w realizację agendy badawczej.

W ramach interwencji dopuszcza się nawiązywanie współpracy pomiędzy przedsiębiorstwem a otoczeniem poprzez opracowanie agendy badawczej oraz realizację prac badawczo-rozwojowych wraz z komercjalizacją lub realizację prac badawczo-rozwojowych wraz z komercjalizacją.

Przerwanie realizacji projektu badawczego oraz rezygnacja z komercjalizacji poprzez wdrożenie wyników prac B+R nie będzie skutkowało zwrotem środków wyłącznie w przypadku, gdy w trakcie realizacji prac B+R lub po ich zakończeniu beneficjent wykaże, że wdrożenie nie jest możliwe ze względów technicznych i/lub ze względu na brak lub niską wartość merytoryczną wyników dotychczas przeprowadzonych prac B+R bądź też nie jest uzasadnione ze względów ekonomicznych.

Wsparcie zostanie przeznaczone na realizację prac badawczo-rozwojowych przedsiębiorstwa wraz z możliwością komercjalizacji poprzez wdrożenie. Wsparcie obejmować będzie również prace przedwdrożeniowe oraz uzyskanie patentu na rezultaty będące wynikiem prac badawczo-rozwojowych. W ramach interwencji dopuszcza się również tworzenie lub rozwój zaplecza badawczo-rozwojowego w przedsiębiorstwach. Uzupełniająco dopuszcza się wsparcie na podnoszenie kompetencji pracowników przedsiębiorstwa.

Uzyskanie patentu oraz komercjalizacja możliwe są wyłącznie w połączeniu z realizacją prac badawczo-rozwojowych.

Przerwanie realizacji projektu badawczo-rozwojowego oraz rezygnacja z komercjalizacji wdrożenia wyników prac B+R nie będzie skutkowało zwrotem środków wyłącznie w przypadku, gdy w trakcie realizacji prac B+R lub po ich zakończeniu beneficjent wykaże, że wdrożenie nie jest możliwe ze względów technicznych i/lub ze względu na brak lub niską wartość merytoryczną wyników dotychczas przeprowadzonych prac B+R bądź też nie jest uzasadnione ze względów ekonomicznych.

Wsparcie zostanie przeznaczone również na sfinansowanie usług proinnowacyjnych świadczonych dla przedsiębiorców przez organizacje badawcze lub Instytucje Otoczenia Biznesu. Świadczone usługi dotyczyć mogą między innymi wsparcia w zakresie prowadzenia prac badawczo-

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel szczegółowy: Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii

rozwojowych, wdrażania innowacji jak również przeprowadzenia procesu transformacji cyfrowej. Wsparcie oferowane będzie przez podmioty posiadające akredytację regionalną i/lub krajową.

Projekty realizowane w ramach powyższego działania muszą być zgodne z Regionalnymi Inteligentnymi Specjalizacjami województwa śląskiego lub z obszarami zidentyfikowanymi w ramach Procesu Przedsiębiorczego Odkrywania prowadzonego w województwie śląskim.

Ponadto, obligatoryjnym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czyni poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiowane będą projekty, które mają istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu.

Preferowana będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Główne grupy docelowe:

1.1 Odbiorcami rezultatów projektów będą przede wszystkim naukowcy, studenci, przedsiębiorcy.

1.2 Odbiorcami rezultatów projektów będą przede wszystkim konsumenci, przedsiębiorcy, naukowcy.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji:

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Szczególna uwaga skierowana jest na zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych użytkowników produktów, towarów, usług, infrastruktury, przestrzeni publicznej, systemów teleinformatycznych, co będzie sprawdzane w procesie monitorowania oraz podczas ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel szczegółowy: Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii

realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych:

W ramach celu szczegółowego wsparcie oferowane będzie na terenie całego województwa śląskiego.

Dopuszcza się jednak koncentrację wsparcia na konkretne Obszary Strategicznej Interwencji wskazane w Strategii Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”, w szczególności OSI Ośrodki wzrostu.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

W ramach celu szczegółowego dopuszcza się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem śląskim.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie planuje się wykorzystania Instrumentów Finansowych.

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel szczegółowy: Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii

2.1.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupełnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel szczegółowy: Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych

2.1.2.Cel szczegółowy: Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych

2.1.2.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

1.3 E-usługi publiczne

Interwencja obejmować będzie cyfryzację procesów administracji publicznej szczebla lokalnego, ponadlokalnego oraz regionalnego, tworzenie i rozwój e-usług publicznych na poziomie lokalnym, ponadlokalnym oraz regionalnym niezbędnych do świadczenia usług on-line na rzecz mieszkańców, przedsiębiorców oraz do wymiany danych między administracją/instytucjami publicznymi. Wsparcie obejmować będzie tworzenie i rozwój e-usług lokalnych, ponadlokalnych oraz regionalnych, zakup narzędzi informatycznych, sprzętu niezbędnego do skutecznego funkcjonowania administracji i świadczenia usług publicznych oraz podnoszenie kompetencji cyfrowych pracowników administracji.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

1.4 E-zdrowie

Interwencja przeznaczona zostanie na wdrożenie w szpitalach wojewódzkich i powiatowych oraz w podmiotach leczniczych, które udzielają świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych regionalnych oraz krajowych rozwiązań teleinformatycznych umożliwiających świadczenie usług medycznych, w tym rozwój elektronicznej dokumentacji medycznej z wykorzystaniem narzędzi informatycznych. Środki przeznaczone zostaną również na wdrażanie narzędzi m.in. ułatwiających zdalny kontakt pacjentów z placówkami medycznymi, poprawiających komunikację między przedstawicielami zawodów medycznych – wspierających zdalną realizację procesów diagnostyczno – leczniczych w ochronie zdrowia i rozwój telemedycyny.

Interwencja obejmować będzie również opracowanie i wdrożenie rozwiązań wykorzystujących sztuczną inteligencję oraz zbiory danych zgromadzone w placówkach medycznych w regionie przyczyniające się do poprawy stanu zdrowia mieszkańców. Wsparcie w ramach e-zdrowia obejmować będzie zarówno zakup niezbędnych narzędzi informatycznych, sprzętu wraz z ich montażem/instalacją jak i podnoszenie kompetencji cyfrowych pracowników podmiotów medycznych oraz upowszechnianie usług z zakresu e-zdrowia wśród pacjentów i pracowników podmiotów medycznych.

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel szczegółowy: Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych

1.5 Digitalizacja zasobów publicznych

W ramach interwencji wsparcie przeznaczone zostanie na digitalizację zasobów publicznych będących w posiadaniu podmiotów administracji samorządowej oraz samorządowych jednostek organizacyjnych. Wsparcie oferowane będzie również na podniesienie jakości i dostępności cyfrowej danych geodezyjnych i kartograficznych jak również na opracowanie nowych zasobów geodezyjnych i kartograficznych, w tym w uzasadnionych przypadkach w ramach geodezyjnych pomiarów terenowych związanych z szeroko rozumianą ww. cyfryzacją jako jednego z narzędzi do podniesienia jakości tych danych. Wsparcie przeznaczone zostanie również na zwiększenie dostępności danych publicznych możliwych do wykorzystania przez mieszkańców i przedsiębiorców. Wsparcie obejmować będzie zarówno proces digitalizacji i udostępniania zasobów publicznych jak i podnoszenie kompetencji cyfrowych pracowników administracji. Wszystkie projekty dotyczące digitalizacji muszą być zgodne z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2019/1024 z dnia 20 czerwca 2019 w sprawie otwartych danych i ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego.

Wsparcie rozwoju kompetencji cyfrowych mieszkańców województwa śląskiego oferowane jest w ramach Priorytetu V Społeczne Śląskie.

Wsparcie na cyfryzację w przedsiębiorstwach oferowane jest w celu szczegółowym Zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii oraz w celu szczegółowym Zwiększenie wzrostu i konkurencyjności MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne.

W ramach wszystkich projektów wdrażanych w powyższym celu szczegółowym wspierane będą e-usługi o najwyższej dojrzałości oraz spełniające standard WCAG.

W ramach każdego rodzaju działań realizowanego w celu szczegółowym dopuszczalne będą wydatki poniesione na podniesienie poziomu cyberbezpieczeństwa, poprzez zakup niezbędnych narzędzi informatycznych wraz z oprogramowaniem oraz podniesieniem kompetencji pracowników w zakresie cyberbezpieczeństwa. Inwestycje muszą być zgodne ze standardami wyznaczonymi w ramach krajowego systemu cyberbezpieczeństwa.

Ponadto, obowiązkowym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów realizowanych w powyższym celu szczegółowym i finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czyn poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiowane będą projekty, które mają istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu. Preferowana

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel szczegółowy: Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych

będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Wsparcie w zakresie budowy i modernizacji sieci Internet realizowane jest z poziomu krajowego.

Główne grupy docelowe:

1.3. Użytkownikami usług będą przede wszystkim mieszkańcy, przedsiębiorcy, administracja publiczna, organizacje pozarządowe.

1.4. Użytkownikami usług będą przede wszystkim pracownicy ochrony zdrowia oraz pacjenci.

1.5. Użytkownikami usług będą przede wszystkim mieszkańcy, przedsiębiorstwa, administracja publiczna.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji:

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Szczególna uwaga skierowana jest na zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych użytkowników produktów, towarów, usług, infrastruktury, przestrzeni publicznej, systemów teleinformatycznych, co będzie sprawdzane w procesie monitorowania oraz podczas ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach celu szczegółowego nie planuje się realizacji interwencji z wykorzystaniem narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel szczegółowy: Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych

W ramach celu szczegółowego dopuszcza się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem śląskim.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie planuje się realizacji wsparcia z wykorzystaniem Instrumentów Finansowych.

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel szczegółowy: Czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych

2.1.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel szczegółowy: Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne

2.1.3.Cel szczegółowy: Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne

2.1.3.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

1.6 Przedsiębiorczość MŚP

W ramach interwencji planowane jest systemowe wsparcie przyczyniające się do zwiększenia poziomu przedsiębiorczości oraz wzrostu liczby miejsc pracy w regionie. Planowana interwencja obejmować będzie działania niezbędne do funkcjonowania lokalnych akceleratorów przedsiębiorczości w ramach których będzie można otrzymać wsparcie niezbędne do założenia, a następnie rozwoju działalności gospodarczej. Oferowane wsparcie będzie miało charakter kompleksowy i będzie obejmowało pomoc na każdym etapie prowadzenia działalności gospodarczej od przygotowania biznes planu, badania rynku, założenia działalności aż po wsparcie dla działających już przedsiębiorstw polegające na oferowaniu lub pomocy w znalezieniu przestrzeni biurowej stacjonarnej jak i wirtualnej, przestrzeni handlowej oraz produkcyjnej jak również wsparcie w wyszukiwaniu i pozyskaniu zewnętrznych źródeł finansowania niezbędnych do rozwoju firmy.

W ramach skoordynowanego wsparcia, realizowanego przez wyspecjalizowane instytucje finansowe/biznesowe, dofinansowanie uzyskają przedsięwzięcia biznesowe planowane do ulokowania bądź też już działające na terenie gminy, w tym w szczególności przedsięwzięcia biznesowe związane z branżami wpisującymi się w Regionalne Inteligentne Specjalizacje lub w obszary zidentyfikowane w ramach Procesu Przedsiębiorczego Odkrywania prowadzonego w województwie śląskim, jak również przedsięwzięcia służące tworzeniu modeli biznesowych wspierających systemy serwisowania i naprawy produktów na rzecz gospodarki cyrkularnej.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

1.7 Innowacje w MŚP

W ramach interwencji wsparciem zostaną objęte przedsięwzięcia przyczyniające się do zwiększenia poziomu innowacyjności przedsiębiorstw z regionu. W ramach działania wsparcie przeznaczone zostanie na wdrożenie innowacji co najmniej na poziomie regionu w zakresie produktów/usług oraz procesów, w szczególności przyczyniających się do ochrony środowiska naturalnego poprzez wdrożenie rozwiązań z zakresu gospodarki cyrkularnej.

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel szczegółowy: Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne

Wsparciem objęte zostaną również inwestycje niezbędne do wdrożenia wyników prac badawczo-rozwojowych, będących w posiadaniu przedsiębiorstwa.

W ramach działania wsparcie uzyskają także przedsiębiorstwa planujące inwestycje niezbędne w procesie cyfryzacji, robotyzacji i automatyzacji procesów biznesowych w przedsiębiorstwach posiadających siedzibę w województwie śląskim.

Wsparcie planowane jest również na inwestycje poprawiające cyberbezpieczeństwo przedsiębiorstw i procesów biznesowych.

W ramach każdego projektu wsparciem objęte mogą być również usługi doradcze świadczone przez organizacje badawcze lub IOB akredytowane na poziomie regionalnym lub krajowym, wspomagające MŚP na etapie planowania i wdrażania innowacyjnych rozwiązań. Wsparcie w ramach projektu może obejmować również podnoszenie kompetencji pracowników MŚP.

1.8 Turystyka MŚP

W ramach interwencji wsparciem zostaną objęte przedsięwzięcia realizowane przez MŚP odczuwające konsekwencje wystąpienia pandemii COVID-19, mające na celu odbudowę odporności sektora poprzez rozwój bądź też poprawę infrastruktury turystycznej oraz okołoturystycznej, jak również budowę i rozwój infrastruktury rekreacyjnej.

Wsparcie obejmować będzie, w szczególności rozwój turystyki miejskiej, przemysłowej i ekoturystyki jako endogennych potencjałów rozwojowych regionu, w tym także krajobrazowych i kulturowych w kierunku dywersyfikacji gospodarczej i kreowania miejsc pracy w regionie (m.in. turystyka biznesowa, turystyka tranzytowa, turystyka weekendowa, turystyka rodzinna). Działania te będą również wzmacniały potencjał regionu na rzecz rozwoju przemysłu spotkań i wydarzeń, jako dynamicznie rozwijającego się sektora gospodarki. Wsparcie realizowane będzie ze szczególnym uwzględnieniem promowania rozwiązań cyfrowych, niskoemisyjnych i zasoboszczędnych, chroniących środowisko naturalne.

W ramach interwencji dokapitalizowany zostanie również Instrument Finansowy mający na celu wsparcie sektora turystycznego. Wsparcie z wykorzystaniem instrumentów finansowych oferowane będzie na późniejszym etapie wdrażania programu i obejmować będzie rozwój infrastruktury turystycznej oraz okołoturystycznej, jak również rozwój infrastruktury rekreacyjnej.

1.9 Konkurencyjność MŚP

W ramach interwencji dokapitalizowane zostaną Instrumenty Finansowe mające na celu wsparcie na inwestycje w MŚP przyczyniające się do poprawy i podnoszenia konkurencyjności firm działających w regionie. Wsparciem objęte zostaną również

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel szczegółowy: Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne

inwestycje w MŚP związane z dostosowaniem lub zmianą profilu prowadzonej działalności gospodarczej oraz modelu biznesowego, w związku z wystąpieniem COVID-19 oraz w następstwie ewentualnych przyszłych kryzysów.

W ramach interwencji dokapitalizowane zostaną także Instrumenty Finansowe mające na celu wsparcie przygotowania terenów pod działalność gospodarczą. W ramach projektu wsparcie może zostać przeznaczone na uzbrojenie terenu w niezbędne media oraz remont bądź budowę niezbędnej infrastruktury, w tym hale magazynowe oraz przestrzeń produkcyjną. Wsparciem objęte będą wyłącznie tereny inwestycyjne typu brownfield.

W ramach interwencji dokapitalizowane zostaną również Instrumenty Finansowe z częścią dotacyjną mające na celu wsparcie inwestycji w MŚP podnoszące poziom innowacyjności przedsiębiorstwa. Powyższe wsparcie przeznaczone zostanie na przedsięwzięcia obciążone niskim ryzykiem i pozwalające na szybkie wdrożenie inwestycji w przedsiębiorstwie.

1.10 Promocja regionu i internacjonalizacja MŚP

W ramach interwencji wsparciem zostaną objęte przedsięwzięcia przyczyniające się do zwiększenia rozpoznawalności, w szczególności na arenie międzynarodowej, województwa śląskiego jako regionu do prowadzenia działalności gospodarczej, ośrodka turystyki biznesowej oraz atrakcyjnego miejsca do życia. W ramach realizowanych przedsięwzięć wsparcie przeznaczone zostanie na realizację kampanii promocyjnych regionu, udział w misjach, targach i innych wydarzeniach biznesowych, nawiązywanie współpracy z innymi regionami oraz organizacjami gospodarczymi.

W ramach interwencji dokapitalizowany zostanie Instrument Finansowy mający na celu wsparcie inwestycji w MŚP niezbędnych do wejścia na rynki zagraniczne oraz dostosowanie produktu do wymagań rynku docelowego. Wsparciem objęte będą również koszty związane z udziałem w targach zagranicznych.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

We wszystkich projektach w ramach tego celu szczegółowego, w których będzie to zasadne i możliwe, zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmian klimatu (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura).

Ponadto, obowiązkowym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czyni poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiowane będą projekty, które mają

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel szczegółowy: Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne

istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu. Preferowana będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Dedykowane wsparcie dla pracodawców i ich pracowników, w zakresie rozwoju ich kompetencji i kwalifikacji zawodowych oferowane będzie w ramach celu szczegółowego Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia.

Główne grupy docelowe:

- 1.6 Odbiorcami rezultatów projektów będą przedsiębiorcy, inwestorzy.
- 1.7 Odbiorcami rezultatów projektów będą przedsiębiorcy, konsumenci.
- 1.8 Odbiorcami rezultatów projektów będą przedsiębiorcy, turyści.
- 1.9 Odbiorcami rezultatów projektów będą przedsiębiorcy, konsumenci.
- 1.10 Odbiorcami rezultatów projektów będą mieszkańcy, przedsiębiorcy, konsumenci.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Szczególna uwaga skierowana jest na zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych użytkowników produktów, towarów, usług, infrastruktury, przestrzeni publicznej, systemów teleinformatycznych, co będzie sprawdzane w procesie monitorowania oraz podczas ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel szczegółowy: Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne

realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach celu szczegółowego wsparcie oferowane będzie na terenie całego województwa śląskiego.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

W ramach celu szczegółowego dopuszcza się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem śląskim.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

W ramach celu szczegółowego oferowane będzie wsparcie z wykorzystaniem Instrumentów Finansowych. Instrumenty Finansowe oferowane będą w działaniu 1.8 Turystyka MŚP, w działaniu 1.9 Konkurencyjność MŚP oraz w działaniu 1.10 Promocja regionu i internacjonalizacja MŚP.

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel szczegółowy: Wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne

2.1.3.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel: Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości

2.1.4.Cel szczegółowy: Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości

2.1.4.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

1.11 Ekosystem RIS

Wsparciem objęte zostaną projekty umożliwiające kontynuację Procesu Przedsiębiorczego Odkrywania realizowanego w regionie w latach 2013-2020. Interwencja obejmować będzie monitoring i ewaluację Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji Województwa Śląskiego, zarządzanie i wdrażanie regionalnego ekosystemu innowacji, sieciowanie i nawiązywanie współpracy między aktorami ekosystemu innowacji województwa śląskiego. Wsparcie obejmować będzie również funkcjonowanie oraz dalszy rozwój Sieci Regionalnych Obserwatoriów Specjalistycznych. W ramach powyższego celu szczegółowego wsparcie obejmować będzie również tworzenie regionalnych agend badawczych obejmujących Regionalne Inteligentne Specjalizacje oraz obszary badawcze zidentyfikowane w ramach Procesu Przedsiębiorczego Odkrywania prowadzonego w województwie śląskim. W ramach każdego projektu możliwe będzie wsparcie na podnoszenie kompetencji pracowników instytucji zaangażowanych w Proces Przedsiębiorczego Odkrywania.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

Ponadto, obligatoryjnym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czyń poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiovane będą projekty, które mają istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu. Preferowana będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

1.12 Ośrodki innowacji

Wsparciem objęte zostaną inwestycje w infrastrukturę służącą innowacyjności, w przestrzeni w której nawiązywana będzie współpraca pomiędzy przedsiębiorcami, nauką i samorządem. Wsparciem objęte zostaną ośrodki innowacji, w tym centra kreatywności i innowacyjności . Interwencja obejmować będzie również wsparcie rozwoju hubów, w tym DIH (Digital Innovation Hub). W ramach każdego projektu możliwe będzie również

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel: Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości

wsparcie na podnoszenie kompetencji pracowników instytucji jak również przedsiębiorstw oraz środowiska naukowego korzystającego z infrastruktury ośrodka innowacji bądź też hubu.

Wsparciem objęte zostaną projekty podmiotów zaliczanych do klastrów załączkowych oraz wzrostowych. Wsparcie obejmować będzie rozwój funkcjonujących w regionie inicjatyw klastrowych zgodnych z Regionalnymi Inteligentnymi Specjalizacjami województwa śląskiego lub z obszarami zidentyfikowanymi w ramach Procesu Przedsiębiorczego Odkrywania prowadzonego w województwie śląskim w zakresie świadczonych przez nich usług. Interwencja będzie obejmowała przedsięwzięcia wzmacniające współpracę podmiotów działających w klastrach, rozwój łańcuchów wartości oraz budowanie pozycji rynkowej klastra i jego członków na arenie międzynarodowej. Klastry mające status akredytowanych Instytucji Otoczenia Biznesu mogą również pozyskać wsparcie na opracowanie i świadczenie nowych usług na rzecz przedsiębiorstw działających w klastrze. W ramach każdego projektu możliwe będzie wsparcie na podnoszenie kompetencji pracowników zatrudnionych w instytucjach będących członkiem inicjatywy klastrowej.

Wsparcie przeznaczone wyłącznie na rozwój kompetencji pracowników, w tym w obszarach regionalnych inteligentnych specjalizacji oferowane jest w ramach Priorytetu V Społeczne Śląskie.

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmian klimatu (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura).

Ponadto, obowiązkowym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czyń poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiowane będą projekty, które mają istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu. Preferowana będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Główne grupy docelowe:

1.11 Użytkownikami usług będą przede wszystkim przedsiębiorcy, administracja publiczna, uczelnie wyższe, instytuty badawcze.

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel: Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości

1.12 Użytkownikami usług będą przede wszystkim przedsiębiorcy, studenci, naukowcy administracja publiczna, koordynatorzy klastrów, uczelnie wyższe, instytuty badawcze.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Szczególna uwaga skierowana jest na zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych użytkowników produktów, towarów, usług, infrastruktury, przestrzeni publicznej, systemów teleinformatycznych, co będzie sprawdzane w procesie monitorowania oraz podczas ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach celu szczegółowego wsparcie oferowane będzie na terenie całego województwa śląskiego. Dopuszcza się jednak koncentrację wsparcia na konkretne Obszary Strategicznej Interwencji wskazane w Strategii Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”, w szczególności OSI Ośrodki wzrostu.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

W ramach celu szczegółowego dopuszcza się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem śląskim.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie planuje się realizacji wsparcia z wykorzystaniem Instrumentów Finansowych.

Priorytet I: Inteligentne Śląskie

Cel: Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości

2.1.4.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupełnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji gazów cieplarnianych

2.2. Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

2.2.1. Cel szczegółowy: Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji gazów cieplarnianych

2.2.1.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

2.1. Efektywność energetyczna budynków użyteczności publicznej

Wsparcie zostanie przeznaczone na kompleksową, głęboką modernizację energetyczną¹ budynków użyteczności publicznej, której właścicielem jest samorząd terytorialny oraz podległe mu organy i jednostki organizacyjne oraz jednostki zarządzane, a także budynki użyteczności publicznej nie związane z administracją rządową.

Zakres modernizacji powinien wynikać z audytu energetycznego, który będzie niezbędnym elementem projektu. Po zakończeniu realizacji projektu wymagane jest posiadanie dokumentu potwierdzającego wykonanie zakresu działań określonych w audycie.

Priorytetowo traktowane będą projekty:

- zakładające podłączenie do sieci ciepłowniczej,
- kompleksowe, obejmujące również instalację urządzeń OZE,
- zwiększające efektywność energetyczną powyżej 60%,
- hybrydowe zgodnie z art. .... ustawy o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2021-2027.

W ramach inwestycji w budynku, gdzie przeprowadzana jest termomodernizacja, możliwa będzie instalacja urządzeń OZE oraz wymiana/modernizacja źródeł ciepła lub podłączenie do sieci ciepłowniczej/chłodniczej wraz z niezbędną wymianą bądź modernizacją instalacji CO i CWU a także wymiana oświetlenia na energooszczędne (w tym systemy zarządzania oświetleniem obiektu), oraz przebudowa systemów wentylacji i klimatyzacji.

Wsparcie może zostać przeznaczone także na innowacyjne systemy do monitorowania i zużycia energii oraz inteligentne rozwiązania ograniczające zużycie energii. Dodatkowo w ramach projektu możliwe będzie przeprowadzenie działań edukacyjnych i świadomościowych pozwalających na podkreślenie walorów ekologicznych projektu.

Projekty z zakresu głębokiej, kompleksowej modernizacji energetycznej zwiększające efektywność energetyczną poniżej 25% nie będą kwalifikowały się do dofinansowania. W

¹ Głęboka kompleksowa modernizacja energetyczna, oznacza przedsięwzięcie wpływające na poprawę efektywności energetycznej budynku, które ma na celu zmniejszenie wartości rocznego zapotrzebowania na energię użytkową, rocznego zapotrzebowania na energię końcową lub rocznego zapotrzebowania na nieodnawialną energię pierwotną budynku.

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji gazów cieplarnianych

zakresie projektów obejmujących modernizację/wymianę indywidualnego źródła ciepła wspierane będą projekty ograniczające emisję CO₂ przynajmniej o 30% w porównaniu do istniejącego urządzenia. Projekty powinny być uzasadnione ekonomicznie i społecznie oraz, w stosownych przypadkach, przeciwdziałać ubóstwu energetycznemu. Wszelkie inwestycje powinny być zgodne z unijnymi standardami i przepisami w zakresie ochrony środowiska oraz Zaleceniami Komisji Europejskiej w sprawie renowacji budynków.²

Zasady wsparcia dla budynków zabytkowych/historycznych (objętych ochroną konserwatora zabytków) zostaną określone w dokumentach uszczegóławiających.

Dodatkowo wsparciem objęte zostaną inwestycje związane z efektywnym energetycznie oświetleniem przestrzeni publicznej.

Możliwe będzie również wsparcie lub preferencje dla przedsięwzięć odpowiadających potrzebom lokalnym w uzgodnieniu z Lokalnymi Grupami Działania/ Lokalnymi Grupami Rybackimi.

2.2. Efektywność energetyczna budynków mieszkalnych

Wsparcie zostanie przeznaczone na kompleksową, głęboką modernizację energetyczną³ budynków wielorodzinnych, których właścicielem są wspólnoty mieszkaniowe, TBS, komunalne oraz inne, w tym osoby prywatne, nie będące własnością Skarbu Państwa lub spółdzielni mieszkaniowych. Zakres modernizacji powinien wynikać z audytu energetycznego, który będzie niezbędnym elementem projektu. Po zakończeniu realizacji projektu wymagane jest posiadanie dokumentu potwierdzającego wykonanie zakresu działań określonych w audycie.

Priorytetowo traktowane będą projekty:

- zakładające podłączenie do sieci ciepłowniczej,
- kompleksowe, obejmujące również instalację urządzeń OZE,
- zwiększające efektywność energetyczną powyżej 60%,
- hybrydowe zgodnie z art. .... ustawy o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2021-2027.

W ramach inwestycji w budynku, gdzie przeprowadzana jest termomodernizacja, możliwa będzie instalacja urządzeń OZE oraz wymiana/modernizacja źródeł ciepła lub podłączenie do sieci ciepłowniczej/chłodniczej wraz z niezbędną wymianą bądź modernizacją instalacji CO i CWU.

² Zalecenia Komisji (UE) 2019/786 z dnia 8 maja 2019 r. w sprawie renowacji budynków

³ Głęboka kompleksowa modernizacja energetyczna, oznacza przedsięwzięcie wpływające na poprawę efektywności energetycznej budynku, które ma na celu zmniejszenie wartości rocznego zapotrzebowania na energię użytkową, rocznego zapotrzebowania na energię końcową lub rocznego zapotrzebowania na nieodnawialną energię pierwotną budynku.

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji gazów cieplarnianych

Wsparcie może zostać przeznaczone także na innowacyjne systemy do monitorowania i zużycia energii oraz inteligentne rozwiązania ograniczające zużycie energii. Dodatkowo w ramach projektu możliwe będzie przeprowadzenie działań edukacyjnych i świadomościowych pozwalających na podkreślenie walorów ekologicznych projektu.

Projekty z zakresu głębokiej, kompleksowej modernizacji energetycznej zwiększające efektywność energetyczną poniżej 25% nie będą kwalifikowały się do dofinansowania. W zakresie projektów obejmujących modernizację/wymianę indywidualnego źródła ciepła wspierane będą projekty ograniczające emisję CO₂ przynajmniej o 30% w porównaniu do istniejącego urządzenia. Projekty powinny być uzasadnione ekonomicznie i społecznie oraz, w stosownych przypadkach, przeciwdziałać ubóstwu energetycznemu. Wszelkie inwestycje powinny być zgodne z unijnymi standardami i przepisami w zakresie ochrony środowiska oraz Zaleceniami Komisji Europejskiej w sprawie renowacji budynków.⁴

Zasady wsparcia dla budynków zabytkowych/historycznych (objętych ochroną konserwatora zabytków) zostaną określone w dokumentach uszczegóławiających.

Możliwe będzie również wsparcie lub preferencje dla przedsięwzięć odpowiadających potrzebom lokalnym w uzgodnieniu z Lokalnymi Grupami Działania/ Lokalnymi Grupami Rybackimi.

2.3. Efektywność energetyczna przedsiębiorstw

Wsparcie zostanie przeznaczone na poprawę efektywności energetycznej w mikro i małych przedsiębiorstwach poprzez modernizację energetyczną obiektu wraz z zastosowaniem instalacji do produkcji energii elektrycznej i/lub ciepłej ze źródeł odnawialnych na potrzeby własne przedsiębiorstwa. Wspierane będą projekty zakładające wykorzystanie technologii ograniczających energochłonność np. modernizacja i rozbudowa linii produkcyjnych na bardziej efektywnie energetycznie, wymiana oświetlenia, zastosowanie energooszczędnych technologii produkcji i użytkowania energii, wprowadzenie systemów zarządzania energią, modernizacja systemu grzewczego, minimalizacja strat ciepła itp. Niezbędnym elementem projektu będzie też audyt energetyczny potwierdzający zasadność realizacji inwestycji. Po zakończeniu realizacji projektu wymagane jest posiadanie dokumentu potwierdzającego wykonanie zakresu działań określonych w audycie.

Priorytetowo traktowane będą projekty:

- zakładające podłączenie do sieci ciepłowniczej,
- kompleksowe, obejmujące również instalację urządzeń OZE,
- zwiększające efektywność energetyczną powyżej 60%,

⁴ Zalecenia Komisji (UE) 2019/786 z dnia 8 maja 2019 r. w sprawie renowacji budynków

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji gazów cieplarnianych

- hybrydowe zgodnie z art. .... ustawy o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2021-2027.

Wsparcie może zostać przeznaczone także na innowacyjne systemy do monitorowania i zużycia energii oraz inteligentne rozwiązania ograniczające zużycie energii. Dodatkowo w ramach projektu możliwe będzie przeprowadzenie działań edukacyjnych i świadomościowych pozwalających na podkreślenie walorów ekologicznych projektu.

Projekty z zakresu głębokiej, kompleksowej modernizacji energetycznej zwiększające efektywność energetyczną poniżej 25% nie będą kwalifikowały się do dofinansowania. W zakresie projektów obejmujących modernizację/wymianę indywidualnego źródła ciepła wspierane będą projekty ograniczające emisję CO₂ przynajmniej o 30% w porównaniu do istniejącego urządzenia. Wszelkie inwestycje powinny być zgodne z unijnymi standardami i przepisami w zakresie ochrony środowiska oraz Zaleceniami Komisji Europejskiej w sprawie renowacji budynków.⁵

Zasady wsparcia dla budynków zabytkowych/historycznych (objętych ochroną konserwatora zabytków) zostaną określone w dokumentach uszczegóławiających.

We wszystkich projektach celu szczegółowego, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cykularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmiany klimatu i łagodzeniu jej skutków (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura).

Ponadto, obligatoryjnym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czyń poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiowane będą projekty, które mają istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu. Preferowana będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Główne grupy docelowe:

2.1. Główną grupą docelową będą mieszkańcy – użytkownicy budynków użyteczności publicznej, administracja publiczna, organizacje pozarządowe.

2.2. Główną grupą docelową będą mieszkańcy budynków wielorodzinnych.

⁵ Zalecenia Komisji (UE) 2019/786 z dnia 8 maja 2019 r. w sprawie renowacji budynków

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji gazów cieplarnianych

2.3. Główną grupą docelową będą mikro i mali przedsiębiorcy.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Szczególna uwaga skierowana jest na zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych użytkowników produktów, towarów, usług, infrastruktury, przestrzeni publicznej, systemów teleinformatycznych, co będzie sprawdzane w procesie monitorowania oraz podczas ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Dla inwestycji związanych z efektywnym energetycznie oświetleniem, poprawą efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej oraz mieszkaniowych wielorodzinnych planuje się zastosowanie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Wsparcie mikro i małych przedsiębiorstw nie będzie objęte narzędziami terytorialnymi.

W ramach celu szczegółowego wsparcie oferowane będzie na terenie całego województwa śląskiego. Dopuszcza się jednak koncentrację wsparcia na konkretne Obszary Strategicznej Interwencji wskazane w Strategii Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”, w szczególności OSI Gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza oraz OSI Obszary cenne przyrodniczo.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

W ramach celu szczegółowego nie planuje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji gazów cieplarnianych

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Planuje się wykorzystanie instrumentów finansowych dla projektów związanych z modernizacją oświetlenia ulicznego, dla projektów związanych z głęboką modernizacją energetyczną budynków wielorodzinnych nie powiązanych z walką z ubóstwem energetycznym oraz dla projektów mikro i małych przedsiębiorstw.

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie efektywności energetycznej i redukcji gazów cieplarnianych

2.2.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym z określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju

2.2.2.Cel szczegółowy: Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym z określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju

2.2.2.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

2.4. Odnawialne źródła energii

Wsparcie zostanie przeznaczone na inwestycje polegające na budowie i rozbudowie (w tym zakupie i montażu) infrastruktury do wytwarzania, dystrybucji i magazynowania (na potrzeby danego źródła) energii elektrycznej i ciepłej z odnawialnych źródeł energii wraz podłączeniem do sieci. Wielkość mocy dla tych źródeł jest uzależniona od podziału ustalonego dla interwencji regionalnej, komplementarnej do poziomu krajowego. Dopuszcza się zastosowanie hybrydowych instalacji OZE.

Dofinansowanie dotyczące zwiększenia poziomu produkcji energii ze źródeł odnawialnych przewiduje budowę jednostek wytwarzania energii wykorzystujących energię biomasy, biogazu, słońca, wiatru, a także geotermię oraz energię wody.

Zakłada się także szerokie wsparcie dla energetyki rozproszonej (prosumenckiej), klastrów energii oraz spółdzielni energetycznych jako ważnego elementu dywersyfikacji źródeł wytwarzania w regionalnym miksie energetycznym. Dopuszcza się zastosowanie hybrydowych instalacji OZE.

Możliwe będzie realizowanie projektów parasolowych, grantowych oraz hybrydowych zgodnie z art. .... ustawy o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2021-2027.

Priorytetowo traktowane będą projekty kompleksowe, obejmujące również magazyny energii na potrzeby OZE.

Projekty powinny cechować się odpowiednią efektywnością kosztową w powiązaniu z osiąganymi efektami ekologicznymi w stosunku do planowanych nakładów finansowych, która zostanie określona w dokumentach uszczegóławiających do Programu.

Projekty związane z energetyką wodną muszą być zgodne z najnowszymi Planami Gospodarowania Wodami w Dorzeczach.

Współfinansowane będą tylko projekty niemające negatywnego wpływu na stan lub potencjał jednolitych części wód.

Współfinansowanie projektów, które mają znaczący wpływ na stan lub potencjał jednolitych części wód i które mogą być zrealizowane tylko po spełnieniu warunków

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym z określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju

określonych w Ramowej Dyrektywie Wodnej nie będzie dozwolone do czasu przedstawienia wystarczających dowodów na spełnienie warunków określonych w Ramowej Dyrektywie Wodnej w najnowszych Planach Gospodarowania Wodami w Dorzeczach. Wypełnienie warunku będzie uzależnione od potwierdzenia zgodności z Ramową Dyrektywą Wodną kolejnego cyklu Planów Gospodarowania Wodami w Dorzeczach przez Komisję Europejską.

We wszystkich działaniach i we wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmian klimatu (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura).

Ponadto, obligatoryjnym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czyń poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiowane będą projekty, które mają istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu. Preferowana będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Możliwe będzie również wsparcie lub preferencje dla przedsięwzięć odpowiadających potrzebom lokalnym w uzgodnieniu z Lokalnymi Grupami Działania/ Lokalnymi Grupami Rybackimi.

Główne grupy docelowe:

Główną grupę docelową stanowią mieszkańcy – prosumenci, członkowie klastrow i spółdzielni energetycznych, administracja publiczna i inni użytkownicy wspartej infrastruktury.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Szczególna uwaga skierowana jest na zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym z określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju

równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych użytkowników produktów, towarów, usług, infrastruktury, przestrzeni publicznej, systemów teleinformatycznych, co będzie sprawdzane w procesie monitorowania oraz podczas ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planuje się zastosowanie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Wsparcie oferowane będzie na terenie całego województwa śląskiego. Dopuszcza się jednak koncentrację wsparcia na konkretne Obszary Strategicznej Interwencji wskazane w Strategii Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”, w szczególności OSI Gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza oraz OSI Obszary cenne przyrodniczo.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

W ramach celu szczegółowego nie planuje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie planuje się wykorzystania Instrumentów Finansowych.

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym z określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju

2.2.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupełnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego

2.2.3. Cel szczegółowy: Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego

2.2.3.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

2.5. Adaptacja do zmian klimatu

Interwencja podejmowana będzie w odpowiedzi na wyzwania związane ze skutkami zmian klimatu i skierowana będzie na zapobieganie występowaniu nagłych powodzi rzecznych i miejskich oraz lokalnych podtopień, sezonowych susz, czy miejskich wysp ciepła.

Wspierane będą kompleksowe działania na rzecz adaptacji do zmian klimatu poprzez m.in. dostosowanie infrastruktury do ekstremalnych stanów pogodowych, poprzez wdrażanie systemowych rozwiązań z zakresu błękitno-zielonej infrastruktury takich jak np. zastosowanie elementów zieleni w kształtowaniu miejskich przestrzeni publicznych, m.in. parki kieszonkowe, ogrody deszczowe, zielone dachy i ściany, parklety, ogrody wertykalne, a także renaturyzacja cieków wodnych, wykorzystanie i powiększanie istniejących systemów naturalnego odprowadzania wód deszczowych (np. rowy i niecki infiltracyjne, muldy trawiaste, studnie chłonne, zbiorniki infiltracyjne) oraz naturalnego retencjonowania wody opadowej poprzez np. muldy chłonne, zielone ściany, zielone przystanki, ogrody deszczowe.

Wsparcie skierowane będzie do miast poniżej 100 tys. mieszkańców.

Istotne jest także wsparcie inicjatyw związanych z edukacją mieszkańców regionu, zwiększaniem świadomości, doradztwem, lepszym dostępem do wiedzy i danych w zakresie zmian klimatycznych, w tym przyczyn ich występowania, skutków oraz właściwych sposobów postępowania.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

2.6. Przeciwdziałanie skutkom suszy

Przeciwdziałanie skutkom suszy stanowi coraz poważniejszy problem w województwie śląskim. Susza, obok powodzi jest jednym z najbardziej dotkliwych zjawisk naturalnych oddziałujących na społeczeństwo, środowisko i gospodarkę regionu. W związku z powyższym w ramach działania wspierane będą inwestycje dot. retencjonowania wody, w tym małej retencji (z wykluczeniem retencji powstałej w wyniku przegradzania cieków wodnych) mające na celu likwidację przyczyn i skutków pogorszenia naturalnych stosunków wodnych poprzez spowalnianie odpływu wody, minimalizację skutków suszy,

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego

przeciwdziałanie powodzi i odtworzenie lub zachowanie istniejących obszarów wodno-błotnych m.in. poprzez wspieranie środowiskowych metod retencjonowania wody, tj. zachowanie naturalnych „zbiorników retencyjnych”. Dodatkowo, możliwe będzie wsparcie funkcji retencyjnych małych zbiorników wodnych jak np. stawy rybne, w zakresie modernizacji lub remontu infrastruktury zasilającej bądź odprowadzającej wodę.

Inwestycje przeciwpowodziowe powinny koncentrować się na ochronie obszarów miejskich, nie będą finansowane inwestycje służące innym celom (rekreacja, turystyka, melioracja na obszarach wiejskich). Wykluczone ze wsparcia będą także projekty powodujące zastosowanie Art.4.7 Ramowej Dyrektywy Wodnej.

Wsparcie uzyskają także inwestycje z zakresu budowy, przebudowy lub remontu urządzeń wodnych i infrastruktury hydrotechnicznej mających szczególne znaczenie z punktu widzenia skutecznego zarządzania, przeciwdziałania i ograniczania skutków suszy (np.: kanały, rowy, wały przeciwpowodziowe, suche zbiorniki – poldery), a także inwestycje związane z budową kanalizacji deszczowej wraz ze zbiornikami retencyjnymi, umożliwiające ponowne wykorzystanie wód opadowych, m.in. do nawadniania terenów zielonych i celów komunalnych.

Możliwe jest wsparcie lub preferencje w obszarze przeciwdziałania skutkom suszy dla przedsięwzięć odpowiadających potrzebom lokalnym w uzgodnieniu z Lokalnymi Grupami Działania/Lokalnymi Grupami Rybackimi.

2.7. Wzmocnienie potencjału służb ratowniczych

W ramach powyższego celu wspierane będą działania polegające na wyposażeniu jednostek służb ratowniczych w sprzęt niezbędny do przeciwdziałania i usuwania skutków klęsk żywiołowych, dzięki czemu zostanie zapewniona skuteczniejsza i efektywniejsza pomoc mieszkańcom regionu w sytuacjach wystąpienia zjawisk katastrofalnych. W ramach interwencji o wsparcie ubiegać się mogą projekty realizowane przez jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej oraz inne jednostki funkcjonujące w ramach KSRG.

Możliwe jest wsparcie lub preferencje w obszarze wzmocnienia potencjału służb ratowniczych dla przedsięwzięć odpowiadających potrzebom lokalnym w uzgodnieniu z Lokalnymi Grupami Działania/Lokalnymi Grupami Rybackimi.

Dla działań 2.5, 2.6 elementem kwalifikowalnym projektu będzie promowanie oraz podnoszenie świadomości mieszkańców/instytucji w zakresie mitygacji zmian klimatu. W ramach wszystkich działań, we wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego

efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmian klimatu (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura).

Ponadto, obligatoryjnym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czyń poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiowane będą projekty, które mają istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu. Preferowane będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Główne grupy docelowe:

2.5. Użytkownikami infrastruktury będą przede wszystkim mieszkańcy, jednostki samorządu terytorialnego.

2.6. Użytkownikami infrastruktury będą przede wszystkim mieszkańcy, jednostki samorządu terytorialnego.

2.7. Użytkownikami sprzętu będą przede wszystkim mieszkańcy oraz służby ratownicze.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Szczególna uwaga skierowana jest na zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierają działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych użytkowników produktów, towarów, usług, infrastruktury, przestrzeni publicznej, systemów teleinformatycznych, co będzie sprawdzane w procesie monitorowania oraz podczas ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego

realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach celu szczegółowego nie planuje się realizacji interwencji z wykorzystaniem narzędzi terytorialnych.

Dopuszcza się możliwość przeprowadzania procedury wyboru projektów na wybranych Obszarach Strategicznej Interwencji wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

W ramach celu dopuszcza się możliwość realizacji przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem śląskim.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie planuje się wykorzystania Instrumentów Finansowych.

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego

2.2.3.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej

2.2.4. Cel szczegółowy: Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej

2.2.4.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

2.8. Infrastruktura wodno-kanalizacyjna

Interwencja podejmowana będzie w odpowiedzi na wyzwania w zakresie poprawy gospodarki wodno-ściekowej województwa. Planowane wsparcie przyczyni się do realizacji wymogów Dyrektywy mającej na celu poprawę stanu środowiska wodnego oraz ograniczenie niekorzystnego wpływu nieoczyszczonych ścieków oraz Ramowej Dyrektywy Wodnej, która zobowiązuje do prowadzenia takiej polityki wodnej, która zapewni ludziom dostęp do czystej wody pitnej. Wsparciem objęte zostaną działania polegające na budowie lub modernizacji sieci kanalizacyjnych, oczyszczalni ścieków oraz systemów zaopatrzenia w wodę, co przyczyni się do zwiększeniu odsetka ludności, korzystającej z systemu oczyszczania ścieków.

Dla projektów z zakresu gospodarki ściekowej wsparciem będą objęte przedsięwzięcia realizowane na obszarze aglomeracji w rozumieniu ustawy Prawo wodne o wielkości od 2 000 RLM do 10 000 RLM. Dokumentem stanowiącym podstawę do wyboru projektów będzie KPOŚK.

Wsparciem objęte zostaną także inwestycje mające na celu zagospodarowanie osadów ściekowych, powstałych w wyniku rozwoju sieci kanalizacyjnych oraz oczyszczalni ścieków komunalnych, polegające m.in. na budowie takich instalacji unieszkodliwiania osadów ściekowych jak np. kompostowni, suszarni oraz innych dostępnych nowoczesnych technologii ich przetwarzania, dla uzyskania osadów o mniejszej szkodliwości dla środowiska naturalnego w ramach kompleksowych przedsięwzięć regulujących gospodarkę ściekową. Kwalifikowalne będzie także wykorzystanie OZE w tego typu instalacjach.

Realizacja projektu polegającego na budowie i modernizacji sieci wodociągowej jest możliwa na obszarach, na których planowani do podłączenia odbiorcy są podłączeni do istniejącej sieci kanalizacji sanitarnej lub na których planowani do podłączenia odbiorcy zostaną podłączeni do budowanej równocześnie w ramach projektu sieci kanalizacji sanitarnej. Budowa lub modernizacja sieci kanalizacji deszczowej możliwa będzie tylko wraz z budową lub modernizacją sieci kanalizacji sanitarnej.

W związku z faktem, iż infrastruktura wodociągowa województwa śląskiego charakteryzuje się wysokim poziomem strat wody²⁶, niezwykle istotne są inwestycje, których celem jest ograniczenie strat wody oraz awaryjności systemów. Dlatego należy wspierać w pierwszej

²⁶ EurEau, Europe's water in figures - An overview of the European drinking water and wastewater sectors, 2017 edition

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej

kolejności inwestycje związane z efektywnymi i inteligentnymi systemami, w tym systemami pomiaru zużycia wody w wydzielonych obszarach sieci wodociągowej i SUW, monitoringiem strat sieciowych – wycieków, instalacjami monitoringowymi, rejestratorami przepływu i regulacji ciśnienia.

Elementem kwalifikowalnym projektu będą kampanie podnoszące świadomość mieszkańców/institucji/przedsiębiorstw w zakresie oszczędzania wody.

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmian klimatu (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura).

Ponadto, obligatoryjnym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czyń poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiowane będą projekty, które mają istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu. Preferowane będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Główne grupy docelowe:

2.8. Użytkownikami infrastruktury będą przede wszystkim mieszkańcy, przedsiębiorcy, użytkownicy sieci wodno-kan.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Szczególna uwaga skierowana jest na zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej

przyszłych użytkowników produktów, towarów, usług, infrastruktury, przestrzeni publicznej, systemów teleinformatycznych, co będzie sprawdzane w procesie monitorowania oraz podczas ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach celu nie planuje się realizacji interwencji z wykorzystaniem narzędzi terytorialnych.

Dopuszcza się możliwość przeprowadzania procedury wyboru projektów na wybranych Obszarach Strategicznej Interwencji wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”, w szczególności OSI Obszary cenne przyrodniczo oraz w gminach poniżej 10 tysięcy mieszkańców, z największymi stratami wody.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

W ramach celu szczegółowego nie planuje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie przewiduje się wykorzystania instrumentów finansowych.

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej

2.2.4.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej

2.2.5.Cel szczegółowy: Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej

2.2.5.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

2.9. Gospodarka odpadami komunalnymi

Jednym z istotniejszych problemów województwa śląskiego jest zanieczyszczenie środowiska oraz ilość składowanych odpadów. Poważne wyzwanie stanowi odzysk, w tym recykling odpadów. Dotychczasowe gospodarowanie odpadami doprowadziło do degradacji środowiska i zaburzenia jego naturalnych struktur, przekraczających jego pojemność i zdolność regeneracji. W związku z powyższym interwencja w ramach gospodarki odpadami komunalnymi skierowana zostanie w głównej mierze na inwestycje z zakresu systemów selektywnej zbiórki, w tym: punkty selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK), centra napraw, punkty ponownego użycia, wymianę rzeczy używanych oraz systemy indywidualnej segregacji odpadów gromadzonych u źródła. Wsparciem objęte zostaną także istotne z punktu widzenia hierarchii postępowania z odpadami instalacje do recyklingu i odzysku. W uzasadnionych przypadkach, dopuszczalne będą inwestycje w modernizację MBP, które mają na celu wprowadzenie nowych procesów technologicznych w celu zwiększenia stopnia odzysku surowców dobrej jakości (pod warunkiem wykazania wzrostu odzysku surowców w wyniku realizacji projektu oraz zapewnienie wysokiej jakości produktu na końcu procesu).

Pomimo realizacji zadań wynikających z „Programu usuwania azbestu z terenu województwa śląskiego do roku 2032”, obecność azbestu pozostaje nadal istotnym problemem regionu. Azbest znajduje się w wykazie substancji niebezpiecznych, jako substancja o udokumentowanym działaniu rakotwórczym stanowiąca poważne zagrożenie zdrowia w następstwie narażenia na długotrwałe oddziaływanie na drogi oddechowe. Brak podjęcia działań związanych z oczyszczeniem terenu województwa śląskiego z azbestu, tj. wyrobów budowlanych zawierających azbest jak również pozostałych wyrobów zawierających azbest i odpadów azbestowych skutkować będzie dalszym zanieczyszczeniem środowiska azbestem i pogłębianiem się niekorzystnych skutków zdrowotnych oraz środowiskowych (przede wszystkim jakości powietrza), natomiast odpady zawierające azbest będą masowo trafiać na dzikie składowiska lub wprost do środowiska. W celu ograniczenia powyższych zagrożeń, interwencja zostanie skierowana na wsparcie inwestycji związanych z oczyszczeniem terenu z odpadów zawierających azbest, a także usuwaniem azbestu z budynków użyteczności publicznej, wielorodzinnych budynków mieszkalnych, budownictwa jednorodzinnego i innych obiektów (w tym gospodarskich) wraz z zapewnieniem bezpiecznego unieszkodliwienia odpadów. W

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej

ramach projektu dopuszcza się możliwość zastąpienia unieszkodliwionych odpadów innymi materiałami niezawierającymi azbestu.

Obligatoryjny element projektów z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi stanowi kampania, której przedmiotem będą działania informacyjno–edukacyjne dotyczące sposobów zapobiegania powstawaniu odpadów.

Wsparcie projektów związanych z gospodarką odpadami możliwe będzie pod warunkiem spełnienia wymogów ramowej dyrektywy odpadowej, dyrektywy składowiskowej oraz Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami.

2.10. Gospodarka o obiegu zamkniętym

GOZ jest kluczowym elementem walki z katastrofą klimatyczną, przemodelowując system gospodarczy. Pozwala znacznie ograniczyć emisję gazów cieplarnianych m.in. dzięki ograniczeniu wydobycia i przetwarzania surowców pierwotnych i zmniejszeniu ilości odpadów, które trzeba zagospodarowywać.

W ramach planowanej interwencji wspierane będą inwestycje w przedsiębiorstwach mające na celu zmniejszenie zasobo- i materiałochłonności procesów produkcyjnych i logistycznych oraz zmniejszenie powstawania odpadów polegające m.in. na zmniejszeniu zużycia surowców pierwotnych (w tym wody) w procesach produkcyjnych, wdrażaniu czystych technologii w celu zapobiegania powstawaniu lub znaczącej redukcji masy odpadów, czy też mające na celu zwiększenie reużycia produktów, recyklingu (głównie upcyklingu) materiałów i efektywnego gospodarowania zasobami, w tym modyfikacji metod zagospodarowania odpadów. W celu minimalizacji przepływu materiałów i energii, zmiany produktów i metod produkcji, przynoszących przewagę konkurencyjną przedsiębiorstwom wsparciem zostaną objęte również projekty polegające na wykorzystaniu ekoinnowacji, jako narzędzia przyczyniającego się do ekologicznego, zielonego wzrostu gospodarczego. Projekty realizowane w ramach działania nie będą miały charakteru badawczo-rozwojowego, dotyczyć będą wdrażania technologii.

Elementem obligatoryjnym projektu będą działania informacyjno –promocyjne gospodarki zasobami.

2.11 Zagospodarowanie osadów ściekowych

Ze względu na dużą gęstość zaludnienia i silną urbanizację centralnej części województwa, na terenie województwa śląskiego wytwarzane są największe ilości komunalnych osadów ściekowych w skali kraju. Istotnym elementem w kwestii metod zagospodarowania powstałych osadów ściekowych jest gospodarka o obiegu zamkniętym, w której wartość produktów, materiałów i zasobów jest zatrzymywana w obiegu tak długo, jak tylko jest to

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej

możliwe. Komunalne osady ściekowe zawierają wiele wartościowych substancji odżywczych między innymi związki azotu i fosforu.

W ramach planowanej interwencji wspierane zostaną inwestycje przedsiębiorstw mające na celu m.in. zagospodarowanie osadów ściekowych poprzez wdrażanie innowacyjnych technologii do przetwarzania osadów ściekowych, powstających w procesie oczyszczania ścieków, tworzących możliwości wykorzystania osadów jako cennego surowca w innych gałęziach przemysłu. Wśród możliwych sposobów unieszkodliwiania komunalnych osadów ściekowych będą np. instalacje do suszenia, odwadniania, higienizacji, fermentacji, stabilizacji tlenowej osadów, czy instalacja wychwytywania fosforu. Nie będzie możliwa termiczna utylizacja komunalnych osadów ściekowych.

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmian klimatu (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura).

Ponadto, obligatoryjnym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czyni poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiowane będą projekty, które mają istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu. Preferowane będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Główne grupy docelowe:

2.9. Użytkownikami infrastruktury będą przede wszystkim mieszkańcy, jednostki samorządu terytorialnego.

2.10. Użytkownikami infrastruktury będą przede wszystkim mieszkańcy, przedsiębiorcy.

2.11. Użytkownikami infrastruktury będą przede wszystkim mieszkańcy, przedsiębiorcy.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Szczególna uwaga skierowana jest na zapewnienie dostępności dla osób z

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej

niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych użytkowników produktów, towarów, usług, infrastruktury, przestrzeni publicznej, systemów teleinformatycznych, co będzie sprawdzane w procesie monitorowania oraz podczas ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach celu szczegółowego wsparcie oferowane będzie na terenie całego województwa śląskiego.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

W ramach celu szczegółowego dopuszcza się możliwość realizacji przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem śląskim.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

W ramach celu szczegółowego oferowane będzie wsparcie z wykorzystaniem Instrumentów Finansowych. Wsparcie oferowane w formule instrumentu mieszanego, pożyczki z częściowym umorzeniem po osiągnięciu zakładanego efektu środowiskowego oferowane będzie w działaniu 2.10 oraz 2.11

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej

2.2.5.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupełnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia

2.2.6. Cel szczegółowy: Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia

2.2.6.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

2.12. Ochrona i regeneracja obszarów chronionych

W ramach planowanej interwencji przewidziano wsparcie kompleksowych działań na rzecz ochrony siedlisk przyrodniczych oraz priorytetowe wsparcie na rzecz ochrony gatunków rodzimych, stanowiących zasoby przyrodnicze województwa śląskiego. Wśród możliwych kwalifikowalnych działań są zabiegi z zakresu ochrony, poprawy i odtwarzania stanu siedlisk przyrodniczych i populacji gatunków, umożliwiające wyeliminowanie, kontrolę lub odizolowanie populacji gatunków inwazyjnych na terenie obszarów cennych przyrodniczo. Możliwe będzie także wsparcie ośrodków prowadzących statutową działalność w zakresie edukacji ekologicznej lub ochrony różnorodności biologicznej rodzimej flory i fauny województwa śląskiego.

W ramach projektów infrastrukturalnych kwalifikowalny będzie rozwój infrastruktury mającej na celu ukierunkowanie ruchu turystycznego (przy czym infrastruktura turystyczna nie może stanowić dominującej części projektu).

W ramach wszystkich typów projektów Beneficjent zobowiązany będzie do prowadzenia kampanii informacyjno-edukacyjnej zwiększającej świadomość ekologiczną społeczeństwa.

Działaniami ochronnymi in-situ oraz/lub ex-situ zagrożonych gatunków i siedlisk przyrodniczych mogą być objęte formy ochrony przyrody za wyjątkiem parków narodowych i obszarów Natura 2000. Dopuszcza się warunkowo wsparcie z poziomu regionalnego obszarów objętych inną formą ochrony przyrody, gdzie znajdują się także obszary Natura 2000.

Możliwe jest wsparcie lub preferencje w obszarze ochrony, regeneracji i zrównoważonego wykorzystania obszarów chronionych dla przedsięwzięć odpowiadających potrzebom lokalnym w uzgodnieniu z Lokalnymi Grupami Działania/Lokalnymi Grupami Rybackimi.

2.13. Ochrona różnorodności biologicznej

Oferowane wsparcie skierowane będzie na działania mające na celu tworzenie miejsc ochrony różnorodności biologicznej na obszarach miejskich i pozamiejskich priorytetowo w oparciu o gatunki rodzime, np.: banki genowe, rewaloryzacja parków miejskich, ogrody

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia

botaniczne, ekoparki. Wsparcie uzyskają także przedsięwzięcia służące rozwojowi zielonej infrastruktury i zazielenianiu obszarów miejskich i podmiejskich.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

2.14. Rekultywacja terenów zdegradowanych

W ramach planowanej interwencji wsparciem objęte zostaną inwestycje z zakresu rekultywacji powierzchni ziemi zdegradowanej działalnością człowieka, rozumianej jako przywrócenie wartości użytkowych lub przyrodniczych poprzez usunięcie odpadów, remediację oraz ponowne kształtowanie na cele środowiskowe (np. parki i lasy miejskie, zieleńce, przyrodnicze ścieżki edukacyjne, miejskie geoparki itp.).

W ramach działań 2.13 i 2.14 obligatoryjnym elementem projektu będzie kampania informacyjno-edukacyjna zwiększająca poziom świadomości ekologicznej społeczeństwa.

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cykularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmian klimatu (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura).

Ponadto, obligatoryjnym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czynić poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiowane będą projekty, które mają istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu. Preferowane będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Główne grupy docelowe:

2.12. Użytkownikami infrastruktury będą przede wszystkim mieszkańcy, jednostki publiczne prowadzące działalność w zakresie ochrony przyrody.

2.13. Użytkownikami infrastruktury będą przede wszystkim mieszkańcy, jednostki publiczne prowadzące działalność w zakresie ochrony przyrody.

2.14 Użytkownikami infrastruktury będą przede wszystkim mieszkańcy, jednostki samorządu terytorialnego.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Szczególna uwaga skierowana jest na zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierają działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych użytkowników produktów, towarów, usług, infrastruktury, przestrzeni publicznej, systemów teleinformatycznych, co będzie sprawdzane w procesie monitorowania oraz podczas ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach celu szczegółowego wsparcie oferowane będzie na terenie całego województwa śląskiego.

Dopuszcza się możliwość przeprowadzania procedury wyboru projektów na wybranych Obszarach Strategicznej Interwencji wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”, w szczególności OSI Obszary cenne przyrodniczo oraz OSI Gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

W ramach celu szczegółowego dopuszcza się możliwość realizacji przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem śląskim.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie przewiduje się wykorzystania Instrumentów Finansowych.

Priorytet II: Ekologiczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wzmacnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia

2.2.6.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet III: Mobilne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej

2.3. Priorytet III: Mobilne Śląskie

2.3.1. Cel szczegółowy: Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej

2.3.1.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

3.1. Zrównoważony transport miejski

W ramach celu szczegółowego wsparcie zostanie przeznaczone na infrastrukturę związaną ze zrównoważoną multimodalną mobilnością miejską. Przewiduje się realizację inwestycji obejmujących węzły/centra przesiadkowe wraz z poczekalniami, przystankami, całą drobną infrastrukturą towarzyszącą taką jak np. ławki, wiaty, zadaszenia, oświetlenie, niezbędne ciągi pieszo-rowerowe, przejścia dla pieszych i rowerów, parkingi bike&ride, miejsca obsługi podróżnych.

Elementem projektu będą mogły być też wszelkie rozwiązania cyfrowe ułatwiające i zachęcające do korzystania z transportu publicznego w postaci systemów dynamicznej informacji pasażerskiej oraz innych podobnych rozwiązań. Dopuszczalne będą również inwestycje związane z dworcami i przystankami kolejowymi, szczególnie pod kątem ich dostosowania do zasad dostępności dla osób o ograniczonej mobilności, zapewnienia podróżnym odpowiednich środków bezpieczeństwa i komfortu oraz zapewnienia dostępu do infrastruktury towarzyszącej.

Dopuszcza się również niezbędną przebudowę dróg lokalnych, ale tylko jako element większego projektu oraz w zakresie poprawy bezpieczeństwa poprzez likwidację miejsc niebezpiecznych i przeznaczoną dla środków komunikacji publicznej. Niedopuszczalne będą inwestycje przeznaczone dla indywidualnego ruchu zmotoryzowanego. Stosowne ograniczenia zostaną określone w dokumentach wdrożeniowych. W ramach centrów/węzłów przesiadkowych możliwa będzie również realizacja niezbędnej infrastruktury do tankowania/ładowania pojazdów zasilanych paliwami alternatywnymi.

Wsparcie zostanie przeznaczone na budowę dróg rowerowych lub ciągów pieszo-rowerowych zapewniających skomunikowanie z centrami/węzłami przesiadkowymi.

W ramach celu szczegółowego wsparciem objęte zostaną również inwestycje związane z ograniczaniem indywidualnego ruchu samochodowego w centrach Miejskich Obszarów Funkcjonalnych w postaci wyznaczania stref wyłączonych z indywidualnego ruchu samochodowego, nadawania priorytetu dla transportu zbiorowego i alternatywnego, tworzenia buspasów, infrastruktury dla ruchu niezmotoryzowanego.

Priorytet III: Mobilne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej

Wsparcie zostanie przeznaczone na zakup taboru niskoemisyjnego (w tym tramwajowego i trolejbusowego) wraz z niezbędną infrastrukturą do jego obsługi i tankowania/zasilania paliwami alternatywnymi. Dopuszcza się również realizację inwestycji polegających na budowie/przebudowie linii tramwajowych. Priorytetowo traktowane będą inwestycje w bezemisyjne środki transportu (autobusy elektryczne/wodorowe, trolejbusy, elektryczny lub wodorowy transport szynowy). W przypadku zakupu pojazdów dla ruchu drogowego, możliwe będzie wsparcie tylko dla inwestycji w „ekologicznie czyste pojazdy” w rozumieniu dyrektywy 2009/33/EC.

Finansowanie uzyskają również inwestycje związane z promocją alternatywnych, zeroemisyjnych form transportu takich jak: systemy roweru miejskiego, mikromobilność i aktywne formy mobilności, pojazdy autonomiczne, innowacyjne formy transportu zbiorowego (inne niż transport autobusowy, trolejbusowy i tramwajowy) wraz infrastrukturą do ładowania pojazdów elektrycznych i wodorowych, ale tylko w przypadku braku możliwości finansowania inwestycji ze źródeł prywatnych.

Duży nacisk powinien zostać położony na tworzenie cyfrowych rozwiązań integrujących zgodnych z koncepcją „mobilność jako usługa” w postaci systemów wspólnego biletu, aplikacji mobilnych, systemów informacji pasażerskiej, a także inteligentnych systemów transportowych w tym systemów zarządzania ruchem, flotą oraz strefą czystego transportu. Wsparcie będzie udzielane zarówno na niezbędną infrastrukturę jak i zakup sprzętu i narzędzi informatycznych niezbędnych do tworzenia i wdrażania cyfrowych rozwiązań integrujących.

W ramach promowania zrównoważonej mobilności preferowane będą projekty zintegrowane, systemowo rozwiązujące problemy związane z zatłoczeniem miejskich obszarów funkcjonalnych oraz zanieczyszczeniem generowanym przez transport indywidualny wraz z kampaniami promocyjnymi podnoszącymi świadomość mieszkańców, pracodawców i władz samorządowych wszystkich szczebli w zakresie propagowania korzystania z niskoemisyjnego transportu zbiorowego i ruchu niezmotoryzowanego. Komplementarne wsparcie będzie oferowane w ramach programu krajowego.

Preferowane będzie ujęcie w projekcie elementów błękitno-zielonej infrastruktury, zgodnie z założeniami Europejskiego Zielonego Ładu w celu m.in. zapobiegania występowania wysp ciepła oraz odpowiedniego retencjonowania wody na obszarach zurbanizowanych.

W ramach celu szczegółowego zaplanowano wsparcie na rzecz tworzenia i rozwoju zrównoważonego, niskoemisyjnego, zbiorowego transportu subregionalnego. Przewozy subregionalne obejmują połączenia powiat z powiatem, obszary wiejskie z miastami. Wsparcie obejmie rozwój infrastruktury subregionalnych przewozów autobusowych (przystanki, wiaty, zajezdnie), zakup taboru oraz współfinansowanie przedsięwzięć

Priorytet III: Mobilne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej

towarzyszących, czyli m.in.: węzły przesiadkowe, drogi rowerowe, systemy IT (wsparcie zarządzania siatką przewozów, informacją i biletami), itp. Nacisk zostanie położony na wzmocnienie powiązań pomiędzy miastami i gminami ościennymi oraz poprawę dostępności do transportu publicznego na obszarach peryferyjnych i wiejskich oraz poprawę jakości i atrakcyjności usług przewozowych.

Inwestycje będą musiały wynikać z Zrównoważonych Planów Mobilności Miejskiej obejmujących właściwy Miejski Obszar Funkcjonalny, przygotowanych zgodnie z wytycznymi¹ i zatwierdzonych przez właściwy organ stanowiący miasta/ MOF (np. rada miasta, zgromadzenie związku międzygminnego itp.). Dodatkowo inwestycje w zrównoważoną mobilność miejską będą musiały być zgodne z właściwymi Programami ochrony powietrza oraz Planami na rzecz zrównoważonej energii i klimatu (SECAP) – jeżeli dane miasto przyjęło takie plany.

Możliwe będzie realizowanie projektów hybrydowych zgodnie z art. .... ustawy o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2021-2027.

3.2. Regionalne Trasy Rowerowe

W ramach celu szczegółowego zaplanowano kontynuację wsparcia na rzecz rozwoju sieci regionalnych tras rowerowych. Inwestycje w trasy rowerowe muszą być zgodne z Regionalną Polityką Rowerową Województwa Śląskiego wraz z koncepcją sieci Regionalnych Tras Rowerowych realizowaną według jednolitych standardów. W ramach inwestycji dopuszczalne będzie tworzenie niezbędnej infrastruktury towarzyszącej. Dodatkowo tworzone trasy rowerowe powinny zapewniać integrację z innymi środkami transportu, przede wszystkim z transportem kolejowym. Inwestycje będą musiały wynikać również z Zrównoważonych Planów Mobilności Miejskiej obejmujących właściwy Miejski Obszar Funkcjonalny, przygotowanych zgodnie z wytycznymi² i zatwierdzonych przez właściwy organ stanowiący miasta/ MOF (np. rada miasta, zgromadzenie związku międzygminnego itp.).

We wszystkich działaniach i we wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmian klimatu (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura).

Ponadto, obligatoryjnym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czynić poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w

¹ <https://www.eltis.org/mobility-plans/sump-guidelines>

² <https://www.eltis.org/mobility-plans/sump-guidelines>

Priorytet III: Mobilne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej

celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiovane będą projekty, które mają istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu. Preferowana będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Główne grupy docelowe:

Główną grupę docelową stanowią użytkownicy komunikacji publicznej oraz alternatywnych form transportu. Odbiorcami wsparcia są także jednostki wykonujące zadania w zakresie publicznego transportu zbiorowego (na zasadzie użyteczności publicznej) – organizatorzy.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Szczególna uwaga skierowana jest na zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierają działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych użytkowników produktów, towarów, usług, infrastruktury, przestrzeni publicznej, systemów teleinformatycznych, co będzie sprawdzane w procesie monitorowania oraz podczas ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Planuje się zastosowanie Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych. Dopuszcza się możliwość przeprowadzania procedury wyboru projektów na wybranych Obszarach

Priorytet III: Mobilne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej

Strategicznej Interwencji wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe :

W ramach celu nie planuje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Planuje się wykorzystanie Instrumentów Finansowych dla działań związanych infrastrukturą paliw alternatywnych udostępnianą na zasadach komercyjnych oraz zakupem taboru niskoemisyjnego.

Priorytet III: Mobilne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej

2.3.1.1. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet IV: Lepiej połączone Śląskie

Cel szczegółowy: Rozwój i udoskonalenie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej

2.4. Priorytet IV: Lepiej połączone Śląskie

2.4.1. Cel szczegółowy: Rozwój i udoskonalenie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej

2.4.1.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

4.1. Drogi wojewódzkie

W ramach celu szczegółowego wsparciem objęte zostaną inwestycje polegające na budowie, przebudowie, modernizacji lub zmianie przebiegu dróg wojewódzkich, w tym w miastach na prawach powiatu. Inwestycje powinny być ukierunkowane na poprawę bezpośredniego dostępu do sieci TEN-T, miejsc inwestycyjnych, terminali intermodalnych/centrów logistycznych, węzłów transportowych zapewniających integrację transportu publicznego. Dopuszczalne będą również inwestycje niezbędne do wykonywania usług publicznego transportu zbiorowego na zasadach użyteczności publicznej oraz ukierunkowane na poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego (np. likwidacja miejsc niebezpiecznych). Ponadto wsparciem mogą zostać objęte inwestycje ukierunkowane na zmniejszenie ruchu samochodowego w miastach, w tym obwodnice. Dopuszcza się również zastosowanie rozwiązań cyfrowych w ramach projektu.

Inwestycje w drogi wojewódzkie położone na terenach miast będą objęte wsparciem pod warunkiem, że:

- mają na celu zmniejszenie ruchu samochodowego w centrach miast (np. obwodnice, obiekty P+R zlokalizowane poza centrami miast, przebudowa dróg mająca na celu uspokojenie ruchu itp.),
- obejmują ukierunkowane działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego (likwidacja miejsc niebezpiecznych) lub
- obejmują instalację systemów cyfrowych.

Wszystkie inwestycje w ramach działania muszą wynikać z Regionalnego Planu Transportowego.

4.2. Drogi gminne i powiatowe

W ramach celu szczegółowego wsparciem objęte zostaną inwestycje polegające na budowie, przebudowie, modernizacji lub zmianie przebiegu dróg lokalnych (w tym

Priorytet IV: Lepiej połączone Śląskie

Cel szczegółowy: Rozwój i udoskonalenie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej

obwodnic), które przyczyniają się do zmniejszenia ruchu samochodowego w centrach miast (w tym uspokojenie ruchu, zmniejszenie prędkości, nadanie priorytetowi publicznemu transportowi zbiorowemu lub przyczyniające się do jego lepszej dostępności) lub zapewniają poprawę bezpieczeństwa poprzez likwidację miejsc niebezpiecznych. Celem inwestycji nie powinno być promowanie indywidualnego transportu samochodowego, ale poprawa dostępności transportowej, upowszechnienie transportu publicznego i zwiększenie bezpieczeństwa. Dopuszcza się również zastosowanie rozwiązań cyfrowych w ramach projektu.

Wszystkie inwestycje w ramach działania muszą wynikać z właściwych dokumentów strategicznych zawierających elementy związane z planowaniem transportu na poziomie lokalnym (np. plan rozwoju dróg powiatowych/gminnych itp.).

4.3. Regionalny tabor kolejowy

Wsparcie przeznaczone zostanie na zakup elektrycznego (lub wodorowego) taboru kolejowego na rzecz organizowanych przez Samorząd Województwa Śląskiego kolejowych pasażerskich przewozów o charakterze regionalnym. Zakupiony tabor musi być wyposażony w pokładowe urządzenia ERTMS. Dodatkowo możliwa będzie także realizacja inwestycji z zakresu budowy, rozbudowy i modernizacji infrastruktury niezbędnej do obsługi i serwisowania zakupionego taboru. Inwestycje te nie będą obejmować wydatków związanych z bieżącym utrzymaniem i remontami infrastruktury i taboru. Wszystkie inwestycje w ramach działania muszą wynikać z Regionalnego Planu Transportowego.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

We wszystkich działaniach i we wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmian klimatu (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura).

Ponadto, obligatoryjnym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czyni poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiowane będą projekty, które mają istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu. Preferowana będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Priorytet IV: Lepiej połączone Śląskie

Cel szczegółowy: Rozwój i udoskonalenie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej

Główne grupy docelowe:

Główną grupą docelową będą mieszkańcy, w tym korzystający z kolejowych, wojewódzkich przewozów pasażerskich, a także administracja publiczna.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Szczególna uwaga skierowana jest na zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych użytkowników produktów, towarów, usług, infrastruktury, przestrzeni publicznej, systemów teleinformatycznych, co będzie sprawdzane w procesie monitorowania oraz podczas ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach celu nie planuje się zastosowania narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

Przewiduje się możliwość realizacji projektów międzyregionalnych lub transgranicznych na granicach województwa.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie przewiduje się wykorzystania Instrumentów Finansowych.

Priorytet IV: Lepiej połączone Śląskie

Cel szczegółowy: Rozwój i udoskonalenie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej

2.4.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej

2.5. Priorytet V: Społeczne Śląskie

2.5.1. Cel szczegółowy: Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych, oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej

2.5.1.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

5.1. Poprawa dostępu do zatrudnienia

Interwencja obejmować będzie wsparcie realizowane przez instytucje rynku pracy, w szczególności powiatowe urzędy pracy na rzecz ułatwień uczestnictwa w rynku pracy kierowane w szczególności do osób z niepełnosprawnościami, bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, kobiet, osób młodych do 30 r. ż, osób o niskich kwalifikacjach, osób w wieku 50+ oraz na poprawę sytuacji na rynku pracy osób ubogich pracujących, pracujących na umowach cywilno-prawnych, zatrudnionych na umowach krótkoterminowych oraz osób odchodzących z rolnictwa, biernych zawodowo.

W stosownych przypadkach preferowana będzie realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

5.2. Samozatrudnienie i zakładanie działalności gospodarczej

Środki zostaną rozdysponowane na wsparcie w formie bezzwrotnych dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz odpowiednie wsparcie dla osób planujących samozatrudnienie zgodnie z ich potrzebami.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej

5.3. Realizacja ukierunkowanych schematów mobilności transnarodowej w ramach sieci EURES

Interwencja skierowana będzie do osób zainteresowanych skorzystaniem z działań realizowanych w ramach kontynuacji sieci EURES z uwagi na zmieniającą się dynamicznie sytuację na regionalnym rynku pracy, wybór branż, zawodów czy sektorów, na których zostanie skoncentrowane wsparcie. Rodzaj wsparcia dostosowywany będzie na bieżąco, na podstawie przeprowadzanych analiz. W odniesieniu do udziału dużych przedsiębiorstw w targach EURES, należy mieć na uwadze, iż wsparcie w ramach sieci EURES jest ukierunkowane na aktywizację zawodową osób, nie zaś na wsparcie samego przedsiębiorstwa, dlatego nie można w tym kontekście mówić o wykluczaniu ze wsparcia dużych przedsiębiorstw.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

Główne grupy docelowe:

5.1. Użytkownikami usług będą przede wszystkim osoby bezrobotne zamieszkałe w województwie śląskim, zwłaszcza te znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, osoby pracujące zarejestrowane jako poszukujące pracy, oraz osoby bierne zawodowo.

5.2. Użytkownikami usług będą p osoby bezrobotne planujące rozpocząć działalność gospodarczą na terenie województwa śląskiego.

5.3. Użytkownikami usług będą przede wszystkim osoby bezrobotne zamieszkałe w województwie śląskim, zwłaszcza te znajdujące się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, osoby pracujące zarejestrowane jako poszukujące pracy, oraz osoby bierne zawodowo.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej

prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Zasada równości szans kobiet i mężczyzn będzie dodatkowo weryfikowana na podstawie standardu minimum.

Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych uczestników projektów oraz użytkowników produktów, towarów, i usług, które mogą powstać podczas realizacji. Sposób i postępowanie w realizacji zasad równości szans, niedyskryminacji i dostępności będzie raportowany i sprawdzany w procesie monitoringu i ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

W zakresie interwencji EFS stosowane będzie podwójne podejście (dual approach) – oprócz kryteriów związanych z zasadami horyzontalnymi realizowane będą działania realizujące cele: promowanie równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji oraz wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach celu nie planuje się realizacji interwencji z wykorzystaniem narzędzi terytorialnych.

Dopuszcza się możliwość przeprowadzania procedury wyboru projektów na wybranych Obszarach Strategicznej Interwencji wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

W ramach celu szczegółowego dopuszcza się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem śląskim.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie przewiduje się wykorzystania Instrumentów Finansowych.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej

2.5.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy

2.5.2. Cel szczegółowy: Modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy

2.5.2.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

5.4. Koordynacja współpracy międzyinstytucjonalnej w obszarze rynku pracy

Interwencja obejmować będzie wsparcie na rzecz modernizacji Instytucji Rynku Pracy, w szczególności Publicznych Służb Zatrudnienia poprzez doskonalenie ich potencjału przy użyciu działań mających na celu podnoszenie kwalifikacji i kompetencji pracowników instytucji w celu skutecznego ukierunkowania polityki rynku pracy, wynikającego z potrzeb regionalnego/lokalnego rynku pracy. Koncentracja wsparcia jest niezbędna z uwagi na rolę instytucji na rynku pracy, których zadaniem jest organizowanie rynku pracy, dbałość o równy dostęp do rynku pracy, właściwe przekazywanie informacji w zakresie zatrudnienia i prawidłowa realizacja wypłaty świadczeń socjalnych, a także wszelkie działania w celu aktywizacji bezrobotnych na rynku pracy. Interwencja zostanie skierowana także na wsparcie pracowników Publicznych Służb Zatrudnienia w świadczeniu usług w ramach sieci EURES.

Wsparcie stanowić będzie odpowiedź na zmiany wynikające z konsekwencji wystąpienia pandemii COVID-19, jak również transformacji gospodarczej regionu w kierunku neutralności klimatycznej. Istotną kwestią w zakresie niniejszego wsparcia jest także potrzeba wskazania rewolucji technologicznej, jako tendencji długoterminowej. Ponadto, postępująca digitalizacja i automatyzacja pracy w wielu branżach będzie miała duży wpływ na to, jak zmieni się rynek pracy.

W stosownych przypadkach preferowana będzie realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

5.5. Przeciwdziałanie spowolnieniu gospodarczemu wywołanemu czynnikami zewnętrznymi

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy

W celu skutecznego reagowania na zmiany społeczno – gospodarcze, interwencja polegać będzie na uruchomieniu, mechanizmów przeciwdziałających spowolnieniu gospodarczemu wywołanemu w szczególności przez czynniki egzogeniczne (np. sytuacja epidemiczna).

W stosownych przypadkach preferowana będzie realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Główne grupy docelowe:

5.4 Użytkownikami usług/wsparcia będą pracownicy Instytucji Rynku Pracy, w szczególności Publicznych Służb Zatrudnienia.

5.5 Użytkownikami wsparcia będą grupy docelowe wskazane w ramach mechanizmów przeciwdziałających spowolnieniu gospodarczemu wywołanemu w szczególności przez czynniki egzogeniczne.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Zasada równości szans kobiet i mężczyzn będzie dodatkowo weryfikowana na podstawie standardu minimum.

Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych uczestników projektów oraz użytkowników produktów, towarów, i usług, które mogą powstać podczas realizacji. Sposób i postęp w realizacji zasad równości szans, niedyskryminacji i dostępności będzie raportowany i sprawdzany w procesie monitoringu i ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy

W zakresie interwencji EFS stosowane będzie podwójne podejście (dual approach) – oprócz kryteriów związanych z zasadami horyzontalnymi realizowane będą działania realizujące cele: promowanie równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji oraz wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach celu nie planuje się realizacji interwencji z wykorzystaniem narzędzi terytorialnych.

Dopuszcza się możliwość przeprowadzania procedury wyboru projektów na wybranych Obszarach Strategicznej Interwencji wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

W ramach celu szczegółowego dopuszcza się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem śląskim.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie przewiduje się wykorzystania Instrumentów Finansowych.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy

2.5.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia

2.5.3.Cel szczegółowy: Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia

2.5.3.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

5.6. Ochrona zdrowia na rzecz rynku pracy

Interwencja realizowana będzie w celu polepszenia stanu zdrowia osób w wieku aktywności zawodowej, tym samym wydłużanie ich aktywności zawodowej. Realizacja działań koncentrować się będzie na wsparciu na rzecz intensyfikacji działań z zakresu zdrowia publicznego, profilaktyki i prewencji chorób, zwiększaniu dostępności usług zdrowotnych z uwzględnieniem różnicowań regionalnych, potrzebie wzrostu efektywności i jakości systemu ochrony zdrowia. Realizowane będą programy na rzecz poprawy stanu zdrowia osób w wieku aktywności zawodowej, poprzez regionalne programy zdrowotne, dotyczące m.in. profilaktyki chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu, realizowane zgodnie ze schematami znajdującymi się w repozytorium AOTMiT lub wdrażane jako kontynuacja RPZ uzgodnionych z AOTMiT w perspektywie finansowej 2014-2020 oraz edukacji zdrowotnej, jak również opracowanie i wdrożenie programów ukierunkowanych na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy, z uwzględnieniem działań dotyczących przekwalifikowania osób starszych pracujących w trudnych warunkach, działań szkoleniowych, świadomościowych, wsparcia dla pracodawców, w tym dla administracji samorządowej szczebla wojewódzkiego. Wsparcie dotyczyć będzie również rozwiązań harmonizujących życie społeczne i zawodowe pracowników (idea work-life balance).

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

W stosownych przypadkach preferowana będzie realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

5.7. Podmiotowy System Finansowania

Interwencja będzie realizowana w odpowiedzi na zmiany wynikające z trwającej rewolucji technologicznej oraz cyfryzacji obejmującej wszystkie aspekty życia społecznego i zawodowego. Zmiany te wymagają ciągłego doskonalenia umiejętności i kompetencji kadr gospodarki regionu. Ponadto, bardzo dynamiczna sytuacja na rynku pracy wymaga wprowadzenia działań naprawczych oraz wsparcia firm w walce z kryzysem,

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia

spowodowanym pandemią COVID-19, jak również uzupełniająco z transformacją gospodarczą regionu, związaną z odejściem od górnictwa w kierunku neutralności klimatycznej.

W związku z powyższym realizowane będą działania w zakresie usług rozwojowych w Podmiotowym Systemie Finansowania (PSF) dla pracodawców i ich pracowników, zgodnie z ich zidentyfikowanymi potrzebami (system popytowy w oparciu o Bazę Usług Rozwojowych - BUR). Wsparcie ukierunkowane na rozwój przedsiębiorstw będzie realizowane zgodnie z założeniami podejścia popytowego i zostanie skoncentrowane na usługach najbardziej skutecznych z punktu widzenia potrzeb przedsiębiorców.

5.8. Outplacement

Interwencja będzie realizowana w odpowiedzi na dynamiczne zmiany kształtujące współczesny rynek pracy, związane z koniecznością dostosowania do cyfrowej, zielonej gospodarki. Konieczne jest wykorzystanie programów wsparcia o charakterze outplacementu tj.: dla przedsiębiorców i pracowników zagrożonych zwolnieniem, przewidzianych do zwolnienia lub zwolnionych z przyczyn niedotyczących pracownika, co możliwe będzie poprzez działania umożliwiające nabycie przez pracowników nowych umiejętności i kompetencji dostosowanych do aktualnych potrzeb regionalnego rynku pracy, czego efektem powinno być ograniczenie zwolnień, zwłaszcza grupowych. Ważne jest również tworzenie strategii naprawczych, jako formy wsparcia w szczególności dla mikroprzedsiębiorstw, małych i średnich firm w kontekście walki z kryzysem.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

W stosownych przypadkach preferowana będzie realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Główne grupy docelowe:

5.6. Użytkownikami usług/wsparcia będą osoby w wieku aktywności zawodowej.

5.7. Użytkownikami usług/wsparcia będą pracownicy przedsiębiorstw; kadra zarządzająca przedsiębiorstwem (z wyłączeniem osób odbywających karę pozbawienia wolności, z wyjątkiem osób objętych dozorem elektronicznym).

5.8. Użytkownikami usług/wsparcia będą pracownicy zagrożeni zwolnieniem, przewidziani do zwolnienia lub zwolnieni z przyczyn niedotyczących pracownika (niezależnie od wielkości firmy).

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Zasada równości szans kobiet i mężczyzn będzie dodatkowo weryfikowana na podstawie standardu minimum.

Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych uczestników projektów oraz użytkowników produktów, towarów, i usług, które mogą powstać podczas realizacji. Sposób i postęp w realizacji zasad równości szans, niedyskryminacji i dostępności będzie raportowany i sprawdzany w procesie monitoringu i ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

W zakresie interwencji EFS stosowane będzie podwójne podejście (dual approach) – oprócz kryteriów związanych z zasadami horyzontalnymi realizowane będą działania realizujące cele: promowanie równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji oraz wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach celu nie planuje się realizacji interwencji z wykorzystaniem narzędzi terytorialnych.

Dopuszcza się możliwość przeprowadzania procedury wyboru projektów na wybranych Obszarach Strategicznej Interwencji wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.

Dopuszcza się możliwość realizacji projektów przez placówki podlegające pod Województwo Śląskie, a znajdujące się poza obszarem województwa, np. Zespół Szkół Specjalnych przy Śląskim Centrum Rehabilitacyjno-Uzdrowiskowym im. dr. Adama

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia

Szebesty w Rabce-Zdroju. Placówka prowadzi między innymi działania zdrowotne, rehabilitacyjne i edukacyjne dla dzieci podlegających leczeniu.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

W ramach celu szczegółowego nie planuje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie przewiduje się wykorzystania Instrumentów Finansowych.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia

2.5.3.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

2.5.4.Cel szczegółowy: Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia , w szczególności w odniesieniu do grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

2.5.4.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

5.9 Edukacja przedszkolna

Interwencja przeznaczona zostanie na wsparcie jakości i dostępności edukacji przedszkolnej, ze szczególnym uwzględnieniem edukacji włączającej. Realizowane będą działania mające na celu podnoszenie jakości edukacji przedszkolnej, w szczególności w zakresie zajęć wspierających rozwój psychofizyczny dzieci, zajęć specjalistycznych, zajęć rozwijających uzdolnienia i zainteresowania dzieci, naukę języków obcych oraz zajęć kształtujących postawy prozdrowotne, proinnowacyjne, proprzedsiębiorcze i kształtujących świadomość ekologiczną. Dla realizacji zakładanego zakresu interwencji niezbędne będzie również podnoszenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych kadry pedagogicznej i niepedagogicznej oraz zarządzającej, w tym w zakresie edukacji włączającej. W związku z powyższym możliwa będzie również realizacja projektów mających na celu adaptację/modernizowanie bazy lokalowej i wyposażenia w istniejących przedszkolach lub tworzenie nowych miejsc i placówek w celu zwiększenia dostępności do edukacji przedszkolnej na obszarach cechujących się deficytem miejsc w stosunku do potrzeb.

Dopuszcza się wspieranie lokalnych/ oddolnych inicjatyw w zakresie edukacji przedszkolnej.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

W stosownych przypadkach preferowana będzie realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

Możliwe jest wsparcie lub preferencje w obszarze edukacji przedszkolnej dla przedsięwzięć odpowiadających potrzebom lokalnym w uzgodnieniu z Lokalnymi Grupami Działania/ Lokalnymi Grupami Rybackimi.

5.10 Kształcenie ogólne

Interwencja obejmować będzie bezpośrednie wsparcie uczniów, kadry pedagogicznej i niepedagogicznej oraz zarządzającej w ramach kompleksowych programów rozwojowych, ukierunkowanych na podniesienie jakości i efektywności edukacji, w tym kształtowanie u uczniów kompetencji kluczowych, społecznych, proinnowacyjnych, kreatywnych, przedsiębiorczych i prozdrowotnych, cyfryzację edukacji a także podnoszenie świadomości w zakresie planowania ścieżki zawodowej. Przewiduje się możliwość finansowania zajęć dodatkowych, w tym pozaszkolnych form edukacji służących rozwojowi kompetencji, umiejętności, uzdolnień oraz zainteresowań uczniów.

Środki skierowane zostaną także na wdrożenie skutecznej edukacji włączającej poprzez wsparcie dzieci, młodzieży, kadry pedagogicznej, niepedagogicznej, rodziców, z wykorzystaniem odpowiednich narzędzi, wyposażenia i metod pracy zgodnie z potrzebami. Działania obejmować będą również realizację programów mających na celu upowszechnienie systemu opieki nad dziećmi i młodzieżą ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, wdrażanie rozwiązań w zakresie opieki psychologiczno-pedagogicznej i logopedycznej mającej na celu poprawę jakości kształcenia tych uczniów poprzez podniesienie niezbędnych kwalifikacji zawodowych kadry pedagogicznej, niepedagogicznej oraz wsparcie dla rodziców.

W ramach celu szczegółowego planuje się również programy wsparcia utalentowanych uczniów, w tym z niepełnosprawnościami zakładające doradztwo w zakresie poszukiwania właściwego kierunku kształcenia, pomoc w kontakcie z uczelnią /szkołą w celu opracowania indywidualnej ścieżki kształcenia, pomoc stypendialną, zapewnienie niezbędnych narzędzi do nauki.

Dopuszcza się wspieranie lokalnych/ oddolnych inicjatyw w zakresie kształcenia ogólnego.

Dla realizacji zakładanego zakresu interwencji niezbędne będzie również wspieranie podnoszenia kwalifikacji zawodowych nauczycieli, kadry pedagogicznej i niepedagogicznej oraz zarządzającej szkół, w tym umiejętności cyfrowych. Dopuszcza się również realizację

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

projektów mających na celu modernizowanie bazy lokalowej i wyposażenia w istniejących placówkach.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

W stosownych przypadkach preferowana będzie realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Możliwe jest wsparcie lub preferencje w obszarze edukacji ogólnej dla przedsięwzięć odpowiadających potrzebom lokalnym w uzgodnieniu z Lokalnymi Grupami Działania/ Lokalnymi Grupami Rybackimi.

5.11 Szkolnictwo zawodowe

Interwencja obejmować będzie dostosowanie oferty szkolnictwa zawodowego do potrzeb rynku pracy oraz gospodarki, zielonej i cyfrowej transformacji, m. in. poprzez realizację kształcenia dualnego, staży, efektywnego i wysokiej jakości doradztwa zawodowego. Realizowane będą działania rozwijające współpracę szkół z otoczeniem szkolnictwa zawodowego, tj. z pracodawcami, instytucjami rynku pracy i uczelniami wyższymi celem bieżącego dostosowywania oferty szkolnictwa zawodowego do potrzeb rynku pracy oraz gospodarki, zielonej i cyfrowej transformacji, w tym poprzez m.in. unowocześnienie i podniesienie jakości przygotowania i realizacji procesu kształcenia zawodowego w szkołach i placówkach oraz przedsiębiorstwach. Interwencja uzupełniana będzie przez kampanie świadomościowe, mające na celu podniesienie prestiżu szkolnictwa zawodowego i absolwentów szkół poprzez budowanie wizerunku specjalisty i fachowca niezbędnego dla zaspokajania życiowych potrzeb społeczeństwa.

Środki przeznaczone będą również na kształtowanie u uczniów szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe kompetencji kluczowych, w tym społecznych umiejętności uniwersalnych, w szczególności kompetencji i umiejętności cyfrowych, jak również kształtowanie postaw prozdrowotnych, proinnowacyjnych, przedsiębiorczych, kreatywnych.

Planuje się również realizację działań przyczyniających się do wyrównania szans uczniów z niepełnosprawnościami oraz wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi poprzez wdrażanie skutecznej edukacji włączającej (uwzględniającej poza bezpośrednim

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

wsparciem uczniów, także wyposażenie, wsparcie kompetencji kadry zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami).

Dopuszcza się wspieranie lokalnych/ oddolnych inicjatyw w zakresie szkolnictwa zawodowego.

Ponadto interwencja będzie obejmować podnoszenie kwalifikacji zawodowych umiejętności i kompetencji, w tym cyfrowych kadry pedagogicznej i niepedagogicznej oraz kadry zarządzającej szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, w tym centrów kształcenia zawodowego i ustawicznego. Realizowane będą również działania na rzecz poprawy jakości, dostępności i efektywności usług doradztwa zawodowego.

W związku z powyższym, dopuszcza się również realizację projektów mających na celu adaptację/modernizowanie bazy lokalowej i wyposażenia w istniejących szkołach prowadzących kształcenie zawodowe uczniów.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

W stosownych przypadkach preferowana będzie realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

5.12 Szkolnictwo wyższe

Interwencja obejmować będzie celowane wsparcie w obszarze szkolnictwa wyższego, w tym podnoszenie kompetencji kadr dydaktycznych, naukowych szkolnictwa wyższego, kooperację pomiędzy uczelniami wyższymi a szkołami prowadzącymi kształcenie zawodowe oraz przedsiębiorcami.

Środki przeznaczone zostaną na realizację staży dla studentów i doktorantów kierunków branżowych RIS oraz PRT, w tym we współpracy z pracodawcami/ przedsiębiorstwami oraz na tworzenie nowych kierunków studiów zgodnych z zapotrzebowaniem regionu we współpracy z przedsiębiorcami (kierunki zamawiane).

Ponadto, interwencja w ramach celu szczegółowego będzie obejmować rozwój kompetencji studentów, realizację działań w zakresie certyfikacji umiejętności, tworzenie zintegrowanych programów studiów (dostosowanych do potrzeb społeczno-ekonomicznych regionu, jak również nabywanie praktycznych umiejętności zawodowych, kształcenie w językach obcych, włączenie wykładowców zagranicznych posiadających

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

doświadczenie naukowe i praktyczne), w szczególności w kierunkach zgodnych z potrzebami zielonej, cyfrowej transformacji. Powyższe działania zostaną wzmocnione przez lojalnościowe²⁹ wsparcie stypendialne dla studentów i doktorantów, zdobywających wykształcenie na kierunkach studiów powiązanych z Regionalnymi Inteligentnymi Specjalizacjami Województwa Śląskiego 2030. Dodatkowo wspierane będzie tworzenie interdyscyplinarnych programów studiów doktoranckich ze szczególnym uwzględnieniem specjalizacji regionalnych. Działaniem uzupełniającym finansowanym w ramach celu szczegółowego będzie podnoszenie kompetencji kadr dydaktycznych, naukowych uczelni.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

W stosownych przypadkach preferowana będzie realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Główne grupy docelowe:

5.9. Użytkownikami usług będą przede wszystkim dzieci w wieku przedszkolnym; rodzice/opiekunowie prawni dzieci w wieku przedszkolnym, nauczyciele, kadra pedagogiczna, niepedagogiczna i zarządzająca.

5.10. Użytkownikami usług będą przede wszystkim uczniowie szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne, rodzice/opiekunowie prawni uczniów, kadra pedagogiczna, niepedagogiczna i zarządzająca, szkoły i placówki prowadzące kształcenie ogólne.

5.11. Użytkownikami usług będą przede wszystkim uczniowie szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe, młodociani pracownicy; szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe; Pracodawcy/Przedsiębiorcy/Rzemieślnicy oraz ich zrzeszenia i stowarzyszenia; kadra pedagogiczna, w tym nauczyciele kształcenia zawodowego i instruktorzy praktycznej nauki zawodu, kadra pedagogiczna, niepedagogiczna i zarządzająca, doradcy zawodowi i brokerzy edukacyjni; jednostki samorządu terytorialnego oraz inne organy prowadzące szkoły zawodowe; partnerzy społeczno – gospodarczy.

²⁹ Stypendia udzielane na cele socjalne, wypłacane za zobowiązaniem się świadczeniobiorcy do przepracowania w regionie 2 lat w ciągu 5 lat od dnia uzyskania potwierdzenia zakończenia stopnia edukacji, którego dotyczy stypendium.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

5.12. Użytkownikami usług będą przede wszystkim studenci, w tym studenci studiów doktoranckich, doktoranci, kadra dydaktyczna, naukowa uczelni wyższych, pracodawcy/przedsiębiorcy.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiający otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Zasada równości szans kobiet i mężczyzn będzie dodatkowo weryfikowana na podstawie standardu minimum.

Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych uczestników projektów oraz użytkowników produktów, towarów, i usług, które mogą powstać podczas realizacji. Sposób i postęp w realizacji zasad równości szans, niedyskryminacji i dostępności będzie raportowany i sprawdzany w procesie monitoringu i ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

W zakresie interwencji EFS stosowane będzie podwójne podejście (dual approach) – oprócz kryteriów związanych z zasadami horyzontalnymi realizowane będą działania realizujące cele: promowanie równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji oraz wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach celu nie planuje się realizacji interwencji z wykorzystaniem narzędzi terytorialnych.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

Dopuszcza się możliwość przeprowadzania procedury wyboru projektów na wybranych Obszarach Strategicznej Interwencji wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie.2030”.

Dopuszcza się możliwość realizacji projektów przez placówki podlegające pod Województwo Śląskie, a znajdujące się poza obszarem województwa, np. Zespół Szkół Specjalnych przy Śląskim Centrum Rehabilitacyjno-Uzdrowiskowym im. dr. Adama Szebesty w Rabce-Zdroju. Placówka prowadzi między innymi działania zdrowotne, rehabilitacyjne i edukacyjne dla dzieci podlegających leczeniu.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

W ramach celu szczegółowego planuje się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem śląskim.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie przewiduje się wykorzystania Instrumentów Finansowych.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

2.5.4.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia umiejętności i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej

2.5.5.Cel szczegółowy: Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia umiejętności i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej

2.5.5.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

5.13 Kształcenie osób dorosłych

Interwencja obejmować będzie usługi rozwojowe dla osób dorosłych tj. uczenie się przez całe życie, podwyższające i zmieniające kwalifikacje oraz umiejętności osób dorosłych adekwatnie do potrzeb zmieniającego się rynku pracy. Wsparcie realizowane będzie w ramach Podmiotowego Systemu Finansowania - za pośrednictwem BUR oraz podnoszenie kompetencji i umiejętności podstawowych, w tym cyfrowych realizowanych poza systemem BUR i PSF umożliwiających wdrażanie Upskilling pathways (tzw. ścieżek podnoszenia umiejętności).

W stosownych przypadkach preferowana będzie realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

5.14 Lokalne punkty wsparcia edukacji

W ramach interwencji planuje się wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz kształcenia osób dorosłych (na przykładzie LOWE) np. poprzez tworzenie lokalnych punktów wsparcia kształcenia osób dorosłych, w tym służących aktywizacji osób starszych, osób o niskich kwalifikacjach, osób z niepełnosprawnościami.

W stosownych przypadkach preferowana będzie realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia umiejętności i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej

Możliwe jest wsparcie lub preferencje w obszarze edukacji ustawicznej dla przedsięwzięć odpowiadających potrzebom lokalnym w uzgodnieniu z Lokalnymi Grupami Działania/ Lokalnymi Grupami Rybackimi.

Główne grupy docelowe:

Użytkownikami usług będą osoby dorosłe/mieszkańcy, w tym pracownicy województwa śląskiego.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Zasada równości szans kobiet i mężczyzn będzie dodatkowo weryfikowana na podstawie standardu minimum.

Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych uczestników projektów oraz użytkowników produktów, towarów, i usług, które mogą powstać podczas realizacji. Sposób i postęp w realizacji zasad równości szans, niedyskryminacji i dostępności będzie raportowany i sprawdzany w procesie monitoringu i ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

W zakresie interwencji EFS stosowane będzie podwójne podejście (dual approach) – oprócz kryteriów związanych z zasadami horyzontalnymi realizowane będą działania realizujące cele: promowanie równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji oraz wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia umiejętności i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach celu nie planuje się realizacji interwencji z wykorzystaniem narzędzi terytorialnych.

Dopuszcza się możliwość przeprowadzenia procedury wyboru projektów na wybranych Obszarach Strategicznej Interwencji wskazanych w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

W ramach celu szczegółowego nie planuje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie przewiduje się wykorzystania Instrumentów Finansowych.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia umiejętności i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej

2.5.5.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji

2.5.6.Cel szczegółowy: Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji.

2.5.6.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

5.15 Ekonomia społeczna

Interwencja przeznaczona zostanie na wzmocnienie rozwoju sektora ekonomii społecznej, w szczególności poprzez dotacje na tworzenie i utrzymanie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych poprzez zakładanie przedsiębiorstw społecznych, wsparcie istniejących przedsiębiorstw społecznych oraz ekonomizację podmiotów ekonomii społecznej, wsparcie podmiotów ekonomii społecznej celem zwiększania ich potencjału i możliwości realizacji usług na rzecz społeczności lokalnej, w tym za pośrednictwem BUR, animację lokalną. Kontynuowane będzie wsparcie ekonomiczne i biznesowe PES i PS, w tym w zakresie doradztwa i szkoleń umożliwiających uzyskanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do założenia i/lub prowadzenia działalności w sektorze ekonomii społecznej oraz rozwój tych podmiotów, w szczególności w kluczowych obszarach – usługach społecznych oraz zielonej gospodarce. Rozwój ekonomii społecznej będzie realizowany przy wsparciu Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej. Powyższe działania przyczynią się do utrzymania dotychczasowych i tworzenia nowych miejsc pracy dla osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy w nowych i istniejących przedsiębiorstwach społecznych.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

W stosownych przypadkach preferowana będzie realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

5.16 Aktywizacja osób z niepełnosprawnościami

Interwencja będzie miała na celu wspieranie włączenia społeczne osób z niepełnosprawnościami poprzez ich aktywizację społeczno-zawodową. Zastosowane instrumenty przygotują uczestników do zatrudnienia, umożliwią podjęcie pracy lub pozwolą na jej utrzymanie. Przewiduje się tworzenie nowych lub wsparcie istniejących podmiotów reintegracyjnych, m.in. Zakładów Aktywności Zawodowej, Warsztatów Terapii Zajęciowej. W ramach kompleksowych programów możliwa będzie realizacja uzupełniających usług społecznych w postaci m.in. asystentury osobistej, poradnictwa i

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji

grup wsparcia dla rodzin. Wsparcie udzielane będzie również na rzecz podnoszenia kwalifikacji i kompetencji kadr podmiotów reintegracyjnych.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

W stosownych przypadkach preferowana będzie realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

5.17 Aktywizacja społeczna i zawodowa grup w niekorzystnej sytuacji

Interwencja polegać będzie na udzielaniu kompleksowego wsparcia realizowanego na rzecz osób wykluczonych społecznie, w tym biernych zawodowo, obejmującego działania integracyjne, pomoc psychologiczną i aktywizację społeczną, edukacyjną, zawodową i zdrowotną zgodnie z zapotrzebowaniem. Środki posłużą do tworzenia nowych lub wspierania istniejących podmiotów reintegracyjnych (Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej). Celem wsparcia jest przybliżenie lub wejście osób zagrożonych na rynek pracy. Wsparcie udzielane będzie również na rzecz podnoszenia kwalifikacji i kompetencji pracowników pomocy społecznej oraz kadr podmiotów reintegracji.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

W stosownych przypadkach preferowana będzie realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Możliwe jest wsparcie lub preferencje w obszarze aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo dla przedsięwzięć odpowiadających potrzebom lokalnym w uzgodnieniu z Lokalnymi Grupami Działania/ Lokalnymi Grupami Rybackimi.

Główne grupy docelowe:

5.15. Użytkownikami wsparcia będą przede wszystkim osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.

5.16. Użytkownikami wsparcia będą przede wszystkim osoby z niepełnosprawnościami i ich otoczenie.

5.17. Użytkownikami wsparcia będą przede wszystkim osoby zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym, otoczenie tych osób, obejmujące w/w grupy docelowe, osoby bierne zawodowo.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Zasada równości szans kobiet i mężczyzn będzie dodatkowo weryfikowana na podstawie standardu minimum.

Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych uczestników projektów oraz użytkowników produktów, towarów, i usług, które mogą powstać podczas realizacji. Sposób i postęp w realizacji zasad równości szans, niedyskryminacji i dostępności będzie raportowany i sprawdzany w procesie monitoringu i ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

W zakresie interwencji EFS stosowane będzie podwójne podejście (dual approach) – oprócz kryteriów związanych z zasadami horyzontalnymi realizowane będą działania realizujące cele: promowanie równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji oraz wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach celu nie planuje się realizacji interwencji z wykorzystaniem narzędzi terytorialnych.

Działania będą realizowane na terenie całego województwa, natomiast preferencją będą miały projekty na obszarach rewitalizacji oraz w gminach tracących funkcje społeczno – gospodarcze wskazane w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego – „Śląskie 2030”.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

W ramach celu szczegółowego planuje się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem śląskim.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie przewiduje się wykorzystania Instrumentów Finansowych.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji

2.5.6.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów

2.5.7.Cel szczegółowy: Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów

2.5.7.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

5.18 Aktywizacja zawodowa i społeczna migrantów

Interwencja będzie realizowana w odpowiedzi na potrzebę wspierania integracji społeczno-gospodarczej migrantów i obywateli państw trzecich z uwagi m.in. na utrzymujący się niedobór siły roboczej w województwie śląskim. Działania będą prowadzone w kierunku wsparcia pracodawców w procesie integracji na rynku pracy, zatrudniania cudzoziemców, obywateli państw trzecich zgodnie z ich umiejętnościami, doświadczeniem i wykształceniem. Wsparcie koncentrować się będzie przede wszystkim na zintegrowanych, kompleksowych usługach aktywizacji społeczno - zawodowej dla cudzoziemców, obywateli państw trzecich, społeczności marginalizowanych, które pozwolą im na zbliżenie do ogółu społeczeństwa, w tym lepsze funkcjonowanie w polskim społeczeństwie z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji (zawodowych, edukacyjnych, społecznych). Zakres wsparcia będzie obejmował także zastosowanie instrumentów aktywnej integracji o charakterze społecznym (w tym narzędzi integracyjnych), edukacyjnym, zawodowym oraz zdrowotnym dla członków rodzin migrantów podejmujących pracę zawodową w regionie. Celem wsparcia będzie również integracja społeczności marginalizowanych ze środowiskiem lokalnym.

Aby osiągnąć zaplanowane efekty w ramach celu szczegółowego również pracownicy instytucji rynku pracy i pracownicy systemu pomocy społecznej zostaną odpowiednio wspierani w celu nabycia kompetencji do zarządzania procesami migracyjnymi oraz do wspierania cudzoziemców i obywateli z państw trzecich, społeczności marginalizowanych w procesie ich integracji na rynku pracy.

W stosownych przypadkach preferowana będzie realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Główne grupy docelowe:

5.18. Użytkownikami usług będą przede wszystkim cudzoziemcy, w tym obywatele państw trzecich, migranci, a także społeczności marginalizowane oraz otoczenie wyżej wymienionych.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Zasada równości szans kobiet i mężczyzn będzie dodatkowo weryfikowana na podstawie standardu minimum.

Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych uczestników projektów oraz użytkowników produktów, towarów, i usług, które mogą powstać podczas realizacji. Sposób i postęp w realizacji zasad równości szans, niedyskryminacji i dostępności będzie raportowany i sprawdzany w procesie monitoringu i ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

W zakresie interwencji EFS stosowane będzie podwójne podejście (dual approach) – oprócz kryteriów związanych z zasadami horyzontalnymi realizowane będą działania realizujące cele: promowanie równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji oraz wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach celu nie planuje się realizacji interwencji z wykorzystaniem narzędzi terytorialnych.

Działania będą realizowane na terenie całego województwa, natomiast preferencją będą miały projekty na obszarach rewitalizacji oraz OSI Gminy tracące funkcje społeczno – gospodarcze wskazanym w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego – „Śląskie 2030”.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

W ramach celu szczegółowego nie planuje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie przewiduje się wykorzystania Instrumentów Finansowych.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów

2.5.7.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupełnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej

2.5.8.Cel szczegółowy: Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej

2.5.8.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

5.19 Usługi społeczne

Interwencja podejmowana będzie w odpowiedzi na wyzwania związane m. in. z potrzebami osób z niepełnosprawnościami i starzejącego się społeczeństwa, w szczególności w zakresie rozwoju usług opiekuńczych i sąsiedzkich, specjalistycznych usług opiekuńczych, asystenckich i zdrowotnych, usług opieki wytchnieniowej dla osób zależnych, potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz działań wspierających ich opiekunów faktycznych. Interwencja skoncentrowana będzie na rozwoju zintegrowanych usług społecznych i zdrowotnych dla tych grup społecznych i wspieraniu procesu deinstytucjonalizacji. Środki zostaną również wydatkowane na opracowanie i wdrożenie narzędzi służących rozwojowi oraz standaryzacji środowiskowych usług społecznych na poziomie lokalnym i zwiększenie potencjału lokalnych usługodawców do świadczenia usług społecznych w formie środowiskowej, jak również rozwój środowiskowych form usług społecznych świadczonych w ośrodkach wsparcia. Dla uczestników z potrzebą wsparcia w zakresie mobilności przewiduje się również uruchomienie usługi transportu indywidualnego

W ramach wsparcia procesu deinstytucjonalizacji, w celu przejścia od opieki realizowanej w instytucjach do opieki prowadzonej w społeczności lokalnej, środki EFS + będą mogły być wykorzystywane do rozwoju oferty usług środowiskowych przy użyciu potencjału istniejącej infrastruktury usług całodobowych i zasobów pozostających w dyspozycji realizatorów tych usług.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej

Możliwe będzie podejmowanie działań na rzecz podnoszenia kompetencji kadr świadczących wysokiej jakości usługi społeczne.

W celu zapewnienia kompleksowych i trwałych usług społecznych opartych na diagnozie potrzeb na danym terytorium przewidziane jest wsparcie Centrów Usług Społecznych i rozwój dostarczanych przez nie usług.

Interwencja podejmowana będzie również w zakresie rozwoju usług świadczonych w mieszkaniach wspomaganych i chronionych kierowanych do osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczonych, wspierających proces ich integracji społecznej lub zawodowej. Środki zostaną przeznaczone na tworzenie miejsc w nowo tworzonych lub istniejących mieszkaniach chronionych i wspomaganych oraz rozwój usług wspierających pobyt i aktywność osób w nich przebywających. Przewiduje się również możliwość realizacji działań zmierzających do rozwoju nowych form mieszkalnictwa wspólnego. Wsparcie kierowane będzie m.in. do osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, osób z niepełnosprawnościami, bezdomnych, usamodzielnianych.

Podejmowane będą działania na rzecz podniesienia jakości i dostępności usług wsparcia rodziny wychowujących dzieci, w tym przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze i w kryzysie, poprzez realizację m.in. usług asystentury rodzinnej, poradnictwa i konsultacji, rodzin wspierających oraz tworzenia i rozwoju placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży.

Wsparciem objęty zostanie proces deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej, zwłaszcza poprzez tworzenie i rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej, kształcenie kandydatów na rodziców zastępczych, z uwzględnieniem działań świadomościowych promujących rodzicielstwo zastępcze. Przewiduje się także wdrożenie kompleksowych usług i specjalistycznego wsparcia dla rodzin zastępczych, rozwój rodzin zastępczych świadczących specjalistyczne usługi dostosowane do indywidualnych potrzeb dzieci i działania wspierające dzieci w systemie (mające na celu zwiększenie partycypacji dzieci w decyzjach, które ich dotyczą). Istotnym elementem będzie również promocja i upowszechnienie idei rodzicielstwa adopcyjnego, rozwój działań adopcyjnych oraz wspieranie kandydatów i rodzin adopcyjnych, w tym w formie specjalistycznego wsparcia post-adopcyjnego, rozwój kadr świadczących wysokiej jakości usługi społeczne dla rodziny. W ramach działań promowane będą inicjatywy zmierzające do deinstytucjonalizacji usług regionalnej pieczy zastępczej, tj. przekształcenie istniejących dużych regionalnych

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej

placówek opiekuńczo-terapeutycznych w mniejsze sprofilowane placówki terapeutyczne, które będą świadczyć usługi w bardziej zindywidualizowany sposób i w warunkach zbliżonych do domowych, przy zaangażowaniu specjalistycznej kadry.

Ponadto, środki będą służyły kompleksowemu wsparciu osób usamodzielnianych i opuszczających pieczę zastępczą i inne rodzaje placówek całodobowych oraz zostaną przeznaczone na usługi wsparcia dla młodzieży przebywającej w różnego rodzaju instytucjach (m. in. ośrodkach wychowawczych, zakładach poprawczych).

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

W stosownych przypadkach preferowana będzie realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Możliwe jest wsparcie lub preferencje w obszarze poprawy dostępu do dobrej jakości i trwałych usług społecznych dla przedsięwzięć odpowiadających potrzebom lokalnym w uzgodnieniu z Lokalnymi Grupami Działania/ Lokalnymi Grupami Rybackimi.

5.20 Usługi zdrowotne

Interwencja podejmowana będzie w odpowiedzi na wyzwania związane z potrzebami osób z niepełnosprawnościami i starzejącego się społeczeństwa, w szczególności w celu wsparcia procesu deinstytucjonalizacji usług zdrowotnych służących zachowaniu, ratowaniu, przywracaniu lub poprawie zdrowia, w tym psychicznego dla grup szczególnie wymagających wsparcia, wskazanych w regionalnej polityce zdrowotnej. Podejmowane działania przyczynią się również do rozwoju i poprawy dostępu do kompleksowych usług środowiskowej opieki długoterminowej dostosowanej indywidualnych potrzeb uczestników projektów. W ramach działań wdrażane będą standardy dostępności w podmiotach leczniczych oraz standardy opieki medycznej w środowisku wypracowane w perspektywie finansowej 2014-2020.

Środki zostaną również wydatkowane na opracowanie i wdrożenie regionalnych programów zdrowotnych, w tym programów profilaktycznych zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami. Interwencja umożliwi również realizację działań kształtujących postawy prozdrowotne, w tym promocję aktywności zdrowotnej. Podjęte

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej

zostaną działania mające na celu wspieranie rozwoju zintegrowanych usług zdrowotnych i społecznych.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

W stosownych przypadkach preferowana będzie realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Możliwe jest wsparcie lub preferencje w obszarze poprawy dostępu do kompleksowych usług środowiskowej opieki długoterminowej dla przedsięwzięć odpowiadających potrzebom lokalnym w uzgodnieniu z Lokalnymi Grupami Działania/ Lokalnymi Grupami Rybackimi.

5.21 Wsparcie psychiczne dzieci i młodzieży

Zdrowie psychiczne dzieci i młodzieży to kolejny obszar, w którym interwencja zostanie wydatkowana na rzecz ograniczania skutków społecznych i zdrowotnych, nasilającego się problemu zaburzeń psychicznych lub behawioralnych u dzieci i młodzieży. Dzięki interwencji możliwa będzie realizacja programów na rzecz poprawy stanu zdrowia psychicznego osób najbardziej potrzebujących oraz dzieci i młodzieży, w tym tworzenie i funkcjonowanie placówek wsparcia zdrowia psychicznego oraz zwiększenie dostępności do zrównoważonych i dobrej jakości usług skierowanych do dzieci i młodzieży w celu zapobiegania wykluczeniu społecznemu poprzez m.in.: rehabilitację, diagnozowanie i korygowanie zaburzeń rozwoju, diagnozę i wsparcie w ramach wczesnego wspomaganie rozwoju dzieci, zapobiegania skutkom chorób cywilizacyjnych. Możliwa będzie realizacja programów lub inicjatyw wspierających lokalne społeczności uwzględniających specyfikę terytorium i zamieszkujących je społeczności oraz programów wspierających, integrujących i wyrównujących deficyty dzieci z problemami, w tym przebywających w pieczy zastępczej.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

W stosownych przypadkach preferowana będzie realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej

5.22 Oddolne inicjatywy społeczne i zdrowotne

Jednym z elementów skutecznej integracji społecznej i aktywizacji społeczności lokalnej jest umożliwienie realizacji projektów zgłaszanych oddolnie, przez lokalnie działające grupy mieszkańców. Inicjatywy oddolne mają charakter zbiorowego działania zmierzającego do określonego celu i do wywołania zmiany w środowisku lokalnym, działania na rzecz dobra wspólnego. Interwencja będzie przeznaczana na projekty realizowane przez podmioty o mniejszym potencjale organizacyjnym, które będą wynikały z potrzeby społeczności lokalnej i będą służyły rozwiązaniu problemu zdiagnozowanego przez daną społeczność lub pobudzeniu aktywności, tj. zwiększeniu własnych zdolności społeczności lokalnej do rozwiązywania problemów oraz upowszechnianiu wolontariatu.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

W stosownych przypadkach preferowana będzie realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Możliwe jest wsparcie lub preferencje w obszarze inicjatyw oddolnych podejmowanych w zakresie rozwoju usług społecznych/ zdrowotnych dla przedsięwzięć odpowiadających potrzebom lokalnym w uzgodnieniu z Lokalnymi Grupami Działania/ Lokalnymi Grupami Rybackimi.

Główne grupy docelowe:

5.19. Użytkownikami usług będą przede wszystkim osoby wykluczone lub zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz ich otoczenie, jak również rodziny, w tym dzieci i młodzież potrzebujące wsparcia i osoby usamodzielniane, osoby sprawujące pieczę zastępczą, kandydaci na rodziców/rodziny zastępcze lub adopcyjne, podmioty realizujące usługi wsparcia rodziny i pieczy zastępczej.

5.20. Użytkownikami usług będą przede wszystkim osoby wykluczone lub zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, potrzebujące szczególnego wsparcia wskazane w regionalnej polityce zdrowotnej oraz ich otoczenie.

5.21 Użytkownikami usług będą przede wszystkim osoby wykluczone lub zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz ich otoczenie, w szczególności dzieci i

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej

młodzież dotknięta problemami społecznymi i zdrowotnymi, w szczególności w zakresie zdrowia psychicznego.

5.22 Użytkownikami usług będą przede wszystkim mieszkańcy.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiający otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Zasada równości szans kobiet i mężczyzn będzie dodatkowo weryfikowana na podstawie standardu minimum.

Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych uczestników projektów oraz użytkowników produktów, towarów, i usług, które mogą powstać podczas realizacji. Sposób i postęp w realizacji zasad równości szans, niedyskryminacji i dostępności będzie raportowany i sprawdzany w procesie monitoringu i ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

W zakresie interwencji EFS stosowane będzie podwójne podejście (dual approach) – oprócz kryteriów związanych z zasadami horyzontalnymi realizowane będą działania realizujące cele: promowanie równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji oraz wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej

W ramach celu nie planuje się realizacji interwencji z wykorzystaniem narzędzi terytorialnych.

Działania będą realizowane na terenie całego województwa, natomiast preferencję będą miały projekty na obszarach rewitalizacji oraz w OSI Gminy tracące funkcje społeczno – gospodarcze wskazanym w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego – „Śląskie 2030”.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

W ramach celu szczegółowego planuje się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem śląskim.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie przewiduje się wykorzystania Instrumentów Finansowych.

Priorytet V: Społeczne Śląskie

Cel szczegółowy: Zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej

2.5.8.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca

Cel szczegółowy: Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online

2.6. Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca

2.6.1. Cel szczegółowy: Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online

2.6.1.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

6.1 Infrastruktura szkolnictwa wyższego

Wsparcie zostanie udzielone na realizację inwestycji infrastrukturalnych służących prowadzeniu działalności dydaktycznej na poziomie wyższym zgodnych z inteligentnymi lub technologicznymi specjalizacjami regionu lub przemysłem 4.0. Realizowane projekty będą w szczególności polegały na: budowie, przebudowie lub rozbudowie istniejących obiektów infrastruktury (np. obiektów dydaktycznych, laboratoriów wraz z wyposażeniem w aparaturę wykorzystywaną w procesie dydaktycznym) oraz dostosowaniu stanu technicznego infrastruktury do wymogów nowoczesnego wyposażenia. Przystosowana zostanie również infrastruktura do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w celu likwidacji barier w dostępie i użytkowaniu obiektów.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

We wszystkich projektach tego celu szczegółowego w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmian klimatu (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura).

Ponadto, obligatoryjnym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czyni poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiowane będą projekty, które mają istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu. Preferowane będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca

Cel szczegółowy: Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online

Główne grupy docelowe:

Główną grupą docelową będą: uczelnie i podmioty uczestniczące w kształceniu na poziomie wyższym; osoby uczesniczące w kształceniu na poziomie wyższym.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Szczególna uwaga skierowana jest na zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych użytkowników produktów, towarów, usług, infrastruktury, przestrzeni publicznej, systemów teleinformatycznych, co będzie sprawdzane w procesie monitorowania oraz podczas ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach celu nie planuje się realizacji interwencji z wykorzystaniem narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

W ramach celu szczegółowego nie planuje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie przewiduje się wykorzystania Instrumentów Finansowych.

Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca

Cel szczegółowy: Poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online

2.6.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca

Cel szczegółowy: Wspieranie włączenia społeczno – gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne

2.6.2.Cel szczegółowy: Wspieranie włączenia społeczno – gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne

2.6.2.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

6.2 Infrastruktura usług społecznych

Celem działań jest zwiększenie aktywnego uczestnictwa osób, które ze względu na trudną sytuację życiową, swój wiek, stan zdrowia czy niepełnosprawność wymagają opieki lub wsparcia w związku z niemożnością samodzielnego wykonywania co najmniej jednej z podstawowych czynności dnia codziennego.

Wsparcie uzyskują zatem projekty, które przyczynią się do tworzenia i rozwoju placówek dziennego pobytu i placówek krótkookresowego pobytu w formie całodobowej lub dziennej za opiekuna faktycznego wraz z zapewnieniem wyposażenia, w tym przystosowaniem do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Możliwe będą również przedsięwzięcia, w ramach których baza dotychczasowych miejsc opieki całodobowej stacjonarnej (bądź w uzasadnionych przypadkach baza infrastruktury szpitalnej) będzie przekształcana w miejsca pobytu krótkookresowego oraz na bazie istniejącej infrastruktury będą tworzone działania skierowane dla osób przebywających w środowisku. Osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu zapewniona zostanie możliwość korzystania z oferty na rzecz społecznej aktywności, a także obejmujące usługi w zależności od potrzeb stwierdzonych w środowisku lokalnym w celu zaktywizowania i zaangażowania tych osób w działania samopomocowe i na rzecz środowiska lokalnego.

W celu rozszerzenia oferty usług świadczonych przez podmioty funkcjonujące w obszarze pomocy i integracji społecznej, planowane są również działania dotyczące rozwoju mieszkalnictwa chronionego (treningowe, wspierane), w oparciu o istniejącą infrastrukturę. Wsparcie polegać będzie na tworzeniu miejsc w nowo tworzonych lub istniejących mieszkaniach chronionych. Wsparcie w istniejących mieszkaniach chronionych możliwe jest pod warunkiem zwiększenia liczby miejsc świadczenia usług w danym mieszkaniu, z zachowaniem obowiązujących uregulowań prawnych dotyczących mieszkań chronionych. Prace budowlane mogą obejmować części wspólne budynku, w którym miałyby się znajdować mieszkania chronione, polegające na dostosowaniu budynku do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Kluczowym efektem wsparcia będzie wzrost

Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca

Cel szczegółowy: Wspieranie włączenia społeczno – gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne

usamodzielnienia się ekonomicznego i społecznego osób objętych powiązaniem wsparciem z EFS+ lub zgodnym z celami EFS+.

Możliwe jest wsparcie lub preferencje w obszarze wsparcia placówek zapewniających opiekę osobom potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu dla przedsięwzięć odpowiadających potrzebom lokalnym w uzgodnieniu z Lokalnymi Grupami Działania/ Lokalnymi Grupami Rybackimi.

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmian klimatu (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura).

Ponadto, obligatoryjnym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czyni poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiowane będą projekty, które mają istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu. Preferowane będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Główne grupy docelowe:

Główną grupą docelową będą osoby potrzebujące wsparcia w codziennym funkcjonowaniu wraz ich otoczeniem; osoby pełnoletnie, które ze względu na trudną sytuację życiową, wiek, niepełnosprawność lub chorobę potrzebują wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu, ale nie wymagają usług w zakresie świadczonym przez jednostkę całodobowej opieki.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Szczególna uwaga skierowana jest na zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania

Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca

Cel szczegółowy: Wspieranie włączenia społeczno – gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne

sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierają działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych użytkowników produktów, towarów, usług, infrastruktury, przestrzeni publicznej, systemów teleinformatycznych, co będzie sprawdzane w procesie monitorowania oraz podczas ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach celu nie planuje się realizacji interwencji z wykorzystaniem narzędzi terytorialnych.

Działania będą realizowane na terenie całego województwa, natomiast preferencją będą miały projekty na obszarach rewitalizacji oraz w OSI Gminy tracące funkcje społeczno – gospodarcze wskazanym w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego – „Śląskie 2030”.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

W ramach celu szczegółowego nie planuje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie przewiduje się wykorzystania Instrumentów Finansowych.

Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca

Cel szczegółowy: Wspieranie włączenia społeczno – gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne

2.6.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca

Cel szczegółowy: Zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej

2.6.3.Cel szczegółowy: Zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej

2.6.3.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

6.3 Infrastruktura ochrony zdrowia

W ramach interwencji wspierane będą kompleksowe działania mające na celu zwiększenie jakości usług medycznych, polegające na przeprowadzeniu niezbędnych, z punktu widzenia świadczeń zdrowotnych, prac remontowo – budowlanych, a także wyposażeniu w sprzęt medyczny oraz – jako element projektu – rozwiązaniach w zakresie IT (oprogramowanie, sprzęt) w podmiotach wykonujących działalność leczniczą.

Zdrowie psychiczne mieszkańców województwa śląskiego należy do jednego w ważniejszych zasobów współczesnego społeczeństwa, natomiast jego ochrona stanowi ważny obszar polityki zdrowotnej Samorządu Województwa Śląskiego. Zaburzenia i choroby psychiczne wymieniane są wśród najważniejszych chorób przewlekłych, które mają negatywny wpływ na rynek pracy, a także gospodarkę. Stąd za szczególnie istotne uznaje się upowszechnienie środowiskowego modelu psychiatrycznej opieki zdrowotnej, w postaci Centrów Zdrowia Psychicznego, co przyczyni się do poprawy jakości leczenia – jego dostępność, ciągłość i kompleksowość.

Zmiany demograficzne zachodzące w Regionie tj. starzejące się społeczeństwo czy zbyt mały przyrost naturalny wymagają podjęcia interwencji, która zagwarantuje właściwą opiekę medyczną nad matką i dzieckiem, a także będzie odpowiadać na potrzeby osób najstarszych i niesamodzielnych.

W obecnej perspektywie finansowej 2021-2027 jednym z wyzwań w sektorze ochrony zdrowia jest wzmocnienie roli ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (POZ i AOS) w dostarczaniu usług zdrowotnych, poprawa dostępności i efektywności oraz koordynacja opieki zdrowotnej. Konieczna jest intensyfikacja działań na rzecz wzmocnienia niższych poziomów opieki zdrowotnej, które przyczynią się do zachowania i poprawy stanu zdrowia społeczeństwa oraz łatwiejszego dostępu do lekarza POZ i AOS.

Diagnoza przestrzenna rozmieszczenia placówek ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, a także wskaźnik liczby porad wskazują na nierównomierny dostęp mieszkańców do placówek POZ i AOS. Preferencyjnie traktowane będą zatem projekty, które przyczyniają się do zwiększenia dostępności do usług zdrowotnych w ramach ambulatoryjnej opieki

Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca

Cel szczegółowy: Zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej

zdrowotnej, w priorytetowych dla regionu dziedzinach medycyny lub dziedzinach wynikających z potrzeb oraz które wpłyną na wyrównywanie różnic geograficznych w dostępie do opieki zdrowotnej.

Wsparcie powinno być ukierunkowane również na dostosowanie infrastruktury do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami.

Z uwagi na charakter świadczeń realizowanych w POZ, planowane wsparcie w tym zakresie może być ukierunkowane na wszystkie problemy zdrowotne dorosłych i dzieci rozwiązywane w ramach świadczeń gwarantowanych z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, przy czym powinny one przyczyniać się do rozwoju opieki koordynowanej, z uwzględnieniem zintegrowanych form opieki środowiskowej.

Warunkiem realizacji działań będzie uwzględnienie w założeniach projektowych wniosków i celów, określonych w dokumentach strategicznych szczebla krajowego i regionalnego w zakresie ochrony zdrowia, co oznacza, że konieczność realizacji danej inwestycji musi odpowiadać na wyzwania i wnioski wskazane w dokumencie – Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne dla systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego – „Śląskie 2030”, Planie Transformacji w obszarze zdrowia na poziomie regionalnym czy w Regionalnej Polityce Zdrowotnej (w trakcie przygotowania). Działania w zakresie onkologii powinny być również zgodne z Narodową Strategią Onkologiczną a w zakresie opieki psychiatrycznej z ramami strategicznymi w zakresie deinstytucjonalizacji.

W przypadku wsparcia Centrów Zdrowia Psychicznego wsparcie będzie uwzględniało zapisy dokumentu określającego strategię rozwoju zasobów ochrony zdrowia psychicznego w województwie śląskim.

Wszystkie projekty infrastrukturalne realizowane ze środków unijnych muszą być zgodne z właściwą mapą potrzeb zdrowotnych oraz posiadać pozytywną opinię o celowości inwestycji (o ile dotyczy). Interwencje infrastrukturalne powinny również podlegać ocenie zasadności i efektywności realizacji przez Komitet Sterujący do spraw koordynacji interwencji EFSI w sektorze zdrowia.

Inwestycje będą realizowane wyłącznie przez podmioty wykonujące działalność leczniczą (publiczne i prywatne) udzielające świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

We wszystkich projektach, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia

Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca

Cel szczegółowy: Zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej

energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmian klimatu (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura).

Ponadto, obligatoryjnym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czyni poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiowane będą projekty, które mają istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu. Preferowane będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Główne grupy docelowe:

Główną grupą docelową będą mieszkańcy województwa śląskiego.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Szczególna uwaga skierowana jest na zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych użytkowników produktów, towarów, usług, infrastruktury, przestrzeni publicznej, systemów teleinformatycznych, co będzie sprawdzane w procesie monitorowania oraz podczas ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca

Cel szczegółowy: Zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach celu nie planuje się realizacji interwencji z wykorzystaniem narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

W ramach celu szczegółowego nie planuje się realizacji przedsięwzięć międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie przewiduje się wykorzystania Instrumentów Finansowych.

Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca

Cel szczegółowy: Zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej

2.6.3.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca

Cel szczegółowy: Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych

2.6.4.Cel szczegółowy: Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych

2.6.4.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

6.4 Kultura i turystyka szczebla regionalnego

Wspierana będzie ochrona regionalnego dziedzictwa kulturowego, rozwój nowoczesnej infrastruktury kultury i turystyki oraz innowacyjnych produktów kulturalnych i turystycznych o znaczeniu regionalnym ze szczególnym uwzględnieniem funkcji aktywizujących społeczność regionalną oraz zaangażowanie społeczeństwa w procesy decyzyjne w modelu partycypacyjnym.

Wsparcie zostanie przeznaczone na przedsięwzięcia w obszarze kultury i dziedzictwa kulturowego oraz produkty turystyczne o skali regionalnej i strategicznym znaczeniu, które w widoczny sposób przyczynią się do zachowania tożsamości regionalnej i wzmocnienia regionalnego sektora kultury, zwiększania atrakcyjności oferty kulturalnej i turystycznej oraz opracowania rozwiązań modelowych przy jednoczesnym budowaniu nowego wizerunku województwa śląskiego, jako nowoczesnego regionu europejskiego. Wsparcie przeznaczone będzie na projekty wynikające z Kontraktu Programowego dla Województwa Śląskiego.

W zakresie dziedzictwa kulturowego interwencja zostanie skierowana na obiekty o znaczeniu regionalnym wpisane do rejestru zabytków prowadzonego przez Śląskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, w tym obiekty o dużym potencjale sieciowania tj. rozwoju istniejących szlaków kultury i dziedzictwa kulturowego, jak również tereny i obiekty unikatowe, o szczególnym znaczeniu dla regionu np. Park Śląski.

Działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego regionu przyczynią się do wzmocnienia tożsamości regionalnej, zabezpieczenia obiektów o wysokiej wartości historycznej oraz poprawy atrakcyjności oferty turystycznej regionu.

Ponadto, wsparcie zostanie skierowane na obiekty turystyczne o znaczeniu regionalnym, odwołujące się do walorów historycznych, kulturowych i przyrodniczych województwa śląskiego oraz przynależne do istniejących szlaków turystycznych.

Działania na rzecz poprawy regionalnej infrastruktury turystycznej przyczynią się do zwiększenia atrakcyjności turystycznej oraz rozwoju szeroko rozumianego sektora przemysłów czasu wolnego w regionie, w tym tworzenia nowych miejsc pracy w tych sektorach.

Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca

Cel szczegółowy: Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych

Następnie, wsparciem zostaną objęte instytucje kultury o znaczeniu regionalnym wpisane do rejestru instytucji kultury oraz instytucje paramuzealne o znaczeniu regionalnym wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia, w celu nadania lub rozwinięcia w szczególności ich funkcji kulturowych, ale też funkcji ekonomicznych, społecznych, środowiskowych, edukacyjnych czy przestrzennych, w tym działania na rzecz poprawy efektywności ich działania. Działania na rzecz rozwoju szeroko rozumianego sektora kultury przyczynią się w szczególności do zwiększenia udziału mieszkańców w kulturze, zwiększenia integracji społecznej, rozwoju potencjału społecznego na rzecz budowania gospodarki opartej na wiedzy oraz wzmocnienia aktywności tych placówek na rzecz wspierania branż kreatywnych.

Ponadto, wsparcie ukierunkowane zostanie na infrastrukturę instytucji i placówek edukacji artystycznej, które staną się centrami nowych form i narzędzi kształcenia, ośrodkami aktywności kulturalnej oraz kuźnią kadr dla sektora kultury i rozwijających się branż kreatywnych. Działania w tym obszarze przyczynią się do poprawy jakości i innowacyjności oferowanych treści kultury oraz rozwoju sektora kreatywnego w regionie.

Przewiduje się realizację projektów strategicznych w trybie niekonkurencyjnym.

We wszystkich projektach tego celu szczegółowego, w których będzie to zasadne i możliwe zostaną zastosowane rozwiązania w zakresie obiegu cyrkularnego (w tym efektywności energetycznej i użycia energii ze źródeł odnawialnych) jak również elementy sprzyjające adaptacji do zmian klimatu (w szczególności zielona i niebieska infrastruktura).

Ponadto, obligatoryjnym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czyni poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiowane będą projekty, które mają istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu. Preferowane będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Główne grupy docelowe:

Głównymi grupami docelowymi będą mieszkańcy województwa śląskiego, korzystający z infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego, osoby spoza województwa korzystające z obiektów kultury i dziedzictwa kulturowego, a także pracownicy, uczniowie i studenci szkół i uczelni artystycznych.

Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca

Cel szczegółowy: Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Szczególna uwaga skierowana jest na zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych użytkowników produktów, towarów, usług, infrastruktury, przestrzeni publicznej, systemów teleinformatycznych, co będzie sprawdzane w procesie monitorowania oraz podczas ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach celu nie planuje się realizacji interwencji z wykorzystaniem narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

W ramach celu szczegółowego dopuszcza się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem śląskim, w tym partnerami zagranicznymi.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie przewiduje się wykorzystania Instrumentów Finansowych.

Priorytet VI: Śląskie dla mieszkańca

Cel szczegółowy: Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych

2.6.4.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet VII: Śląskie bliżej mieszkańców

Cel szczegółowy: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich

2.7. Priorytet VII: Śląskie bliżej obywateli

2.7.1. Cel szczegółowy: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich

2.7.1.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

7.1. Zwiększenie roli kultury i turystyki w rozwoju subregionalnym

Mimo bogatych zasobów dziedzictwa kulturowego i wysokiej atrakcyjności turystycznej części terytoriów w subregionach, potencjał prorozwojowy tych obszarów nie jest należycie zagospodarowany. Zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami subregionalnymi, planowane jest wsparcie w szczególności prorozwojowej i wspólnototwórczej roli kultury i dziedzictwa kulturowego oraz turystyki, które zostaną uzupełnione o odpowiednie działania z CP2 w uzgodnieniu z reprezentacjami samorządów lokalnych województwa śląskiego w ramach instrumentu ZIT. Wspierane będzie wykorzystanie endogenicznych potencjałów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych na rzecz rozwoju ponadlokalnych i subregionalnych produktów kulturowych i turystycznych oraz marek o znaczeniu ponadlokalnym. Realizowane działania będą promowały idee zrównoważonej turystyki i kultury ze szczególnym uwzględnieniem ochrony zasobów przyrody, odporności na skutki zmian klimatycznych, rozwiązania niskoemisyjne, zasobooszczędne i cyfrowe. Wsparcie w sposób wieloaspektowy umożliwi wykorzystanie endogenicznych potencjałów subregionów, jak również wzmocni tożsamość lokalną i zaktywizuje społeczności lokalne.

Wspierane będą w szczególności obiekty przynależne do funkcjonujących w regionie szlaków dziedzictwa kulturowego, a także przedsięwzięcia ponadlokalne na rzecz tworzenia nowych oraz rozwoju istniejących szlaków, w tym uwzględniające rozbudowę systemów e-informacji kulturalnej, spójnego oznakowania obszarów atrakcyjnych kulturowo, upowszechnienia wiedzy o lokalnym dziedzictwie naturalnym wraz z promocją szlaków dziedzictwa kulturowego.

Następnie, wsparcie będzie przeznaczone na tworzenie i rozwój zrównoważonej infrastruktury turystycznej w oparciu o endogeniczne potencjały na obszarach o wysokiej atrakcyjności turystycznej, jak również sieciowanie tej infrastruktury na rzecz utworzenia lub rozszerzenia szlaków turystycznych różnych rodzajów (pieszych, rowerowych, konnych, narciarskich, wodnych), w tym infrastrukturę poprawiającą dostępność obiektów i atrakcji turystycznych i zagospodarowanie ich otoczenia. Działania będą realizowane z

Priorytet VII: Śląskie bliżej mieszkańców

Cel szczegółowy: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich

poszanowaniem lokalnych zasobów przyrody i przy minimalnej ingerencji w środowisko naturalne.

Wspierany będzie rozwój zrównoważonej infrastruktury turystycznej promującej aktywne formy spędzania czasu wolnego, jako elementu budowania postaw prozdrowotnych mieszkańców, w tym starzenia się w dobrym zdrowiu w odpowiedzi na problemy tj. otyłość dzieci, choroby układu krążenia, starzenie się społeczeństwa.

Wsparcie nakierowane będzie na działania powiązane, zintegrowane, umożliwiające zaoferowanie mieszkańcom i turystom rozwiązań pakietowych, kompleksowych m.in. łączących bardziej rozpoznawalne produkty turystyczne i kulturalne z produktami mniejszej skali, bardziej lokalnymi i wspierających rozwój powiązań funkcjonalnych w subregionach.

Część terytoriów subregionów m.in. miasta średnie i małe oraz niektóre obszary wiejskie, boryka się z utratą funkcji społecznych i gospodarczych, wymagając do dalszego rozwoju dodatkowych impulsów rozwojowych i wzmocnienia społeczności lokalnej. Na tych obszarach wspierany będzie rozwój instytucji kultury, jako hubów aktywizacji i integracji lokalnej. Działania te przyczynią się do zwiększenia spójności rozwojowej subregionów.

Wsparcie skierowane będzie na przekształcenie istniejących instytucji kultury w wielofunkcyjne centra oferujące zróżnicowaną ofertę m.in. kulturalną, animacyjną, edukacyjną dla wszystkich grup mieszkańców oraz prowadzące aktywne działania na rzecz rozwoju kapitału społecznego na poziomie lokalnym.

Wsparcie realizowane będzie ze szczególnym uwzględnieniem promowania rozwiązań cyfrowych, niskoemisyjnych i zasoboszczędnych, chroniących środowisko naturalne oraz promujących wielofunkcyjność i zwiększoną rolę społeczną i edukacyjną utworzonej infrastruktury.

Wsparcie będzie realizowane w ramach instrumentu ZIT w trybie niekonkurencyjnym, w oparciu o kompleksowe Strategie ponadregionalne / Plany działań ZIT, spełniające wymagania strategii terytorialnych, ze szczególnym uwzględnieniem prorozwojowej roli kultury i turystyki.

Powyższe działania przyczynią się do lepszego wykorzystania endogenicznych potencjałów i zasobów subregionów na rzecz zintegrowanego i inkluzywnego rozwoju społecznego i gospodarczego w ich obszarach funkcjonalnych.

Priorytet VII: Śląskie bliżej mieszkańców

Cel szczegółowy: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich

7.2. Rozwój ZIT

Mimo efektywnej realizacji instrumentu ZIT/RIT w latach 2014-2020, w subregionach nadal występuje niedostatek projektów zintegrowanych i partnerskich, niewystarczająca współpraca gmin między sobą oraz z innymi interesariuszami, braki w zaangażowaniu społeczności lokalnej w procesy rozwojowe.

Dlatego w ramach kontynuacji wdrażania instrumentu ZIT niezbędne jest wzmocnienie potencjału instytucjonalnego reprezentacji JST w subregionach w sferze planistycznej, koordynacyjnej i monitoringowej na rzecz zwiększenia kompetencji do zarządzania rozwojem w wymiarze ponadlokalnym, poprawy koordynacji działań rozwojowych w subregionach, zwiększenia podaży projektów sieciowych, zintegrowanych i partnerskich, jak również animowania interesariuszy lokalnych i wspierania gmin w szerszym włączeniu mieszkańców w procesy rozwojowe.

Wsparcie nakierowane będzie na wzmocnienie potencjału Związków ZIT do kompleksowego zarządzania rozwojem w wymiarze subregionalnym, w tym w zakresie opracowania strategii terytorialnych oraz innych dokumentów planistycznych i analitycznych wspierających kompleksowy rozwój w obszarach funkcjonalnych, a następnie ich monitorowanie i ocenę. Ponadto, wsparcie zostanie ukierunkowane na działania koordynacyjne, animacyjne, szkoleniowe i promocyjne w subregionach, służące poprawie jakości projektów, jak również wprowadzania innowacji i dobrych praktyk w zarządzaniu rozwojem oraz szerszego włączenia mieszkańców w procesy rozwojowe.

Powyższe działania będą w sposób kompleksowy wspierać podmioty zarządzające rozwojem w subregionach w realizacji bardziej zintegrowanej, spójnej oraz włączającej mieszkańców polityki rozwojowej.

7.3. Rewitalizacja obszarów miejskich

Interwencja odpowiada na potrzeby w zakresie kompleksowej rewitalizacji przestrzeni miejskiej, zwłaszcza miast małych i średnich oraz miast pogórnich i przemysłowych. Kumulujące się problemy przestrzenne i społeczne, związane m.in. ze starzeniem się społeczeństwa, powodują odpływ mieszkańców z terenów miejskich i dalszą degradację miast. Zanieczyszczenie powietrza i degradacja techniczna infrastruktury dodatkowo obniżają atrakcyjność osadniczą miast. Dlatego też, konieczna jest kontynuacja wsparcia rewitalizacji, w formule innego instrumentu terytorialnego (IIT), w oparciu o gminne programy rewitalizacji (GPR), spełniające wymogi strategii terytorialnej.

Priorytet VII: Śląskie bliżej mieszkańców

Cel szczegółowy: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich

Wsparcie zostanie przeznaczone na zagospodarowanie terenów i obiektów w miastach, w tym obiektów po-górnicznych /poprzemysłowych/ powojkowych/ popegeerowskich/ po-kolejowych wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia.

Wsparcie będzie ukierunkowane na działania kompleksowe, odpowiadające na wyzwania i problemy społeczne obszarów rewitalizacji, ze szczególnym uwzględnieniem rozwiązań zrównoważonych, niskoemisyjnych, zasobooszczędnych, wykorzystaniem zielonej i błękitnej infrastruktury, przywróceniem i poprawą jakości środowiska naturalnego oraz dostosowaniem obiektów i przestrzeni do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Promowane będzie wspieranie rozwiązań cyfrowych, zwłaszcza zdalnego dostępu do usług publicznych, dostępnych w rewitalizowanych obiektach i przestrzeniach.

W ramach wsparcia rewitalizacji obszarów miejskich promowane będzie powiązanie projektów infrastrukturalnych EFRR z projektami społecznymi EFS+ lub projektami realizującymi cele EFS+ w zakresie włączenia społecznego.

Zakłada się realizację kompleksowych projektów rewitalizacyjnych, łączących różne typy wsparcia oraz kategorie interwencji m.in. z CP 1-4, aby ułatwić i uprościć proces inwestycyjny i zminimalizować ilość niezbędnej do przygotowania dokumentacji aplikacyjnej.

Działania te przyczynią się do wieloaspektowej rewitalizacji obszarów miejskich województwa śląskiego w ujęciu społecznym, ekonomicznym, środowiskowym, technicznym i przestrzennym, zgodnie z potrzebami wskazanymi w gminnych programach rewitalizacji.

Ponadto, obligatoryjnym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czyni poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiowane będą projekty, które mają istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu. Preferowane będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Główne grupy docelowe:

Głównymi grupami docelowymi będą:

- Mieszkańcy subregionów województwa śląskiego,

Priorytet VII: Śląskie bliżej mieszkańców

Cel szczegółowy: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich

- Wspólnoty lokalne oraz interesariusze lokalni i subregionalni,
- Mieszkańcy miast województwa śląskiego objętych gminnymi programami rewitalizacji,
- Organizacje pozarządowe i przedsiębiorcy działający w miastach objętych gminnymi programami rewitalizacji.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Szczególna uwaga skierowana jest na zapewnienie dostępności dla osób z niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych użytkowników produktów, towarów, usług, infrastruktury, przestrzeni publicznej, systemów teleinformatycznych, co będzie sprawdzane w procesie monitorowania oraz podczas ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Wsparciem objęte zostaną Regionalne Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) w ujęciu funkcjonalnym tj. subregiony odpowiadające miejskim obszarom funkcjonalnym (MOF). Wsparcie na obszarze subregionów będzie wdrażane z zastosowaniem instrumentu ZIT.

Ponadto, wsparciem zostaną objęte Regionalne Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) – obszary miejskie w zakresie rewitalizacji. Wsparcie rewitalizacji obszarów miejskich będzie wdrażane z zastosowaniem instrumentu IIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

W ramach celu szczegółowego dopuszcza się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem śląskim.

Priorytet VII: Śląskie bliżej mieszkańców

Cel szczegółowy: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Przewiduje się wykorzystanie Instrumentów Finansowych w obszarze rewitalizacji.

W obszarze kultury i turystyki szczebla subregionalnego oraz w obszarze rozwoju ZIT nie przewiduje się wykorzystania Instrumentów Finansowych.

Priorytet VII: Śląskie bliżej mieszkańców

Cel szczegółowy: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich

2.7.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet VII: Śląskie bliżej mieszkańców

Cel szczegółowy: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie

2.7.2. Cel szczegółowy: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie

2.7.2.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

7.4 Odnowa obszarów wiejskich

Dotychczasowe doświadczenia z lat 2014-2020 wykazały, iż obszary rewitalizacji w gminach wiejskich charakteryzują się inną specyfiką niż na terenach miejskich tj. cechuje je większe rozproszenie i punktowość działań oraz brak typowej koncentracji wsparcia, jak również niższy potencjał administracyjny i realizacyjny gmin wiejskich wobec silnej konkurencji gmin miejskich w ubieganiu się o środki na rewitalizację, a także mniejszy potencjał administracyjny. Mając jednak na uwadze jednolitość rozwiązań ustawowych dot. rewitalizacji dla gmin wiejskich i miejskich, zaplanowana na obszarach wiejskich, podobnie jak na obszarach miejskich, wsparcie z wykorzystaniem innego instrumentu terytorialnego (IIT) na rzecz odnowy obszarów wiejskich, w oparciu o gminne programy rewitalizacji (GPR), spełniające wymogi strategii terytorialnych. Interwencja w ramach instrumentu zostanie dostosowana do potrzeb obszarów wiejskich, wskazanych w ww. programach.

Wsparcie zostanie przeznaczone na zagospodarowanie terenów i obiektów na obszarach wiejskich, w tym po-górnich /poprzemysłowych/ powojkowych/ popegeerowskich/ po-kolejowych wraz z zagospodarowaniem przyległego otoczenia na cele realizacji zadań i funkcji niezbędnych dla zaspokojenia potrzeb społeczności gmin wiejskich.

Wsparcie zostanie dedykowane projektom kompleksowym, adresującym zróżnicowane potrzeby i problemy obszarów wiejskich w sferze ekonomicznej, społecznej, przestrzennej, środowiskowej i technicznej, w szczególności odpowiadające na pogłębiające się procesy depopulacyjne i starzenie się mieszkańców obszarów wiejskich regionu oraz wymagających dostosowania infrastruktury usług publicznych, w tym społecznych, edukacyjnych, kulturalnych, opiekuńczych do sytuacji demograficznej.

Promowane będzie wspieranie rozwiązań cyfrowych, zwłaszcza zdalnego dostępu do usług publicznych, dostępnych w rewitalizowanych obiektach i przestrzeniach.

Zakłada się realizację kompleksowych projektów rewitalizacyjnych, łączących różne typy wsparcia oraz kategorie interwencji m.in. z CP 1-4, aby ułatwić i uprościć proces

Priorytet VII: Śląskie bliżej mieszkańców

Cel szczegółowy: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie

inwestycyjny dla gmin wiejskich i zminimalizować liczbę niezbędną do przygotowania dokumentacji aplikacyjnej.

W ramach wsparcia rewitalizacji obszarów wiejskich promowane będzie powiązanie projektów infrastrukturalnych EFRR z projektami społecznymi EFS+ lub projektami realizującymi cele EFS+ w zakresie włączenia społecznego.

Dodatkowo, wsparciem objęte zostanie opracowanie m.in. diagnoz, analiz oraz usługi doradcze niezbędne dla opracowania przez gminy wiejskie wysokiej jakości gminnych programów rewitalizacji (GPR), odpowiadających specyfice rewitalizacji tych terenów oraz zwiększających ich potencjał do zarządzania rozwojem lokalnym.

Wsparcie realizowane będzie ze szczególnym uwzględnieniem promowania rozwiązań cyfrowych, niskoemisyjnych i zasoboszczędnych, chroniących środowisko naturalne oraz promujących wielofunkcyjność infrastruktury, jak również dostosowanie do osób ze szczególnymi potrzebami, w tym osób z niepełnosprawnościami.

Ponadto, obligatoryjnym wymogiem dotyczącym wszystkich projektów finansowanych ze środków EFRR w perspektywie finansowej 2021- 2027 będzie stosowanie zasady „nie czyni poważnej szkody” w rozumieniu art. 17 rozporządzenia (UE) nr 2020/852. Natomiast w celu maksymalizacji wpływu na realizację celów środowiskowo- klimatycznych UE, określonych w dokumencie Europejski Zielony Ład, premiowane będą projekty, które mają istotny wkład w realizację jednego z sześciu celów środowiskowych określanych w ww. rozporządzeniu. Preferowane będzie również realizacja zielonych zamówień publicznych w oparciu o opracowane przez KE wspólne kryteria możliwe do stosowania w państwach członkowskich Unii.

Główne grupy docelowe:

Główną grupą docelową będą mieszkańcy obszarów wiejskich województwa śląskiego objętych gminnymi programami rewitalizacji, a także organizacje pozarządowe i przedsiębiorcy działający na obszarach wiejskich objętych gminnymi programami rewitalizacji.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

Zgodnie z art. 9 Rozporządzenia ogólnego państwa członkowskie podczas przygotowywania, wdrażania, monitorowania, sprawozdawczości i ewaluacji programów podejmują odpowiednie kroki w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Szczególna uwaga skierowana jest na zapewnienie dostępności dla osób z

Priorytet VII: Śląskie bliżej mieszkańców

Cel szczegółowy: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie

niepełnosprawnościami i specjalnymi potrzebami. Dlatego każdy cel szczegółowy Programu i działania realizowane w jego ramach będą zgodne z zasadami horyzontalnymi – zasadą równości szans kobiet i mężczyzn, niedyskryminacji i dostępności oraz z zapisami Karty Praw Podstawowych i Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych. Na etapie wdrażania sformułowane zostaną kryteria wyboru uniemożliwiające otrzymanie dofinansowania projektom, które zawierać będą działania dyskryminujące ze względu na cechy prawnie chronione wskazane w art. 9 Rozporządzenia ogólnego. Realizacja projektów będzie musiała się odbywać zgodnie ze Standardami dostępności i uwzględniać specjalne potrzeby przyszłych użytkowników produktów, towarów, usług, infrastruktury, przestrzeni publicznej, systemów teleinformatycznych, co będzie sprawdzane w procesie monitorowania oraz podczas ewentualnej kontroli projektu. W ramach ewaluacji Programu przewiduje się realizację co najmniej jednego badania pozwalającego na ocenę wdrażania zasad horyzontalnych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Wsparciem zostaną objęte Regionalne Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) – obszary wiejskie w zakresie rewitalizacji. Wsparcie rewitalizacji obszarów wiejskich będzie wdrażane z zastosowaniem instrumentu IIT.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe:

W ramach celu szczegółowego dopuszcza się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem śląskim.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych:

Nie przewiduje się wykorzystania Instrumentów Finansowych.

Priorytet VII: Śląskie bliżej mieszkańców

Cel szczegółowy: Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie

2.7.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupełnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

Priorytet Pomoc Techniczna

2.8. Priorytet pomocy technicznej

2.8.1. Priorytet pomocy technicznej zgodnie z art. 36 ust. 4

2.8.1.1. Interwencje w ramach funduszy

Powiązane rodzaje działań:

8.1 Zarządzanie i wdrażanie

- zapewnienie odpowiedniego systemu wynagradzania i motywowania pracowników instytucji zaangażowanych w zarządzanie, wdrażanie, monitoring i kontrolę FESL 2021-2027 oraz wsparcie Rzecznika Funduszy Europejskich,
- wsparcie działań zmierzających do usprawnienia Programu,
- wsparcie IZ/IC w zakresie procesu certyfikacji wydatków,
- zapewnienie odpowiednich kompetencji i rozwoju pracowników poprzez różnorodne, dopasowane do potrzeb formy edukacyjne/szkoleniowe,
- promowanie inkluzywności i różnorodności w miejscu pracy,
- organizowane działań edukacyjnych w zakresie niedyskryminacji i zarządzania różnorodnością z uwzględnieniem dyskryminacji ze względu na orientację seksualną skierowanych do pracowników instytucji zarządzających zaangażowanych we wdrażanie programu, jak i do podmiotów realizujących projekty,
- wsparcie wymiany doświadczeń i wzajemnego uczenia się instytucji, w tym tworzenie i zapewnienie sprawnego funkcjonowania grup, komitetów oraz sieci tematycznych, a także innych ciał dialogu angażujących partnerów, także spoza administracji publicznej,
- zapewnienie odpowiedniego zaplecza technicznego i organizacyjnego dla pracowników zaangażowanych w realizację Programu, w tym systemy informatyczne niezbędne do realizacji Programu.

8.2 Wsparcie zarządzania i wdrażania

- przygotowanie i wdrażanie regionalnych dokumentów wyznaczających kierunki i określających warunki realizacji Programu. Operacja realizowana w formie zadań zleconych,
- wsparcie eksperckie (m.in. ekspertyzy, analizy, badania).

8.3 Wsparcie beneficjentów

- organizacja i współorganizacja szkoleń i warsztatów dla potencjalnych beneficjentów i beneficjentów z wyłączeniem zagadnień horyzontalnych, w tym organizowanie warsztatów i szkoleń w zakresie niedyskryminacji i zarządzania różnorodnością, w tym w zakresie dyskryminacji ze względu na orientację seksualną,
- wsparcie procesu wymiany doświadczeń i najlepszych praktyk w zakresie przygotowania i wdrażania projektów,

Priorytet Pomoc Techniczna

- działania animacyjne i doradczo-wspierające,
- pozostałe działania wskazane w Planie działań informacyjno-promocyjnych.

8.4 Komunikacja i promocja

- tworzenie, utrzymanie i rozwój systemu portali /serwisów internetowych związanych z Programem oraz wykorzystanie innych narzędzi komunikacji elektronicznej, w tym mediów społecznościowych,
- przygotowanie, produkcja, dystrybucja publikacji, materiałów promocyjnych,
- prowadzenie kampanii informacyjnych i promocyjnych skierowanych do opinii publicznej,
- organizacja i współorganizacja wydarzeń (m.in. konferencji, kongresów, pikników, targów), akcji promocyjnych i społecznych i konkursów edukacyjnych i promocyjnych,
- pozostałe działania informacyjno-promocyjne wskazane w Planie działań informacyjno-promocyjnych.

Główne grupy docelowe:

Głównymi grupami docelowymi prowadzonych działań będą:

8.1 Instytucje zaangażowane we wdrażanie FE SL 2021-2027, partnerzy społeczno-gospodarczy, instytucje kluczowe z punktu widzenia realizacji Programu.

8.2 Instytucje zaangażowane we wdrażanie FE SL 2021-2027.

8.3 Beneficjenci i potencjalni beneficjenci.

8.4 Ogół społeczeństwa, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, JST, partnerzy społeczno-gospodarczy, uczelnie wyższe, instytuty naukowe, stowarzyszenia i partnerstwa JST.

Priorytet Pomoc Techniczna

2.8.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu wraz z odpowiednimi celami pośrednimi i docelowymi

Wskaźniki w opracowaniu. Uzupelnienie zapisów nastąpi na etapie dalszych prac po uzgodnieniu ostatecznej alokacji w programie.

3. Plan finansowy

3. PLAN FINANSOWY

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac

4. Warunki podstawowe

4. WARUNKI PODSTAWOWE

Tabela 12: Warunki podstawowe							
Warunki podstawowe	Fundusz	Cel szczegółowy (nie dotyczy EFMR)	Spełnienie warunku podstawowego	Kryteria	Spełnienie kryteriów	Odniesienie do odpowiednich dokumentów	Uzasadnienie
			Tak/ Nie	Kryterium 1	T/N	[500]	[1 000]
Dobre zarządzanie krajową lub regionalną strategią inteligentnej specjalizacji	EFRR	Rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii Rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji		Strategia (strategie) inteligentnej specjalizacji powinna (powinny) być wspierane przez: 1. Aktualną analizą wąskich gardeł dyfuzji innowacji, w tym cyfryzacji; 2. Istnienie właściwych regionalnych/krajowych instytucji lub organu odpowiedzialnych za zarządzanie strategią inteligentnej specjalizacji; 3. Narzędzia monitorowania i oceny w			

4. Warunki podstawowe

		przemysłowej i przedsiębiorczości		<p>celu pomiaru skuteczności w osiągnięciu celów strategii;</p> <p>4. Skuteczne funkcjonowanie procesu przedsiębiorczego odkrywania;</p> <p>5. Działania mające na celu poprawę krajowych i regionalnych systemów badań naukowych i innowacji;</p> <p>6. Działania na rzecz zarządzania transformacją przemysłową;</p> <p>7. Środki na rzecz współpracy międzynarodowej.</p>			
Kompleksowe planowanie transportu na odpowiednim poziomie	EFRR	Rozwój i udoskonalenie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej		<p>Gotowe jest multimodalne tworzenie map istniejącej i planowanej infrastruktury do 2030 r., które:</p> <p>1. Zawiera uzasadnienie ekonomiczne planowanych</p>			

4. Warunki podstawowe

		<p>mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawa dostępu do sieci TENT oraz mobilności transgranicznej</p>		<p>inwestycji, poparte solidną analizą zapotrzebowania i modeli przepływów transportowych, które powinny uwzględniać spodziewany wpływ liberalizacji kolei;</p> <p>2. Odzwierciedla plany ochrony powietrza, z uwzględnieniem w szczególności krajowych odchodzenia od paliw kopalnych;</p> <p>3. Obejmuje inwestycje w korytarze sieci bazowej TEN-T zgodnie z definicją w rozporządzeniu (UE) nr 1316/2013, zgodnie z odpowiednimi planami prac TEN-T;</p> <p>4. W przypadku inwestycji poza podstawową siecią TEN-T zapewnia komplementarność przez zapewnienie odpowiedniej</p>			
--	--	---	--	---	--	--	--

4. Warunki podstawowe

				<p>łączności regionów i lokalnych społeczności w ramach sieci bazowej TEN-T i jej węzłów;</p> <p>5. Zapewnia interoperacyjność sieci kolejowej przez wdrożenie ERTMS spełniającego wymagania wzroca-3 obejmującego co najmniej europejski plan wdrożenia;</p> <p>6. Promuje multimodalność, określając potrzeby w zakresie transportu multimodalnego lub przeładunkowego oraz terminali pasażerskich i aktywnych sposobów przemieszczania się;</p> <p>7. Obejmuje środki mające na celu promowanie paliw alternatywnych zgodnie z odpowiednimi krajowymi ramami polityki;</p>			
--	--	--	--	---	--	--	--

4. Warunki podstawowe

				<p>8. Obejmuje ocenę zagrożeń dla bezpieczeństwa ruchu drogowego zgodnie z istniejącymi krajowymi strategiami bezpieczeństwa drogowego, wraz z zaznaczeniem dotkniętych dróg i odcinków oraz zapewnieniem kolejności odnośnych inwestycji;</p> <p>9. Dostarcza informacji na temat środków budżetowych i finansowych odpowiadających planowanym inwestycjom, koniecznych do pokrycia kosztów eksploatacji i konserwacji istniejącej i planowanej infrastruktury.</p>			
--	--	--	--	--	--	--	--

5. Instytucja programu

5. INSTYTUCJE PROGRAMU

Tabela 13: Instytucje programu			
Instytucje programu	Nazwa instytucji [500]	Imię i nazwisko osoby do kontaktów [200]	E-mail [200]
Instytucja zarządzająca	Zarząd Województwa Śląskiego obsługiwany przez Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego	Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego 40-037 Katowice, ul. Ligonía 46 Departament Rozwoju Regionalnego 40-037 Katowice, ul. Ligonía 46 Departament Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego 40-037 Katowice, ul. Ligonía 46 Departament Europejskiego Funduszu Społecznego 40-037 Katowice, ul. Ligonía 46	
Instytucja audytowa	Szef Krajowej Administracji Skarbowej	Ministerstwo Finansów Departament Audytu Środków Publicznych	

5. Instytucja programu

		00-916 Warszawa, ul. Świętokrzyska 12	
Organ otrzymujący płatności od Komisji	Ministerstwo Finansów, Departament Instytucji Płatniczej	Ministerstwo Finansów Departament Instytucji Płatniczej 00-916 Warszawa, ul. Świętokrzyska 12	
W stosownych przypadkach organ lub organy, które otrzymują płatności od Komisji w przypadku pomocy technicznej zgodnie z art. 30 ust. 5			
Funkcja księgową w przypadku powierzenia tej funkcji innemu podmiotowi niż instytucja zarządzająca			

6. Partnerstwo

6. PARTNERSTWO

Jedną z obowiązujących zasad w ramach polityki spójności na lata 2021 – 2027 jest *zasada partnerstwa*, o której mowa w *Rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu i Migracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu na rzecz Zarządzania Granicami i Wiz na lata 2021-2027 - art. 6 Partnerstwo i wielopoziomowy system rządzenia* (dalej: rozporządzenie ogólne).

Zgodnie z zapisami przedmiotowego rozporządzenia, jak również *Rozporządzenia delegowanego Komisji(UE) nr 240/2014 z dnia 7 stycznia 2014r. w sprawie europejskiego kodeksu postępowania w zakresie partnerstwa w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych*, Instytucja Zarządzająca FE SL 2021-2027 (dalej: IZ FE SL 2021-2027) zapewnia przestrzeganie zasady partnerstwa, kluczowej w przygotowaniu i wdrażaniu programu regionalnego pn. Fundusze Europejskie dla Śląskiego na lata 2021-2027 (dalej: FE SL 2021-2027) poprzez ścisłą współpracę pomiędzy instytucjami publicznymi, partnerami gospodarczymi i społecznymi oraz podmiotami reprezentującymi społeczeństwo obywatelskie na szczeblu krajowym, regionalnym i lokalnym w trakcie całego cyklu programowania obejmującego przygotowanie, wdrożenie, monitorowanie i ocenę.

Proces przygotowania FE SL 2021-2027 rozpoczęto już w 2019 r. w ramach warsztatów wewnętrznych z przedstawicielami Instytucji Wdrażających. Ponadto, w ramach prac nad Strategią rozwoju województwa „Śląskie 2030” w okresie marzec-kwiecień 2019 r. przeprowadzono 5 warsztatów z przedstawicielami samorządów lokalnych, które zasiły prace na wczesnym etapie programowania FE SL 2021-2027.

Realizując zasadę partnerstwa wraz z zachowaniem założeń opartych o wielopoziomowy system zarządzania, projekt programu regionalnego tworzony jest w systemie specjalnie dedykowanych spotkań konsultacyjnych/warsztatów (poprzedzających ustawowe konsultacje społeczne), również z wykorzystaniem formuły on - line z uwagi na ograniczenia wynikające pandemii COVID-19.

Głównym celem spotkań było włączenie szerokiego grona interesariuszy, w tym przedstawicieli szczebla administracji rządowej, samorządowej, samorządów lokalnych, środowiska naukowego, społecznego i gospodarczego, partnerów publicznych, przedstawicieli środowisk subregionalnych, a także organizacji pozarządowych w proces programowania funduszy europejskich dla województwa śląskiego na lata 2021-2027. Powyższe stanowi również spełnienie wymogów wskazanych w Europejskim Filarze Praw Socjalnych (Kategoria II: Uczciwe warunki pracy, pkt. 8 Dialog społeczny i społeczne zaangażowanie pracowników), a także w zaleceniach Rady Unii Europejskiej dla Polski z dnia 20 lipca 2020 r. w sprawie krajowego programu reform Polski na 2020 r., mówiące o

6. Partnerstwo

potrzebie zapewnienia skutecznych konsultacji publicznych i zaangażowania partnerów społecznych w proces kształtowania polityki.

W związku z powyższym, spotkania przebiegały w formie wspólnego omówienia kluczowych elementów Programu, tj. m.in. rodzaj planowanej interwencji, grupy docelowe, projekty strategiczne, rozwój instrumentów terytorialnych opartych o strategię terytorialne, wsparcie celowane dla lokalnych grup działania, czy formy wsparcia.

Dotychczas odbyło się dziewiętnaście spotkań, w tym szesnaście w kwietniu 2021r. oraz dwa spotkania w maju 2021r. (6 i 27 maja br.) oraz jedno spotkanie w czerwcu 2021 r. (8 czerwca br.).

Podkreślić należy, że cykl spotkań w formule on - line sprzyjał pogłębionemu dialogowi wszystkich interesariuszy, co zostało zapewnione przez IZ FE SL 2021-2027 mającej na uwadze konieczność zachowania Siedmiu Zasad Konsultacji, tj.: 1. Dobra wiara, 2. Powszechność, 3. Przejrzystość, 4. Responsywność, 5. Koordynacja, 6. Przewidywalność, 7. Poszanowanie interesu ogólnego, stanowiących część Kodeksu Konsultacji opracowanego przez ekspertów społecznych i przedstawicieli administracji podczas warsztatu Kongresu Wolności w Internecie.

Zakres kluczowych elementów programu będzie stanowił wytyczną do prowadzenia ustawowych konsultacji społecznych z wszelkimi interesariuszami/grupami docelowymi uczestniczącymi w realizacji założeń FE SL 2021-2027.

W celu skonkretyzowania zakresu wsparcia w ramach FE SL 2021-2027, przy jednoczesnych założeniach zachowania jak najwyższej jakości realizacji zasady partnerstwa, w szczególności pod względem merytorycznym, przedstawiciele IZ FE SL 2021-2027 uczestniczyli w pracach grup roboczych dla danych obszarów tematycznych, powołanych przez resort funduszy europejskich i tym samym byli zaangażowani w wypracowanie wstępnych zasad programowania, zakresu wsparcia z interwencji regionalnej, co równocześnie zostało wykorzystane w ramach spotkań konsultacyjnych i warsztatów z zainteresowanymi stronami.

W ramach pogłębionych prac nad projektem programu województwo śląskie zdecydowało nie powoływać nowych zespołów, grup roboczych na rzecz perspektywy finansowej 2021-2027, ponieważ angażuje w te prace zespoły już funkcjonujące w województwie, których zakres działań, doświadczeń i kompetencji wpisuje w założenia i obszary programowania środków nowej polityki spójności. Wśród tych instytucji, zespołów województwo współpracuje m.in.: z Zespołem ds. wdrażania i monitoringu Strategii Rozwoju WSL, Komitetem Monitorującym RPO 2014-2020, Wojewódzką Radą Dialogu Społecznego, Radą Działalności Pożytku Publicznego Województwa Śląskiego, Śląską Radą Innowacji Lokalnymi Grupami Działania, Komitetem Sterującym RIS, Regionalną Radą ds. energii, działającą przy Śląskim Związku Gmin i Powiatów, ze związkami zawodowymi oraz ze związkami międzygminnymi (ZIT/RIT), tj.: Związek Gmin i Powiatów Subregionu Zachodniego Województwa Śląskiego z siedzibą w Rybniku, Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Subregionu

6. Partnerstwo

Południowego Województwa Śląskiego AGLOMERACJA BESKIDZKA z siedzibą w Bielsku-Białej, Związek Gmin i Powiatów Subregionu Północnego Województwa Śląskiego z siedzibą w Częstochowie, Związek Gmin i Powiatów Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego z siedzibą w Gliwicach. Gremia te w swoim składzie oraz z uwagi na posiadane przez członków kompetencje, realizują zasadę proporcjonalnego udziału wszelkich kluczowych grup interesariuszy, właściwych do prac nad Programem i zgodnych z art. 6 rozporządzenia ogólnego.

W celu uspołecznienia procesu związanego z pracami nad programem Instytucja Zarządzająca utworzyła również zakładkę pn. „Fundusze Europejskie 2021-2027” na stronie internetowej Urzędu, konstruując w ten sposób bazę kluczowych informacji niezbędnych do programowania funduszy europejskich w ramach polityki spójności 2021-2027, umożliwiając zainteresowanym potencjalnym beneficjentom zapoznanie się z dokumentami szczebla unijnego, krajowego, jak również regionalnego, ponadto informacjami ze spotkań/warsztatów. Strona ta posłuży także do zamieszczania materiałów z konsultacji społecznych projektu FE SL 2021-2027.

W pracach na projektem programu uczestniczyć będą członkowie Komitetu Monitorującego, o którym mowa w art. 33 rozporządzenia ogólnego. W skład komitetu monitorującego wejdą partnerzy w rozumieniu art. 6 rozporządzenia ogólnego i tym samym wezmą udział w procesie monitorowania i ewaluacji programu, a także zatwierdzania kryteriów wyboru projektów, co stanowi o świadomości IZ FE SL 2021-2027 o niezbędności wzmocnienia roli komitetów monitorujących jako ważnego elementu bieżącego zarządzania kontroli społecznej, a także wzmocnienie roli podmiotów społeczeństwa obywatelskiego w komitetach monitorujących, w tym również zwiększenie roli organizacji pozarządowych jako partnerów w trakcie całego cyklu programowania danej perspektywy obejmującego przygotowanie, wdrażanie, monitorowanie i ocenę efektów wdrażania funduszy.

Wobec powyższego zapewniona zostanie reprezentatywność składu członków komitetu monitorującego z zachowaniem równej proporcji osób w poszczególnych gremiach z każdej z trzech grup partnerów, tj. (1) władze miejskie i inne organy publiczne; (2) partnerzy gospodarczy i społeczni; (3) właściwe podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, podmioty działające na rzecz ochrony środowiska oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób niepełnosprawnych, równości płci i niedyskryminacji.

Przy wyborze partnerów nastąpi kontynuacja bazująca na dotychczasowych doświadczeniach współpracy z partnerami reprezentującymi społeczeństwo obywatelskie. Równocześnie utrzymane zostanie otwarcie na nowych partnerów, przy jasnym określeniu zasad i kryteriów doboru, premiujących w szczególności organizacje posiadające duże doświadczenie w pracach różnych ciał konsultacyjnych, które mogą wykazać się poparciem licznych organizacji branżowych.

6. Partnerstwo

Stosując się do zachowania zasady partnerstwa, w tym do budowania potencjału partnerów społecznych w odniesieniu do samego już procesu wdrożeniowego, IZ FE SL 2021-2027 planuje realizację projektów w ramach celów szczegółowych określonych w rozporządzeniu EFS+, będących w wyłącznej kompetencji partnerów społecznych w roli beneficjentów/partnerów projektów.

Niniejszy zakres wsparcia będzie komplementarny względem działań planowanych w programie krajowym (Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego, dalej: FERS), w ramach którego planowane jest zwiększenie wsparcia na rzecz wzmocnienia dialogu społecznego i obywatelskiego w zakresie głównych polityk publicznych wspieranych z EFS+, mimo braku kontynuacji CT 11 Wzmacnianie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych i zainteresowanych stron oraz sprawności administracji publicznej, realizowanego w perspektywie finansowej 2014-2020. Demarkacja wskazuje, że na poziomie krajowym dofinansowanie z funduszy unijnych przeznaczone zostanie w przedmiotowym temacie na wsparcie systemowe partnerów społecznych oraz organizacji pozarządowych z uwzględnieniem koncentracji na ten cel, która zostanie zrealizowana na poziomie krajowym w ramach działań realizowanych na rzecz partnerów społecznych oraz na rzecz organizacji pozarządowych (wstępnie przeznaczenie w FERS środków na cel wynosi 0,5% alokacji całego EFS+ dla Polski, tj.: ok. 1,44% alokacji EFS+ w FERS).

W ramach dokumentu FE SL 2021-2027 zostanie opracowana strategiczna ocena oddziaływania na środowisko, wynikająca z art. 46 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2021 r., poz. 247). Tym samym projekt programu wraz ze SOOŚ zostanie poddany konsultacjom społecznym w trybie przewidzianym przez cytowaną ustawę.

7. Komunikacja i widoczność

7. KOMUNIKACJA I WIDOCZNOŚĆ

Komunikacja o Programie to informowanie o jego ofercie, rezultatach i wpływie polityki spójności na rozwój województwa śląskiego i Unii Europejskiej w zakresie obszarów wsparcia uwzględnionych w Programie.

Widoczność to działania podnoszące świadomość ogółu społeczeństwa o roli i wartości dodanej wsparcia UE www. Zakresie i celów rozwojowych Unii oraz europejskich wartości reprezentowanych przez PS.

Informowanie o Programie stanowi element krajowego systemu komunikacji marki Fundusze Europejskie, który podkreśla cele i znaczenie Unii Europejskiej. Działania komunikacyjne wiążą cele programu z głównymi celami polityki spójności, które są zgodne z celami UE.

Działania komunikacyjne prowadzone są przez IZ oraz IP we współpracy z instytucjami europejskimi, krajowymi, regionalnymi, a także partnerami społeczno-gospodarczymi i beneficjentami.

Szczegóły założeń przedstawionych w tym rozdziale znajdują się w strategii komunikacji, która doprecyzowuje unikalny wkład programu w komunikację o Funduszach Europejskich. Kształt i zmiany Strategii Komunikacji będą ustalane z KE. Programowa Strategia komunikacji obowiązuje wszystkie instytucje, które odpowiadają za wykorzystanie środków unijnych, w tym także wszystkich partnerów, zaangażowanych w komunikację Funduszy Europejskich.

Działania komunikacyjne mają na celu:

- aktywizację do sięgania po Fundusze Europejskie,
- wsparcie w realizacji projektów,
- zapewnienie wysokiej świadomości działań rozwojowych województwa śląskiego, realizowanych przy pomocy Funduszy Europejskich oraz zapewnienie znaczenia przynależności do Unii Europejskiej w kształtowaniu przyszłości Europy.

Działania prowadzone są wyłącznie w obszarze Funduszy Europejskich w zakresie ww. celów, z wyłączeniem działań mających inny zakres np. promowania instytucji lub osób oraz działań o charakterze politycznym.

Szczegółowo grupy docelowe zostaną scharakteryzowane w Strategii Komunikacji Programu:

- potencjalni beneficjenci,
- beneficjenci,
- mieszkańcy województwa śląskiego,
- media,
- inne grupy charakterystyczne dla programu np. NGO's, ośrodki naukowe i akademickie, władze publiczne.

7. Komunikacja i widoczność

Kanały i narzędzia komunikacji będą dobierane do grupy docelowej i będą wynikały z analizy bieżących trendów konsumpcji mediów przez poszczególne grupy odbiorców.

Planowane działania będą koncentrować się na wszystkich grupach docelowych, a wybór konkretnych kanałów i narzędzi będzie powiązany z wyznaczonymi celami. Priorytetowe kanały to m.in.:

- serwis internetowy Programu oraz strony IP,
- media społecznościowe (FB, Instagram IZ/IP),
- portal Funduszy Europejskich – wspólna platforma internetowa dla wszystkich programów,
- regionalne i lokalne media o szerokim zasięgu (np. telewizja, radio, prasa, kino, Internet – z geotargetowaniem na województwo śląskie),
- wydarzenia informacyjne i promocyjne,
- reklama zewnętrzna,
- publikacje i materiały audio-wideo,
- sieć PIFE.

W komunikacji duży nacisk położony będzie na wykorzystanie potencjału komunikacyjnego beneficjentów i zaangażowanie ich w rolę ambasadorów marki FE. Aby wesprzeć beneficjentów w prowadzeniu promocji projektów, opracowano m.in. przewodnik i wzory grafik do pobrania.

Odpowiednia komunikacja powinna mieć zastosowanie nie tylko w odniesieniu do pojedynczych projektów, ale również do całych schematów pomocowych, wiązek projektów a operacje strategiczne podlegać będą specjalnym działaniom promocyjnym.

Wymiar europejski komunikacji zostanie zapewniony poprzez m.in. zaproszenia przedstawicieli KE na inauguracje/otwarcie/zakończenie projektów, uwzględnienie wystąpienia KE w scenariuszu wydarzeń związanych z projektem, włączenie cytatu z KE do informacji prasowej/informacji na stronie internetowej Programu.

Działania komunikacyjne podlegają stałej ewaluacji i monitoringowi pod kątem ich jakości, trafności w realizacji celów komunikacyjnych, w szczególności wyników w zakresie opinii publicznej, znajomość granic oddziaływania polityki spójności tj. znajomości jej celów, obszarów interwencji itp. i skuteczności w dotarciu do grup docelowych. Służą temu m.in. bieżące badania ankietowe, badania jakościowe (FGI, IDI, analizy eksperckie), analizy użyteczności. Działania na stronie internetowej programu oraz we własnych kanałach w mediach społecznościowych badane są na bieżąco za pomocą narzędzi do analizy statystyk.

Planując działania komunikacyjne IZ będzie korzystała z wyników ewaluacji strategicznej obejmującej systematyczne monitorowanie osiągnięcia założonych celów i wskaźników strategii komunikacji oraz z badania społeczeństwa polskiego pod kątem oceny wiedzy i

7. Komunikacja i widoczność

świadomości oraz rozpoznawalności FE i dostarczenia użytecznych rekomendacji dla prowadzonych działań. Działania korygujące będą podejmowane na bieżąco.

Monitoringowi i ocenie podlega szereg wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania w tym m.in.:

- odsetek respondentów dostrzegających wpływ Funduszy Europejskich na rozwój Polski,
- znajomość celów, obszarów lub działań, na które przeznaczane są FE w województwie śląskim,
- odsetek mieszkańców Polski uważających, że osobiście korzystają z Funduszy Europejskich.

**8. STOSOWANIE KOSZTÓW JEDNOSTKOWYCH, PŁATNOŚCI RYCZAŁTOWYCH, STAWEK RYCZAŁTOWYCH
I FINANSOWANIA NIEPOWIĄZANEGO Z KOSZTAMI**

**8. STOSOWANIE KOSZTÓW JEDNOSTKOWYCH, PŁATNOŚCI RYCZAŁTOWYCH, STAWEK RYCZAŁTOWYCH
I FINANSOWANIA NIEPOWIĄZANEGO Z KOSZTAMI**

Do uzupełnienia na dalszym etapie prac